

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

33-10

משרד

בנין

לשון

מלגה פ"א צ"ר ח"מ

10.82-8.83

מחלקה

בנין

לשון

א"ר

חיק מס'

33-10

שם תיק: אגף תכנון ובנייה שרים - תכנית פיתוח ציר חיים (חומה שומרון)

גל-10/44993

מזהה פיוז

מזהה פריט: 0002137

10/04/2018

תאריך הדפסה

כתובת 2-120-5-18-6

צ.א.ל.

משרד הבינוי והשיכון - אגף הפרוגרמות

ציר חיים

תכנית פיתוח אזורית

מערכת כבישים ותשתיות

מצב קיים ומתוכנן

דו"ח ביניים מס' 4

הוכן ע"י: ד.א.ל. - פיתוח והנדסה בע"מ

החומר
על מנת
לשלב
לפי
צ"ל
2002
צ"ל

צ י ר ח י י ם

תוכן הענינים

1. הצגת הנושא
2. מטרת הדו"ח
3. חומר רקע
4. מערכת כבישים
5. מערכת מים
6. מערכת ביוב
7. מערכת חשמל
8. מערכת טלפונים

ציר חלים - מערכת כבישים ותשתית1. הצגת הנושא

לבדיקת אפשרויות הפיתוח של האזור הדרומי של השומרון, הוקם צוות לבדיקת האלטרנטיבות השונות, כולל המשמעויות.

2. מטרת הדו"ח

במסגרת הדו"ח נסקרים מערכות הכבישים והתשתית הקיימים באזור (חשמל, מים וביוב), והמערכות המתוכננות בעתיד.

3. חומר רקע

המצב הקיים והתכנון של מערכות הכבישים נאסף מהמקורות הבאים:

- 3.1 מיפוי אגף המדידות בקנ"מ 1:100,000 ו- 1:50,000;
- 3.2 מערכת הכבישים המוצעת ביהודה ושומרון שהוכנה ע"י מע"צ בתאום עם היחידה לבטחון לאומי - משרד הבטחון.
- 3.3 מערכת המים והביוב הקיימת והמתוכננת המופיעות בתכניות של תה"ל וקמ"ט מים והיחידה לבטחון לאומי במשרד הבטחון.
- 3.4 מערכת החשמל לפי נתוני קמ"ט חשמל, הברת החשמל והיחידה לבטחון לאומי במשרד הבטחון.
- 3.5 תכנית אב להתיישבות לשומרון ויהודה - תכנית פיתוח לאזור לשנת 1983-86 שהוכנה ע"י ההסתדרות הציונית העולמית - חטיבה להתיישבות.

4. מערכת הכבישים4.1 כללי

מערכת הכבישים הקיימת והמתוכננת מכוססת בעיקרה על כבישי רוחב כוון מזרח מערב המקשרת את המרחב המטרופוליטני לאזור שפלת החוף, וכבישי אורך כוון צפון דרום המקשרת בין הישובים השונים לירושלים ולישובים האחרים שבפריפריה. במערכת הכבישים קיימת היררכיה של כבישים בקריטריונים תכנוניים שונים המעניקים רמות שונות למשתמשים בדרך:

- א. כבישים ראשיים המקשרים בין ערים או אזורים ראשיים שונים, עם קריטריונים תכנוניים גבוהים המאפשרים מהירות נסיעה גבוהה.
- ב. כבישים איזוריים המתפצלים מהכבישים הראשיים ודרכם ניתן להגיע לישובים עירוניים או לאזורים משניים. בכבישים אלו הקריטריונים לתכנון פחות מחמירים ומהירות הנסיעה בינונית.

ג. כבישים מקומיים המשמשים כביש גישה לשוב קטן או למספר ישובים קטנים והמתחברים בדרך כלל לכבישים אזוריים. בכבישים אלו הקריטריונים לתכנון נמוכים יחסית ומהירות הנסיעה קטנה בהתאם. מערכת הכבישים הקיימת באזור השומרון הדרומי כוללת כבישים מסוגים שונים שהינם, בדרך כלל, מתחת לרמת השרות הרצויה. הכבישים הראשיים הם חד מסלוליים ברוחב 6-7 מ' עם שני נתיבי תנועה. הכבישים האזוריים הינם ברוחב 4-6 מ' עם נתיב תנועה אחד או שניים וכבישים מקומיים ברוחב 3-4 מ' (נתיב תנועה אחד). להלן הכבישים העיקריים הקיימים והמתוכננים באזור השומרון הדרומי.

4.2 כבישי רוחב

- א. כביש איזורי מס' 461, 465: ת"א - כני עטרות - ברקת - נוה צוף - ביר זית והתחברות לכביש הראשי רמאללה - שכם. לכביש הקיים מתוכננים מספר שיפורים של תוואים העוקפים כפרים ערכיים ומשפרים את הגיאומטריה של הכביש: עוקף הכפר עבוד מדרום ועוקף ביר זית מצפון.
- ב. כביש ראשי חוצה שומרון מס' 505, 507: צומת גלילות - צומת מורשה - כפר קאסם - תפוח - מעלה אפרים - הבקעה. הכביש הקיים הינו ברוחב 6-7 מ' ומהווה ציר מרכזי היוצר קשר מהיר ונוח בין איזור ת"א והבקעה. הקטע צומת מורשה-עוקף כפר קאסם מדרום מצוי בסלילה. הקטע הקיים עד אריאל הינו בקריטריונים נמוכים יחסית ומתוכנן תוואי חדש דרומי יותר. הקטע אריאל - צומת תפוח - צומת כביש אלון חדש יחסית ונסלל בקריטריונים טובים, כך שניתן לנסוע עליו במהירות גבוהה. קטע הכביש מצומת כביש אלון עד הבקעה מסוכן בגלל השפוע לאורך הגדול והסיבובים החדים, ומתוכנן תוואי חדש בסמוך לשיפור הקטע הקיים.
- ג. כביש איזורי מס' 55: כפר סבא - קלקיליה - שכם. הכביש הקיים הינו בקריטריונים נמוכים יחסית ומתוכנן קטע חדש בין עזון לקלקיליה שיעקוף את קלקיליה מדרום.
- ד. כביש איזורי מס' 554: כפר סבא - טירה - צור נתן - כפר קדום. בקטע צור נתן - כפר קדום קיימת דרך ומתוכנן כביש בתוואי חדש מצפון.

- ה. כביש איזורי מס' 57: נתניה - בית ליד - טול כרם - שבי שומרון - שכם. מתוכננים 2 עוקפים מצפון לטול כרם וענבתא לעקיפת הקטעים בהם הכביש הקיים עובר בתוך ישוב ערבי.
- ו. כביש ראשי חדש חוצה שומרון צפוני: שער מנשה - ערבה - טובס - מחולה. כביש זה מתוכנן ככביש ראשי החוצה את המדינה מחדרה דרך שער מנשה, ערבה, צפונית לטובס ומתחבר לכביש הבקעה דרומית למחולה. הכביש מצוי בשלבי תכנון מוקדם.

4.3 כביש אורך

- א. כביש איזורי מס' 444, 574: לוד - בן שמן - ראש העין - קלקיליה - טול כרם - בקה אל ערביה. הכביש קיים ועובר במקביל ל"קו הירוק".
- ב. כביש ראשי מס' 6: לוד - ראש העין - קלקיליה - טול כרם. הכביש מתוכנן בעתיד ככביש אורך מהיר חדש ועובר בתוואי מסילת הברזל לוד - טול כרם למרגלות קו הגבעות.
- ג. כביש איזורי ומקומי: לטרון - גוש מודיעין - בית אבא - אלקנה - עזון - טול כרם. הכביש ברובו קיים ברוחב צר בקריטריונים נמוכים עם סיבובים חדים ושפועים לאורך גדולים. הקטע גוש מודיעין - בית אבא עובר בתוואי חדש והוחל בו בפריצת עבודות עפר.
- ד. כביש איזורי רמאללה - רס כרכר - נוה צוף - חרס - עמנואל - ענבתא. הכביש קיים רק בחלק מקטעי הציר ברוחב צר ובקריטריונים נמוכים. הקטעים רמאללה - רס כרכר, נוה צוף - חרס ועמנואל - ענבתא הם תוואים חדשים לגמרי (בקטע רמאללה - רס כרכר קיים כביש בתוואי אחר עם קריטריונים נמוכים ביותר).
- ה. כביש ראשי מס' 60: רמאללה - שכם - ג'נין. כביש זה הינו כביש האורך המרכזי המהווה את המשך הציר באר-שבע - חברון - ירושלים ומגיע בהמשך צפונה עד לעפולה. הכביש הקיים הינו במסלול אחד עם שני נתיבים ברוחב 6 מ' ועובר בתוך הערים שכם וג'נין. לכביש מתוכננים מספר עוקפים לשיפור הגיאומטריה ולהגדלת מהירות התכנון:
- עוקף באזור בית אל ושילה לעקיפת קטעים בהם הכביש הקיים הינו בקריטריונים נמוכים.
 - עוקף שכם מדרום מעמק המכמתת עד ממערב לשבי שומרון והתחברות לכביש הקיים שכם - ג'נין מצפון לג'בע.

- ו. כביש איזורי מס' 55, 588: עמק המכמחה - שכם - טובס. כביש זה קיים בקריטריונים נמוכים, ובמקומו מתוכנן כביש עוקף שכם שיעקוף את מחנה הפליטים בלטה ממזרח וקטע חדש שיעקוף את טובס ממזרח ויגיע עד לכביש חוצה שומרון הצפוני המתוכנן.
 - ז. כביש איזורי מס' 458: מעלה אדומים - מעלה אפרים - צומת בקעות - מחולה (כביש אלון). כביש זה חדש יחסית והינו בקריטריונים נוחים ומאפשר מהירות נסיעה די גבוהה.
 - ח. כביש ראשי מס' 90: יריחו - גשר דמיה - מחולה - בית שאן (כביש הבקעה). הכביש סלול ברוחב 6-7 מ' וברובו בעל קריטריונים נוחים ומאפשר מהירות נסיעה גבוהה, פרט לקטע בין גשר דמיה ומחולה בו קיימים קטעים עם סיבובים חדים ושפועים לאורך גדולים בחציית ערוצים קיימים.
- פרט לכבישים האמורים לעיל קיימים ומתוכננים כבישים מקומיים המתחברים לשובים קטנים והינם בעלי חשיבות מישנית.

5. מערכת מים

5.1 מצב קיים

- א. בשומרון וביהודה קיימות מערכות אספקת מים, המופעלות ע"י מספר גורמים:
 - מערכות ממלכתיות, המופעלות ע"י חברת "מקורות" כנאמן המדינה. חלק מן המערכות האלה מתופעל ע"י יחידת המים של המינהל האזורי באיזור.
 - מערכות אספקה, השייכות לעיריות בודדות, או משותפות למספר ע"י עיריות.
 - מפעלי מים פרטיים.
 - ב. הפיתוח הנוסף של מערכות המים לשימוש ביתי נעשה בעיקר ע"י הרשויות הממלכתיות, המטפלות בהבאת המים עד לגבול הישוב.
 - ג. עד סוף שנות השבעים טפלה מפקדת איו"ש בפיתוח רב רובן של מערכות המים באזור. החל מתחילת שנות השמונים החלה חברת "מקורות" בפיתוח מואץ של מערכות אספקת המים לצרכי הרתישבות היהודית החדשה, ומאמצע שנת 1982 קבלה את ההפעלה והאחזקה של מערכות המים שהיו בידי מפקדת איו"ש.
- פיתוח מקורות המים עבור הסקטור הערבי הושגת על פי תכנית, שהותוותה בתחילת שנות השבעים.

פיתוח מערכות המים (להוציא בבקעת הירדן) נעשו ללא היבט כולל עד 1982, אלא מתוך מגמה לפרוס מערכות מים ראשוניות ליושבים המוקמים.

כיום נמצא בעיצומו תכנון כולל של מערכות הספקת המים, בהתאם לתכנית האב להתישבות בשומרון וביהודה.

5.2 עקרונות התכנון בעתיד

- א. בשל הקשר ההידרולוגי ההדוק בין מקורות המים בשומרון וביהודה לבין כלל מקורות המים, תכנית האב רואה בהכרח שיתוף פעולה ותאום לגבי ניהול משאבי המים בין האזור לבין מדינת ישראל.
- ב. מפעלי המים הבודדים ישולבו במפעלים אזוריים גדולים, ואלו ישולבו במערכות המים אשר מצידו המערבי של הקו הירוק, עפ"י שיקולים כלכליים ועפ"י שיקולי ניצול נכון של מערכות הספקת מים.
- ג. מערכת המים לאוכלוסיה היהודית והערבית תתוכנן ברמת אמינות אספקה כמקובל במערכות המים של חברת "מקורות".
- ד. לא יחול גידול בתצרוכת המים לחקלאות בשומרון וביהודה, ולא תהיה חקלאות שלחין בהתישבות היהודית (להוציא את בקעת הירדן), עקב בעיתיות מאזן המים.

5.3 תצרוכת המים

נורמות תצרוכת המים לאוכלוסיה היהודית נקבעו עפ"י המקובל כמיום במדינת ישראל: 90 מ"ק/נפש שנה.

נורמות תצרוכת המים לאוכלוסיה הערבית נקבעו עפ"י מדדים ונורמות שהתקבלו באזורים להם סופקו מים בעבר.

טבלה מס' 1: תצרוכת המים ביושבים הערביים במ"ק/נפש שנה

סוג הישוב	כיום	1986	1990	2000-2010
ערים	35	40	50	60
כפרים	15	20	25	35

טבלה מס' 2: סיכום תחזית תצרוכת המים בשומרון וביהודה (מליון מ"ק/שנה)

תצרוכת המים	שנים			
	קיימת	1986	1990	2010
אוכלוסיה ערבית	18.3	27.4	39.8	68.1
שתיה	81.5	81.5	81.5	81.5
חקלאות				

שנים	שנים			תצרוכת המים
	2010	1990	1986	
			קיימת	אוכלוסיה יהודית
	56.0	37.0	8.5	2.0
	66.5	59.3	51.9	25.0
	272.1	217.6	169.3	126.8
				סה"כ

5.4 תכנון בעתיד

א. כללי

היקף הפיתוח הקיים של מפעלי המים מתאים בדרך כלל לרמת התצרוכת הצפויה בשנים הקרובות במרבית אזורי שומרון ויהודה עבור ההתיישבות היהודית, ובמידה מרובה עבור האוכלוסיה הערבית.

היוצאים מכלל זה הם אזורי ההתיישבות בבקעת הירדן ובצפון ים המלח, בהם יש צורך בפיתוח נוסף ניכר, וכן הישובים הערביים בהר חברון (נפות חברון ובית לחם) אשר אספקת המים אליהם נעשית בתנאי מחסור. כשתי הנפות הנ"ל, מוגבלת אפשרות פיתוח נוסף של מקורות מים מקומיים, ותדרשנה פעולות להספקת המים, ממקורות המצויים במערכת הישראלית.

כמו כן, ישנו עדיין מספר לא מבוטל של כפרים ערביים בנפות השונות, אשר אינם מחוברים עדיין לקוי אספקה, ואשר צורכים מי מעיינות ו/או בורות גשם מקומיים. העבודות הדרושות לפתרון במקרה האחרון הינן בעלות אופי מקומי, ואינן מפורטות בתכנית זו.

בהתייחס לאמור לעיל ולמגבלות הידרולוגיות, עיקר הפיתוח בשנים הקרובות יכוון לנפות בקעת הירדן וחברון. באזורים האחרים ייקדחו בתקופה זו קידוחים אחדים, בהתאם לקצב גידול האוכלוסיה ותצרוכת מי השתיה. פיתוח ניכר יותר, אשר יכלול מספר רב של קידוחים וחיזוק אמצעים לתגבור העברת מים (תחנות שאיבה וצנורות בעלי קוטר גדול), יידרש לקראת סוף העשור הנוכחי בנפות רמאללה וטול כרם.

התכנית מצביעה על שימוש בחלק קטן של השפכים הנובעים באזור - 7 מלמ"ק, מתוך שפיעה כוללת הנאמדת ב- 75 מלמ"ק/שנה. הסיבה לשימוש המועט בשפכים נובעת מכך, שבשלב זה כאשר מניחים הקפאה חקלאות השלחין, ניתן להתייחס בשימושים רק לחלק מהגידול הצפוי במי שתיה (וזאת במקרה שקיימת באזור מסויים חקלאות שלחין אשר ניתן יהיה להמיר בה חלק ממכסות המים במי שפכים, ועל ידי כך לשחרר מים שפירים למטרות תצרוכת ביתית. דבר זה ניתן לעשות רק בנפות טול-כרם, ג'נין ובקעת הירדן).

- 7 -

ב. פיתוח עד שנת 1986, לפי נפות:

- (1) ג'נין - לישובים ערביים: ביצוע מספר קידוחים נוספים, וכן השלמת קוים מחלקים לכפרים.
להתישבות יהודית: המתקנים הקיימים והנמצאים בביצוע יספקו את הצרכים.
- (2) שכס - לישובים ערביים: מוצעים מספר קידוחים נוספים, וכן ביצוע קוים מחלקים למספר כפרים. יש לציין את הפרובלמטיקה שבמיקום קידוחים עבור העיר שכס. נראה שמתקרב המועד בו יש להעדיף קדיחה לאקויפר ירקון - תנינים ולא "להעמיס" יותר על האקויפרים המזרחיים, אשר שאיבה בהם תשפיע בטווח ארוך על הספקת המים להתישבות בבקעת הירדן.
להתישבות יהודית - המתקנים הקיימים (ואלה אשר בביצוע) יספקו את הצרכים.
- (3) טול-כרם - מפעלי מים אזוריים קיימים משותפים ליהודים ולערבים עונים על הדרישות בשלב זה. יידרשו מספר קוים מחלקים לכפרים ערביים. יתכן שיהיה צורך להחליף ציוד שאיבה קיים בקידוחים, במשאבות בעלות תפוקה גדולה יותר.
- (4) רמאללה - מפעלי מים אזוריים קיימים משותפים ליהודים ולערבים - יידרש חיזוקם ע"י קידוח נוסף במערב האזור, וחיזוק מתקני העברת המים לגב ההר - לאזור רמאללה ובית אל.
- (5) בקעת הירדן - יהיה צורך בהקמת מפעלי מים חדשים לתיגבור אספקת המים לחקלאות: מפעל לניצול שפכי ירושלים להשקאה; תגבור מפעלי השאיבה מהירדן (גלגל ובית הערבה); העברת מים מהכנרת לבקעת הירדן ע"י הרחבת מפעל המים "כנרת-בית שאן" לכוון דרום.

ג. פיתוח בשנים 1986 - 1990 לפי נפות

- (1) ג'נין - תגבור מפעלי אספקת מים מישראל לישובים יהודיים, הקמת מפעל לניצול שפכים להשקאת שטחים חקלאיים קיימים (ערביים) והמרת מים לשם ניצול למטרות שתיה של מי קדוחים, המשמשים כיום להשקאה.
- (2) שכס - תוספת קידוחים באזור.
- (3) טול-כרם - תוספת קידוחים, וכן תגבור האספקה מאתרי הקידוחים (במערב) לאזורי התצרוכת - בעיקר לאריאל - ע"י תוספת קו צנורות ומשאבות.

(4) רמאללה - תוספת קידוחים.

(5) ירדן - המשך פיתוח מפעלי המים (כנ"ל עד 1986), והקמת מאגרי עפר לקליטת מי זרימות חורפיות של מעיינות ושל שטפונות.

ד. פיתוח בשנים 1990 - 2010

תוספת קידוחים בנפות טול כרם ורמאללה, חיזוק המפעל לאספקת מים לשכם מאזורי המערב, חיזוק מפעלי מים להספקת מים מן המערכת הישראלית לאזורי ג'נין, רמאללה וירדן; הקמת מפעלים לניצול שפכים באזור ולהעברת שפכים למערכת הישראלית, הרחבת המפעלים הקיימים ע"י תוספת משאבות, בריכות, קוי צנורות וכד'.

6. מערכת ב"ב

6.1 מצב קיים

עקב העדר מערכת לסילוק שפכים בשומרון וביהודה, נוצרה סכנה לזיהום מי התהום, מהם ניזונים מקורות המים של מדינת ישראל, באזורים המאוכלסים בצפיפות. סכנה זו נכרת בעיקר באזורים: שכם, טול כרם, אזור צור נתן, רמאללה ומרכז שומרון ויהודה - אזור בו אין אפשרות לשימוש חוזר במים, עקב מחסור בשטחים חקלאיים, המתאימים לכך.

במגזר הערבי קיים מספר גדול של ישובים המאוכלסים בלמעלה מ-3,000 נפש. בישובים מסוג זה, בהם קיימת מערכת כלשהי לסילוק שפכים, נמצא כי כבר כהווה השפכים המסולקים מהווים מטרד תברואתי. במגזר היהודי הישובים הקיימים מאוכלסים במספר קטן של משפחות בשלב הראשוני; עובדה היוצרת דילמה באשר לפתרון בעית סילוק השפכים, לאור בדיקת הכדאיות הכלכלית, בשלב האיכלוס הראשוני לעומת השלב הסופי.

6.2 תכנון בעתיד

א. נבחנו שני סוגי מערכות:

(1) מערכת אזורית

מערכת מסוג זה תקשר בין ישובי שומרון ויהודה ותזרים את השפכים לכוון השפלה. לאורך נתיב ההובלה נתן יהיה לעשות שימוש חוזר במים, לצרכי חקלאות.

(2) מערכת מקומית

בפתרון של מערכת מקומית עלול להיווצר מצב, בו אי-חיבור המערכת למערכת האזורית יגרום לזיהום הוודיות. לפיכך פותחה מערכת מקומית, בה תשולב שיטת השקיית סרק של יערות נופיים: השפכים יוזרמו בצינורות מן הישוב לבור רקב, מן הבור לאגן חמצון, ומשם למערכת סילוק, אשר תפזר אותם על שטח נרחב. פיזור זה יגדיל את ההתאדות הכללית - הן עקב הגדלת שטח הפנים, והן ע"י אופטרנספירציה מן הצמחים. הגדלת ההתאדות תגרום בהכרח להפחתת החלחול למי התהום. עפ"י שיטה זו נתן לשלב את הצורך בשטחים ירוקים במערכת הנחוצה לסילוק השפכים.

בחישוב לצורך מציאת שטח היער הנדרש במערכת מסוג זה ליישובים השונים, נלקחו בחשבון הנתונים:

- מנת השקיה-4 מ"מ ליום קיץ (השיעור בעונת החורף נלקח בחשבון כמקדם בטחון, לעומת השיעור הגבוה יותר בעונת הקיץ); שוה-ערך למוצא שנתי של 3.5 מ"ק לדונם ליום.

- מי שפכים למשפחה לשנה - 230-240 מ"ק.

כמות מים המסולקים בשנה ע"י 1 דונם יער:

$$1,280 \text{ מ"ק} = 3.5 \text{ מ"ק} \times 365 \text{ יום}$$

$$\frac{1,280}{235} = 5.4$$

מן החישוב הנ"ל מתברר כי לכל 5-6 משפחות בישוב יש לטעת

1 דונם יער לצרכי סילוק שפכים.

ב. בדיקה כלכלית המשווה את שתי המערכות:

בבדיקה הכלכלית נמצא כי בישוב, בו מספר המשפחות לא עולה על 300, מרחק הובלה של 2 ק"מ אל מערכת אזורית שווה-ערך מבחינת העלות להקמת מערכת מקומית אחת. יש לציין, שעל פי רב המרחק בין הישובים בשומרון וביהודה עולה על 2 ק"מ, וכן כי הישובים היהודיים - רובם ככולם, מאוכלסים כפחות מ-300 משפחות-מצב, אשר אינו צפוי להשתנות עד שנת 1990.

ג. מגבלות פיתוח

מגבלות הפיתוח של מערכת אזורית לסילוק שפכים הן:

- א. על ביצוע העבודה להעשות כתאום מלא עם הרשויות המקומיות בישובים הערביים. בהווה לא קיים שיתוף הפעולה הדרוש ליישום התכנית.
- ב. תפיסת מי השפכים והובלתם במובלים לשפלה, על מנת למנוע זיהום מי התהום ע"י אחול, עלולה להתקל בבעיה של מיעוט משתמשים במים לשימוש חוזר. לפיכך, יש ליצור מצב, בו יסוכם עם החלקאים בשפלה מידת השימוש במי השפכים המובלים.
- ג. יש לטפל בעדפי מי השפכים בעונת החורף, בה אין השקיה. לשם כך יש להקים מאגרי עפר גדולים לאיגום עונתי.

6.3 סיכום

- א. עקב הצורך העכשווי, הדחוף, מוצע להקים מערכת אזורית לסילוק שפכים בקרב הישובים במגזר הערבי.
- ב. מוצע להקים מערכות מקומיות בישובים בעלי גודל אוכלוסיה של עד 300 משפחות, מן הדגם שתואר בסעיף 5.2 א' (2).
- ג. ככלל, מוצע לחבר את הישובים היהודיים, בעלי אוכלוסיה של 300 משפחות ומעלה, למערכת האזורית. אך, בנסיבות הקיימות, מוצע להקים גם עבור הישובים היהודיים הגדולים מערכות מקומיות.
- ד. מוצע לערוך בדיקה כלכלית נוספת את פתרון בעיית סילוק השפכים בשומרון וביהודה בשנת 1990, לאור תוספת האוכלוסיה באזור עד שנה זו.

7. מערכת חשמל

7.1 מצב קיים

- א. כיום מחוברים עשרות ישובים יהודיים וערבים בשומרון וביהודה לרשתות החשמל של חברת החשמל לישראל, של החברה המזרח-ירושלמית ולרשתות המקומיות הקטנות בשכם ובסביבותיה.
- ב. קוי המתח הגבוה של רשת חברת החשמל לישראל, הבנויים למתח 33 ק"ו אך מופעלים כיום ב-22 ק"ו, יוצאים מתחנות משנה בית שאן, עמק חפר, רעננה, פתח תקוה, ירושלים ג' והר טוב.

- כמו כן, מתוכנן קו מתחנה משנה ירושלים ד', אשר יתחבר לקצה הדרומי של קו הבקעה, היוצא מתחנת המשנה בבית שאר.
- ג. רוב הרשת של החברה המזרח ירושלמית נמצא בתחום רדיוס של כ-20 ק"מ, אשר מרכזו בכנסית הקבר הקדוש. הרשת מופעלת בחלקה במתח של 6.6 ק"ו, ובחלקה במתח של 33 ק"ו.
- ד. מקורות הכוח העקריים בשומרון וביהודה הן:
- (1) דיזל גנרטורים כשכם - כ-21 מגו"א מותקן.
 - (2) דיזל גנרטורים של החברה המזרח ירושלמית - כ-15 מגו"א מותקן.
 - (3) דיזל גנרטורים בישובים ג'נין ויריחו, בהספק כולל של כ-3 מגו"א מותקן.
 - (4) דיזל גנרטורים בהספק ממוצע של כ-0.25 מגו"א בכ-200 כפרים המופעלים בעקר לצרכי תאורה בשעות החשכה.
- ה. שיא הביקוש בשומרון וביהודה כיום מוערך בכ-25 מגו"ט (לא כולל את מזרח ירושלים ואת השכונות היהודיות).
- ו. הטיפול במערכות החשמל בשומרון וביהודה כיום הינו באחריות מחוז ירושלים של חברת החשמל הישראלית. עוזר לידו קמ"ט חשמל באיו"ש, שהוא גם נציגם באזור.

7.2 תכנון בעתיד

א. תחזית צריכת אוכלוסיה יהודית

- (1) גודל האוכלוסיה, קצב גידולה ותפרוסתה - בהתאם להנחות תכנית האב ליהודה ושומרון שהוכנה ע"י הסוכנות.
- (2) גודל משפחה: 4.2 נפש.
- (3) ההשתתפות בשיא הביקוש בקו"ט למשפחה:

בשנת 1986	1.00.-
בשנת 1990	1.25.-
בשנים 2000-2010	2.00.-
- (4) ישובים בבקעת הירדן יצרכו כ-50% יותר חשמל בשיא הביקוש, עקב ריבוי מתקני מיזוג אוויר.
- (5) יפותחו מערכות תשתית לתעשיות עתירות ידע.
- (6) יורחבו גושי ההתישבות ויוקמו מתקנים ומחנות צה"ל.

ב. תחזית תצרוכת לאוכלוסיה ערבית

- (1) גודל האוכלוסיה, קצב גידולה ותפרוסתה - בהתאם להנחות תכנית האב ליהודה ושומרון שהוכנה ע"י הסוכנות.
 - (2) גודל משפחה בשנים 1985 ו-1990: כ-6.5 נפשות בממוצע, ובשנים 2000-2010: כ-6 נפשות בממוצע.
 - (3) 70% מאוכלוסית כוח העבודה יועסקו באיו"ש.
 - (4) השתתפות בשיא הביקוש בקו"ט למשפחה:
בשנת 1986	-0.45
בשנת 1990	-0.60
בשנים 2000-2010	-1.00
- (5) גידול האוכלוסיה הערבית יעשה כתחום הישובים הקיימים וישתלכ בהם.

ג. תכנית הפיתוח

- (1) התכנית כולל הקמת תחנות משנה במתח 161/33 ק"ו, ובהספק הנע בין 1x30 מגו"א ל-3x30 מגו"א (בהתאם לעומס המוזן). תחנות המשנה יחוברו לקווי מתח עליון באורך כולל של כ-300 ק"מ, וימוקמו בדותן, אריאל, קדומים, תפוח, גבעון, מישור אדומים, מכוא חורון, מעלה אפרים, אפרת וקרית ארבע.
- (2) קווי המתח העליון יוצאים מתחנות המיתוג העתידיות במתח 400/161 ק"ו ממכבי, קיסריה, פתח תקוה, רמלה, אבן ספיר וקדמה. הקמתן של תחנות מיתוג בקדמה ובפתח תקוה צפויה לקראת שנה 1988.
- (3) תחנות המשנה מוקמו בסמוך לישובים היהודיים המתוכננים, בקרבת הסתעפויות כבישים (על מנת להקל על הוצאת קווי מתח גבוה מתחנות המשנה לאורך הצירים), וככל שניתן - במרכז הכובד של הצריכה הצפויה - הערבית והיהודית כאחת.
- (4) במקרים מסוימים חלק מן העומס של נפה מסוימת יוזן מתחנות משנה בנפות סמוכות. כמו כן, גם בשנת היעד יוזמנו עומסים מסוימים מקווים היוצאים מתחנות משנה השייכות למערכת הארצית, כתחום הקו הירוק.
- (5) תחנות המשנה (למתח 161/33 ק"ו) תחוברנה לקוי 161 ק"ו, הקשורים לנקודות צומת חזקות במערכת החשמל הישראלית - תחנות מיתוג במתח 400/161 ק"ו.

- 13 -

(6) התוואים של קווי מתח עליון הוכתבו ע"י המיקום הדרוש של תחנות המשנה, הכבישים המרכזיים, שטחי האימונים ונקודות הצומת העיקריות להתחברות למערכת הארצית.

(7) פיתוח מערכת חשתית החשמל נחלקת לשלושה פרקי זמן עקריים:

(א) שנת 1986 - תחנת המשנה הראשונה שתבנה תהיה "תפוח" (2×30 מגו"א), להזנת העיר אריאל, ישובים בסביבתה וכן ישובים וקידוחי מים בבקעת הירדן. תחנה זו תחובר ע"י קו מתח עליון 161 ק"ו באורך של כ-40 ק"מ מתחנת משנה פתח תקוה-כעתיד תחנת מיתוג 400/161 ק"ו. תחנת המשנה השניה תהיה "קרית ארבע" (2×30 מגו"א) להזנת קרית ארבע, חברון ו-ישובים בסביבה. תחנת משנה זו תחובר ע"י קו מתח עליון אשר יצא מקרבת מקום לתחנת המיתוג המיועדת ב"אבן ספיר" - 400/161 ק"ו.

(ב) שנת 1990 - תוספת של שתי תחנות משנה - "קדומים" ו"גבעון". תחנת משנה "קדומים" תחובר לקו מתח עליון מכוון קיסריה - 400/161 ק"ו, אשר יתחבר עם קו פתח-תקוה- "תפוח". תחנת משנה "גבעון" תוזן מקו אשר יצא מקרבת מקום מקום, תחנת המיתוג המיועדת ב"אבן ספיר" - 400/161 ק"ו.

(ג) שנים 2000-2010 - מוצגת אפשרות להספקת חשמל לירדן, בשלב ראשון מתחנות משנה מעלה אפרים ומעלה אדומים, להעברת עשרות מגו"טים באמצעות קווי 33 ק"ו מכל תחנות המשנה. כעתיד נתן יהיה לבנות קווי 161 ק"ו מ"אבן ספיר" (400/161 ק"ו), או מתחנת מיתוג (400/161 ק"ו), אשר תבנה במעלה אפרים, על קו 400 ק"ו שבין אבן ספיר לחוקוק, קו אשר יסגור את המעגל של מערכת מתח מתוכננת 400 ק"ו. האנרגיה אשר תיוצר בעתיד בעזרת התחנה ההידרואלקטרית ובעזרת הבריכות הסולאריות תועבר ע"י קו 400 ק"ו מים המלח לתחנת המיתוג "אבן ספיר" - 400/161 ק"ו.

8. מערכת טלפון

8.1 מצב קיים

- א. במערכות הקיימות, משרד התקשורת אינו מספק טלפונים לכל דורש, אולם בכל מקרה מספק משרד התקשורת לפחות קו טלפון אחד לישוב. לא בכל מקרה ניתן לספק קו טלפון פיזי ואז הקו הוא של רדיו טלפון.
- ב. קוי הטלפון העורקיים הם ברובם הגדול אויריים.
- ג. בשכונות גדולות מותקנים קוי טלפון תת-קרקעיים כאשר הצנרת, החפירות והתאים מותקנים על ידי היזמים ואילו המערכות עצמן לרבות הכבלים מותקנות על ידי משרד התקשורת.

8.2 תכנון בעתיד

משרד התקשורת מתכוון לפתח מערכת מיתוגית ותמסורתית, אשר תענה על כל צרכי האוכלוסיה היהודית והערבית בשומרון וביהודה בשנת 2000, תוך השתלבות במערכת הטלפונים הארצית.

א. הנחות

- (1) פיתוח הישובים היהודיים יעשה לפי גושים, בהתאם לתכנית ההסתדרות הציונית, אשר אומצה ע"י משרד הבטחון. מספר יחידות הדיור במגזר היהודי בשומרון וביהודה בשנת 2000 מוערך בכ-150,000.
- (2) גידול האוכלוסיה הערבית יהיה בהתאם לתחזית משרד הבטחון. מספר יחידות הדיור במגזר הערבי בשומרון וביהודה בשנת 2000 מוערך בכ-190,000.
- (3) עד שנת 2000 יותקן טלפון בכל דירה. התוספת החזויה עבור עסקים ותעסיה תהיה כ-10%.

ב. היקף הפיתוח

לצורך השגת המטרה, ובהתבסס על ההנחות המפורטות לעיל, יהיה צורך להרחיב את קיבול מערכת הטלפונים הארצית ב-372,000 מספרים, המהווים כ-15% מן התוספת הנדרשת בכל הארץ לפי תכנית האב של משרד התקשורת.

- 15 -

תוספת זו של ציוד המיתוג בשומרון וביהודה תותקן כדלהלן:

מספרים	167,000	בישובים היהודיים-
מספרים	79,000	בערים בעלות אוכלוסיה ערבית-
מספרים	126,000	תוספת קיבול במרכזות בארץ עבור שומרון ויהודה-
מספרים	372,000	סה"כ

ג. תאור המערכת המתוכננת

התכנון מקיף את האלמנטים:

- (1) מיקום ותוספת קיבול ב-19 מרכזות: שער מנשה, ערה, כפר יונה, אלון מורה, כפר סבא מזרח, אריאל, פ"ת אורון, מעלה אפרים, רמות, רמת אשכול, מתתיהו ב', מ.ציון, נ. מדבר, גילה (+גולומב), קרית ארבע, ג'נין, שכם, רמאלה ויריחו.
- (2) פרוט קיבול המרכזות המקומיות בשומרון וביהודה, ופרט התוספת הדרושה בכל מרכזת בארץ, שתשרת גם אוכלוסיה בשטח התכנון.
- (3) פרוט האזורים אותם תשרת כל מרכזת מקומית, לפי גושי ישובים יהודיים, ערים ונפות ערביות, ופרוט מספר יחידות הדיור בכל אזור.
- (4) מיקום עקרוני של יחידות מיתוג רחוקות בלתי מאוישות ואופן חיבורם למרכזות האם.
- (5) שייכות המרכזות המקומיות לאזורי החיגוג, ואופן המעבר הבין-עירוני.

לוטה:

מפות מערכת כבישים ותשתית

100

צ י ר ח י י ם

ת כ נ י ת פ י ת ו ח א ז ו ר י ת

ב י נ ו י ב י ש ר א ל - ה ע ר כ ה ר א ש ו נ י ת

תזכיר מלווה לדו"ח ביניים מס' 3

מבוא

תזכיר זה מלווה לדו"ח תחזית אוכלוסיה יהודית לאזור "ציר חיים" - ומתייחס להקיף הבינוי בישראל בשנים 1983 - 1978. היקף בינוי דירות חדשות מהווה כלי משני להערכת ההיצע והביקוש למגורים.

עיבוד הנתונים לצורך התזכיר מבוסס על נתוני למ"ס, פרסומי משרד הבינוי והשיכון והמחלקה לסטטיסטיקה של מרכז הקבלנים.

1. בניה ארצית למגורים

הנתונים הסטטיסטיים המתייחסים להיקף הבניה למגורים בשנים האחרונות מצביעים על תנודות די רציניות בבניה, כאשר בעשור האחרון קיימת מגמת ירידה בהתחלות הבניה היזומה ע"י הסקטור הציבורי והפרטי.

טבלה מס' 1 מציגה את השוני בהיקפי התחלות בניית דירות למגורים עפ"י סקטורים

טבלה מס' 1: בניה ארצית למגורים: התחלות בניית דירות לפי יזם

שנה	סה"כ	אחוז	בניה ציבורית	אחוז	בניה פרטית	אחוז
1978	30770	100	7120	23	23650	77
1979	38230	100	15050	39	23180	61
1980	32690	100	12560	38	20130	62
1981	37520	100	13100	35	24420	65
1982	28500	100	8520	30	19980	70
* 1983	27000	100	8500	31	18500	69

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

(*) אומדן המחלקה לסטטיסטיקה של מרכז הקבלנים - הקבלן והבונה מס' 216 יולי 1983

מתוך הטבלה עולה:

- א. אם מסכמים את שש השנים שפורטו לעיל מגיעים להתחלות בניה של כ-30 אלף דירות בממוצע לשנה. נתון זה נמוך בהרבה מרמת הבניה שהיתה קיימת בשנים 77-1970 בה נבנו כ-48 אלף דירות בממוצע בשנה.* מכך עולה שחלה הקטנה ניכרת בהיצע למגורים.
- ב. חלה ירידה משמעותית בין השנים 1981 ל-1982 בהיקף התחלות הבניה למגורים בשעור של כ-24%. עיקר הירידה הינה בסקטור הציבורי. על פי אומדן מרכז הקבלנים נראה שהיקף הבינוי בשנת 1983 ממשיך לרדת ביחס לשנת 1982 אך בשעור נמוך יותר בכ-5% ויעמוד על כ-27,000 דירות חדשות.
- ג. בחינת התפלגות הבניה לפי יזם בששת השנים שפורטו לעיל, עולה שחלקה של הבניה היזומה ע"י הסקטור הציבורי עומדת על כ-10 אלף דירות בממוצע לשנה ומהווה כ-33% מסה"כ התחלות בניה למגורים.

2. אומדן הביקוש לדירות מגורים

המחלקה לסטטיסטיקה של מרכז הקבלנים בנתה מודל המפרט את אומדן הביקוש לדירות מגורים ומוצג בטבלה מס' 2*

טבלה מס' 2: אומדן ביקוש לדירות מגורים באלפים

סוג הרוכשים	1970-1978	1979-1983
זוגות צעירים	22-24	21-23
עולים חדשים	6-8	3-4
פינוי ושיקום שכונות	7-9	4-5
גרושים/ות רווקים/ות	3-6	3-5
שינוי יעוד ואיחוד דירות	0.5-0.6	0.5
הטבת תנאי דיור - הגדלת המשפחה	5.0-6.0	3.0-4.0
רוכשים מחו"ל	0.5-1.4	0.5
גרט כלכלי	2.0	2.5
סה"כ ביקוש ברוטו	45.0-54.0	37.5-44.5
פחות פטירות	4.0-5.0	4.5-5.0
מכירות של תושבי חו"ל	1.0-1.5	0.5-1.0
ירידה	2.0-2.5	3.5-4.5
סה"כ ביקוש נטו	38.0-45.0	29.0-34.0

* הקבלן והבונה - בטאון מרכז הקבלנים והבונים בישראל 215 מאי 1983

במידה ואומדנים אלו נכונים או אפילו קרובים למציאות הרי ניתן לקבוע שחלה ירידה בביקוש למגורים, בעיקר פינוי ושיקום שכונות והטבת תנאי דיור. כך שאומדן הביקוש בשנים האחרונות נע בין 29.0 - 34.0 אלף דירות בשנה.

3. התפלגות התחלות בניה עפ"י מחוזות

טבלאות 3 ו-4 מציגות את היקף התחלות הבניה היזומה ע"י משרד הבינוי והשיכון, המהווה במוצע כ-85% מהסה"כ הבנוי בסקטור הציבורי והבניה היוזמת בסקטור הפרטי, עפ"י חלוקה למחוזות. החלוקה הגיאוגרפית אינה זהה בשתי הטבלאות בגלל מקור שונה של נתונים אך עדיין ישנה אפשרות לקבל תמונה על היקף בינוי עפ"י מחוזות.

טבלה מס' 3: התחלות דירות בבניה עירונית ציבורית של משרד הבינוי והשיכון עפ"י מחוזות

שנה	סה"כ אחוז	י-ם אחוז	גליל אחוז	חיפה אחוז	מרכז אחוז	נגב אחוז	שומרון אחוז
1978	4966 100	1189 24	673 14	544 11	1594 32	966 19	
1979	13924 100	3185 29	1900 14	1900 14	4396 31	2530 18	13
1980	11028 100	3651 33	1606 15	1459 13	2279 21	1985 18	48
1981	10996 100	3960 36	1196 11	1394 13	2989 27	1362 12	95 1
1982	7151 100	2119 30	368 5	721 10	1989 28	641 9	1313 18

מקור: המרכז למידע ולניתוח כלכלי, משרד הבינוי והשיכון יוני 1983 לוח מס' 7

החל משנת 1982 כוללים הנתונים גם את התחלות הבניה (לא כולל "בנה ביתך") ב-4 ישובים עירוניים בשומרון: אלפי מנשה, אריאל, עמנואל וקרני שומרון.

מתוך הטבלה עולה:

א. קיימות תנודות בהיקף הבינוי העירוני של משרד השיכון ובמוצע שנתי עומדות על כ-10,000 יח"ד בשנה. לעומת זאת חלוקת התפלגות בין המחוזות הינה כמעט קבועה עד שנת 1981 ומשתנה באופן משמעותי עם התחלת הבינוי בשומרון.

ב. ניתוח התפלגות היקף הבינוי על פי מחוזות מראה שמחוז ירושלים מקבל את החלק הגדול ביותר כ-30% המהווה במוצע כ-2800 דירות בשנה. מחוז המרכז חלקו קטן, כמעט ועומד במוצע על כ-27% המהווה כ-2600 דירות בשנה. שאר המחוזות מתפלגים כמעט בשווה ביניהם.

ג. החל משנת 1982 בה מופיעים נתונים משמעותיים על השומרון משתנה התמונה, יורד חלקם של מחוזות הפריפריה גליל ונגב באופן משמעותי. יש לציין ששנת 1982 היתה שנת שפל בהיקף הבניה העירונית של משרד הבינוי והשיכון.

ד. ניתן לראות שהבינוי בשומרון הוא בעיקר "על חשבון" מחוזות הפריפריה גליל ונגב ולא דוקא על חשבון מחוז המרכז, שהיקף הבינוי קטן בו אך חלקו מהסה"כ נשאר על 28% כ-2000 דירות חדשות.

היקף הבינוי בשומרון הינו גדול יותר מאשר היקף הבינוי במחוזות גליל ונגב יחד. טבלה מס' 4 מציגה את התחלות הבניה למגורים בסקטור הפרטי עפ"י מחוזות. אין בידינו בשלב זה נתונים זמינים על היקף הבינוי בשומרון ע"י היזמה הפרטית.

טבלה מס' 4: התחלות בניה למגורים בסקטור הפרטי עפ"י מחוזות

שנה	סה"כ אחוז	י-ם אחוז	צפון אחוז	חיפה אחוז	מרכז אחוז	ת"א אחוז	דרום אחוז
1979	100 23180	9 2080	21 4970	14 3160	30 6980	18 4300	7 1690
1980	100 20040	5 1070	24 4860	13 2530	33 6570	20 3950	5 1060
1981	100 24170	10 2470	24 5770	10 2440	33 8100	17 4060	6 1330
1982	100 19980	9 1790	24 4880	8 1600	33 6550	20 3950	6 1210

מקור: לשכה מרכזית לסטטיסטיקה
מתוך הטבלה עולה:

א. סיכום ארבע: השנים המפורטות לעיל מבחינת היקף בינוי בסקטור הפרטי, מראה שחלקו של מחוז המרכז הינו הגדול ביותר ונע סביב ה-33%, ומהווה כ-7000 דירות חדשות. עם כל התנודות בהיקף הבניה ניתן לראות שאופן התפלגות הבניה לפי מחוזות נשאר יציב.

ב. ניתן לראות שעיקר הבינוי מתרכז במחוז המרכז, הצפון ותל-אביב. לעומת זאת חלקו של מחוז הדרום קטן ועומד על כ-1300 דירות במוצע לשנה.

ג. היזמה הפרטית והציבורית מרכזות: אחוז גדול ממשאבים באזור המרכז. לעומת זאת נוטה היזמה הציבורית להתמקד באזור ירושלים (כ-30%) בעוד שחלקה של היזמה הפרטית באזור נמוכה (כ-10%). היחס משתנה באזור הצפון בה חלקה של היזמה הפרטית גדול לעומת היזמה הציבורית.

4. מסקנות תכנוניות

א. ניתוח הנתונים הסטטיסטיים שהובאו בתזכיר מראש שהיקף הבינוי עומד בשנים האחרונות על כ-30,000 דירות חדשות במוצע לשנה, כאשר מסתמנת מגמת ירידה בהיקף התחלות הבניה למגורים.

- ב. אופן החלוקה בין היזמה הציבורית והפרטית עומדת בשנים האחרונות ביחס של כשני שלישי לסקטור הפרטי - כ-20,000 דירות במוצע לשנה, ושליש לסקטור הציבורי כ-10,000 דירות במוצע לשנה.
- ג. עפ"י נתוני מרכז הקבלנים אומדן הביקוש לדירות בין השנים 1979-83 עומד על כ-30,000 דירות במוצע לשנה ונמצא בירידה ביחס לשנים קודמות.
- ד. עיקר הבינוי מתרכז במחוזות המרכז ותל-אביב הן ע"י הסקטור הציבורי והן ע"י הסקטור הפרטי. עם תחילת הבינוי המשמעותי בשנת 1982 בשומרון ע"י היזמה הציבורית יורד חלקם של מחוזות הפריפריה בהתחלות הבניה. לעומת זאת נשאר חלקו של מחוז המרכז עדיין קבוע. ניתן להניח שהבינוי באזור השומרון "בא על חשבון" אזורי הפריפריה.
- ה. היקף הבינוי היזום ע"י משרד הבינוי והשיכון בשומרון היה בשנת 1982 כ-1,300 דירות חדשות המהוות כ-18% מכל הבניה של המשרד. ניתן להניח שכמות בסדר גודל כזה תבנה בשנת 1983 אם נוסיף את היקף הבניה הפרטית בשומרון, שאין בידינו בשלב זה נתונים מבוססים, ניתן להניח עפ"י הערכה ראשונית שסה"כ היקף הבינוי בשומרון יכול לעמוד על כ-3,000 דירות חדשות בשנה, כלומר כ-10% מהיקף הבינוי השנתי למגורים.
- ו. מכיוון שלמדינת ישראל ישנם יעדים: בפזורה אוכלוסיה, פיתוח הגליל והנגב וישוב השומרון הרי יוצא מתוך הנתונים הסטטיסטיים שיעדים אלו לא יושגו אם יבנו דירות בשומרון על חשבון הנגב והגליל ומחוז המרכז ימשיך לקבל נתח יחסית גדול מהיקף הבניה.
- ז. מתוך הערכה ראשונית נראה שהמשק הלאומי יכול לעמוד בהיקף בניה של 3,000 דירות במוצע בשנה בשומרון, אך צריך להיות וויסות כזה שלא יפגעו אזורי השוליים אלא אזורי המרכז. ניתן להפחית את היקף הבניה הציבורית באזור ירושלים לאור צמצום הביקוש באזור.

ש מ ר

מ ש ר ד
ה י ח י ד ה
מ ח ל ק ת
ט ל י
מ נ
כ ט י
ט
ה ב ט ח ו נ
ל כ ט ח ו נ
ח כ נ ו נ
ל א ו מ י
ה ח ש ת י ת
69-4393
186 - 2
ח ש מ י י ג
1983 י ו ל י

משרד טומי לייטרסדורף/לידי צביקה
משהבי"ש/אגף הפרוגרמוח/סופיה אלדור
130, 1013

הנדון: נתונים על ישובים באיו"ש

1. בהתאם לבקשת משרד לייטרסדורף להלן הנתונים על:

אופי :	סוג :	היזם :	א ו כ ל ו ס י ה :	הערוח :	:
הישוב :	האוכלוסייה :	סוף 83	86 יעד :	:	:
א. כרמים	תושבה :	מעורב :	פרטי :	2400	1200 בחכנון :
ב. עפרים ב' (סנטה ברברה)	:	:	:	:	:
ג. עיריח	:	:	:	:	:
ד. סידצאט	:	:	:	:	:
ה. חרם	שכונה :	חילוני :	פרטי :	800 חלק :	בחכנון :
ו. מעלה יונתן	שכונה :	חילוני :	פרטי :	800	מאריאל שחמנה :100,000 בחכנון :
ז. גיריה	שכונה :	מעורב :	פרטי :	800	400 נפש :

2. לידועתכם.

גור - אריה יוסף, סאני
ראש
ב/ ראש המחלקה
צוות

מ ש ר ד	ה ב ט ח ו ן	
היחידה	לבטחון	לאומי
מחלקת	חכנון	התשתית
טלי	69-4393	
מנ	2 -	155
חי	בחמוז	חשמ"ג
19	יוני	1983

משרד החינוך והתרבות/אגף הפרוגרמות/מזרע ופול ירון
 משהבייש/רי אגף הפרוגרמות - מזרע ופול ירון
 ההסתדרות הציונית/חטי ההתיישבות/יוסי נעים
 עי שהבייש להתיישבות
 איו"ש/מנא"ז/רי לשכת התכנון
 מועצה איזורית שומרון/מזרע בני קצובר
 1013, 130

הנדון: תכנון מוסדות חינוך במערב השומרון

1. לצורך תכנון מוסדות חינוך באיזור הנדון, חולק האיזור ל-4 חטי-איזורים, לפי הפירוט הבא (מצופת בזאת מפה, המציגה את החלוקה לחטי-איזורים):

א. חח-איזור אי - אלפי מנשה
 תח איזור זה כולל את הישובים הבאים:
 צופים, צוותא(אלפי מנשה), חבלי יוק, צמרות ואורנית.

ב. חח-איזור בי - קרני שומרון
 תח איזור זה כולל את הישובים הבאים:
 כרמים, קרניים, קרני שומרון, קרני שומרון גבעה מערבית, נופים, יקיר ועמנואל.

ג. חח-איזור גי - אלקנה
 תח איזור זה כולל את הישובים הבאים:
 ניויה, שערי תקוה, שערי תקוה בי, אלקנה, אלקנה די ואלקנה וי.

ד. חח-איזור די - אריאל
 תח איזור זה כולל את הישובים הבאים:
 חוס, מעלה יונתן, בוקו, אריאל וטללים.

2. בנספח אי מובאת טבלה המציגה נתונים ותחזיות לגבי פיתוח והתפתחות חטי-האיזורים שפורטו בסעיף 1 לעיל.

3. הנתונים והתחזיות המובאים בטבלה מתייחסים להיקף האוכלוסיה כיום, בשנת 1986 ובשנת היעד (2000-2010), וכמו כן מאפיינים לגבי אופי הישוב, סוג האוכלוסיה ושם היזם.

4. בהתאם לנתוני התחזית, לנתוני התעבווה והתחבורה, נתוני השטח (פוטנציאל קרקעי שקיים או שהוקצה למטרות חינוך) והאופי הצפוי של הישובים, אנו מציעים באופן עקרוני את מטרות מוסדות החינוך בנספח בי.

5. נבקשם לקחת נתונים ותחזיות אילו בחשבון בעת תכנון מערכת ומוסדות
החינוך הדרושים לאיזון הכולל את 4 תתי-האיזורים שפורטו.

לוט: נספח אי: טבלת ויכוח נתונים ותחזיות לפיתוח והתפתחות באיזון מערב
השומרון.

נספח בי: תפוסת מוסדות חינוך מוצעת.

נספח גי: מפת תפוסת מוסדות חינוך מוצעת.

סא"ל	גון - אויה יוסף,
צוות	ראש
המחלקה	ב/ראש

גאי/זיוה

נספח אי

טבלת ריכוז נתונים ותחזיות לפיתוח והתפתחות באיזור מערב השומרון

חתי- : איזור :	שם הישובים :	אופי : סוג :	היזם :	אוכלוסיה : 1983 : 1986 : 2000-2010 :	הערות :
א. 1. צופים :	תושבה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	1,200 : 600 : - :	בחכנון :
2. צוותא(אלפי מנשה) :	תושבה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	10,000 : 4,000 : 1,000 :	התחלת אכלוס בסוף קיץ 83 :
3. חבלי ירק :	תושבה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	1,600 : 800 : - :	בחכנון :
4. צמרות :	תושבה : חילוני :	פרטי ("דווקא") :	משרד הבינוי והשיכון :	1,200 : 600 : - :	בהקמה :
5. אורנית :	תושבה : חילוני :	פרטי ("דלתא") :	משרד הבינוי והשיכון :	2,000 : 1,000 : - :	בהקמה :
ב. 1. קרני שומרון :	תושבה : דתי :	משרד הבינוי והשיכון :	משרד הבינוי והשיכון :	6,000 : 1,400 : 700 :	קיים :
2. קרניים :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	1,000 : 400 : - :	בחכנון :
3. קרני שומרון - :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	1,600 : 800 : - :	בהקמה :
4. גבעה מערבית :	תושבה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	2,400 : 1,200 : - :	בחכנון :
5. כומים :	תושבה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	6,000 : 1,000 : - :	בחכנון ובהקמה :
6. נופים :	קהילתי : דתי :	חטי ההתישבות :	משרד הבינוי והשיכון :	1,500 : 800 : 220 :	קיים :
7. יקר :	קריה : חרדי :	כוכב השומרון :	משרד הבינוי והשיכון :	20,000 : 4,000 : 1,200 :	התחלת אכלוס בסוף קיץ 83 :
8. עמנואל :	קהילתי : מעורב :	חטי ההתישבות :	משרד הבינוי והשיכון :	1,200 : 400 : 230 :	קיים :
ג. 1. אלקנה :	תושבה : דתי :	משרד הבינוי והשיכון :	משרד הבינוי והשיכון :	3,000 : 1,800 : 900 :	קיים :
2. אלקנה די :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	4,800 : 2,000 : - :	בחכנון :
3. אלקנה וי :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	- : - : - :	- :
4. ניריה :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	800 : 400 : - :	בחכנון/בהקמה :
5. שערי תקוה :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	2,500 : 1,000 : 100 :	בהקמה :
6. שערי תקוה בי :	שכונה : מעורב :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	2,000 : 800 : - :	בהקמה :
ד. 1. אריאל :	קריה : חילוני :	משרד הבינוי והשיכון :	משרד הבינוי והשיכון :	100,000 : 8,000 : 1,200 :	קיים :
2. חוס :	שכונה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	800 : - : - :	בחכנון :
3. מעלה יונתן :	שכונה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	800 : - : - :	בחכנון :
4. טללים :	שכונה : חילוני :	פרטי :	משרד הבינוי והשיכון :	800 : - : - :	קיים :
5. כירקן :	קהילתי : חילוני :	חטי ההתישבות :	משרד הבינוי והשיכון :	900 : 400 : 150 :	קיים :
6. נטפים :	קהילתי : חילוני :	חטי ההתישבות :	משרד הבינוי והשיכון :	1,200 : 200 : 100 :	קיים :
ס ה " כ :				170,900 : 33,400 : 5,800 :	

נספח ב'

תפוסת מוסדות חינוך מוצעת:
(ראה מפה - נספח ג')

ח-חילוני ד-דתי חו-חודי

מוסדות חינוך: מקומי/יסודי על יסודי על איזורי

חת איזור אי

		X	1. צופים
ח		X	2. צוותא(אלפי מנשה)
		X	3. חבלי ירק
		X	4. צמח
ח		X	5. אוונת

חת איזור בי

	ד	X	1. קוני שומון
		X	2. קוניים
		X	3. גבעה מערבית
	ח	X	4. כומים
ח	ח	X	5. נופים
		X	6. יקו
	חו	X	7. עתנואל
			8. מעלה שומון

חת איזור ג'

	ח,ד	X	1. אלקנה
ח		X	2. אלקנה די
			3. אלקנה וי
		X	4. ניויה
		X	5. שעוי חקוה
		X	6. שעוי חקוה בי

חת איזור די

קוית חינוך אא	ח	X	1. אויאל
			2. חוס
			3. מעלה יונתן
		X	4. טללים
			5. ביוקו
			6. נטפים

011

10-07-1983
11-

11-07-83

6"6

04

27

27

38

35

35

38

תל-אביב-יפו

28

35

30

28

20

30

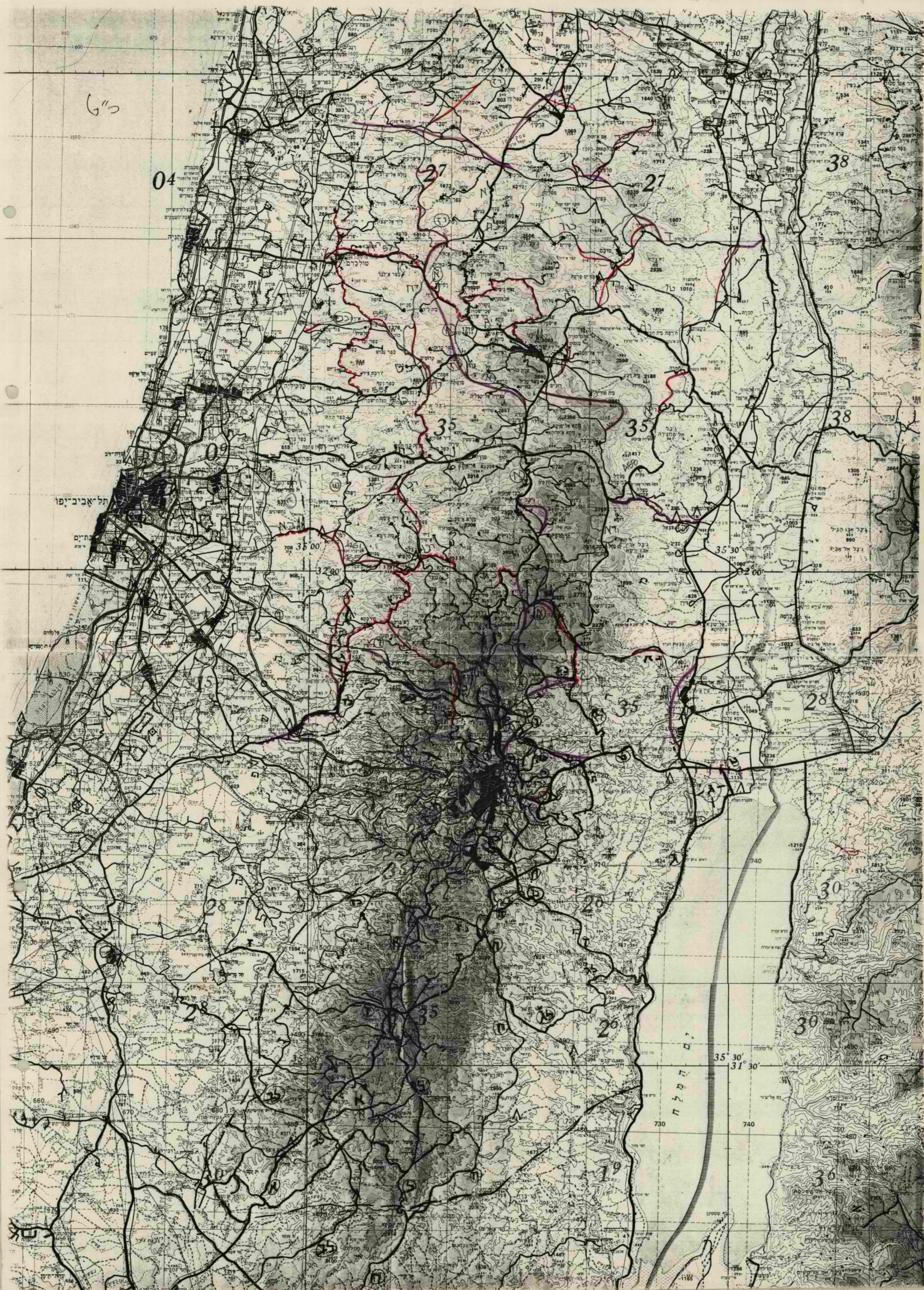
20

35° 30' 31° 30'

730 740

19

30

משרד הבנוי והשיכון - אגף הפרוגרמות

ציר חיים

תכנית פיתוח אזורית

בחירת אזורי תכנון

תמצית הממצאים

דו"ח ביניים מס' 2

טומס מ. לייטרסדורף - י. גולדנברג אדריכלים ומתכנני ערים (1972) בעימ
רח' הוברמן 10, תל - אביב טלי 220065 יולי - 1983

דו"ח הביניים הנוכחי מהווה סיכום תמציתי ראשוני של קביעת אזורי תכנון, באזור "ציר חיים".

אזורי התכנון מהווים כלי עזר אשר באמצעותו ניתן להגיע לתכנית פיתוח אזורית. קביעתם התבססה על מידע מניתוח מפות, ראיון גורמי התכנון הפעילים באזור ובדיקת תכניות קיימות ומוצעות.

במסגרת הבדיקה גובשה תפיסה כוללת (ראשונית) לפריסה פיזית עתידית רצויה של התיישבות יהודית באזור "ציר חיים" בהתאם לקריטריונים פיזיים ותפקודיים שיפורטו בהמשך הדו"ח.

דו"ח זה מתבסס על הדו"ח הקודם "אפשרויות ומיגבלות פיתוח האזור" מאי 1983. הדו"ח מלווה במפת אזורי תכנון בק.מ. 1:50,000.

1. שיקולים בבחירת אזורי תכנון

תפרושת אזורי התכנון המוצעים נקבעו משיקולים משולבים המהווים פוטנציאל לפיתוח התיישבות יהודית, כפי שהוגדרו בדו"ח "אפשרויות ומיגבלות פיתוח האזור"

- א. שמושי קרקע - ישובים קיימים, שטחים תפוסים, שטחים מעובדים ושטחי טרשים.
- ב. בעלות קרקע - בעלות ערבית, בעלות מדינה ויהודית
- ג. דינמיות פיתוח של ישובים ומוקדים
- ד. אזורים הומוגניים - אזורים בהם דומיננטית ההתיישבות הערבית
- אזורים בהם דומיננטית ההתיישבות היהודית

ה. מערך תפקודי אזורי

- ו. גבולות כל אזור נקבעו מתוך שיקולים של מכשולים טבעיים בתנאי הקרקע, אקלים וגבולות מנהליים של הכפרים.

2. הערכה פיזית של האזורים המוצעים

להלן רשימת 15 האזורים המוצעים להתיישבות יהודית והערכה יחסית עפ"י ממצאי הבידקה הראשוניים

תנאים טובים לפיתוח התיישבות יהודית - שטחים רכים ביותר - 3
תנאים סבירים להתיישבות יהודית - שטחים רכים - 2
מיגבלות לפיתוח התיישבות יהודית - שטחים קשים - 1

פרוט של ההגדרות הנ"ל נמצא בדו"ח הקודם "מיגבלות ואפשרויות פיתוח האזור". אין בשלב זה לסכם את הערכות של הקריטריונים השונים לגבי כל אזור בגלל משקלם הלא שווה של כל הקריטריונים.

טבלה מס' 1: הערכה פיזית של אזורי תכנון להתיישבות יהודית

אזורי תכנון קריטריונים	אלקנה 1-א	אלפי מנשה 2-א	סלעית 3-א	עינב 4-א	יועזר 1-ב	קרני שומרון 2-ב	אריאל 1-ג	ש.א. 2-ג	קדומים 3-ג	תפוח 1-ד	ברכה 2-ד	מעלה לבונה 1-ה	תל חיים 2-ה	אלון מורה 3-ה	בקעת הירדן 1
<u>גורמים קרקעיים</u>															
גודל השטח	3	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	3	3	1	3
רציפות	2	2	2	1	2	2	3	3	1	1	3	1	3	2	3
איכות תבליט	3	2	2	1	2	2	3	2	2	2	1	1	2	1	1
<u>גורמים סביבתיים</u>															
אקלים	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1
הערכת נופ	2	2	2	2	3	3	2	1	2	2	2	2	2	3	3
נגישות לגוש דן	3	3	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1
זמינות קרקע לפיתוח	3	3	2	2	3	3	3	1	2	2	2	1	2	2	3
תכניות קיימות	3	3	2	1	1	3	3	1	3	2	1	1	1	2	3

2.1 קריטריונים להערכה פיזית של אזורי התכנון המוצעים

אזורי התכנון שאותרו נבחנים עפ"י קריטריונים

- א. גורמים קרקעיים - גודל השטח, רציפות ואיכות התבליט. משתנים אלו מהווים תנאים בסיסיים לפיתוח התיישבות. גודל השטח הזמין חייב להיות מינימלי - 300 דונם כדי לשאת גודל מינימלי של ישוב. רציפות השטח ואיכות התבליט הינם גורמים המשפיעים על עלות הפיתוח.
- ב. גורמים סביבתיים - הערכת הנוף ואקלים. משתנים אלו משפיעים על איכות החיים של הפרט. קירבה לאתרי נוף וטבע מהווה יתרון. אקלים אזור מרגלות הרי שומרון וגב ההר הינו ים תיכוני המאופיין בעומס חום קל¹, ואין הוא בבחינת עומס בעצמה שתפריע לכל פעילות בין בתוך הבית ובין מחוץ לבית. לעומת זאת מספר ימי מעלות ההסקה בגב ההר הם מהגבוהים בארץ בין שצריכת הדלק השנתית היא כפולה ממישור החוף. באזור ספר השומרון בו שורר אקלים צחיח מאופיין בעומס חום כבד.
- ג. גורמים תפקודיים - נגישות לגוש דן. מהווה יתרון לשוב לאור הסתמכותו של מערך שירותים קיים ומבוסס בגוש דן. ככל שמרחיקים מגוש דן הרי הצורך להקים מערך שירותים הינו גדול יותר, ולא תמיד בהתאם לגודל האוכלוסיה באזור.
- ד. זמינות קרקע לפיתוח - לא כל שטחי הטרשים עברו את תהליך ההכרזה לאדמות מדינה. תהליך זה הינו בעיקרו משפטי כך שלעיתים אורך זמן רב, ומקשה על הפיתוח.
- ה. תכניות קיימות - אזור התכנון נמצא בשנים האחרונות בתהליכי תכנון וביצוע ע"י מספר גופים, לכן יש צורך לקחת בחשבון את התכניות הקיימות בערכת אזורי התכנון.

2.2 הערכת אזורי תכנון

סכום ראשוני של טבלת הערכה מאפשר קביעת אזורים המתאימים לפיתוח:

- אזורים בעלי תנאים טובים לפיתוח

א-1 אלקנה

א-2 אלפי מנשה

ב-2 קרני שומרון

ג-1 אריאל

- אזורים בעלי תנאים סבירים לפיתוח

א-3 סלעית

א-4 עינב

ב-1 יועזר

ג-3 קדומים

ו בקעת הירדן

- אזורים בעלי מגבלות לפיתוח

ג-2 ש.א.

ד-1 תפוח

ד-2 ברכה

ה-1 שילה

ה-2 תל חיים ה-3 אלון מורה

1 הגדרת עומס החום מבוססת על עבודתו של פרופ' עזרא זוהר

3. מערך ההתיישבות היהודית באזור התכנון

טבלה מס' 2 מציגה את מערך ההתיישבות היהודית הקיים ומוצע ברמה של אזור תכנון. יחיד עפ"י ה-ת.ב.ע הינן עפ"י תכניות אשר נמצאות בשלבי הפקדה לעומת יחיד עפ"י תכנית אב או רעיונית שלא אושרו. שטח קרקע בזמינות גבוהה הם אותם שטחים שעברו את תהליך ההכרזה לעומת זאת שטחי הקרקע הפוטנציאליים מהווים את סה"כ שטחי הטרשים שאותרו כבעלי אופציה להתיישבות.

טבלה מס' 3 מציגה את מערך ההתיישבות ברמה של הישוב הבודד במערך האזורי. הישוב חומש נכלל במסגרת הישוב הפוטנציאלי באזור קדומים, אך מומלץ לשייכו לאזור צפון השומרון.

קובלה מס' 2 מערך ישובי קיים ומוצע עפ"י אזורי תכנון 4/83

אזורי תכנון	מס' ישובים		יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד לפי ת.ב.ע	יחיד עפ"י תכ' אב רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה בדונם	סה"כ פוטנציאל זמין בדונם
	קיים/בבניה	מוצע						
אלקנה א-1	2	4	130	140	3130	6000	4500	5670
אפי מנשה א-2	1	2	-	450	770	2500	2050	4300
סלעית א-3	1	2	40	-	120	120	600	5000
עינב א-4	1	1	20	21	200	200	320	22500
יועזר ב-1	1	4	16	-	-	3000	5500	9200
קרני שומרון ב-2	4	3	216	979	8850	13550	7570	23500
אריאל ג-1	3	2	375	1330	3500	42100	8500	14200
קדומים ג-3	3	-	270	156	770	4500	1000	3150
תפוח ד-1	1	-	18	18	250	250	400	1400
דבא ד-2	1	-	15	15	250	2000	2000	5000
מעלה לבונה ה-1	-	2	-	-	-	200	-	10000
תל חיים ה-2	-	1	-	-	-	250	-	6450
אלון מורה ה-3	1	-	90	36	400	2000	300	420
בקעת הירדן ו	7	-	433	178	1480	2900	650	142650
סה"כ אזור "ציר חיים"	26	21	1623	3323	19720	79570	33390	253400 (כולל בקע)

מקור: הסתדרות ציונית עולמית 1/1983 בתוספת עדכונים מהמועצה האזורית שומרון 4/83

- טבלה זו מעודכנת מהטבלה שהופיעה בדו"ח הקודם

תחזית גידול		אוכלוסיית 1981	אזור תכנון
2%	1.17%		
2723	2146	1533	דיר בלוט A1
15309	12068	8620	בידיא A2
39937	31482	22487	עזון A3
106455	83917	59941	טול כרם A4
18582	14648	10463	סלפית B1
39104	30825	22018	דרום שכם B2
14448	11389	8135	קדום B3
139814	110214	78724	שכם B4
7200	5676	4054	צפון שכם B5
43963	34656	24754	עקרבה C
427535	337021	240729	סה"כ אזורי
844	665	475	אלקנה א-1
806	636	454	אלפי מנשה א-2
1005	792	566	סלעית א-3
1197	944	674	שילה ה-1
3852	3037	2169	סה"כ אזורי
431387	340058	242898	סה"כ ציר-חיים

מקור: משרד הפנים 1981 אחרי תיקון.

תחזית גידול האוכלוסיה בהתאם לדו"ח על האוכלוסיה הערבית שיוגש בקרוב ע"י
מר ד. כהן - יועץ כלכלי

אזורי התכנון של המגזר הערבי משלמים לאזורי התכנון של ההתיישבות היהודית, כך שיחד
כוללים את אזור תכנון "ציר חיים".

מתוך הטבלה עולה

- בשנת היעד חזויה אוכלוסיה של כ-430 אלף נפש באזור ציר חיים, כשבאזור העירוני של
שכם יהיו כ-140 אלף נפש.

באזור התכנון המיועדים להתיישבות יהודית יהיו בשנת היעד כ-4000 נפש.

מערך ישובים קיים ומוצע עפ"י אזורי הכנון מעודכן ל-4/83

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד ע"י ת.ב.ע	יחיד תכנית אב/רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (בדונם)	סה"כ פוטנציאל זמין (ד')
אלקנה א-1	אלקנה	פרברי	130	70	700	700	550	550
	אלקנה ג'	פרברי	-	-	680	680	1010	1010
	שערי תקוה	פרברי	-	70	750	750	750	750
	אורנית	פרברי	-	-	1000	1000	940	940
	צמרות	פרברי	-	-	-	400	420	420
	אלקנה דרום	פרברי	-	-	-	2140	1160	2000
	סה"כ אזורי	6	130	140	3130	6000	4500	5670
אלפי מנשה א-2	אלפי מנשה	פרברי	-	450	770	2500	2050	4300
	חבלה צופים							
סה"כ אזור		3	-	450	770	2500	2050	4300
סלעית א-3	סלעית עירייה כפר צור	מושב קהילתי קהילתי	40	-	120	120	600	5000
עיינב א-4	עיינב אבני חפץ	קהילתי קהילתי	20	21	200	200	320	2500
סה"כ 2 האזורים		5	60	21	320	320	920	27500
יועזר ב-1	יועזר	קהילתי	16	-	-	600	1500	1800
	אלקנה ד'	קהילתי	-	-	-	1200	1200	1200
	בורכיאל	קהילתי	-	-	-	500	900	1600
	אדנים	קהילתי	-	-	-	-	400	2000
	קלעים	קהילתי	-	-	-	700	1500	2300
	סה"כ אזור	5	16	-	-	3000	5500	9200
קרני שומרון ב-2	קרני שומרון	פרברי	125	95	2600	2600	1500	6650
	כרמים	פרברי	-	-	-	2400	-	-
	עמנואל	עירוני	-	880	5000	6500	4250	10100
	יוספיה	פרברי	-	-	750	750	700	4000
	יקיר	קהילתי	46	4	250	250	320	950
	מעלה שומרון	קהילתי	45	-	250	250	320	1000
	נריה	פרברי	-	-	-	800	400	1000
	סה"כ אזור	7	216	979	8850	13550	7570	23500
	נכלל בשטח קרני שומרון							

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד על ת.ב.ע	יחיד תכנית אב/רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (בדונם)	סה"כ פוטנציאל זמין (ד')
אריאל ג-1	אריאל	עירוני	330	1300	3000	40000	8300	14000
	בית אבא	קהילתי	45	5	250	250		נכלל בשטח אריאל
	נטפים	קהילתי	-	25	250	250	200	200
	חרס	קהילתי	-	-	-	800	-	שכונה באריאל
	מעלה יונתן	קהילתי	-	-	-	800	-	שכונה באריאל
סה"כ אזורי		5	375	1330	3500	42100	8500	14200
ש.א. ג-2	בשמוש צה"ל							
קדומים ג-3	קדומים	פרברי	190	95	400	4000	600	1900
	שבי שומרון	קהילתי	60	31	120	250	200	500
	חומש	קהילתי	20	30	250	250	200	750
	סה"כ אזורי	3	270	156	770	4500	1000	3150
תפוח ד-1	תפוח	קהילתי	18	18	250	250	400	1400
ברכה ד-2	ברכה	קהילתי	15	15	250	2000	2000	5000
מעלה לבונה ה-1	מעלה לבונה מגדלים	קהילתי מאחז	-	-	-	200	-	10000
אלון מורה ה-3	אלון מורה	פרברי	90	36	400	2000	300	420
בקעת הירדן ו	מעלה אפרים	פרברי	240	24	1000	2500	650	7650
	חמרה	מושב	42	20	80	80		
	מכורה	מושב	30	25	80	80		
	משואה	מושב	30	20	80	80		
	יפית	מושב	19	25	80	80		
	פצאל	מושב	50	42	80	80		
	גתית	מושב	22	42	80	80		
	סה"כ אזורי	7	433	178	1480	2900	650	142650
תל חיים ה-2	תל חיים	מאחז				250		6450

עטוקה

חלק א' : האוכלוסייה הערבית

עבור משרד הבינוי והשיכון

ירושלים, אב תשמ"ג
יולי 1983

THE
OFFICE OF THE
ATTORNEY GENERAL
STATE OF NEW YORK

IN SENATE
JANUARY 1, 1901

REPORT
OF THE
COMMISSIONER OF THE
LAND OFFICE

NEW YORK:
THE COMMISSIONER OF THE
LAND OFFICE

NEW YORK:
THE COMMISSIONER OF THE
LAND OFFICE

ירושלים, ט"ז באב תשמ"ג
26 ביולי 1983

לכבוד
מר זאב ברקאי, מנהל
אגף הפרוגרמות
משרד הבינוי והשיכון
ירושלים

אדון נכבד,

הנדון: נתוני רקע ותחזיות דמוגרפיות ל"ציר חיים"

ר"פ אני מתכבד להגיש לך את החלק הראשון של נתוני
הרקע והתחזיות שערכתי בנושאי אוכלוסייה ותעסוקה באזור ציר
חיים. החלק הראשון עוסק באוכלוסייה הערבית בלבד. החלק השני,
העוסק באוכלוסייה היהודית, נמצא בהכנה.

בכבוד רב,

ד"ר / כהן
דוד כהן

העתק: סומס מ. לייסרסדורף - י. גולדנברג אדריכלים ומתכנני ערים (1972) בע"מ

100-100000
100-100000
100-100000

100-100000
100-100000

100-100000
100-100000
100-100000

100-100000
100-100000

100-100000
100-100000
100-100000
100-100000
100-100000

100-100000

100-100000
100-100000

תוכן הענינים

1	סיכום הממצאים והתחזיות
3	האוכלוסייה הערבית בנפות שכם וטול כרם
3	גודל האוכלוסייה
4	מגמות גידול האוכלוסייה ותחזיות
7	התעסוקה של האוכלוסייה הערבית בנפות שכם וטול כרם
7	מספר המועסקים
7	מגמה בשיעור המועסקים ביו"ש ותחזיות
9	מקום העבודה וענף כלכלי
9	מגמות בשיעור המועסקים מיו"ש בישראל וביו"ש
12	תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לנפות שכם וטול כרם
14	יוממים

THE FOLLOWING IS A SUMMARY OF THE
WORK DONE BY THE GROUP DURING
THE PAST YEAR. THE GROUP HAS
CONCENTRATED ON THE STUDY OF
THE HISTORY OF THE AREA AND
HAS BEEN SUCCESSFUL IN
OBTAINING A LARGE AMOUNT OF
MATERIAL. THE GROUP HAS ALSO
BEEN ACTIVE IN THE
PROMOTION OF THE
INTEREST OF THE
PUBLIC IN THE
HISTORY OF THE AREA.

סיכום הממצאים והתחזיות

א.

האוכלוסיה הערבית ביו"ש, לפי נתוני הלמ"ס, מנחה בסוף 1982 - 707,300 נפש. לפי אינדיקטורים שונים היו חושבי נפות שכס וטול כרם 32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כ-230,000 נפש. נתוני הלמ"ס נמוכים ב-5%-10% מהמספרים הנכונים של האוכלוסיה. לכל נתוני אוכלוסיה המובאים בהמשך יש להוסיף אותם 5%-10%.

ב.

האוכלוסיה ביו"ש גדלה בשנים 1976-1982 בקצב ממוצע של 1.17% לשנה. תחזיות גידול האוכלוסיה הערבית ביו"ש הוכנו בשתי אלטרנטיבות - שיעור גידול שנתי של 2% ושל 1.17%. אוכלוסיית יו"ש הגיע איפוא בשנת 2010 - 1,256,000-980,000 נפש. חלקן של הנפות שכס וטול כרם יגדל מ-32.5% ל-35.0% מכלל אוכלוסיית יו"ש ויהיו בהן בשנת 2010 440,000-350,000 תושבים.

ג.

מספר המועסקים מתושבי יו"ש היה ב-1981 133,400. מספר זה כמעט ולא השתנה מ-1975, אך היו בו תנודות. בשנים האחרונות היה כח העבודה ביו"ש כ-19.2% מהאוכלוסיה, בנפות שכס וטול כרם רק כ-18%. ההפרש נובע משיעור קטן יותר של שייכים לכח העבודה בנפת טול כרם שהיא כפרית באופיה. מספר המועסקים מתושבי נפות שכס וטול כרם היה ב-1981 42,300 מהם באזור עצמו - 32,200. מספר המועסקים מיו"ש בישראל היה 39,900, מהם כ-10,100 מנפות שכס וטול כרם. ביו"ש עבדו 93,500 מהם 30% מחקלאות, 16% בתעשייה, 12% בבנייה ו-42% בשירותים ציבוריים ואחרים ובמסחר. תושבי נפת טול כרם עבדו יותר בחקלאות - 43%, ותושבי נפת שכס - בתעשייה - 21%, ובשירותים ומסחר - 50%. הממוצע של שתי הנפות לא היה שונה בהרבה מהממוצע של יו"ש. מספר המועסקים בתוך יו"ש גדל בממוצע ב-0.6% לשנה, בחקלאות היתה ירידה, בתעשייה בנייה ושירותים - עלייה קלה.

.ד.

לפי התחזית לשנת 2010 יגיע כח העבודה ביו"ש ל-190,000-240,000 איש. בהתאם לשתי האלטרנטיבות בשיעורי גידול באוכלוסיה. מהם יועסקו בסקטור הערבי של יו"ש כ-116,000 ובמשך הישראלי, כולל הסקטור היהודי של יו"ש, כ-100,000-120,000 איש. מספר המועסקים החזוי בישראל בנוי על תחזית עם שתי אלטרנטיבות שהוכן על ידי משרד העבודה לשנת 1990 והתחב לשנת 2010.

בנפות שכס וטול כרם חזוי לשנת 2010 שכת העבודה ימנה 62,500-79,000 איש, מהם יועסקו בסקטור הערבי של האזור כ-40,000 ובמשך הישראלי - כולל באזור עצמו - כ-27,000 - 33,000 עובדים.

.ה.

כ-87% מהעובדים ביו"ש המועסקים בישראל שבים יום יום לבתיהם. מתושבי נפת שכס המועסקים בישראל שבים 83% ומתושבי נפת טול כרם 97% יום יום לבתיהם. הממוצע לשתי הנפות הוא 92% השבים יום יום, 4% שבים פעם בשבוע ו-4% בחידרות אחרת. אין לצפות לשינוי בנוהג זה.

17
דוד כהן

ירושלים, ט"ז באב תשמ"ג (26.7.83)

1. The first of these is the fact that the
the first of these is the fact that the
the first of these is the fact that the
the first of these is the fact that the
the first of these is the fact that the

2. The second of these is the fact that the
the second of these is the fact that the
the second of these is the fact that the
the second of these is the fact that the
the second of these is the fact that the

3. The third of these is the fact that the
the third of these is the fact that the
the third of these is the fact that the
the third of these is the fact that the
the third of these is the fact that the

4. The fourth of these is the fact that the
the fourth of these is the fact that the
the fourth of these is the fact that the
the fourth of these is the fact that the
the fourth of these is the fact that the

האוכלוסייה הערבית בנפות שכס וטול כרם

גודל האוכלוסייה

לא נעשה כל מיפקד אוכלוסים בשטחי י"ש בשנים האחרונות. משרד הפנים והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אומדים את האוכלוסייה הערבית בחבלים אלה בשיטות שונות ומגיעים לתוצאות שאינן זהות. לפי רשימות של משרד הפנים מנתה האוכלוסייה הערבית ביו"ש בסוף 1981 - 799,500 נפש, לפי אומדני הל.מ.ס. - 707,300. אומדן משרד הפנים גדול מאומדן הל"מ"ס ב-13%. הל"מ"ס מעירה לאומדניה שכחוצאה מבדיקה מהודשת של אומדני התמותה עשויים אומדני האוכלוסייה לגדול במקצת.

לצורך תכנון נשתמש בנתוני הל"מ"ס בידיעה שהמספרים הנכונים עשויים להיות גדולים מהמובאים בהמשך ב-5%-10%.

הל"מ"ס לא פרסמה בשנים האחרונות אומדנים על גודל האוכלוסייה לפי נפות. אנו ננסה להכין אומדנים אלה לפי שלושה מקורות: רשימות משרד הפנים, נתוני למ"ס על מספר המועסקים ועל לידות חי.

לוח-1

התפלגות אוכלוסיית יו"ש לפי נפות - אחוזים
לפי מקורות שונים

<u>הנפה</u>	<u>משרד הפנים 1981</u>	<u>מועסקים 1981</u>	<u>לידות חי 1980</u>
כל הנפות	100.0%	100.0%	100.0%
ג'נין	15.6%	15.6%	16.3%
שכס	17.5%	16.6%	17.3%
טול כרם	17.1%	15.1%	16.8%
רמאלה	17.4%	17.2%	12.2%
יריחו	2.2%	13.7%	1.8%
בית לחם	10.1%		7.7%
חברון	20.1%	21.8%	27.9%

המקור: משרד הפנים - רשימות

הרבעון הסטטיסטי לשטחים, כרך י"ב השמ"ג (1982) ע"ע 244,161.

ANNUAL REPORT

The Board of Directors has the honor to acknowledge the many contributions of the members of the Board and the staff of the Board of Directors in the past year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year.

REPORT OF THE BOARD OF DIRECTORS ON THE WORK OF THE BOARD OF DIRECTORS FOR THE YEAR 1964

The Board of Directors has the honor to acknowledge the many contributions of the members of the Board and the staff of the Board of Directors in the past year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year.

Item	1964	1963	1962
1. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
2. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
3. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
4. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
5. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
6. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
7. Board of Directors	1.00	1.00	1.00
8. Board of Directors	1.00	1.00	1.00

REPORT OF THE BOARD OF DIRECTORS ON THE WORK OF THE BOARD OF DIRECTORS FOR THE YEAR 1964

The Board of Directors has the honor to acknowledge the many contributions of the members of the Board and the staff of the Board of Directors in the past year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year. The Board of Directors has been very fortunate to have had a very successful year.

לפי נתוני משרד הפנים היו חושבי נפות שכס וטול כרם 34.6% מתושבי יו"ש, לפי מספר המועסקים - 31.7% ולפי מספר הלידות חי - 34.1%. ניתוח והשוואה בין רשימות משרד הפנים על התפלגות האוכלוסיה לפי נפות ונתוני הלמ"ס על לידות חי מראה שבנפות רמאלה ויריחו אשר בהן רבה האוכלוסיה הנוצרית קטן חלקן של הלידות ב-25%-30% מחלקה של האוכלוסיה - לפי משה"פ. המסקנה הנובעת מכך היא מחלקה של אוכלוסיית נפות שכס וטול כרם המוסלמיות בעיקרן חייב להיות קטן מתלקן בכלל הלידות, כלומר קטן מ-34.1%.

התפלגות המועסקים לפי נפות תהיה קנה מידה נכון להתפלגות האוכלוסיה לפי נפות כתנאי שאחוז המועסקים מכלל האוכלוסיה שוה בנפות השונות. לא פורסמו כל נתונים לפי נפות על התפלגות לפי גילים, על אחוז כח העבודה מבני 14+ ועל אחוז המועסקים מכוח העבודה. קיים הבדל בין "ערים" ו"כפרים" ביחס לאחוז כח העבודה מבני 14+ ביהודה ובשומרון. אחוז השייכים לכח העבודה מבני 14+ היה ב-1981 בערים 35.3% ובכפרים - 33.0% (שנה קודמת - 35.3% ו-33.9% בהתאמה)⁽¹⁾. אחוז האוכלוסיה בכפרים גדול בנפת טול כרם ואולי גם בנפת שכס מהממוצע ביו"ש ואם נוסיף לכך השערה שאחוז גילאי 14+ קטן בנפות שכס וטול כרם מהממוצע ביו"ש, בגלל ריבוי לידות אצל המוסלמים - נקבל מסקנה שאחוז האוכלוסיה החייה בנפות שכס וטול-כרם גדול מחלקם בכלל המועסקים ביו"ש, כלומר גדול מ-31.7%.

לצורך תכנון נניח שהאוכלוסיה בנפות שכס וטול כרם מהווה 32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כלומר 230,000 תושבים בסוף 1981 וכ-235,000 בסוף 1982.

מבנות גידול האוכלוסיה ותחזיות

לפי נתוני הלמ"ס גדלה האוכלוסיה ביו"ש בשנים האחרונות בשיעור שנתי ממוצע של כ-1.17%. גידול זה הוא תוצאה של ריבוי טבעי והגירה. נתוני ההגירה מתפרסמים עבור כל החבלים ביש"ע במשותף. הם נמדדים לפי תנועת תושבים ובמקרים בנקודות המעבר, לפי ההפרש בין "נכנסים" ו"יוצאים".

(1) הרבעון, שס, ע' 142

The first paragraph of the letter is very short and to the point. It states that the writer is writing to inform the recipient of the results of the recent survey. The second paragraph is longer and provides more detail about the survey and the findings. It mentions that the survey was conducted over a period of three months and that the results are quite encouraging. The third paragraph is also of moderate length and discusses the implications of the findings. It suggests that the data indicates a positive trend in the area being surveyed. The fourth paragraph is the shortest of the four and serves as a conclusion. It reiterates the main point of the letter and expresses hope for continued progress.

The fifth paragraph is the longest of the five and provides a detailed analysis of the data. It breaks down the results by category and provides specific examples of the findings. The sixth paragraph is of moderate length and discusses the next steps in the process. It mentions that a follow-up survey will be conducted in the near future to monitor the progress. The seventh paragraph is the shortest of the six and serves as a final conclusion. It expresses gratitude to the recipient for their cooperation and support. The eighth paragraph is the shortest of the eight and is a simple closing statement. The ninth paragraph is the shortest of the nine and is a simple closing statement. The tenth paragraph is the shortest of the ten and is a simple closing statement.

The letter concludes with a simple closing statement and a signature. The signature is written in a cursive script and is followed by the name of the sender. The letter is dated and the date is written in the bottom right corner. The letter is addressed to the recipient and the address is written in the top left corner.

The letter is written on a piece of paper that is slightly aged and has a few small stains. The handwriting is clear and legible. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read.

The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read.

The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read. The letter is a good example of a formal business letter. It is well-organized and easy to read.

לוח- 2

תנועת תושבים ומבקרים והגירה נטו מיש"ע 1976-1982
(אלפים)

השנה	תושבים	מבקרים	סך הכל	אוכלוסייה בתחילת שנה	ההגירה ס"ה	נטו תושבים
1976	-16.2	0.5	-15.7	* 665.1	2.4%	2.4%
1977	-11.9	5.0	-6.9	* 670.9	1.0%	1.8%
1978	-14.7	5.7	-9.0	* 681.2	1.3%	2.2%
1979	-17.4	3.2	-14.2	* 690.4	2.1%	2.5%
1980	-24.2	1.4	-22.8	699.6	3.3%	3.5%
1981	-20.9	1.3	-19.6	703.1	2.8%	3.0%
1982	-13.0	3.3	-9.7	707.3	1.4%	1.8%

המקור: הירחון, שם, ע"מ 2,1
* השנתון הסטטיסטי לישראל, לוח כ"ז/1

מנתוני ההגירה נראה:

- שיעור ההגירה נטו הגיע לשיאו בשנים 1979-1981 וירד חדות בשנת 1982.
- סיבות אפשריות - תנודות בהזדמנויות תעסוקה בארצות הנפט וגורמים פוליטיים.
- לא נראה שתנאי תעסוקה בארץ השפיעו.
- בשנים בהן גדלה ההגירה נטו של תושבים מיש"ע קטנה ההגירה של מבקרים אל ים"ע.

לצורך תכנון יש להביא בחשבון שההגירה תקטן או תתייצב על הרמה הנמוכה של 1982. הסיבות להנחה זו הן - ירידת ההכנסות במדינות הנפט ומדיניות סגירת הגשרים של עבר הירדן.

DATE		DESCRIPTION		AMOUNT		BALANCE	
MONTH	DAY	DEBIT	CREDIT	DEBIT	CREDIT	DEBIT	CREDIT
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						
1911	1-1						

RECEIVED OF THE
 DEPARTMENT OF THE INTERIOR
 BUREAU OF LAND MANAGEMENT
 FOR THE PURCHASE OF
 LANDS IN THE
 STATE OF ARIZONA
 BY THE
 UNITED STATES OF AMERICA
 IN THE
 YEAR 1911

לוח-3

אחוז גידול שנתי נטו של האוכלוסייה ביו"ש - אלפים

השנה	אוכלוסייה בתחילת שנה	אוכלוסייה בסוף שנה	ריבוי טבעי	אחוז גידול שנתי נטו
1976	665.1	670.9	3.1%	0.9%
1977	670.9	681.2	3.1%	1.5%
1978	681.2	690.4	2.7%	1.4%
1979	690.4	699.6	3.0%	1.3%
1980	699.6	703.1	3.1%	0.5%
1981	703.1	707.3		0.6%
1982	707.3	721.7		2.0%
1985	732.4-750.9	741.0-765.9		1.17%-2.0%
1990	776.3-829.0	785.4-845.6		1.17%-2.0%
2000	872.0-1010.6	882.2-1030.8		1.17%-2.0%
2010	979.6-1231.4	991.1-1256.0		1.17%-2.0%

המקור: לשנים 1982-1976: הרבעון, שם, ע' 1
השנתון הסטטיסטי לישראל לוח כ"ז/1
האומדן לשנים 2010-1985 הוכן לפי הנחה של גידול שנתי של 1.17%-2.0% נטו.

מנתוני לוח-3 נראה שאוכלוסיית יו"ש שהגיעה ל-722,000 נפש בסוף 1982 - לפי אומדני הלמ"ס - עתידה להגיע ל-1.0-1.25 מיליון תושבים בסוף שנת 2010, אם גידול האוכלוסייה יימשך בקצב של 1.17%-2.0% לשנה. הגידול של 1.17% הוא קצב הגידול הממוצע בשנים 1976-1981, גידול שנתי של 2% הוא השיעור הסביר אם התנאים הכלכליים והמדיניים בארצות ערב לא ישתנו.

חלקה של האוכלוסייה בנפות שכס וטול כרם יגדל מ-32.5% כעת ל-35.0%. השערה זו מתבססת על נתונים של הילודה בנפות השונות של יו"ש ועל העברה ששיעורי הילודה בנפות המוסלמיות, כולל שכס וטול כרם, גבוהים מהממוצע ליו"ש. בהתאם להנחה זו תגיע האוכלוסייה המוסלמית בנפות אלה בסוף שנת 2010 ל-347,000-440,000 נפש.

התעסוקה של האוכלוסייה הערבית בנפות שכם וטול כרם

מספר המועסקים

לפי פרסומי הלמ"ס היה מספר המועסקים ביו"ש בסוף 1982-133,400 איש, מהם 42,300 מנפות שכם וטול כרם ⁽¹⁾. מספר המועסקים היה 18.0% מהאוכלוסייה ^{י/א} בסוף 1982 (18.2% מהאוכלוסייה הממוצעת ב-1982).

מגמה בשיעור המועסקים ביו"ש ותחזיות

שיעור המועסקים מכלל האוכלוסייה הוא תוצאה של מכפלת שלושה גורמים: שיעור קבוצת הגיל 14+, שיעור השייכים לכה העבודה בקבוצה זו ושיעור המועסקים. התפתחות הגורמים האלה בעשור האחרון מוצגת בלוח-5.

לוח-5

אוכלוסייה, כח עבודה ומועסקים ביו"ש 1981-1970

השנה	שיעור ⁽¹⁾ בני 14+	אחוז כח העבודה		אחוז המועסקים	
		מבני 14+	מהאוכלוסייה	מכח העבודה	מהאוכלוסייה
1970	55.5%	36.7%	20.4%	96.7%	19.7%
1975	55.2%	36.5%	20.1%	98.8%	19.9%
1979	57.0%	33.6%	19.1%	99.0%	10.0%
1980	57.0%	34.2%	19.5%	98.3%	19.2%
1981	57.0%	33.6%	19.1%	98.6%	18.9%

המקור: עיבודים מתוך השנתון הסטטיסטי לוח כ"ז/1 והירחון הסטטיסטי ליש"ע, כרך י"ב ע"ע 2, 142.
(1) מאוכלוסיה בסוף שנה

- מלוח-5 נראה שחלו שינויים בין השנים 1970, 1975 ובין השנים 1979-1981: שיעור בני 14+ עלה. מימצא זה יכול להיות תוצאה מירידה בשיעורי ילודה או תוצאה של הגירת משפחות צעירות.
- אחוז השייכים לכה העבודה בקבוצת גיל 14+ ירד. זוהי תופעה עולמית והיא נמצאת גם אצל ערביי ישראל, ירדן ומצרים.

(1) הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161.

REPORT

The purpose of this report is to provide a summary of the results of the study conducted by the research team. The study was designed to investigate the effects of the proposed intervention on the target population. The results of the study are presented in the following sections.

1.0 INTRODUCTION

The purpose of this study was to evaluate the effectiveness of the proposed intervention in improving the outcomes of the target population. The study was conducted in a controlled environment and involved a comparison between the intervention group and the control group. The results of the study are presented in the following sections.

2.0 METHODS

The study was conducted in a controlled environment and involved a comparison between the intervention group and the control group. The results of the study are presented in the following sections.

Group	Intervention	Control
1	10	10
2	10	10
3	10	10
4	10	10
5	10	10

1	10	10
2	10	10
3	10	10
4	10	10
5	10	10

The results of the study are presented in the following sections. The study was conducted in a controlled environment and involved a comparison between the intervention group and the control group. The results of the study are presented in the following sections.

The results of the study are presented in the following sections. The study was conducted in a controlled environment and involved a comparison between the intervention group and the control group. The results of the study are presented in the following sections.

3.0 RESULTS

The results of the study are presented in the following sections. The study was conducted in a controlled environment and involved a comparison between the intervention group and the control group. The results of the study are presented in the following sections.

ירידת שיעור השייכים לכח העבודה בקבוצת הגיל 14+ מוסברת במעבר בפרישה מוקדמת ובהארכת תקופת לימודים.
לא חל שינוי משמעותי בשיעור המועסקים מתוך כח העבודה. האבטלה נשארה בשיעור בין 1.0% ל-1.4%, להוציא שנת 1970 שבה שררו תנאים שאינם רלוונטיים יותר.

מתוך הלוח נראה שבשנים האחרונות היה כח העבודה הערבי ביו"ש 19.1%-19.5% מהאוכלוסייה ומספר המועסקים - כ-19%. מתוך הנתונים המובאים בלוח-5 אין לקבוע אם כח העבודה בשיעור מכלל האוכלוסייה הערבית ביו"ש ימשיך לקטון או יתייצב בשיעור של כ-19.2%. מקובל להניח שהאוכלוסייה הערבית, גם ביש"ע, קיימת או צפויה מגמה של הקטנה בשיעור השייכים לכח העבודה בקבוצת הגברים בני 14+ והגדלה בקבוצת הנשים בנות 14+.

לוח-6

שיעור ההשתתפות בכח העבודה ביו"ש, בגיל 14+,

גברים ונשים

1981-1970

השנה	גברים	נשים	כל האוכלוסייה
1970	61.4	14.2	36.7
1975	61.9	12.7	36.5
1979	56.9	11.7	33.6
1980	57.7	12.3	34.2
1981	57.8	11.3	33.6

המקור: הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 142

נתוני הלמ"ס אינם מצביעים על מגמה ברורה. שיעור ההשתתפות בכח העבודה ירד גם אצל נשים בנות 14+. אנו נניח למטרות תכנון ששיעור השייכים לכח העבודה ימשיך להיות 19.2% מכלל האוכלוסייה ביו"ש. בנפות שכס וטול כרם נמצא ששיעור זה היה 18% בלבד. ההסבר לכך יכול להיות: שיעור קטן יותר של בני 14+ באוכלוסייה, בגלל שיעורי לידה גבוהים יותר אצל המוסלמים - וכן שיעור קטן יותר של שייכים לכח העבודה בגלל ריכוז גדול יותר, יחסית, של החושבים בכפרים שהשתתפות בכח העבודה קטן במקצת אמוצע יו"ש.

The first of these is the fact that the
 of the system is not a simple one.
 The second is the fact that the system is not a simple one.
 The third is the fact that the system is not a simple one.

The fourth is the fact that the system is not a simple one.
 The fifth is the fact that the system is not a simple one.
 The sixth is the fact that the system is not a simple one.
 The seventh is the fact that the system is not a simple one.

TABLE 1

The first of these is the fact that the system is not a simple one.

Year	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
1950	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1951	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1952	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1953	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1954	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1955	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1956	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1957	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1958	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1959	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
1960	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0

The eighth is the fact that the system is not a simple one.
 The ninth is the fact that the system is not a simple one.
 The tenth is the fact that the system is not a simple one.
 The eleventh is the fact that the system is not a simple one.

מקום העבודה וענף כלכלי

כ-70% מהמועסקים מיו"ש עבדו בשנת 1981 ביו"ש ורק כ-30% עבדו בישראל. מחושבי נפות שכס וטול כרם עבדו בישראל רק כ-24% מהמועסקים.

לוח-7

המועסקים מנפות שכס וטול כרם לפי מקום עבודה וענף כלכלי, אלפים

1981

ענף כלכלי	יהודה ושומרון		נפת שכס		נפת טול כרם		נ. שכס וט. כרם	
	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל
כל הענפים	133.4	39.9	22.1	2.8	20.2	7.3	42.3	10.1
חקלאות	32.2	3.8	3.5	0.1	6.7	1.1	10.2	1.2
תעשייה	22.0	7.3	5.1	1.0	3.7	2.5	8.8	3.5
בנייה	32.0	20.8	3.3	1.1	3.4	2.5	6.7	3.6
אחר	47.2	8.0	10.2	0.6	6.4	1.2	16.6	1.8

מעובד מתוך הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161, מתוך סקר כח אדם ביהודה, ~~למקורו~~ וחבל עזה, 1981.

מגמות בשיעור המועסקים מיו"ש בישראל וביו"ש

בשנים האחרונות כמעט לא חל שינוי במספר העובדים מיו"ש בישראל ובמיוחד לא חל שינוי באחוז המועסקים שעבדו בישראל.

לוח-8

המועסקים ביו"ש לפי מקום העבודה

השנה	ס"ה מועסקים אלפים	מזה בישראל		מזה ביהודה ושומרון	
		אלפים	אחוז	אלפים	אחוז
1975	132.4	40.5	30.6%	91.9	69.4%
1976	129.6	37.1	28.6%	92.8	71.4%
1977	127.3	35.5	27.9%	91.9	72.1%
1978	131.5	36.8	28.0%	94.0	72.0%
1979	132.8	39.8	30.0%	92.6	70.0%
1980	131.3	38.4	29.2%	92.9	70.8%
1981	133.4	39.9	29.9%	93.5	70.1%

המקור: סקרי משפחות בשנים 1980-1983, לוחות 9, 15, 19, הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161.

STATE OF NEW YORK

IN SENATE
JANUARY 15, 1901

REPORT

OF THE COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

No.	LANDS BELONGING TO THE STATE		LANDS BELONGING TO THE PEOPLE		LANDS BELONGING TO THE STATE AND PEOPLE		LANDS BELONGING TO THE STATE AND PEOPLE	
	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION
1	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
2	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
3	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
4	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
5	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000

ATTEST: CLERK OF THE SENATE

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE

IN WITNESS WHEREOF, I have hereunto set my hand and the seal of the State of New York, at Albany, this 15th day of January, 1901.

REPORT

OF THE COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

No.	LANDS BELONGING TO THE STATE		LANDS BELONGING TO THE PEOPLE		LANDS BELONGING TO THE STATE AND PEOPLE		LANDS BELONGING TO THE STATE AND PEOPLE	
	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION	ACRES	VALUATION
1	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
2	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
3	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
4	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000
5	1,000	100,000	1,000	100,000	2,000	200,000	2,000	200,000

ATTEST: CLERK OF THE SENATE

COMMISSIONER OF THE LAND OFFICE

IN WITNESS WHEREOF, I have hereunto set my hand and the seal of the State of New York, at Albany, this 15th day of January, 1901.

מנתוני לוח-8 אין למצוא מגמה ברורה באשר לגידול מספר העובדים מיו"ש המועסקים בישראל ושיעור העובדים המועסקים בישראל. אם מנתחים את השינוי בין 1977 - שנת שפל בתעסוקת ערביי יו"ש - ושנת 1981 - שנת שיא, מוצאים ש¹ - 6,100 מועסקים שנוספו מצאו 4,400 עבודה בישראל, אך כבר ב-1975 הועסקו בישראל יותר עובדים מיו"ש מאשר ב-1981, כך שאין למצוא מגמה בנתונים אלה.

הרשות לתכנון כח אדם במשרד העבודה והרווחה הכינה בפברואר 1982 "תחזית כח אדם ותעסוקה לתושבי חבל עזה 1980-1990"⁽¹⁾. להכנת התחזית נאמד היבוקש הכולל לעובדים מהשטחים וחלקם של תושבי יו"ש ועזה בס"ה התעסוקה שתיווצר עבורם. התחזית הוכנה על סמך ניתוח גידול המשך הישראלי הצפוי לפי ענפים ושיעור ההשתתפות הסגולי של ערביי השטחים בתעסוקה בכל ענף כלכלי. הוכנו שתי תחזיות אלטרנטיביות: א. שיעור העובדים הערביים מהשטחים בכל ענף יישאר קבוע, ב. תיווצר תחלופה - עובדים ערביים יקבלו תפקידים שהיום אין הם עובדים בהם ושיעור המועסקים הערביים מהשטחים בכל ענף יגדל.

לפי האומדנים שהכינה הרשות יהיה מספר המועסקים הערביים מיו"ש בישראל ב-1985 כ-45,000-48,700 ובשנת 1990 - כ-52,600 - 56,700. אלה הם מספרי הביקוש של המשק הישראלי, כלומר מקסימום מועסקים ערביים מיו"ש שהמשק הישראלי יוכל לקלוט בשנים אלה.

קיימת אפשרות אחרת של תחזית. לפי שיטה זו יקלוט המשק הישראלי כל היצע עובדים ערביים מהשטחים שיוצע לו. "חוסר ביקוש" יאוזן בשכר נמוך, בניתוח ענפים עתירי עבודה ידים ובדחיית הכנסת מיכון-חוסך-עבודה למשק הישראלי. שיטה זו אינה מקובלת ובודאי אינה אהודה על מתכנני המשק, אך ניתן לציין להצדקתה שב-12 השנים האחרונות היא פעלה היטב - המשק הישראלי קלט כל היצע עובדים מהשטחים והאבטלה בשטחים היתה בדרך כלל פתוחה מ-1%.

(1) פנימי, לא לפרסום, ירושלים פברואר 1982.

מספר המועסקים בישראל יושפע ממספר העובדים שימצאו תעסוקה ביו"ש.

לוח-9

המועסקים ביו"ש לפי ענף כלכלי, 1981-1975

אלפים

הענף	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
ס"ה מועסקים	91.9	92.6	91.9	94.0	92.6	92.9	93.5
חקלאות	31.8	31.4	30.7	32.3	29.2	30.8	28.4
תעשייה	14.5	13.8	13.9	14.3	14.7	14.2	14.7
בנייה	7.7	9.3	9.6	10.2	10.8	9.8	11.1
אחר (1)	37.9	38.1	37.7	37.2	37.9	38.1	39.3

המקור: סקרי משפחות, שם, לוח 19; הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161

(1) "אחר" בשנת 1980: מסחר ושירותי אוכל - 14.1, שירותים ציבוריים - 14.6, שונים - 9.4

אין מגמת גידול ברורה במועסקים בחוץ יו"ש. בולטת ירידה במספר המועסקים בחקלאות ועלייה במועסקים בענף הבנייה. ס"ה המועסקים ביו"ש גדל בממוצע בתקופה 1981-1975 ב-0.6% (1).

לוח-10

תחזית תעסוקה לערביי יו"ש לפי מקום העבודה

1981 - 2010, אלפים

השנה	אוכלוסייה (1)	כח עבודה (2)	תעסוקה ביו"ש (3)	היצע עבודה בישראל	חסר תעסוקה
1982	722 - 722	138.6-138.6	94.2	40.7 - 41.9	3.7-2.5
1985	741 - 766	142.3-147.1	96.3	45.0 - 48.7	5.8-(-2.7)
1990	785 - 846	150.8-162.4	100.0	52.6 - 56.7	9.8-(-5.9)
2000	882 - 1031	169.4-197.9	107.7	72.5 - 82.7 (4)	17.7-(-21.0)
2010	991 - 1256	190.3-241.2	116.1	99.9 - 120.8 (4)	25.2-(-46.6)

- (1) סוף שנה, גידול שנתי של 1.17%-2.0% לשנה
- (2) לפי 19.2% מהאוכלוסייה. "כח עבודה" - לא "מועסקים"
- (3) גידול של 0.75% לשנה
- (4) חיוץ לפי גידול ב-1982-1990

(1) אם בוחרים בשנת בסיס שונה מקבלים שיעור גידול שונה מאחר שאין מגמה ברורה.

1. The first part of the report is devoted to a general description of the project and its objectives.

2. Results

The results of the project are presented in the following table:

Year	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Production (t)	100	120	150	180	200	220	240	260
Consumption (t)	80	90	100	110	120	130	140	150
Stock (t)	20	30	50	70	80	90	100	110
Net (t)	20	30	50	70	80	90	100	110

The results show a steady increase in production and a corresponding increase in stock.

The consumption has also increased, but at a slower rate than production.

The net result is a positive balance, indicating that production is exceeding consumption.

3. Conclusion

The project has been successful in achieving its objectives.

The results are satisfactory.

Year	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Production (t)	100	120	150	180	200	220	240	260
Consumption (t)	80	90	100	110	120	130	140	150
Stock (t)	20	30	50	70	80	90	100	110
Net (t)	20	30	50	70	80	90	100	110

The results show a steady increase in production and a corresponding increase in stock.

The consumption has also increased, but at a slower rate than production.

The net result is a positive balance, indicating that production is exceeding consumption.

The project has been successful in achieving its objectives.

The results are satisfactory.

לוח-10 הוכן על בסיס ההנחות הבאות:

- האוכלוסייה ביו"ש תגדל בשיעור שנתי ממוצע של 1.17%-2.0%.
 - כח העבודה יישאר קבוע - 19.2% מהאוכלוסייה.
 - מספר המועסקים בסקטור הערבי של יו"ש יגדל ב-0.75% לשנה
 - הצע העבודה של ישראל לעבודת ערביי יו"ש יהיה לפי תחזיות הרשות לתכנון כ"א כפי שהוכנו עד 1990. הרשות אינה מוכנה לתת תחזיות לתקופה ארוכה יותר.
 - הונח שהמגמות יימשכו באותו כיוון ובאותו קצב.
- בהנחות אלה יגיע כח העבודה של ערביי יו"ש בשנת 2010 ל-190,000-241,000 מהם יעבדו ביו"ש 116,000 ובישראל כ-100,000-120,000.
- למסקנות אלה יש להעיר שתי הערות:
- באזור הבל עזה צפוי החל משנת 2000 חוסר עבודה שעלול להגיע כדי 40,000 מבקשי עבודה. אם בעיית האבטלה לא תיפתר בתוך האזור ילחצו המובטלים מאזח"ע על שוק העבודה בישראל ומספר המועסקים בה מיו"ש יקטן.
 - עם פיתוח ההתיישבות ביו"ש והעברת מפעלים מישראל והקמת מפעלים אחרים ביו"ש יעבדו חלק מהמועסקים "בישראל" בסקטור היהודי של יו"ש.

תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לנפות שכם וטול כרם

לא פורסמו כל סדרות עתידיות או נתונים אחרים המאפשרים קביעת תחזית גידול האוכלוסייה בנפות שכם וטול כרם בהשואה לכל יו"ש. נתוני הלידות מצביעים על כך ששיעורי הלידה בנפות אלה גבוהים מהממוצע ביו"ש - בגלל השיעורים הנמוכים יחסית בנפות בהן רבה האוכלוסייה הנוצרית, אך אין לנו נתונים על הגירת מוסלמים בהשואה להגירת נוצרים. ניתן לקבוע במידה רבה של ודאות שחלקן של נפות שכם וטול-כרם לא יקטן מ-32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כחלקן היום, אך סביר להניח שיגדל ויגיע בשנת 2000 ל-35% מהאוכלוסייה בגלל שיעורי הילודה הגדולים יחסית.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

לוח-11

לצורך קביעת אומדן של היקף התעסוקה שתימצא לחושבים בנפות עצמן
נבדקה התעסוקה ב-1981 לפי ענף כלכלי.

לוח-11

המועסקים בנפות שכם וטול כרם לפי ענף כלכלי - 1981

אחוזים

הנפה	אלפסם	סך הכל	חקלאות	תעשייה	בנייה	אחר
כל יו"ש	93.5	100.0%	30.3	15.7	11.9	42.1
שכם	19.2	100.0%	17.6	21.2	11.4	49.8
טול כרם	12.9	100.0%	42.6	9.3	7.0	41.1
שכם וט.כרם	32.1	100.0%	27.6	16.4	9.6	46.3

המקור: הרבעון הסטטיסטי ע' 161

מלוח-11 מתברר שקיים הבדל גדול בין שתי הנפות. בנפת טול כרם רב במיוחד שיעור המועסקים בחקלאות ובשכם - גדול שיעור המועסקים בתעשייה ובענף "אחר" שהוא בעיקר שירותים ציבוריים. מסחר ושירותי אוכל, כלומר התעסוקות המאפיינות את עיר המחוז, את שכם. לפי המגמות בתעסוקה בענפים השונים שהן נראות מלוח-9 יש לצפות לירידה מספר המועסקים בנפת טול כרם שתעסוקת חקלאית בעיקרה ולעלייה במספר המועסקים בשכם. הממוצע של שתי הנפות אינו שונה בהרבה מהממוצע של הרכב התעסוקה ביו"ש ועל כן, לצורך תכנון, מותר להניח שמספר המועסקים בנפות - בתעסוקה הסבועית שלהן - תגדל כמו בכל יו"ש.

לצורך תכנון נניח שבנפות שכם וטול כרם יישאר שיעור השייכים לבח העבודה 18% ומספר המועסקים בסקטור הערבי שלהן יגדל כמו בכל יו"ש ב-0.75% לשנה בממוצע. על סמך הנחות אלה ניתן להכין תחזית אוכלוסיה ותעסוקה לנפות שכם וטול כרם.

100-1000

100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000

100-1000

100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000

100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000
100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000
100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000
100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000	100-1000

100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000

100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000

100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000 100-1000

לוח-12

תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לסקטור הערבי של נ. שכם וטול כרם
(אלפים)

סוף שנה	אוכלוסייה (1)	כח עבודה	מועסקים ביו"ש (2)	מועסקים ב"ישראל" (3)	בלתי מועסקים
1981	230 - 230	42.3 - 42.3	32.2	10.1 - 10.1	0.1 - 0.1
1985	252 - 243	45.4 - 43.7	33.2	11.9 - 11.6	0.6 - (-1.4)
1990	281 - 261	50.6 - 47.0	34.4	14.6 - 13.7	2.5 - (-2.0)
2000	352 - 301	63.4 - 54.2	37.1	21.9 - 19.3	7.0 - (-4.8)
2010	440 - 347	79.2 - 62.5	40.0	32.9 - 27.2	12.0 - (-10.4)

(1) האוכלוסייה ב-2010 היא 35% מכל אוכלוסיית יו"ש הונח שיעור גידול אחיד 2.26%-1.43%

(2) כמו כל הסקטור הערבי ביו"ש - 0.75% לשנה.

(3) הונח גידול בתעסוקה בישראל בהתאם לגידול הביקוש לעובדים מיו"ש מוכפל בגידול חלקה של אוכלוסיית הנפות מ-32.5% ב-1981 ל-35.0% ב-2010.

מנתון לוח-12 נראה שבהנחות שפורטו לעיל תגיע האוכלוסייה הערבית בנפות

שכם וטול כרם בשנת 2010 ל-440,000-350,000 נפש, כ-35% מהאוכלוסייה הערבית של

יו"ש. כח העבודה ימנה 80,000-62,000 נפש, מהם יועסקו בסקטור הערבי ביו"ש

40,000 - ובישראל, כולל הסקטור היהודי ביו"ש - 33,000-27,000 עובדים. אין צפויה אבטלה באזור.

יומנים

נחוני הלמ"ס מראים ש-92% מהמועסקים בישראל שהם חושבי נפות שכם וטול כרם

שבים לבתיהם יום-קט.

לוח-13

המועסקים בישראל מנפות שכם וטול כרם לפי תדירות

השיבה הביתה

מקום מגורים	סך הכל		יום-יום		פעם בשבוע		תדירות אחרת	
	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים
יהודה ושומרון	39.9	100.0%	34.7	87.0%	3.2	8.1%	2.0	4.9%
נפת שכם	2.8	100.0%	2.3	82.7%	0.3	2.1%	0.2	5.2%
נפת טול כרם	7.3	100.0%	7.0	96.9%	0.1	0.8%	0.2	2.3%
נ. שכם וט. כרם	10.1	100.0%	9.3	92.0%	0.4	4.0%	0.4	4.0%

מעובד מתוך הרבעון הסטטיסטי, שם, ע"ע 184,161.

TABLE 2. Data on the number of birds of each species in the

1960

Species	Number of birds	Number of birds	Number of birds	Number of birds
1. Starling	100	100	100	100
2. House sparrow	100	100	100	100
3. Pigeon	100	100	100	100
4. Dove	100	100	100	100
5. Finch	100	100	100	100
6. Thrush	100	100	100	100
7. Wren	100	100	100	100
8. Tit	100	100	100	100
9. Goldfinch	100	100	100	100
10. Blackbird	100	100	100	100

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

Species	Number of birds	Number of birds	Number of birds	Number of birds
1. Starling	100	100	100	100
2. House sparrow	100	100	100	100
3. Pigeon	100	100	100	100
4. Dove	100	100	100	100
5. Finch	100	100	100	100
6. Thrush	100	100	100	100
7. Wren	100	100	100	100
8. Tit	100	100	100	100
9. Goldfinch	100	100	100	100
10. Blackbird	100	100	100	100

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

The data in this table are based on the results of a survey of the birds in the area of the study. The survey was conducted in the month of May, 1960, and the results are given in the table. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column. The data are given in the form of a table, with the species of bird in the first column and the number of birds in the second column.

חיים

⑤

חלק א' : האוכלוסייה הערבית

ארכיון

עבור משרד הבינוי והשיכון

דוד כהן
יועץ כלכלי

ירושלים, אב תשמ"ג
יולי 1983

ירושלים, ט"ז באב תשמ"ג
26 ביולי 1983

לכבוד
מר זאב ברקאי, מנהל
אגף הפרוגרמות
משרד הבינוי והשיכון
ירושלים

אדון נכבד,

הנדון: נתוני רקע ותחזיות דמוגרפיות לציר חיים"

ר"פ אני מתכבד להגיש לך את החלק הראשון של נתוני
הרקע ותחזיות שערכתי בנושאי אוכלוסייה ותעסוקה באזור ציר
חיים. החלק הראשון עוסק באוכלוסייה הערבית בלבד. החלק השני,
העוסק באוכלוסייה היהודית, נמצא בהכנה.

בכבוד רב,

דוד

דוד כהן

הערה: טופס מ. לייטרסדורף - י. גולדנברג אדריכלים ומתכנני ערים (1972) בע"מ

תוכן הענינים

1	סיכום הממצאים והתחזיות
3	האוכלוסייה הערבית בנפות שכס וטול כרם
3	גודל האוכלוסייה
4	מגמות בידול האוכלוסייה ותחזיות
7	התעסוקה של האוכלוסייה הערבית בנפות שכס וטול כרם
7	מספר המועסקים
7	מגמה בשיעור המועסקים ביו"ש ותחזיות
9	מקום העבודה וענף כלכלי
9	מגמות בשיעור המועסקים מיו"ש בישראל וביו"ש
12	תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לנפות שכס וטול כרם
14	יוממים

סיכום הממצאים והתחזיות

א.

האוכלוסיה הערבית ביו"ש, לפי נתוני הלמ"ס, מנחה בסוף 1982 - 707,300 נפש. לפי אינדיקטורים שונים היו תושבי נפות שכס וטול כרם 32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כ-230,000 נפש. נתוני הלמ"ס נמוכים ב-5%-10% מהמספרים הנכונים של האוכלוסיה. לכל נתוני אוכלוסיה המובאים בהמשך יש להוסיף אותם 5%-10%.

ב.

האוכלוסיה ביו"ש גדלה בשנים 1976-1982 בקצב ממוצע של 1.17% לשנה. תחזיות גידול האוכלוסיה הערבית ביו"ש תוכננו בשתי אלטרנטיבות - שיעור גידול שנתי של 2% ושל 1.17%. אוכלוסיית יו"ש תגיע איפוא בשנת 2010 - 1,256,000-980,000 נפש. חלקן של הנפות שכס וטול כרם יגדל מ-32.5% ל-35.0% מכיל אוכלוסיית יו"ש ויהיו בהן בשנת 2010 350,000-440,000 תושבים.

ג.

מספר המועסקים מתושבי יו"ש היה ב-1981 133,400. מספר זה כמעט ולא השתנה מ-1975, אך היו בו תנודות. בשנים האחרונות היה כח העבודה ביו"ש כ-19.2% מהאוכלוסיה, בנפות שכס וטול כרם רק כ-18%. ההפרש נובע משיעור קטן יותר של שייכים לכה העבודה בנפת טול כרם שהיא כפרית באופיה. מספר המועסקים מתושבי נפות שכס וטול כרם היה ב-1981 42,300 מהם באזור עצמו - 32,200. מספר המועסקים מיו"ש בישראל היה 39,900, מהם כ-10,100 מנפות שכס וטול כרם. ביו"ש עבדו 93,500 מהם 30% מקלאות, 16% בתעשייה, 12% בבנייה ו-42% בשירותים ציבוריים ואחרים ובמסחר. תושבי נפת טול כרם עבדו יותר בחקלאות - 43%, ותושבי נפת שכס - בתעשייה - 21%, ובשירותים ומסחר - 50%. הממוצע של שתי הנפות לא היה שונה בהרבה מהממוצע של יו"ש. מספר המועסקים בחוץ יו"ש גדל בממוצע ב-0.6% לשנה, בחקלאות היתה ירידה, בתעשייה בנייה ושירותים - עלייה קלה.

ג.

לפי התחזית לשנת 2010 יגיע כח העבודה כיו"ש ל-190,000-240,000 איש. בהתאם לשתי האלטרנטיבות בשיעורי גידול באוכלוסיה. מהם יועסקו בסקטור הערבי של יו"ש כ-116,000 ובמשך הישראלי, כולל הסקטור היהודי של יו"ש, כ-100,000-120,000 איש. מספר המועסקים החזוי בישראל בנוי על תחזית עם שתי אלטרנטיבות שהוכן על ידי משרד העבודה לשנת 1990 והתרחב לשנת 2010.

בנפות שכס וטול כרם חזוי לשנת 2010 שכה העבודה ימנה 62,500-79,000 איש, מהם יועסקו בסקטור הערבי של האזור כ-40,000 ובמשך הישראלי - כולל באזור עצמו - כ-27,000 - 33,000 עובדים.

ה.

כ-87% מהעובדים כיו"ש המועסקים בישראל שבים יום יום לבתיהם. מתושבי נפת שכס המועסקים בישראל שבים 83% ומתושבי נפת טול כרם 97% יום יום לבתיהם. הממוצע לשתי הנפות הוא 92% השבים יום יום, 4% שבים פעם בשבוע ו-4% בתיירות אחרת. אין לצפות לשינוי בנוהג זה.

917
דוד כהן

ירושלים, ט"ז באב תשמ"ג (26.7.83)

האוכלוסייה הערבית בנפות שכם וטול כרם

גודל האוכלוסייה

לא נעשה כל מיפקד אוכלוסים בשטחי י"ש בשנים האחרונות. משרד הפנים והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אומדים את האוכלוסייה הערבית בחבלים אלה בשינוי שונות ומגיעים לתוצאות שאינן זהות. לפי רשימות של משרד הפנים מנתה האוכלוסייה הערבית ביו"ש בסוף 1981 - 799,500 נפש, לפי אומדני הל.מ.ס. - 707,300. אומדן משרד הפנים גודל מאומדן הל"מ"ס ב-13%. הל"מ"ס מעצרה לאומדניה שכתוצאה מבדיקה מחודשת של אומדני התמותה עשויים אומדני האוכלוסייה לגדול במקצת.

לצורך תכנון נשתמש בנתוני הל"מ"ס בידיעה שהמספרים הנכונים עשויים להיות גדולים מהמובאים בהמשך ב-5%-10%.

הל"מ"ס לא פרסמה בשנים האחרונות אומדנים על גודל האוכלוסייה לפי נפות. אנו ננסה להכין אומדנים אלה לפי שלושה מקורות: רשימות משרד הפנים, נתוני הל"מ"ס על מספר המועסקים ועל לידות חי.

לוח-1

התפלגות אוכלוסיית יו"ש לפי נפות - אחוזים
לפי מקורות שונים

<u>הנפה</u>	<u>משרד הפנים 1981</u>	<u>מועסקים 1981</u>	<u>לידות חי 1980</u>
כל הנפות	100.0%	100.0%	100.0%
ג'נין	15.6%	15.6%	16.3%
שכם	17.5%	16.6%	17.3%
טול כרם	17.1%	15.1%	16.8%
רמאלה	17.4%	17.2%	12.2%
יריחו	2.2%	13.7%	1.8%
בית לחם	10.1%		7.7%
חברון	20.1%	21.8%	27.9%

המקור: משרד הפנים - רשימות

הרבעון הסטטיסטי לשטחים, כרך י"ב חשמ"ג (1982) ע"ע 244,161.

לפי נתוני משרד הפנים היו תושבי נפות שכס וטול כרם 34.6% מתושבי יו"ש, לפי מספר המועסקים - 31.7% ולפי מספר הלידות חי - 34.1%. ניתוח והשוואה בין רשימות משרד הפנים על התפלגות האוכלוסיה לפי נפות ונתוני הלמ"ס על לידות חי מראה שבנפות רמאלה ויריחו אשר בהן רבה האוכלוסיה הנוצרית קטן חלקן של הלידות ב-25%-30% מחלקה של האוכלוסיה - לפי משה"פ. המסקנה הנובעת מכך היא מחלקה של אוכלוסיית נפות שכס וטול כרם המוסלמיות בעיקרן חייב להיות קטן מחלקן בכלל הלידות, כלומר קטן מ-34.1%.

התפלגות המועסקים לפי נפות תהיה קנה מידה נכון להתפלגות האוכלוסיה לפי נפות בתנאי שאחוז המועסקים בכלל האוכלוסיה שוה בנפות השונות. לא פורסמו כל נתונים לפי נפות על התפלגות לפי גילים, על אחוז כח העבודה מבני 14+ ועל אחוז המועסקים מכוח העבודה. קיים הבדל בין "ערים" ו"כפרים" ביחס לאחוז כח העבודה מבני 14+ ביהודה ובשומרון. אחוז השייכים לכח העבודה מבני 14+ היה ב-1981 בערים 35.3% ובכפרים - 33.0% (שנה קודמת - 35.3% ו-33.9% בהתאמה)⁽¹⁾. אחוז האוכלוסיה בכפרים גדול בנפת טול כרם ואולי גם בנפת שכס מהממוצע ביו"ש ואם נוסיף לכך השערה שאחוז גילאי 14+ קטן בנפות שכס וטול כרם מהממוצע ביו"ש, בגלל ריבוי לידות אצל המוסלמים - נקבל מסקנה שאחוז האוכלוסיה החייה בנפות שכס וטול-כרם גדול מחלקם בכלל המועסקים ביו"ש, כלומר גדול מ-31.7%.

לצורך חכנון נניח שהאוכלוסיה בנפות שכס וטול כרם מהווה 32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כלומר 230,000 תושבים בסוף 1981 וכ-235,000 בסוף 1982.

מבט גידול האוכלוסיה ותחזיות

לפי נתוני הלמ"ס גדלה האוכלוסיה ביו"ש בשנים האחרונות בשיעור שנתי ממוצע של כ-1.17% גידול זה הוא תוצאה של ריבוי טבעי והגירה. נתוני ההגירה מתפרסמים עבור כל החבלים בי"ש"ע במשותף. הם נמדדים לפי תנועת תושבים ובמקרים בנקודות המעבר, לפי ההפרש בין "נכנסים" ו"יוצאים".

(1) הרבעון, שס, ע' 142

לוח- 2

תנועה תושבים ומבקרים והגירה נטו מיש"ע 1976-1982
(אלפים)

השנה	תושבים	מבקרים	סך הכל	אוכלוסייה בתחילת שנה	ההגירה ס"ח	נטו תושבים
1976	-16.2	0.5	-15.7	* 665.1	2.4%	2.4%
1977	-11.9	5.0	-6.9	* 670.9	1.0%	1.8%
1978	-14.7	5.7	-9.0	* 681.2	1.3%	2.2%
1979	-17.4	3.2	-14.2	* 690.4	2.1%	2.5%
1980	-24.2	1.4	-22.8	699.6	3.3%	3.5%
1981	-20.9	1.3	-19.6	703.1	2.8%	3.0%
1982	-13.0	3.3	-9.7	707.3	1.4%	1.8%

המקור: הירחון, שם, ע"מ 2,1

* השנתון הסטטיסטי לישראל, לוח כ"ז/1

מנתוני ההגירה נראה:

- שיעור ההגירה נטו הגיע לשיאו בשנים 1979-1981 וירד חדות בשנת 1982.
- סיבות אפשריות - תנודות בהזדמנויות העסוקה בארצות הנפט וגורמים פוליטיים.
- לא נראה שתנאי העסוקה בארץ השפיעו.
- בשנים בהן גדלה ההגירה נטו של תושבים מיש"ע קטנה ההגירה של מבקרים אל ים"ע.

לצורך תכנון יש להביא בחשבון שההגירה תקטן או תתייצב על חרטה הנמוכה של 1982. הסיבות להנחה זו הן - ירידת ההכנסות במדינות הנפט ומדיניות סגירת הגשרים של עבר הירדן

לוח-3

אחוז גידול שנתי נטו של האוכלוסייה ביו"ש - אלפים

השנה	אוכלוסייה בתחילת שנה	אוכלוסייה בסוף שנה	ריבוי טבעי	אחוז גידול שנתי נטו
1976	665.1	670.9	3.1%	0.9%
1977	670.9	681.2	3.1%	1.5%
1978	681.2	690.4	2.7%	1.4%
1979	690.4	699.6	3.0%	1.3%
1980	699.6	703.1	3.1%	0.5%
1981	703.1	707.3		0.6%
1982	707.3	721.7		2.0%
1985	732.4-750.9	741.0-765.9		1.17%-2.0%
1990	776.3-829.0	785.4-845.6		1.17%-2.0%
2000	872.0-1010.6	882.2-1030.8		1.17%-2.0%
2010	979.6-1231.4	991.1-1256.0		1.17%-2.0%

המקור: לשנים 1982-1976: הרבעון, שם, ע' 1
השנתון הסטטיסטי לישראל לוח כ"ז/1
האומדן לשנים 2010-1985 הוכן לפי הנחה של גידול שנתי של 1.17%-2.0% נטו.

מנתוני לוח-3 נראה שאוכלוסיית יו"ש שהגיע ל-722,000 נפש בסוף 1982 -
לפי אומדני הלמ"ס - עתידה להגיע ל-1.0-1.25 מיליון חושבים בסוף שנת 2010, אם
גידול האוכלוסייה יימשך בקצב של 1.17%-2.0% לשנה. הגידול של 1.17% הוא קצב
הגידול הממוצע בשנים 1981-1976, גידול שנתי של 2% הוא השיעור הסביר אם התנאים
הכלכליים והמדיניים בארצות ערב לא ישתנו.

חלקה של האוכלוסייה בנפות שכס וטול כרם יגדל מ-32.5% כעת ל-35.0%.
השערה זו מתבססת על נחונים של הילודה בנפות השונות של יו"ש ועל העבודה ששיעורי
הילודה בנפות המוסלמיות, כולל שכס וטול כרם, גבוהים מהממוצע ליו"ש. בתחום
להנחה זו תגיע האוכלוסייה המוסלמית בנפות אלה בסוף שנת 2010 ל-347,000-440,000
נפש.

התעסוקה של האוכלוסייה הערבית בנפות שכס וטול כרם

מספר המועסקים

לפי פרסומי הלמ"ס היה מספר המועסקים ביו"ש בסוף 1982-133,400 איש, מהם 42,300 מנפות שכס וטול כרם (1). מספר המועסקים היה 18.0% מהאוכלוסייה יב-17 בסוף 1982 (18.2% מהאוכלוסייה הממוצעת ב-1982).

מגמה בשיעור המועסקים ביו"ש ותחזיות

שיעור המועסקים מכלל האוכלוסייה הוא תוצאה של מכפלת שלושה גורמים: שיעור קבוצת הגיל 14+, שיעור השייכים לכח העבודה בקבוצה זו ושיעור המועסקים. התפתחות הגורמים האלה בעשור האחרון מוצגת בלוח-5.

לוח-5

אוכלוסייה, כח עבודה ומועסקים ביו"ש 1970-1981

השנה	שיעור בני 14+ (1)	אחוז כח העבודה		אחוז המועסקים	
		מבני 14+	מהאוכלוסייה	מכח העבודה	מהאוכלוסייה
1970	55.5%	36.7%	20.4%	96.7%	19.7%
1975	55.2%	36.5%	20.1%	98.8%	19.9%
1979	57.0%	33.6%	19.1%	99.0%	10.0%
1980	57.0%	34.2%	19.5%	98.3%	19.2%
1981	57.0%	33.6%	19.1%	98.6%	18.9%

המקור: עיבודים מתוך השנתון הסטטיסטי לוח כ"ז/1 והירחון הסטטיסטי לי"ש"ע, כרך י"ב ע"ע 2, 142.
(1) מאוכלוסייה בסוף שנה

- מלוח-5 נראה שחלו שינויים בין השנים 1970, 1975 ובין השנים 1979-1981: שיעור בני 14+ עלה. מימצא זה יכול להיות תוצאה מירידה בשיעורי ילודה או תוצאה של הגירת משפחות צעירות.
- אחוז השייכים לכח העבודה בקבוצת גיל 14+ ירד. זוהי תופעה עולמית והיא נמצאת גם אצל ערביי ישראל, ירדן ומצרים.

(1) הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161.

ירידת שיעור השייכים לכח העבודה בקבוצת הגיל 14+ מוסברת במעבר בפרישה מוקדמת ובהארכת תקופת לימודים.
- לא חל שינוי משמעותי בשיעור המועסקים מחוץ כח העבודה. האבטלה נשארה בשיעור בין 1.0% ל-1.4%, להוציא שנת 1970 שבה שררו תנאים שאינם רלוונטיים יותר.

מחוז הלוח נראה שמשנים האחרונות היה כח העבודה הערבי ביו"ש 18.1%- 19.5% מהאוכלוסייה ומספר המועסקים - כ-19%. מחוז הנתונים המובאים בלוח-5 אין לקבוע אם כח העבודה כשיעור מכלל האוכלוסייה הערבית ביו"ש ימשיך לקטון או יתייצב בשיעור של כ-19.2%. מקובל להניח שהאוכלוסייה הערבית, גם ביש"ע, קיימת או צפויה מגמה של הקטנה בשיעור השייכים לכח העבודה בקבוצת הגברים בני 14+ והגדלה בקבוצת הנשים בנות 14+.

לוח-6

שיעור ההשתתפות בכח העבודה ביו"ש, בביל 14+,

גברים ונשים

1981-1970

השנה	גברים	נשים	כל האוכלוסייה
1970	61.4	14.2	36.7
1975	61.9	12.7	36.5
1979	56.9	11.7	33.6
1980	57.7	12.3	34.2
1981	57.8	11.3	33.6

המקור: הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 142

נחוני הלמ"ס אינם מצביעים על מגמה ברורה. שיעור ההשתתפות בכח העבודה ירד גם אצל נשים בנות 14+. אנו נניח למטרות חכנון ששיעור השייכים לכח העבודה ימשיך להיות 19.2% מכלל האוכלוסייה ביו"ש. בנפות שכס וטול כרם נמצא ששיעור זה היה 18% בלבד. ההסבר לכך יכול להיות: שיעור קטן יותר של בני 14+ באוכלוסייה, בגלל שיעורי לידה גבוהים יותר אצל המוסלמים - וכן שיעור קטן יותר של שייכים לכח העבודה בגלל ריכוז גדול יותר, יחסית, של התושבים בבכרים שהשתתפות בכח העבודה קטן במקצת/ממוצע יו"ש.

מקום העבודה וענף כלכלי

כ-70% מהמועסקים מיו"ש עבדו בשנת 1981 ביו"ש ורק כ-30% עבדו בישראל. מתושבי נפות שכס וטול כרם עבדו בישראל רק כ-24% מהמועסקים.

לוח-7

המועסקים מנפות שכס וטול כרם לפי מקום עבודה וענף כלכלי, אלפים

1981

ענף כלכלי	יהודה ושומרון		נפת שכס		נפת טול כרם		נ. שכס וט. כרם	
	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל	סך הכל	בישראל
כל הענפים	133.4	39.9	22.1	2.8	20.2	7.3	42.3	10.1
חקלאות	32.2	3.8	3.5	0.1	6.7	1.1	10.2	1.2
מעשייה	22.0	7.3	5.1	1.0	3.7	2.5	8.8	3.5
בנייה	32.0	20.8	3.3	1.1	3.4	2.5	6.7	3.6
אחר	47.2	8.0	10.2	0.6	6.4	1.2	16.6	1.8

מעובד מתוך הרבעון הסטטיסטי, שס, ע' 161, מתוך סקר כח אדם ביהודה, שטח, וחבל עזה, 1981.

מגמות בשיעור המועסקים מיו"ש בישראל וביו"ש

בשנים האחרונות כמעט לא חל שינוי במספר העובדים מיו"ש בישראל ובמיוחד לא חל שינוי באחוז המועסקים שעבדו בישראל.

לוח-8

המועסקים ביו"ש לפי מקום העבודה

השנה	ס"ה מועסקים אלפים	מזה בישראל		מזה ביהודה ושומרון	
		אלפים	אחוז	אלפים	אחוז
1975	132.4	40.5	30.6%	91.9	69.4%
1976	129.6	37.1	28.6%	92.8	71.4%
1977	127.3	35.5	27.9%	91.9	72.1%
1978	131.5	36.8	28.0%	94.0	72.0%
1979	132.8	39.8	30.0%	92.6	70.0%
1980	131.3	38.4	29.2%	92.9	70.8%
1981	133.4	39.9	29.9%	93.5	70.1%

המקור: סקרי משפחות בשטחים 1980-1983, לוחות 9, 15, 19, הרבעון הסטטיסטי, שס, ע' 161.

מנתוני לוח-8 אין למצוא מגמה ברורה באשר לגידול מספר העובדים מיו"ש המועסקים בישראל ושיעור העובדים המועסקים בישראל. אם מנתחים את השינוי בין 1977 - שנת שפל בתעסוקת ערביי יו"ש - ושנת 1981 - שנת שיא, מוצאים ש^{1/} - 6,100 מועסקים שנוספו מצאו 4,400 עבודה בישראל, אך כבר ב-1975 הועסקו בישראל יותר עובדים מיו"ש מאשר ב-1981, כך שאין למצוא מגמה בנתונים אלה.

הרשות לתכנון כח אדם במשרד העבודה והרווחה הכינה בפברואר 1982 "תחזית כח אדם ותעסוקה לתושבי חבל עזה 1980-1990"⁽¹⁾. להכנת התחזית נאמד היבוקש הכולל לעובדים מהשטחים וחלקם של תושבי יו"ש ועזה בס"ה התעסוקה שתיווצר עבורם. התחזית הוכנה על סמך ניתוח גידול המשך הישראלי הצפוי לפי ענפים ושיעור ההשתתפות הסבולי של ערביי השטחים בתעסוקה בכל ענף כלכלי. הוכנו שתי תחזיות אלטרנטיביות: א. שיעור העובדים הערביים מהשטחים בכל ענף יישאר קבוע, ב. תיווצר תחלופה - עובדים ערביים יקבלו הפקידים שהיום אין הם עובדים בהם ושיעור המועסקים הערביים מהשטחים בכל ענף וגדל.

לפי האומדנים שהכינה הרשות יהיה מספר המועסקים הערביים מיו"ש בישראל ב-1985 כ-45,000-48,700 ובשנת 1990 - כ-52,600 - 56,700. אלה הם מספרי הביקוש של המשק הישראלי, כלומר מקסימום מועסקים ערביים מיו"ש שהמשק הישראלי יוכל לקלוט בשנים אלה.

קיימת אפשרות אחרת של תחזית. לפי שיטה זו יקלוט המשק הישראלי כל היצע עובדים ערביים מהשטחים שיוצע לו. "חוסר ביקוש" יאוזן בשכר נמוך, בניתוח ענפים עתירי עבודה ידים וברחיית הכנסת מיכון-חוסך-עבודה למשק הישראלי. שיטה זו אינה מקובלת ובודאי אינה אהודה על מתכנני המשק, אך ניתן לציין להצדקתה שב-12 השנים האחרונות היא פעלה היטב - המשק הישראלי קלט כל היצע עובדים מהשטחים והאבטלה בשטחים הייתה בדרך כלל פתוחה מ-1%.

(1) פנימי, לא לפרסום, ירושלים פברואר 1982.

מספר המועסקים בישראל יושפע ממספר העובדים שימצאו תעסוקה ביו"ש.

לוח-9

המועסקים ביו"ש לפי ענף כלכלי, 1981-1975
אלפים

הענף	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
ס"ה מועסקים	91.9	92.6	91.9	94.0	92.6	92.9	93.5
חקלאות	31.8	31.4	30.7	32.3	29.2	30.8	28.4
תעשייה	14.5	13.8	13.9	14.3	14.7	14.2	14.7
בנייה	7.7	9.3	9.6	10.2	10.8	9.8	11.1
אחר (1)	37.9	38.1	37.7	37.2	37.9	38.1	39.3

המקור: סקרי משפחות, שם, לוח 19; הרבעון הסטטיסטי, שם, ע' 161.
(1) "אחר" בשנת 1980: מסחר ושירותי אוכל - 14.1, שירותים ציבוריים - 14.6, שונים - 4.

אין מגמה גידול ברורה במועסקים בחוץ יו"ש. כוללת ירידה במספר המועסקים בחקלאות ועלייה במועסקים בענף לבנייה. ס"ה המועסקים ביו"ש גדל בממוצע בתקופה 1981-1975 ב-0.6% (1).

לוח-10

תחזית תעסוקה לערביי יו"ש לפי מקום העבודה
1981 - 2010, אלפים

השנה	אוכלוסייה (1)	כח עבודה (2)	תעסוקה ביו"ש (3)	היצע עבודה בישראל	חסר תעסוקה
1982	722 - 722	138.6-138.6	94.2	40.7 - 41.9	3.7-2.5
1985	741 - 766	142.3-147.1	96.3	45.0 - 48.7	5.8-(-2.7)
1990	785 - 846	150.8-162.4	100.0	52.6 - 56.7	9.8-(-5.9)
2000	882 - 1031	169.4-197.9	107.7	72.5 - 82.7 (4)	17.7-(-21.0)
2010	991 - 1256	190.3-241.2	116.1	99.9 - 120.8 (4)	25.2-(-46.6)

- (1) סוף שנה, גידול שנתי של 1.17%-2.0% לשנה
(2) לפי 19.2% מהאוכלוסייה. "כח עבודה" - לא "מועסקים"
(3) גידול של 0.75% לשנה
(4) היוץ לפי גידול ב-1982-1990

(1) אם בוחרים בשנה בסיס שונה מקבלים שיעור גידול שונה מאחר שאין מגמה ברורה.

דוד כהן, יועץ כלכלי

לוח-10 תוכן על בסיס ההנחות הבאות:

- האוכלוסייה ביו"ש תגדל בשיעור שנתי ממוצע של 1.17%-2.0%.
- כח העבודה יישאר קבוע - 19.2% מהאוכלוסייה.
- מספר המועסקים בסקטור הערבי של יו"ש יגדל ב-0.75% לשנה
- הצע העבודה של ישראל לעבודת ערביי יו"ש יהיה לפי תחזיות הרשות לחכנון כ"א כפי שהוכנו עד 1990. הרשות אינה מוכנה לתת תחזיות לתקופה ארוכה יותר. הונה שהמגמות יימשכו באותו כיוון ובאותו קצב.
- בהנחות אלה יגיע כח העבודה של ערביי יו"ש בשנת 2010 ל-190,000-241,000 מהם יעבדו ביו"ש 116,000 ובישראל כ-100,000-120,000.
- למסקנות אלה יש להעיר שתי הערות:
 - באזור חבל עזה צפוי החל משנת 2000 חוסר עבודה שעלול להגיע כדי 40,000 מבקשי עבודה. אם בעיית האבטלה לא תיפתר בתוך האזור ילחצו המובטלים מאזח"ע על שוק העבודה בישראל ומספר המועסקים בה מיו"ש יקטן.
 - עם פיתוח ההתיישבות ביו"ש והעברת מפעלים מישראל והקמת מפעלים אחדשים ביו"ש יעבדו חלק מהמועסקים "בישראל" בסקטור היהודי של יו"ש.

תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לנפות שכס וטול כרם

לא פורסמו כל סדרות עתיות או נתונים אחרים המאפשרים קביעת תחזית גידול האוכלוסייה בנפות שכס וטול כרם בהשוואה לכל יו"ש. נתוני הלידות מצביעים על כך ששיעורי הלידה בנפות אלה גבוהים מהממוצע ביו"ש - בגלל השיעורים הנמוכים יחסית בנפות בהן רבה האוכלוסייה הנוצרית, אך אין לנו נתונים על הגירת מוסלמים בהשוואה להגירת נוצרים. ניתן לקבוע במידה רבה של ודאות שחלקן של נפות שכס וטול-כרם לא יקטן מ-32.5% מאוכלוסיית יו"ש, כחלקן היום, אך סביר להניח שיגדל ויגיע בשנת 2000 ל-35% מהאוכלוסייה בגלל שיעורי הילודה הגדולים יחסית.

לוח-11

לצורך קביעת אומדן של היקף התעסוקה שתימצא לחושבים בנפוח עצמן
נבדקה התעסוקה ב-1981 לפי ענף כלכלי.

לוח-11

המועסקים בנפוח שכט וטול כרם לפי ענף כלכלי - 1981

הנפח	אלפס	סך הכל	חקלאות	תעשייה	בנייה	אחר
כל יו"ש	93.5	100.0%	30.3	15.7	11.9	42.1
שכט	19.2	100.0%	17.6	21.2	11.4	49.8
טול כרם	12.9	100.0%	42.6	9.3	7.0	41.1
שכט וט. כרם	32.1	100.0%	27.6	16.4	9.6	46.3

המקור: הרבעון הסטטיסטי ע' 161

מלוח-11 מתברר שקיים הבדל גדול בין שתי הנפוחות. בנפוח טול כרם רב
במיוחד שיעור המועסקים בחקלאות ובשכט - גדול שיעור המועסקים בתעשייה
ובענף "אחר" שהוא בעיקר שירותים ציבוריים. מסחר ושירותי אוכל, כלומר
התעסוקות המאפיינות את עיר המחוז, את שכט. לפי המגמות בתעסוקה בענפים
השונים שהן נראות מלוח-9 יש לצפות לירידת מספר המועסקים בנפוח טול כרם
שחשוקה חקלאית בעיקרה ולעלייה במספר המועסקים בשכט. הממוצע של שתי
הנפוחות אינו שונה בהרבה מהממוצע של הרכב התעסוקה ביו"ש ועל כן, לצורך
הכנון, מותר להניח שמספר המועסקים בנפוחות - בתעסוקה הטבעית שלהן - תגדל
כמו בכל יו"ש.

לצורך הכנון נניח שבנפוח שכט וטול כרם יישאר שיעור השייכים לכה
העבודה 18% ומספר המועסקים בסקטור הערבי שלהן יגדל כמו בכל יו"ש ב-0.75%
לשנה בממוצע. על סמך הנחות אלה ניתן להכין תחזית אוכלוסיה ותעסוקה לנפוח
שכט וטול כרם.

לוח-12

תחזיות אוכלוסייה ותעסוקה לסקטור הערבי של נ. שכם וטול כרם
(אלפים)

סוף שנה	אוכלוסייה (1)	כח עבודה	מועסקים ביו"ש (2)	מועסקים ב"ישראל" (3)	בלתי מועסקים
1981	230 - 230	42.3 - 42.3	32.2	10.1 - 10.1	0.1 - 0.1
1985	252 - 248	45.4 - 43.7	33.2	11.9 - 11.6	0.6 - (-1.4)
1990	281 - 261	50.6 - 47.0	34.4	14.6 - 13.7	2.5 - (-2.0)
2000	352 - 301	63.4 - 54.2	37.1	21.9 - 19.3	7.0 - (-4.8)
2010	440 - 347	79.2 - 62.5	40.0	32.9 - 27.2	12.0 - (-10.4)

(1) האוכלוסייה ב-2010 היא 35% מכל אוכלוסיית יו"ש הונח שיעור גידול אחיד 1.43%-2.26%

(2) כמו כל הסקטור הערבי ביו"ש - 0.75% לשנה.

(3) הונח גידול בתעסוקה בישראל בהתאם לגידול הביקוש לעובדים מיו"ש מוכפל בגידול הלקה של אוכלוסיית הנפות מ-32.5% ב-1981 ל-35.0% ב-2010.

מנתון לוח-12 נראה שבהנחות שפורטו לעיל תגיע האוכלוסייה הערבית כנפות

שכם וטול כרם בשנת 2010 ל-350,000-440,000 נפש, כ-35% מהאוכלוסייה הערבית של

יו"ש. כח העבודה ימנה 62,000-80,000 נפש, מהם יועסקו בסקטור הערבי ביו"ש

40,000 - ובישראל, כולל הסקטור היהודי ביו"ש - 27,000-33,000 עובדים. אין צפויה אבטלה באזור.

יומנים

נתוני הלמ"ט מראים ש-92% מהמועסקים בישראל שהם תושבי נפות שכם וטול כרם

שבים לבתיהם יום-קט.

לוח-13

המועסקים בישראל מנפות שכם וטול כרם לפי תדירות

השיבה הביתה

מקום מגורים	סך הכל		יום-יום		פעם בשבוע		תדירות אחרת	
	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים	אלפים	אחוזים
יהודה ושומרון	39.9	100.0%	34.7	87.0%	3.2	8.1%	2.0	4.9%
נפת שכם	2.8	100.0%	2.3	82.7%	0.3	2.1%	0.2	5.2%
נפת טול כרם	7.3	100.0%	7.0	96.9%	0.1	0.8%	0.2	2.3%
נ. שכם וט. כרם	10.1	100.0%	9.3	92.0%	0.4	4.0%	0.4	4.0%

מעובד מתוך הרבעון הסטטיסטי, שם, ע"ע 184,161.

משרד הבנוי והשיכון - אגף הפרוגרמות

ציר חיים

תכנית פיתוח אזורית

בחירת אזורי תכנון

תמצית הממצאים

דו"ח ביניים מס' 2

טומס מ. לייטרסדורף - י. גולדנברג אדריכלים ומתכנני ערים (1972) בעימ
רח' הוברמן 10, תל - אביב עלי 220065 יולי - 1983

דו"ח הביניים הנוכחי מהווה סיכום תמציתי ראשוני של קביעת אזורי תכנון, באזור "ציר חיים".

אזורי התכנון מהווים כלי עזר אשר באמצעותו ניתן להגיע לתכנית פיתוח אזורית. קביעתם התבססה על מידע מניתוח מפות, ראיון גורמי התכנון הפעילים באזור ובדיקת תכניות קיימות ומוצעות.

במסגרת הבדיקה גובשה תפיסה כוללת (ראשונית) לפריסה פיזית עתידית רצויה של התיישבות יהודית באזור "ציר חיים" בהתאם לקריטריונים פיזיים ותפקודיים שיפורטו בהמשך הדו"ח.

דו"ח זה מתבסס על הדו"ח הקודם "אפשרויות ומיגבלות פיתוח האזור" מאי 1983. הדו"ח מלווה במפת אזורי תכנון בק.מ. 1:50,000.

1. שיקולים בבחירת אזורי תכנון

תפרושת אזורי התכנון המוצעים נקבעו משיקולים משולבים המהווים פוטנציאל לפיתוח התיישבות יהודית, כפי שהוגדרו בדו"ח "אפשרויות ומיגבלות פיתוח האזור"

- א. שמושי קרקע - ישובים קיימים, שטחים תפוסים, שטחים מעובדים ושטחי טרשים.
- ב. בעלות קרקע - בעלות ערבית, בעלות מדינה ויהודית
- ג. דינמיות פיתוח של ישובים ומוקדים
- ד. אזורים הומוגניים - אזורים בהם דומיננטית ההתיישבות הערבית
אזורים בהם דומיננטית ההתיישבות היהודית

ה. מערך תפקודי אזורי

- ו. גבולות כל אזור נקבעו מתוך שיקולים של מכשולים טבעיים בתנאי הקרקע, אקלים וגבולות מנהליים של הכפרים.

2. הערכה פיזית של האזורים המוצעים

להלן רשימת 15 האזורים המוצעים להתיישבות יהודית והערכה יחסית עפ"י ממצאי הבידקה הראשוניים

תנאים טובים לפיתוח התיישבות יהודית - שטחים רכים ביותר - 3
תנאים סבירים להתיישבות יהודית - שטחים רכים - 2
מיגבלות לפיתוח התיישבות יהודית - שטחים קשים - 1

פרוט של ההגדרות הנ"ל נמצא בדו"ח הקודם "מיגבלות ואפשרויות פיתוח האזור".
אין בשלב זה לסכם את הערכות של הקריטריונים השונים לגבי כל אזור בגלל משקלם הלא שווה של כל הקריטריונים.

טבלה מס' 1: הערכה פיזית של אזורי תכנון להתיישבות יהודית

אזורי תכנון קריטריונים	אלקנה 1-א	אלפי מנשה 2-א	סלעית 3-א	עינב 4-א	יועזר 1-ב	קרני שומרון 2-ב	אריאל 1-ג	ש.א. 2-ג	קדומים 3-ג	תפוח 1-ד	ברכה 2-ד	מעלה לבונה 1-ה	תל חיים 2-ה	אלון מורה 3-ה	בקעת הירדן 1
<u>גורמים קרקעיים</u>															
גודל השטח	3	3	3	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	1	3
רציפות	2	2	2	1	2	2	3	3	1	1	3	1	3	2	3
איכות תבליט	3	2	2	1	2	2	3	2	2	2	1	1	2	1	1
<u>גורמים סביבתיים</u>															
אקלים	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1
הערכת נופ	2	2	2	2	3	3	2	1	2	2	2	2	2	3	3
נגישות לגוש דן	3	3	3	2	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1
זמינות קרקע לפיתוח	3	3	2	2	3	3	3	1	2	2	2	1	2	2	3
תכניות קיימות	3	3	2	1	1	3	3	1	3	2	1	1	1	2	3

2.1 קריטריונים להערכה פיזית של אזורי התכנון המוצעים

אזורי התכנון שאותרו נבחנים עפ"י קריטריונים

- א. גורמים קרקעיים - גודל השטח, רציפות ואיכות התבליט. משתנים אלו מהווים תנאים בסיסיים לפיתוח התיישבות. גודל השטח הזמין חייב להיות מינימלי - 300 דונם כדי לשאת גודל מינימלי של ישוב. רציפות השטח ואיכות התבליט הינם גורמים המשפיעים על עלות הפיתוח.
- ב. גורמים סביבתיים - הערכת הנוף ואקלים. משתנים אלו משפיעים על איכות החיים של הפרט. קירבה לאתרי נוף וטבע מהווה יתרון. אקלים אזור מרגלות הרי שומרון וגב ההר הינו ים תיכוני המאופיין בעומס חום קל¹, ואין הוא בבחינת עומס בעצמה שתפריע לכל פעילות בין בתוך הבית ובין מחוץ לבית. לעומת זאת מספר ימי מעלות ההסקה בגב ההר הם מהגבוהים בארץ בין שצריכת הדלק השנתית היא כפולה ממישור החוף. באזור ספר השומרון בו שורר אקלים צחיח מאופיין בעומס חום כבד.
- ג. גורמים תפקודיים - נגישות לגוש דן. מהווה יתרון לשוב לאור הסתמכותו של מערך שירותים קיים ומבוסס בגוש דן. ככל שמרחיקים מגוש דן הרי הצורך להקים מערך שירותים הינו גדול יותר, ולא תמיד בהתאם לגודל האוכלוסיה באזור.
- ד. זמינות קרקע לפיתוח - לא כל שטחי הטרשים עברו את תהליך ההכרזה לאדמות מדינה. תהליך זה הינו בעיקרו משפטי כך שלעיתים אורך זמן רב, ומקשה על הפיתוח.
- ה. תכניות קיימות - אזור התכנון נמצא בשנים האחרונות בתהליכי תכנון וביצוע ע"י מספר גופים, לכן יש צורך לקחת בחשבון את התכניות הקיימות בערכת אזורי התכנון.

2.2 הערכת אזורי תכנון

סכום ראשוני של טבלת הערכה מאפשר קביעת אזורים המתאימים לפיתוח:

- אזורים בעלי תנאים טובים לפיתוח

א-1 אלקנה

א-2 אלפי מנשה

ב-2 קרני שומרון

ג-1 אריאל

- אזורים בעלי תנאים סבירים לפיתוח

א-3 סלעית

א-4 עינב

ב-1 יועזר

ג-3 קדומים

ו בקעת הירדן

- אזורים בעלי מגבלות לפיתוח

ג-2 ש.א.

ד-1 תפוח

ד-2 ברכה

ה-1 שילה

ה-2 תל חיים ה-3 אלון מורה

1 הגדרת עומס החום מבוססת על עבודתו של פרופ' עזרא זוהר

טבלה מס' 2 מציגה את מערך ההתיישבות היהודית הקיים ומוצע ברמה של אזור תכנון. יחיד עפ"י ה-ת.ב.ע הינן עפ"י תכניות אשר נמצאות בשלבי הפקדה לעומת יחיד עפ"י תכנית אב או רעיונית שלא אושרו. שטח קרקע בזמינות גבוהה הם אותם שטחים שעברו את תהליך ההכרזה לעומת זאת שטחי הקרקע הפוטנציאליים מהווים את סה"כ שטחי הטרשים שאותרו כבעלי אופציה להתיישבות.

טבלה מס' 3 מציגה את מערך ההתיישבות ברמה של הישוב הבודד במערך האזורי. הישוב חומש נכלל במסגרת הישוב הפוטנציאלי באזור קדומים, אך מומלץ לשייכו לאזור צפון השומרון.

טבלה מס' 2 מערך ישובי קיים ומוצע עפ"י אזורי תכנון 4/83

אזורי תכנון	מס' ישובים		יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד לפי ת.ב.ע	יחיד תכ' אב רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה בדונם	סה"כ פוטנציאל זמין בדונם
	קיים/בבניה	מוצע						
אלקנה א-1	2	4	130	140	3130	6000	4500	5670
אלפי מנשה א-2	1	2	-	450	770	2500	2050	4300
סלעית א-3	1	2	40	-	120	120	600	5000
עינב א-4	1	1	20	21	200	200	320	22500
יועזר ב-1	1	4	16	-	-	3000	5500	9200
קרני שומרון ב-2	4	3	216	979	8850	13550	7570	23500
אריאל ג-1	3	2	375	1330	3500	42100	8500	14200
קדומים ג-3	3	-	270	156	770	4500	1000	3150
תפוח ד-1	1	-	18	18	250	250	400	1400
כה ד-2	1	-	15	15	250	2000	2000	5000
מעלה לבונה ה-1	-	2	-	-	-	200	-	10000
תל חיים ה-2	-	1	-	-	-	250	-	6450
אלון מורה ה-3	1	-	90	36	400	2000	300	420
בקעת הירדן ו	7	-	433	178	1480	2900	650	142650
סה"כ אזור ייצר חיים	26	21	1623	3323	19720	79570	33390	253400 (כולל בקע)

מקור: הסתדרות ציונית עולמית 1/1983 בתוספת עדכונים מהמועצה האזורית שומרון 4/83

- טבלה זו מעודכנת מהטבלה שהופיעה בדו"ח הקודם

תחזית גידול		אוכלוסיית 1981	אזור תכנון
2%	1.17%		
2723	2146	1533	דיר בלוט A1
15309	12068	8620	בידיא A2
39937	31482	22487	עזון A3
106455	83917	59941	טול כרם A4
18582	14648	10463	סלפית B1
39104	30825	22018	דרום שכם B2
14448	11389	8135	קדום B3
139814	110214	78724	שכם B4
7200	5676	4054	צפון שכם B5
43963	34656	24754	עקרבה C
427535	337021	240729	סה"כ אזורי
844	665	475	אלקנה א-1
806	636	454	אלפי מנשה א-2
1005	792	566	סלעית א-3
1197	944	674	שילה ה-1
3852	3037	2169	סה"כ אזורי
431387	340058	242898	סה"כ ציר-חיים

מקור: משרד הפנים 1981 אחרי תיקון

תחזית גידול האוכלוסיה בהתאם לדו"ח על האוכלוסיה הערבית שיוגש בקרוב ע"י
מר ד. כהן - יועץ כלכלי

אזורי התכנון של המגזר הערבי משלמים לאזורי התכנון של ההתיישבות היהודית, כך שיחד
כוללים את אזור תכנון "ציר חיים".

מתוך הטבלה עולה

- בשנת היעד חזויה אוכלוסיה של כ-430 אלף נפש באזור ציר חיים, כשבאזור העירוני של
שכם יהיו כ-140 אלף נפש.

באזור התכנון המיועדים להתיישבות יהודית יהיו בשנת היעד כ-4000 נפש.

מערך ישובים קיים ומוצע עפ"י אזורי תכנון מעודכן ל-4/83

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד עפ"י ת.ב.ע	יחיד תכנית אב/רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (בדונם)	סה"כ פוטנציאל זמין (ד')
אלקנה א-1	אלקנה	פרברי	130	70	700	700	550	550
	אלקנה ג'	פרברי	-	-	680	1010	680	1010
	שערי תקוה	פרברי	-	70	750	750	750	750
	אורנית	פרברי	-	-	1000	1000	940	940
	צמרות	פרברי	-	-	-	400	420	420
	אלקנה דרום	פרברי	-	-	-	2140	1160	2000
	סה"כ אזורי	6	130	140	3130	6000	4500	5670
אלפי מנשה א-2	אלפי מנשה	פרברי	-	450	770	2500	2050	4300
	חבלה							
	צופים							
סה"כ אזור	3	-	-	450	770	2500	2050	4300
סלעית א-3	סלעית	מושב	40	-	120	120	600	5000
	עיריה	קהילתי						מיקום רעיוני
	כפר צור	קהילתי						מיקום רעיוני
עינב א-4	עינב	קהילתי	20	21	200	200	320	2500
	אבני חפץ	קהילתי						מיקום רעיוני
	סה"כ 2 האזורים	5	60	21	320	320	920	27500
יועזר ב-1	יועזר	קהילתי	16	-	-	600	1500	1800
	אלקנה ד'	קהילתי	-	-	-	1200	1200	1200
	בורכיאל	קהילתי	-	-	-	500	900	1600
	אדנים	קהילתי	-	-	-	-	400	2000
	קלעים	קהילתי	-	-	-	700	1500	2300
	סה"כ אזור	5	16	-	-	3000	5500	9200
קרני שומרון ב-2	קרני שומרון	פרברי	125	95	2600	2600	1500	6650
	כרמים	פרברי	-	-	-	2400	-	-
	עמנואל	עירוני	-	880	5000	6500	4250	10100
	יוספיה	פרברי	-	-	750	750	700	4000
	יקיר	קהילתי	46	4	250	250	320	950
	מעלה שומרון	קהילתי	45	-	250	250	320	1000
	נריה	פרברי	-	-	-	800	400	1000
	סה"כ אזור	7	216	979	8850	13550	7570	23500

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד מאוכלסות	יחיד בבניה	יחיד עלי ת.ב.ע	יחיד תכנית אב/רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (בדונם)	סה"כ פוטנציאל זמין (ד')
אריאל ג-1	אריאל בית אבא	עירוני	330	1300	3000	40000	8300	14000
		קהילתי	45	5	250	250		נכלל בשטח אריאל
	נטפים חרס מעלה יונתן	קהילתי	-	25	250	250	200	200
		קהילתי	-	-	-	800	-	שכונה באריאל
		קהילתי	-	-	-	800	-	שכונה באריאל
סה"כ אזורי		5	375	1330	3500	42100	8500	14200
ש.א. ג-2	בשמוש צה"ל							
קדומים ג-3	קדומים שבי שומרון חומש	פרברי	190	95	400	4000	600	1900
		קהילתי	60	31	120	250	200	500
		קהילתי	20	30	250	250	200	750
	סה"כ אזורי	3	270	156	770	4500	1000	3150
תפוח ד-1	תפוח	קהילתי	18	18	250	250	400	1400
ברכה ד-2	ברכה	קהילתי	15	15	250	2000	2000	5000
מעלה לבונה ה-1	מעלה לבונה מגדלים	קהילתי מאחז	-	-	-	200	-	10000
אלון מורה ה-3	אלון מורה	פרברי	90	36	400	2000	300	420
בקעת הירדן ו	מעלה אפרים	פרברי	240	24	1000	2500	650	7650
	חמרה	מושב	42	20	80	80		
	מכורה	מושב	30	25	80	80		
	משואה	מושב	30	20	80	80		
	יפית	מושב	19	25	80	80		135000
	פצאל	מושב	50	42	80	80		אדמות מדינה
	גתית	מושב	22	42	80	80		
	סה"כ אזורי	7	433	178	1480	2900	650	142650
תל חיים ה-2	תל חיים	מאחז				250		6450

211

מישרד הבינוי והשיכון
המינהל לבניה כפרית וישובים חדשים
ירושלים ח.ד. 25552 טל. 240-326

21/6/83

לכבוד
ס. לייטרסדורף
רח" הוברמן 10
2'ek 4

א.ג.

הנדון : הערות "לחפצית הממצאים" - חכנית פיתוח ציר חיים (מאי 1983)

בהמשך לדיון בנידון להלן מספר הערות:

ראשית, טבלת "מערך הישובים קיים ומוצע" (נספח 1) מחייבת עדכון, חיקון והשלמה של הנתונים. שנית, כדאי להשתמש בהגדרות המקובלות ביחס לשמותיהם וגדליהם של טפסי הישובים השונים, כדלקמן :

ישוב חקלאי (במקרה זה - מושבים בלבד)	100-200 יח"ד
כפר קהילתי (ישוב "סגור")	200-300 יח"ד
ישוב קהילתי (ישוב "מחוח")	300-1000 יח"ד
ישוב עירוני ("תושבה")	1000-2500 יח"ד
עיר	2500 יח"ד ומעלה

(בכל מקרה אין הצדקה לשימוש במושג פרבר לישובים שאינם צמודים או סמוכים לישובים עירוניים גדולים, ובודאי לא למקומות כגון אלון מורה, קדומים קרני שומרון או מעלה אפרים).

שלישית, מחוץ לאריאל יש להתייחס כמוקד איזורי לקרני שומרון בשל מספר המרכיבים (מהגבעה המערבית עד לפרויקט שעל הקרניים), היקף אדמות המדינה והפעילות שבאיזור התעשייה.

לקדומים יש אמנם חשיבות בשל מושבה של המועצה האזורית אך יכולת הגידול של הישוב מצומצמת בינתיים בשל המגבלות הקרקעיות,

אגב, מגבלות קרקעות קיימות גם בישובים אחרים שבטבלה (כגון אריאל!) וכדאי היה להביא זאת לביטוי בחישובי פוטנציאל הגידול של הישובים.

בכבוד רב

שמאל הורביץ

ס/מנהל האגף לתכנון וביצוע

עומק:

ס. אלדור, אגף הפרוגרמות

SECRET
U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE
WASHINGTON, D.C. 20540

1963

1000
U.S. GOVERNMENT
PRINTING OFFICE

1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000
1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000 1000

1000 1000
1000 1000
1000 1000 1000 1000

1000
1000 1000 1000 1000

5-2

מדינת ישראל
משרד הבינוי והשיכון
אגף פרוגרמות

תאריך: 30.6.83

לשני מבתי "אלפי מנשה"

לשכונת: א.פ.כ.י.ן, ס.ה.ל.פ.כ.י.ן, א.ה.ק.ט.ל.י.ן, ו.י.כ.ל.ב.

סכסוך: עם קניט - החברה לעבודות קרקע, וקבלני הבניה מ.ה.נ.ל.פ.כ.י.ן (הכנס ואספקת
בזלזים מביתן). אשר הענינים העיקריים הם: א.ל.י.ן מנשה מ.ה.נ.ל.פ.כ.י.ן.
א.ש.כ.י.ן הענינה בוצעה העולה א.ה.כ.י.ן פ.כ.י.ן וא.ה.כ.י.ן.
השנה א.ל.י.ן א.ה.כ.י.ן מנשה קניט - א.ה.כ.י.ן פ.ה.נ.ל.פ.כ.י.ן, זה סתן
היזמנות הקניט ב.א.י.

פ.כ.י.ן: זה א.ה.כ.י.ן קניט א.ה.כ.י.ן הענינה הענינה קניט שנים ו"ה קניט ר.כ.
י.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן וא.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

סכסוך: ר.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
פ.ה.נ.ל.פ.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
ר.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

פ.כ.י.ן: א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

פ.כ.י.ן: א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

א.ה.כ.י.ן: א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

סכסוך: א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.
א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן א.ה.כ.י.ן.

ח.י.כ.י.ן

משרד הבינוי והשיכון

אגף פרוגרמות

תאריך: 30.6.83

מספר:

תכנית פיתוח "ציר חיים"

משתתפים: ט. ליטרסדורף, צ. מינץ, י. אדלר, ג. ויינשיין, ד. הכהן, ס. אלדור, נ. פלד

ס. אלדור: מבהירה הרקע לעבודה והשינויים שחלו לאחרונה במעורבות היחידה לתכנון ערים ואגף הפרוגרמות בטיפול בהתיישבות העירונית החדשה ביו"ש. לצורך הערכה ושיפוט של הנקודות החדשות המבוקשות יש צורך בחשומות עבודה של היועצים. מדוד הכהן מבקשת לקבל תחזית ריאלית לגידול אוכלוסיה ולא מספרים מופרזים מחד, של משרד החקלאות, או מספרים של משה"פ, נמוכים מצד שני.

מינץ: חוזר על הצגת העבודה האזורית שנעשתה עד כה (ראה פרוטוקול ישיבה מיום 30.5.83 ונספח החומר שהופץ ע"י משרד ליטרסדורף).

סופיה: ביחס לכבישים, יש סיכום עם מע"צ שהם מכינים תכניות - כחאום עם גופים אחרים. מר קריגר כמע"צ הוא הכתובה (חבר בוועדת ההיגוי לעבודה). השינויים אינם לגבי חוואים אלא לגבי עדיפויות לביצוע.

ליטרסדורף: צריך להדגיש, מדובר בכלי לקביעת מדיניות ולא במסמך סטטוטורי. הבעיה: הפריסה הרחבה מאוד של ישובים לעומת משאבי אנוש והון מוגבלים.

שתי מגמות המשפיעות על המשאבים:

1. במערך הארצי והאזורי, לקדם את אריאל ל"ספ המראה" למרכז אורבני-אזורי.

2. להביא ל"ספ המראה" של מתן שרותים אותם ישובים המיועדים לכך. הבעיה העיקרית: על מנת לקיים מינימום של שרותי חינוך ומסחר צריך כ-700 יח"ד הוכן "חוט שדרה" לעבודה הכולל חשומות של הכלכלן ואיש התשתיות.

ישנה חיצה מרכזית - לא מקובלת עלי - שהעזרה צריכה להיות קודם לשובים הפנימיים וכי כל מה ששפותח ב"אזור התפר", גורע מהפיתוח בלב השטח, גם באוכלוסיה.

מעריך, כי האנשים הבאים היום לאלפי מנשה אינם אלא שיבואו למעלה אפרים. על כך אין חילוקי דעות (ד. הכהן, ס. אלדור). דבר נוסף, תכנית שנראית נכונה היום אינה בהכרח נכונה מחר.

מינץ: היום קיימות ובבניה כ-5,000 יח"ד לעומת כ-19,000-20,000 יח"ד בת.ב.ע., קונספציות ואלטרנטיבות לפיתוח ציר חיים:

1. פיתוח אזורי מואץ
2. פיתוח אזורי מתון
3. פיתוח הנשען על מוקדים חיצוניים

בתוך קונספציות אלו יש אלטרנטיבות של ריכוז ישובים לעומת פיזור (12 אלט') אלו עברו סינון ל-4 אלטרנטיבות:

1. פיתוח אזורי מתון, מאוזן ומפוזר - מערך אזורי לא מגובש, דומה למצב המהרחש בשטח.
2. פיתוח האזור בשדרות (אורך) כפולות - פיתוח מתון באזור התפר, מועץ בשדרה המזרחית. נטיה לגלישה כלפי פנים משתי השדרות.
3. פיתוח אזורי מואץ, מוקדי - אריאל גדולה וחזקה, המהווה מוקד אזורי לישובי האזור. ציר חיים מקשר בין שתי השדרות.
4. פיתוח אזורי לאורך צירים (70% מהמאמצים מופנים לצירים)

וינשטיין: משה"ש, לדעתו, לא יכול לדבר על אלטרנטיבת צירים (4). על האחרות לא ניתן כרגע לחוות דעה.

יש צורך בביטוי כמותי לאלטרנטיבות כדי שיוכלו לבחור ביניהן.

לטירסדורף: יש סיכוי סביר כי 2 מתוך 4 האלטרנטיבות הן אותו דבר, בחקופות זמן שונות.

שלב העבודה הם כאלה שבהתחלה רוצים לדעת אם בכלל יש להעביר דרכים
באלטרנטיבה. צריך קודם צילום מצב קיים.

אלדור: חסר עדיין חומר בנושא השתיות. צריכים לבדוק יותר את המצב הקיים בשטח.

ויינשטיין: שלב סקרים של מצב קיים - אין בעיות לעשות את העבודה. פחות מוסרד
מנושא הכבישים. צריך חכנית אב לביוב, מים, חשמל, טלפונים לכל האזורים
יחד, כדי לא לבנות טלאים. גבולות קו כחול של חכנית זו אינם חופפים
בהכרח חכניות פיתוח של השתיות שונות.

אלדור: חכנית לבית יש לכל יו"ש חכנית אחת (מינסקר, סאס). עובדים על חכנית
מים. יש לבדוק מה קיים.

ישנה רשימת ישובים שיש לכלול בשטח. צריך לאתרם:

15731890	נ.צ.	אבני חפץ
15101783	נ.צ.	צופים
15951775	נ.צ.	כרמים
15711662	נ.צ.	אלקנה ד'
156171	נ.צ.	נריה (אלקנה ה')
153184	נ.צ.	יעריה
15971730	נ.צ.	יוספה
161170	נ.צ.	נופים

3 יוזמות של קבלנים ליד יוספה:

	עופרים
	דביר
149175	כפר ח'בלה
17301695	תפוח (מעבר לקיים)
	סנטה ברברה
156183	סינדי אנת (כפר צור)
16301695	ח'רם
	חן השומרון
	רינת

(הערה: האיחורים החלקיים הינם כוללניים, מראי מקום ולא דוקא
מרכז כובד של ישוב. נחום)

מעבה לאיתור הנקודות המוזכרות הצוות של טומי צריך להמתין, ליישר קו,
עד שהיועצים יתנו את החשומות הראשוניות שלהם.
העבודה צריכה להעשות תוך פרק זמן קצר.

רשם: נ. פלד

תפוצה: למשתתפים, ז. ברקאי, קריגר

תל-אביב 28 ביוני 1983

3
חיים

לכבוד
מר דוד כהן
רח' עוזיה 3
ירושלים
א.נ.,

הנדון: תכנית פיתוח אזורית "ציל חיים"

בהמשך לשיחתינו בנושא שלבי העבודה ומהותה, הנני מבקש להוציא ולהפיץ את דו"ח הביניים
ס' 1 עד לתאריך 20.7.83.
דו"ח הנ"ל יכול כלול ניתוח מצב קיים ותחזיות בהתאם לתכנית העבודה שהופצה ע"י משרדינו.

בכבוד רב

צבי מילר

העתק: אד' ט. לייטרסדורף - כאן
אד' ס. אלדור - משהבי"ש - פרוגרמות

תל אביב 28 ביוני 1983

לכבוד

מר ישראל אדלר

ד.א.ל - מהנדסים

רח' אוסישקין 100

תל - אביב

א.נ.נ.

הנדון: תכנית פיתוח אזורית "ציר חיים"

בהמשך לשיחתינו בנושא לשבי העבודה ומהותה, הנני מבקש להוציא ולהפיץ את דו"ח הביניים מס' 1 עד לתאריך 20.7.83.

הדו"ח הנ"ל יכלול ניתוח מצב קיים ומתוכנן של מערכות תשתית אזורית בהתאם לתכנית העבודה ופצה ע"י משרדינו.

העבודה תוגש במפה בק.מ. 1:50,000 כפי שמקובל במשרדינו. ניתן לקבל את מפת הסמי של האזור במשרדינו, לצורך העתקות.

בכבוד רב

צב מינצ

העתק: אד' ט. לייטרסדורף

אד' ס. אלדור - משהב"ש - פרוגרמות

משרד הבנוי והשיכון - אגף הפרוגרמות

צי ר ח י י מ

תכנית פיתוח אזורית

אפשרויות ומגבלות פיתוח האזורי

תמצית הממצאים

טומס מ. לייטרסדורף - י. גולדנברג אדריכלים ומתכנני ערים (1972) בע"מ
רח' הוברמן 10, תל-אביב עלי 220065 מאי - 1983

דו"ח ביניים הנוכחי מהווה סיכום תמציתי ראשוני של מערכת בדיקות שמטרתן לבחון את ההיצע הפיזי, המערך ההתיישבותי והפעילות הכלכלית באזור התכנון על אפשרויותיו ומגבלותיו, לרבות שמושי קרקע ובעלותם, תפוסת הישובים ומערכות כלכליות באזור. אזור התכנון כפי שהוגדר למטרת התכנית, מהווה חלק מרכזי של השומרון ומקשר בין שפלת החוף במערב ונהר הירדן במזרח. בדרום עמק שילה ובצפון גבול בין המחוזות מרכז וחיפה, מזרחה לכיוון הירדן.

באזור התכנון כלולות נפות שכס, טול כרם וחלק מנפות הירדן וממחוז מרכז.

1.2 מטרת התכנית

- פיתוח התיישבות יהודית מגוונת במסגרת מערך אזורי מתואם ומגובש, תוך מתן פתרונות פיזיים וחברתיים להתפתחות האוכלוסיה הערבית.
- פיתוח תוך איזון מערכות אקולוגיות סביבתיות
- פיתוח האזור כחוליה מקשרת בין שפלת החוף לבקעת הירדן ובין ירושלים לצפון הארץ.
- פיתוח אופטימלי בתנאים של משאבים לאומיים מוגבלים.

1.3 בעיות תכנוניות עיקריות

- פיתוח אזורי מואץ, תוך הפרת האיזון האקולוגי של האזור
- פיתוח אורבני באזור בעל אופי כפרי חקלאי
- תפוסת התיישבות יהודית ומערך שירותים, אינם בעלי ערך מגובש ואינם אינטגרלים למערך האזורי והארצי. כתוצאה מכך יש פיזור משאבים לאומיים מוגבלים.
- מיעוט משאבי אדם להתיישבות יהודית
- עיקר פוטנציאל המתיישבים מגיע מאזור מרכז הארץ בטווח יוממיות קצר גורם המאט את התפתחות הישובים בגב ההר
- הווצרות מוקדים ערביים מסיביים: למרגלות הרי שומרון - אופי כפרי עירוני בגב ההר - אופי מטרופוליטני עירוני
- עליית רמת החיים של אוכלוסיית המגזר הערבי ללא מתן פתרונות פיזיים וחברתיים
- ריבוי רשויות העוסקות בתכנון ופיתוח, העדר מדיניות-על ברורה ויד מכוונת להקצאת משאבים, עיצוב פריסה וכיווני צמיחה.
- נקודות התיישבות שהוקמו בתכנון "לאחר מעשה" בתנאי אי וודאות בהקשר לזמינות הקרקע להמשך הפיתוח.

2. אפשרויות ומיגבלות לפיתוח האזור

2.1 קריטריונים להגדרת אזורים המהווים פוטנציאל לפיתוח

- מתוך המכלול הגדול של התופעות הטבעיות והאנושיות המאפיינות את אזור התכנון במסגרת הבדיקה הנוכחית נבחנו רק אותם מרכיבים שעשויים להיות להם השלכות עקרוניות לבחירת אזורים המהווים פוטנציאל לפיתוח.
- א. שימושי קרקע - ישובים קיימים, שטחים תפוסים, שטחים מעובדים ושטחי טרשים.
 - ב. בעלות קרקע - בעלות ערבית, בעלות מדינה ויהודית.
 - ג. שילוב של שני מרכיבים אלו מגדיר "שטחים קשים" ו-"שטחים רכים" (זמינות פיתוח).
 - ד. דינמיות פיתוח של ישובים ומוקדים
 - ד. רציפות של אזורים הומוגניים לפיתוח ו-"צוארי בקבוק" בין האזורים.

2.2 זמינות הקרקע לפיתוח

שילוב של שני המרכיבים שמוש קרקע ובעלות הקרקע מאפשר הערכה ראשונית לזמינות הפיתוח האזורי.

- א. שטחי קרקע שאינם מתאימים לפיתוח מוגדרים מבחינת התכנון כ-"שטחים קשים" וכלולים בהם:

- 1) שטח בנוי בהחיישבות עירונית וכפרית ערבית
- 2) שטחי עיבוד אינטנסיביים ושטחי עיבוד עונתיים אשר נמצאים בסמיכות לכפרים וברצפים גדולים.

שטחים אלה חופפים את תפרושת הישובים הערבים המאופיינים בפיזור נרחב למרגלות הרי השומרון בריכוז בגב ההר. אצבעות החיבור בין שני האזורים הינם לאורך צירי הדרכים מערב מזרח.

- 3) שמורות טבע מוכרזות

- ב. שטחי קרקע המתאימים לפיתוח מוגדרים מבחינת התכנון כ-"שטחים רכים" ומתחלקים לשתי קטגוריות.

- 1) שטחי קרקע בעלי זמינות גבוהה לפיתוח: "שטחים רכים ביותר" וכלולים בהם
 - שטחי טרשים שאותרו ע"י המנהל ומתאימים להכרזה
 - אדמות מדינה מוכרזות
 - רכישות מדינה ורכישות פרטיות

שטחים אלו מרוכזים במספר גושים;

- גוש תפוח - אריאל - ברקן דרומית לכביש חוצה שומרון: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש קרני שומרון - עמנואל - יקיר סביב שמורת נחל קנה: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש אלקנה - שערי תקוה הנמצא בסמיכות לקו הירוק: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש אלפי מנשה הנמצא בסמיכות לקו הירוק: מצוי בתחילת פיתוח
- גוש קדומים - סלעית שרובו עדיין לא הוכרז: מצוי בתחילת פיתוח
- בגב ההר ניתן לאתר את גוש הר גריזים ועיבל וגוש שלוחת בית פוריק. רמת הפיתוח בו נמוכה.

(2) שטחי קרקע בזמינות נמוכה לפיתוח המוגדרים מבחינת התכנון כשטחים רכים וכלולים בהם:

- שטחי טרשים נוספים שאותרו בהכללה ע"י צוות התכנון
- מחנות ומתקני צה"ל
- שלוחותיו המזרחיים של גב ההר - אזור בעל מבנה טופוגרפי ונוחות אקלימית המקשים על פיתוח
- רוב הקרקעות הנ"ל מרוכזות במורדות המערביים השיפועים התלולים יחסית של גב ההר דבר המקשה על פיתוח האזור.

מקור: מנהל מקרקעי ישראל - הממונה על הרכוש הממשלתי והנטוש
רשות שמורות הטבע
צה"ל - אג"ת תשתיות

ג. צוארי בקבוק

ניתן לזהות בחוף האזור מספר "צוארי בקבוק" שמהווים רצועות קשר חלשות בין השטחים הרכים ביותר:

- (1) בחיבור בין אריאל לתפוח
- (2) בחיבור בין קדומים לגוש סלעית
- (3) בחיבור של גוש אלפי מנשה לגוש קרני שומרון
- (4) בחיבור בין המורדות המזרחיים של גב ההר לאזור מרגלות המערביים של ההר בו ההתיישבות היהודית מפותחת כיום.

בהמשך התכנון תינתנה המלצות לרכישת שטחים בהתאם.

ד. אזור ה-"הפר"

אזור החיבור בין השומרון לבין מחוז מרכז מהווים אזור בעייתי לאור פיתוח הקשרים החזקים שקיימים בין שני האזורים.

כתוצאה מכך יש על התכנית לבחון מחדש את השפעת מערכת הקשרים, כך שיווצר קשר טוב יותר בין שפלה החוף המהווה את המרכז הדמוגרפי כלכלי חברתי ל-אזור השומרון.

יש לציין שבאזור "ההפר" מצויה אוכלוסיה ערבית היכולה להשתלב בעתיד עם האוכלוסיה הערבית בשומרון.

2.3 מערך דמוגרפי תפקודי

א. המגזר הערבי

האוכלוסיה הערבית באזור התכנון, נפת טול כרם ושכם מונה כ-277,000 נפש ומהווה כ-35% מכלל האוכלוסיה הערבית ביהודה ושומרון.
ניתוח ראשוני של המערך של המערך הדמוגרפי כלכלי מראה שאזור מרגלות הרי שומרון - נפת טול כרם הינו בעל אופי התיישבותי כפרי חקלאי ברמה נמוכה, עם תלות גבוהה במערך התעסוקה הישראלי. לעומת זאת אזור במת ההר - נפת שכם הינו בעל אופי התיישבותי עירוני בו אחוז המועסקים גבוה בענף השירותים והתעשייה. אחוז היוממים נמוך למטרות תעסוקה לישראל מצביע על בסיס כלכלי מקומי יחסית חזק בנפה זו.
ניתן לזהות באזור התכנון שלושה מוקדים גדולים בעלי זיקה למרכז האזורי-שכם קלקיליה וטול כרם במערב, סלפית בדרום וטובס בצפון.

מקור: משרד הפנים - התפלגות האוכלוסיה בשטחים 1981
קמייט פנים - לשכת התכנון המרכזית איו"ש 1981
יל"ל - תיעוש שומרון ויהודה מצב קיים ומגמות 1990 - 1980

ב. המגזר היהודי

באזור התכנון מתגוררים כ-1620 משפחות ב-27/2 ומהוות כ-6500 נפש עפ"י גודל משפחה ממוצע 4 נפשות. ראה טבלה מס' 1, בשלב זה תפרושת הישובים והשירותים האזוריים אינה בעלת ערך מגובש ואינה אינטגרלית למערך הארצי, אך ניתן לראות ניצנים של מערך אזורי הנשען על המערכת הארצית.
מירב נקודות הישוב מרוכזות באזור מרגלות הרי השומרון בין כביש חוצה מנשה לכביש חוצה שומרון - ציר חיים כאשר דרומית לו מתוכננים מספר ישובים. פריסת ישובים אלו מהווה בעיקרה התיישבות פרברית לישובי המרכז בשפלת החוף, וכן ממוקמים מספר ישובים על גב ההר. הישובים בבקעת הירדן הינם הותיקים באזור ובנויים על זיקה אורכית לאורך ציר הבקעה.
המוקדים המרכזיים באזור הינם:
קדומים: כמוקד אזורי ותיק יחסית, המספק את מירב שירותי החינוך החברה והבריאות לישובים הקהילתיים.
אריאל: כישוב עירוני חדש.
שני ישובים אלה יושבים על ציר אורך אחד שבמרכזו מוקמת העיר עמנואל.
מירב הישובים היזומים בין ע"י המדינה ובין ע"י גורמים פרטיים, פרוסים עד לציר אורך אריאל - קדומים. הישובים היזומים ע"י גופים פרטיים נוטים להתמקם בקרבת הקו הירוק או בסמוך לצירי דרכים ראשיות.

טבלה מס' 1 : מערך ישובים קיים ומוצע 1/83

סוג הישוב	מס' ישובים קיים/בבניה	מוצע	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד מתוכננות עפ"י מ.ב.ע	יחיד עפ"י תכ' אב/רעיוניות
עירוני	2	-	330	2180	9000	41500
פרברי	8	2	775	840	6400	19200
קהילתי	10	8	285	135	1900	6300
מושב	7	-	230	175	840	840
סה"כ	27	10	1620	3330	18140	67840
סה"כ אוכלוסיה			6500	13300	63000	240000

מקור הנתונים: הסתדרות הציונית העולמית 1/1983 עם עדכונים של המועצה האזורית שומרון

בנספח מופיע פרוט מלא של הישובים

מושב מס' יחיד עד 120

קהילה מס' יחיד 250 - 400

פרבר מס' יחיד 500 - 5000

עירוני מס' יחיד מעל 5000

מתוך הטבלה עולה קיבולת הפיתוח של האזור.

הפער בין הפיתוח הקיים ובבניה לבין קיבולת ת.ב.ע עומד על כ-13,000 יחיד לעומת 63,000

יחיד לתכניות אב ורעיוניות.

עפ"י ה-ת.ב.ע תמנה האוכלוסיה כ-63,000 נפש המהווה כ-50% מהאוכלוסיה בתכנית מתאר

ארצית לפריסת האוכלוסיה בת 7 מליון תושבים בישראל של משרד הפנים.

תחזית אוכלוסית לנפות בניהול הממשל הצבאי - יהודים 125,000 נפש.

לפיכך במידה והתחזית של כ-60,000 נפש לשנת 2010 מהווה יעד אוכלוסיה לאזור התכנון. הרי

שאינ להתחיל פיתוח חדש מעבר ל-ת.ב.ע בטווח זמן זה, או שעלינו להסיט קיבולת ת.ב.ע לפיתוח חדש.

סה"כ קיבולת כוללת של תכניות רעיוניות. עומד על קיבולת של פי 4 מתחזית ה-7 מליון.

מכל האמור לעיל, על הצוות לקבל הנחיות בהקשר לקיבולת היעד הרצויה לשנת היעד.

הדו"ח מלווה במפות 1:50,000

מפת שמוש בעלות

מפת תפוסת הישובים והכבישים

מפת מערך תפקודי

מפת מגבלות ואפשרויות

שם הישוב	אופי הישוב	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד עפ"י ת.ב.ע	יחיד עפ"י יעד היזם	יזם	גוף מיישב
אריאל	עירוני	330	1300	4000	35000	משהב"ש	רשות מקומית
עמנואל	עירוני	-	880	5000	6500	פרטי-כוכב השומרון	רשות מקומית
קרני שומרון	פרבר	125	95	2600	2600	משהב"ש	אמנה
קדומים	פרבר	190	95	400	4000	משהב"ש	אמנה
אלון מורה	פרבר	90	36	400	2000	משהב"ש	אמנה
אלקנה	פרבר	130	70	400	1500	משהב"ש	רשות מקומית
מעלה אפרים	פרבר	240	24	1000	3000	משהב"ש	רשות מקומית
אלפי מנשה	פרבר	-	450	770	2500	מ.אזורית שומרון	פרטי
שערי תקוה	פרבר	-	70	100	700	מ.אזורית שומרון	פרטי
יוספיה	פרבר	-	-	720	1000	מ.אזורית שומרון	פרטי
<u>מוצע</u>							
אלקנה ג'	פרבר	-	-	-	700	מ.אזורית שומרון	פרטי
אלקנה ד'	פרבר	-	-	-	1200	מ.אזורית שומרון	פרטי
עינב	קהילתי	20	21	200	200	הס' ציו'	אמנה
חומש	קהילתי	20	30	250	250	הס' ציו'	הנועת עובד לא
שבי שומרון	קהילתי	60	31	120	250	הס' ציו'	אמנה
כפר תפוח	קהילתי	18	18	200	250	הס' ציו'	אמנה
יקיר	קהילתי	46	4	100	250	הס' ציו'	אמנה
מעלה שומרון	קהילתי	45	-	200	250	מ.אזורית שומרון	משקי חרות בית
בית אבא	קהילתי	45	5	400	400	הס' ציו'	משקי חרות בית
ברכה	קהילתי	15	15	50	200	הס' ציו'	אמנה
יועזר	קהילתי	16	-	100	600	הס' ציו'	משקי חרות בית
נטפים	קהילתי	-	25	250	250	הס' ציו'	
<u>מוצע</u>							
צמרות	קהילתי	-	-	-	400	פרטי	
אורנית	קהילתי	-	-	-	500	פרטי	
אדנים	קהילתי	-	-	-	500		
קלעים	קהילתי	-	-	-	700		
נריה	קהילתי	-	-	-	250		
כרמים	קהילתי	-	-	-	250	פרטי	
בורכיאל	קהילתי	-	-	-	500	מפד"ל	
יערית	קהילתי	-	-	-	300		
סלעית	מושב	40	-	120	120	הס' ציו'	משקי חרות בית
חמרה	מושב	40	20	120	120	הס' ציו'	
מכורה	מושב	30	25	120	120	הס' ציו'	
משואה	מושב	30	20	120	120	הס' ציו'	
יפית	מושב	19	25	120	120	הס' ציו'	
פצאל	מושב	50	42	120	120	הס' ציו'	
גתית	מושב	22	42	120	120	הס' ציו'	

מקור: הסתדרות הציונית - המחלקה להתיישבות

מועצה אזורית שומרון

ציר חיים

תכנית פיתוח אזורית

אפשרויות ומגבלות פיתוח האזור

תמצית הממצאים

ליווי
מאיה סל
שולמית
יש
אלה
ההחלטות
האזוריות

U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE BUREAU OF ECONOMIC ANALYSIS WASHINGTON, D.C. 20540

U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE BUREAU OF ECONOMIC ANALYSIS WASHINGTON, D.C. 20540

NOTE

1. הקדמה

1.1 מבוא

דו"ח ביניים הנוכחי מהווה סיכום המציה ראשוני של מערכת בדיקות שמטרתן לבחון את ההיצע הפיזי, המערך ההתיישבותי והפעילות הכלכלית באזור התכנון על אפשרויותיו ומגבלותיו, לרבות שמושי קרקע ובעלותם, הפרוסת הישובים ומערכות כלכליות באזור. אזור התכנון כפי שהוגדר למטרת התכנית, מהווה חלק מרכזי של השומרון ומקשר בין שפלת החוף במערב ונהר הירדן במזרח. בדרום עמק שילה ובצפון גבול בין המחוזות מרכז וחיפה, מזרחה לכיוון הירדן. באזור התכנון כלולות נפות שכס, טול כרם וחלק מנפות הירדן וממחוז מרכז.

1.2 מטרות התכנית

- פיתוח התיישבות יהודית מגוונת במסגרת מערך אזורי מתואם ומגובש, תוך מתן פתרונות פיזיים וחברתיים להתפתחות האוכלוסייה הערבית.
- פיתוח תוך איזון מערכות (אקולוגיות) סביבתיות
- פיתוח האזור כחוליה מקשרת בין שפלת החוף לבקעת הירדן ובין ירושלים לצפון הארץ.
- פיתוח אופטימלי בחנאים של משאבים לאומיים מוגבלים.

1.3 בעיות תכנוניות עיקריות

- פיתוח אזורי מואץ, תוך הפרת האיזון האקולוגי של האזור
- פיתוח אורבני באזור בעל אופי כפרי חקלאי
- תפרוסת התיישבות יהודית ומערך שירותים, אינם בעלי ערך מגובש ואינם אינטגרלים למערך האזורי והארצי. כתוצאה מכך יש פיזור משאבים לאומיים מוגבלים.
- מיעוט משאבי אדם להתיישבות יהודית
- עיקר פוטנציאל המתיישבים מגיע מאזור מרכז הארץ בטווח יוממיות קצר גורם המאט את התפתחות הישובים בגב ההר
- הוצרות מוקדים ערביים מסיביים: למרגלות הרי שומרון - אופי כפרי עירוני בגב ההר - אופי מטרופוליטני עירוני
- עליית רמת החיים של אוכלוסיית המגזר הערבי ~~ללא~~ מתן פתרונות פיזיים וחברתיים ריבוי רשויות העוסקות בתכנון ופיתוח, העדר מדיניות-על ברורה ויד מכוונת להקצאת משאבים, עיצוב פריסה וכיווני צמיחה.
- נקודות התיישבות שהוקמו בתכנון "לאחר מעשה" בחנאי אי וודאות בהקשר לזמינות הקרקע להמשך הפיתוח.

אליה מקבלים בין היתר את כל המידע
מאזור המזרח

CONTENTS

ORIGINAL ARTICLES

2. אפשרויות ומיגבלות לפיתוח האזור

2.1 קריטריונים להגדרת אזורים המהווים פוטנציאל לפיתוח

מתוך המכלול הגדול של התופעות הטבעיות והאנושיות המאפיינות את אזור התכנון במסגרת הבדיקה הנוכחית נבחנו רק אותם מרכיבים שעשויים להיות להם השלכות עקרוניות לבחירת אזורים המהווים פוטנציאל לפיתוח:

- א. שימושי קרקע - ישובים קיימים, שטחים תפוסים, שטחים מעובדים ושטחי טרשים.
- ב. בעלות קרקע - בעלות ערבית, בעלות מדינה ויהודית.
- ג. שילוב של שני מרכיבים אלו מגדיר "שטחים קשים" ו-"שטחים רכים" (זמינות פיתוח).
- ד. דינמיות פיתוח של ישובים ומוקדים.
- ה. רציפות של אזורים הומוגניים לפיתוח ו-"צוארי בקבוק" בין האזורים.

2.2 זמינות הקרקע לפיתוח

שילוב של שני המרכיבים שמוש קרקע ובעלות הקרקע מאפשר הערכה ראשונית לזמינות הפיתוח האזורי.

- א. שטחי קרקע שאינם מתאימים לפיתוח מוגדרים מבחינת התכנון כ-"שטחים קשים" וכלולים בהם:

- 1) שטח בנוי בהתיישבות עירונית וכפרית ערבית
- 2) שטחי עיבוד אינטנסיביים ושטחי עיבוד עונתיים אשר נמצאים בסמיכות לכפרים וברצפים גדולים.

שטחים אלה חופפים את תפוסת היטובים הערבים המאופיינים בפיזור נרחב למרגלות הרי השומרון בריכוז בגב ההר. אצבעות החיבור בין שני האזורים הינם לאורך צירי הדרכים מערב מזרח.

- 3) שמורות טבע מוכרזות

- ב. שטחי קרקע המתאימים לפיתוח מוגדרים מבחינת התכנון כ-"שטחים רכים" ומתחלקים לשתי קטגוריות.

- 1) שטחי קרקע בעלי זמינות גבוהה לפיתוח: "שטחים רכים ביותר" וכלולים בהם

- שטחי טרשים שאותרו ע"י המנהל ומתאימים להכרזה

- אדמות מדינה מוכרזות

- רכישות מדינה ורכישות פרטיות

שטחים אלו מרוכזים במספר גושים;

- גוש תפוח - אריאל - ברקן דרומית לכביש חוצה שומרון: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש קרני שומרון - עמנואל - יקיר סביב שמורת נחל קנה: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש אלקנה - שערי חקוה הנמצא בסמיכות לקו הירוק: מצוי בתאוצת פיתוח
- גוש אלפי מנשה הנמצא בסמיכות לקו הירוק: מצוי בתחילת פיתוח
- גוש קדומים - סלעית שרובו עדיין לא הוכרז: מצוי בתחילת פיתוח
- בגב ההר ניתן לאתר את גוש הר גריזים ועיבל וגוש שלוחת בית פוריק. רמה הפיתוח בו נמוכה.

2) שטחי קרקע בזמינות נמוכה לפיתוח המוגדרים מבחינת התכנון כשטחים רכים וכלולים בהם:

- שטחי טרשים נוספים שאותרו בהכללה ע"י צוות התכנון
- מחנות ומתקני צה"ל
- שלוחותיו המזרחיים של גב ההר - אזור בעל מבנה טופוגרפי ונוחות אקלימית המקשים על פיתוח
- רוב הקרקעות הנ"ל מרוכזות במורדות המערביים השיפועים התלולים יחסית של גב ההר דבר המקשה על פיתוח האזור.

מקור: מנהל מקרקעי ישראל - הממונה על הרכוש הממשלתי והנטוש
רשות שמורות הטבע
צה"ל - אג"ת תשתיות

ג. צוארי בקבוק

ניתן לזהות בחוף האזור מספר "צוארי בקבוק" שמהווים רצועות קשר חלשות בין השטחים הרכים ביותר:

- 1) בחיבור בין אריאל לתפוח
- 2) בחיבור בין קדומים לגוש סלעית
- 3) בחיבור של גוש אלפי מנשה לגוש קרני שומרון
- 4) בחיבור בין המורדות המזרחיים של גב ההר לאזור מרגלות המערביים של ההר בו ההתיישבות היהודית מפותחת כיום.

בהמשך התכנון תינתנה המלצות לרכישת שטחים בהתאם.

ד. אזור ה-"הפר"

אזור החיבור בין השומרון לבין מחוז מרכז מהווים אזור בעייתי לאור פיתוח הקשרים החזקים שקיימים בין שני האזורים.

כתוצאה מכך יש על התכנית לבחון מחדש את השפעת מערכת הקשרים, כך שיווצר קשר טוב יותר בין שפלת החוף המהווה את המרכז הדמוגרפי כלכלי חברתי ל-אזור השומרון.

יש לציין שבאזור "ההפר" מצויה אוכלוסיה ערבית היכולה להשתלב בעתיד עם האוכלוסיה הערבית בשומרון.

א. המגזר הערבי

האוכלוסיה הערבית באזור התכנון, נפת טול כרם ושכם מונה כ-277,000 נפש ומהווה כ-35% מכלל האוכלוסיה הערבית ביהודה ושומרון. ניתוח ראשוני של המערך של המערך הדמוגרפי כלכלי מראה שאזור מרגלות הרי שומרון - נפת טול כרם הינו בעל אופי התיישבותי כפרי חקלאי ברמה נמוכה, עם תלות גבוהה במערך התעסוקה הישראלי. לעומת זאת אזור במת ההר - נפת שכם הינו בעל אופי התיישבותי עירוני בו אחוז המועסקים גבוה בענף השירותים והתעשייה. אחוז היוממים נמוך. למטרות תעסוקה לישראל מצביע על בסיס כלכלי מקומי יחסית חזק בנפה זו. ניתן לזהות באזור התכנון שלושה מוקדים גדולים בעלי זיקה למרכז האזורי-שכם קלקיליה וטול כרם במערב, סלפית בדרום וטובס בצפון.

מקור: משרד הפנים - התפלגות האוכלוסיה בשטחים 1981
קמ"ט פנים - לשכת התכנון המרכזית איו"ש 1981
יל"ל - תיעוש שומרון ויהודה מצב קיים ומגמות 1990 - 1980

ב. המגזר היהודי

באזור התכנון מתגוררים כ-1620 משפחות ב-27 זמהוות כ-6500 נפש עפ"י גודל משפחה ממוצע 4 נפשות. ראה טבלה מס' 1. בשלב זה תפרוסת הישובים והשירותים האזוריים אינה בעלת ערך מגובש ואינה אינטגרלית למערך הארצי, אך ניתן לראות ניצנים של מערך אזורי הנשען על המערכת הארצית. מירב נקודות הישוב מרוכזות באזור מרגלות הרי שומרון בין כביש חוצה מנשה לכביש חוצה שומרון - ציר חיים כאשר דרומית לו מתוכננים מספר ישובים. פריסת ישובים אלו מהווה בעיקרה התיישבות פרברית לישובי המרכז בשפלת החוף, וכן ממוקמים מספר ישובים על גב ההר. הישובים בבקעת הירדן הינם הותיקים באזור ובנויים על זיקה אורכית לאורך ציר הבקעה. המוקדים המרכזיים באזור הינם: קדומים: כמוקד אזורי ותיק יחסית, המספק את מירב שירותי החינוך החברה והבריאות לישובים הקהילתיים.

אריאל: כישוב עירוני חדש. שני ישובים אלה יושבים על ציר אורך אחד שבמרכזו מוקמת העיר עמנואל. מירב הישובים היזומים בין ע"י המדינה ובין ע"י גורמים פרטיים, פרוסים עד לציר אורך אריאל - קדומים. הישובים היזומים ע"י גופים פרטיים נוטים להתמקם בקרבת הקו הירוק או בסמוך לצירי דרכים ראשיות.

לראייתך

א"ל - כ"ת
מ"ל -

1 2 3 4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

חשבון משלוח

טבלה מס' 1 : מערך ישובים קיים ומוצע 1/83

סוג הישוב	מס' ישובים קיים/בבניה	מוצע	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד מתוכננות עפ"י מ.ב.ע.	יחיד עפ"י חכ"א/רעיוניות
עירוני	2	-	330	2180	8000	46500
פרברי	8	3	775	840	9300	22310
קהילתי	10	8	285	135	1820	4910
מושב	7	-	230	175	600	600
סה"כ	27	11	1620	3330	19720	74320
סה"כ אוכלוסיה			6500	13300	69000	260000

מקור הנתונים: הסתדרות הציונית העולמית 1/1983 עם עדכונים של המועצה האזורית שומרון
בנספח מופיע פרוט מלא של הישובים.

מושב מס' יחיד עד 120
קהילה מס' יחיד 250 - 400
פרבר מס' יחיד 500 - 5000
עירוני מס' יחיד מעל 5000

מחוך הטבלה עולה קיבולת הפיתוח של האזור.

הפער בין הפיתוח הקיים ובבניה לבין קיבולת ת.ב.ע עומד על כ-13,000 יחיד לעומת 69,000 יחיד לתכניות אב ורעיוניות.
עפ"י ה-ת.ב.ע תמנה האוכלוסיה כ-69,000 נפש המהווה כ-50% מהאוכלוסיה בתכנית מתאר ארצית לפריסת האוכלוסיה בת 7 מליון חושבים בישראל של משרד הפנים.
תחזית אוכלוסית לנפות בניהול הממשל הצבאי - יהודים 125,000 נפש.
לפיכך במידה שתתחזית של כ-70,000 נפש לשנת 2010 מהווה יעד אוכלוסיה לאזור התכנון. הרי שאין להתחיל פיתוח חדש מעבר ל-ת.ב.ע בטווח זמן זה, או שעלינו להסיט קיבולת ת.ב.ע לפיתוח חדש.

סה"כ קיבולת כוללת של תכניות רעיוניות. עומד על קיבולת של פי 4 מתחזית ה-7 מליון.
מכל האמור לעיל, על הצוות לקבל הנחיות בהקשר לקיבולת היעד הרצויה לשנת היעד.

הדו"ח מלווה במפות 1:50,000
מפת שמוש בעלות
מפת תפרוסת הישובים והכבישים
מפת מערך תפקודי
מפת מגבלות ואפשרויות

אנחנו פועל לא יציאה
עכשיו!
כיצד אלו יצאו מהצ'אס האדום
וג'א - סכין אחת
הנציג של ממשלת ארה"ב (לפי גמלי)
7 מיליון) הוצעה לו של השליש.

מערך ישובים קיים ומוצע

ס"ח פוטנצי: שטח קר הזמין	שטח קרע בזמירות גבוהה (דונם)	יחיד עפ"י תכנית אב/ רעיונית	יחיד עפ"י ח.ב.ע	יחיד בבניה	יחיד קיימות	אופי הישוב	שם הישוב	אזור תכנון
14000	8300	40000 250	3000 250	1300 5	330 45	עירוני קהילתי	אריאל בית אבא	אריאל
1400	400	250	250	18	18	קהילתי	תפוח	
200	200	250	250	25	--	קהילתי	נטפים	
15600 *	8900	40750	3750	1348	393		4	ס"ח
6650 (כולל א כרמים	1500	2600	2600	95	125	פרברי	קרני שומרון	קרני שומרון
10100	4250	6500 3000 250	5000 2000 250	880	--	עירוני	עמנואל	
4000	700			--	--	פרברי	יוספיה	
950	400	250	250	4	46	קהילתי	יקיר	
1000	320	250	250	--	45	קהילתי	מעלה שומרון	
22700	7170	10350	8850	979	216		5	ס"ח
550	550	700	700	70	130	פרברי	אלקנה	אלקנה
1010	680	1010	680	--	--	פרברי	אלקנה ג'	
750	750	750	750	70	--	פרברי	שערי תקוה	
940	940	1000	1000	--	--	פרברי	אורנית	
400	400	400	--	--	--	פרברי	צמרות	
2000	1167	2140	--	--	--	פרברי	אלקנה דרום	
5650 (7260)	4487	6000	3130	140	130		6	ס"ח
4300	2050	2500	770	450	--	פרברי	אלפי מנשה	אלפי מנשה
1900	600	4000	400	95	190	פרברי	קדומים	קדומים
20600	--	--	--	--	--	מושב	גוש קדומים	
5000	600	120	120	--	40	מושב	סלעית	
27500	1200	4120	520	95	230		3	ס"ח
2500	320	200	200	21	20	קהילתי	עינב	צפון
500	200	250	120	31	60	קהילתי	שבי שומרון	
750	200	250	250	30	20	קהילתי	חומש	
3750	720	700	570	82	100		3	ס"ח

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד עפ"י ת.ב.ע.	יחיד עפ"י תכנית אב/ רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (דונם)	סה"כ פוטנציאל שטח קרקע הזמין)
גב ההר	אלון מורה	פרברי	90	36	400	2000	300	420
	ברכה	פרברי	15	15	250	2000	2000	5000
	מכמת	מאחז	--	--	--	--	--	900
	תל חיים	מאחז	--	--	--	--	--	6450
סה"כ	4		105	51	650	4000	2300	12770
יועזר	יועזר	קהילתי	16	--	--	600	1500	1800
דרום מערב	אלקנה ד'	קהילתי	--	--	--	1200	1200	1500
	בורכאל	קהילתי	--	--	--	500	900	1600
	אדנים	קהילתי	--	--	--	--	400	2000
	קלעים	קהילתי	--	--	--	700	1500	2300
סה"כ	5		16			3000	5500	9200
בקעת הירדן	מעלה אפרים	פרברי	240	24	1000	2500	650	7650
	חמרה	מושב	42	20	80	80	80	
	מכורה	מושב	30	25	80	80	80	
	משואה	מושב	30	20	80	80	80	
	יפית	מושב	19	25	80	80	80	135000
	פצאל	מושב	50	42	80	80	80	אדמות טרש
	גיתית	מושב	22	42	80	80	80	
סה"כ	7		433	178	1480	2900	650	142650
שאר האזור ר' / מז' האזור	מגדלים	מאחז	--	--	--	--	--	10000
סה"כ קיים	39 27		1625	3325	19720	74320	32977	354120 109120)
אוכלוסיה א 4 נפש			6500	13300	69000	260000	115500	381920

מתוך הטבלה עולה:-

1. סה"כ יחיד קיימות ובבניה 4950 יחיד, שפוטנציאל איכלוס עומד על 19800 נפש.
2. עפ"י ת.ב.ע תמנה האוכלוסיה בשנת היעד 69000 נפש.
3. עפ"י קיבולת שטח הקרקע בזמינות גבוהה כלומר שטחי הקרקע שהוכרזו בהנחה של יחיד אחת לדונם פוטנציאל האיכלוס עומד על 115500 נפש.
4. עפ"י קיבולת של תכנית אב רעיונית פוטנציאל האיכלוס עומד על 260000 נפש.
5. עפ"י קיבולת של סה"כ שטח הטרשים שאותרו ע"י המנהל, פוטנציאל האיכלוס עומד על 382000 נפש.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1954

1954

1954

6. סה"כ שטח התכנית 1369700 דונם ומהווה כ-25% מכלל שטחי יהודה ושומרון.
7. עפ"י תכנית מתאר לתפרושת האוכלוסיה - 7 מליון נפש, החזית אוכלוסיה לנפות יהודה ושומרון וחבל עזה 125,000 נפש, ניתן להניח שאזור התכנון ציד חיים בגלל סמיכותו למרכז הארץ יכול לכלול כ-60% מכלל האוכלוסיה החזויה לנפות יהודה ושומרון וחבל עזה. מכאן עולה שהאוכלוסיה החזויה תעמוד על כ-75,000 נפש, מספר העומד בין הקיבולת כיום עפ"י ת.ב.ע ועפ"י קיבולת שטחי הקרקע בזמינות גבוהה.

... הג' ת.פ.ס.
הנ"ל נ"ח
~~נ"ח~~
הנ"ל - גרע

מועצה אזורית שומרון

אלון-מורה ° ברקן ° דותן ° חומש ° חגיגית ° יקיר ° מעלה-שומרון ° סלעית °
עינב ° קדומים ° קרני שומרון ° ריחן ° שא-נור ° שבי-שומרון ° שקד ° תפוח °

מועצה אזורית שומרון - קדומים ד.ג. שומרון 44853, טל' 052-39318/19/20

הוועדה המקומית לתכנון ובנייה שומרון.

יג' בסיון תשמ"ג
25 במאי 1983

מספרנו: 118

לכבוד
אינג' י. רק
מנהל אגף הכבישים
משרד הבינוי והשכון
מהלכת עבודות ציבוריות
המשרד הראשי הקריה הממשלתית
י ר ו ש ל י מ .

א.ג.,

הנדון: כביש קלקיליה שכח.

כביש זה הינו אחד הכבישים החשובים בשומרון. הוא משמש עורק עקרי להתחבורה משכם אל גוש דן.

לאורך כביש זה החלה התחייבות היהודית בשומרון. לאחרונה נמצא האזור בתנופה התושבותית גדולה בבנייה ובתכנון. מצפון לגוש קרני שומרון המתוכנן לכחמישים אלף משפחות ישנם יוזמות התושבות פרטיות וציבוריות על אלפי דונם. בחמש מזרח צפונה, חישוב קדומים מתוכנן לתושבת של כארבעת אלפים משפחות, ועוד היד נטויה.

התוכניות הרבות מעוררות בעיה קשה של תכנון אזורי מקיף. אבקש לתת דחיפות מידית לתכנון מערכת הכבישים באזור זה ובמיוחד לכביש קלקיליה שכח.

בעבר דנו בכביש זה והקטע המערבי שלו עוקף קלקיליה עזון נמצא בתכנון. אבקש לספק הסבר לסיום התכנון /ביצוע הקטע בשטח. במקביל לתכנון מידית את התמשך מזרח ולדאוג לאפשרויות ביצוע בקטעים שיצטרפו סלילה חדשה. העניין דחוף כדי להקדים עבודות בשטח בהד ומאידך לאפשר הכוונת יזמים ומתכננים.

בכבוד רב,

אברהם שבות

רכז מח' תכנון ובנייה.

העתקים: בני קצובר יו"ר המועצה, כאן.

אלימ דן סתו, משרד תבטחון, הקריה ת"א.

סא"ל רמי חנדלי, רע"ן 40 מרכז בנוי ד.צ. 3027

גב' סופיה אל דור, תכנון ערים, משרד השיכון.

גב' דיאנה וולקוב, אגף הפעולה, משרד השיכון.

מר עמנואל קאופשטיין, קק"ל ת.ד. 45 קריה חיים.

מר אפרים וינהבר

מר עמנואל כהן (חב' מהנדסים לתכנון ופקוח בע"מ בן יהודה 194, ת"א.

מר ט. שניידר, מהנדס תכנון ראשי

מר ב.צ. קרי גר, ס/מהנדס תכנון ראשי

211

מישרד הביטחון והשיכון
המינהל לבניה כפרית ויישובים חדשים
ירושלים,
ת.ד. 2555 טל. 240-326

גל ז. ש. מושקוביץ, מנהל לשכת התכנון, מינהל אזרחי לאיו"ש
מאת: ש. הורביץ.

הנדון: דיון בתכניות מתאר לאיזורי תכנון

כירוע סיימנו את הכנת תכניות המתאר לאיזורי תכנון אפרת, אלקנה, אריאל וקרני שומרון.
התכניות הועברו לוועדות המקומיות לחוות דעה ובסקביל גם ללשכת התכנון עם בקשה להביאם
בהקדם לדיון (ולמעשה הוצגו התכניות לדיון ראשוני בפני מ.ח.ע.).

לאור קצב הפיתוח שבחלק באיזורי התכנון מחז' והקטיט באיזור תכניות מפורטות ללא תכניות
מתאר מאושרות מאידך אנו מבקשים לזרז ככל האפשר את השיפוט והדיון באיזור התכניות הנ"ל.
כאמור, התכניות הועברו לוועדות המקומיות וניתן לקבל את חוות דעתם לקראת הדיונים במ.ח.ע.

בברכה
שמאל הורביץ
ס/מנהל האגף לתכנון וביצוע

עוזקים
מו"מ אריאל
מו"מ אלקנה
מו"מ אפרת
מו"מ שומרון
ס. אלדור, אגף הפרוגרמות
ד. רז, אגף תכנון והנדסה

SECRET
NO DISSEMINATION
EXCEPT BY
OFFICIALS

1. The following information was received from the

State Department:

SECRET

2. The following information was received from the State Department:

3. The following information was received from the State Department:

SECRET
NO DISSEMINATION
EXCEPT BY
OFFICIALS

4. The following information was received from the State Department:

מועצה אזורית שומרון

אלון-מורה ° ברקן ° דותן ° חומש ° חיבת ° יקר ° מעלה-שומרון ° סלעית °
עינב ° קדומים ° קרני שומרון ° ריחן ° שא-נור ° שבי-שומרון ° שקד ° תפוח °

מועצה אזורית שומרון - קדומים ד.ב. שומרון 44853, טל' 052-39318/19/20

הוועדה המקומית לתכנון ובניה שומרון.

יג' בסיון תשמ"ג
25 במאי 1983

מספר: 118

לכבוד
איונג' י. רק
מנהל אגף הכבישים
משרד הבינוי והסכון
מחלקת עבודות ציבוריות
המשרד הראשי הקריה הממשלתית
ירושלים.

א.נ.א.

תנדון: מכרז לקילוח שכה.

כביש זה הינו אחד הכבישים החשובים בשומרון. הוא משמש עורק עקרי לתחבורה משכם אל גוש דן.

לאורך כביש זה החלה התחייבות היהודית בשומרון. לאחרונה נמצא האזור בתנופת התשתיות גדולה בבניה ובתכנון. מצפון לגוש קרני שומרון התוכנן לכתמישים אלף משפחות ישנם יוזמות התחייבות פרטיות וציבוריות על אלפי דונם. בהמשך מזרחה צפונה, הישוב קדומים מתוכנן לתושביה של הארבעה אלף משפחות, ועוד חיד נטויות.

התוכניות הרבות מעוררות בעיה קשה של תכנון אזורי מקיף. אבקש להת דחיפות מידית לתכנון מערכת הכבישים באזור זה ובמיוחד לכביש קלקילוח שכה.

בעבר דנו בכביש זה והקטע המערבי שלו עוקף קלקילוח עזון נמצא בתכנון. אבקש לטפל במיידית לסיים התכנון וביצוע הקטע בשטה. במקביל לתכנון מידית את התמשך מזרחה ולדאוג לאפשרויות ביצוע בקטעים שיצטרכו סלילה חרטה. העניין דחוף כדי להקדים עבודות בשטה במד ומאידך לאפשר הכוונת יזמים ומתכננים.

בכבוד רב,

אבות שכה

רכז מח' תכנון ובניה.

העתקים: בגי קצובר יו"ר המועצה, כאן.

אלי"ט דן סמו, משרד הבינוי והסכון, הקריה ת"א.

מא"ל רמי הנדלי, רע"ן 40 מרכז בנוי ד.צ. 3027

גב' סופיה אל דור, תכנון ערים, משרד הטיכון.

גב' דיאנה וולקוב, אגף הפעולה, משרד הטיכון.

מר עמנואל קאופמנטיין, קק"ל ת.ד. 45 קריה חיים.

מר אמריס וינצ'ור (חב' מתכננים לתכנון ופקוח בע"מ בן יהודה 194, ת"א.

מר עמנואל כהן (חב' מתכננים לתכנון ופקוח בע"מ בן יהודה 194, ת"א.

מר ט. שכיר, מתכנן תכנון ראשי

מערך ישובים קיים ומוצע 14/83

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד עפ"י ח.ב.ע	יחיד עפ"י תכנית אב/ רעיונית	שטח קרע בזמינות גבוהה (דונם)	סה"כ פוטנציאל שטח קרקע הזמין (ד')
אריאל	אריאל	עירוני	330	1300	3000	40000	8300	14000
	בית אבא	קהילתי	45	5	250	250		
	תפוח	קהילתי	18	18	250	250	400	1400
	נטפים	קהילתי	--	25	250	250	200	200
סה"כ	4		393	1348	3750	40750	8900	15600
קרני שומרון	קרני שומרון	פרברי	125	95	2600	2600	1500	6650 (כולל אזור כרמים)
	עמנואל	עירוני	--	880	5000	6500	4250	10100
	יוספיה	פרברי	--	--	750	750	700	4000
	יקיר	קהילתי	46	4	250	250	400	950
	מעלה שומרון	קהילתי	45	--	250	250	320	1000
	5		216	979	8850	10350	7170	22700
אלקנה	אלקנה	פרברי	130	70	700	700	550	550
	אלקנה ג'	פרברי	--	--	680	1010	680	1010
	שערי תקוה	פרברי	--	70	750	750	750	750
	אורנית	פרברי	--	--	1000	1000	940	940
	צמרות	פרברי	--	--	--	400	400	400
	אלקנה דרום	פרברי	--	--	--	2140	1167	2000
	6		130	140	3130	6000	4487	5650 מ' (7260)
אלפי מנשה	אלפי מנשה	פרברי	--	450	770	2500	2050	4300
קדומים	קדומים	פרברי	190	95	400	4000	600	1900
	גוש קדומים	מושב	--	--	--	--	--	20600
	סלעית	מושב	40	--	120	120	600	5000
	3		230	95	520	4120	1200	27500
סה"כ								
צפון	עינב	קהילתי	20	21	200	200	320	2500
	שבי שומרון	קהילתי	60	31	120	250	200	500
	חומש	קהילתי	20	30	250	250	200	750
	3		100	82	570	700	720	3750
סה"כ								

אזור תכנון	שם הישוב	אופי הישוב	יחיד קיימות	יחיד בבניה	יחיד עפ"י ת.ב.ע	יחיד עפ"י תכנית אב/ רעיונית	שטח קרקע בזמינות גבוהה (דונם)	סה"כ פוטנציאל שטח קרקע הזמין)
גב ההר	אלון מורה	פרברי	90	36	400	2000	300	420
	ברכה	פרברי	15	15	250	2000	2000	5000
	מכמתת	מאחז	--	--	--	--	--	900
	תל חיים	מאחז	--	--	--	--	--	6450
סה"כ	4		105	51	650	4000	2300	12770
יועזר	יועזר	קהילתי	16	--	--	600	1500	1800
דרום מערב	אלקנה ד'	קהילתי	--	--	--	1200	1200	1500
	בורכיאל	קהילתי	--	--	--	500	900	1600
	אדנים	קהילתי	--	--	--	--	400	2000
	קלעים	קהילתי	--	--	--	700	1500	2300
סה"כ	5		16			3000	5500	9200
בקעת הירדן	מעלה אפרים	פרברי	240	24	1000	2500	650	7650
	חמרה	מושב	42	20	80	80		
	מכורה	מושב	30	25	80	80		
	משואה	מושב	30	20	80	80		
	יפית	מושב	19	25	80	80		135000
	פצאל	מושב	50	42	80	80		אדמות טרשים
	גיתית	מושב	22	42	80	80		
סה"כ	7		433	178	1480	2900	650	142650
שאר האזור דר' / מז' האזור	מגדלים	מאחז	--	--	--	--	--	10000
סה"כ קיים	39 27		1625	3325	19720	74320	32977	354120 (109120) 155 בקעה
אוכלוסיה 4 נפש 3.5 אלף			6500	13300	69000	260000	115500	381920 כולל בקעה

מתוך הטבלה עולה:-

1. סה"כ יחיד קיימות ובבניה 4950 יחיד, שפוטנציאל איכלוס עומד על 19800 נפש.
2. עפ"י ת.ב.ע תמנה האוכלוסיה בשנת היעד 69000 נפש.
3. עפ"י קיבולת שטח הקרקע בזמינות גבוהה כלומר שטחי הקרקע שהוכרזו בהנחה של יחיד אחת לדונם פוטנציאל האיכלוס עומד על 115500 נפש.
4. עפ"י קיבולת של תכנית אב רעיונית פוטנציאל האיכלוס עומד על 260000 נפש.
5. עפ"י קיבולת של סה"כ שטח הטרשים שאותרו ע"י המנהל, פוטנציאל האיכלוס עומד על 382000 נפש.

6. סה"כ שטח התכנית 1369700 דונם ומהווה כ-25% מכלל שטחי יהודה ושומרון.
7. עפ"י תכנית מתאר לתפרושת האוכלוסיה - 7 מליון נפש, תחזית אוכלוסיה לנפות יהודה ושומרון וחבל עזה 125,000 נפש, ניתן להניח שאזור התכנון "ציר חיים" בגלל סמיכותו למרכז הארץ יכול לכלול כ-60% מכלל האוכלוסיה החזויה לנפות יהודה ושומרון וחבל עזה. מכאן עולה שהאוכלוסיה החזויה תעמוד על כ-75,000 נפש, מספר העומד בין הקיבולת כיום עפ"י ת.ב.ע ועפ"י קיבולת שטחי הקרקע בזמינות גבוהה.

מסקנה תכנונית

אוכלוסיית היעד באזור התכנון תעמוד על כ-75000 נפש.

2153

משרד הביטוי והשיכון-אגף הפרוגרמות

ציד חיים

תכנית כיתוח אזורית

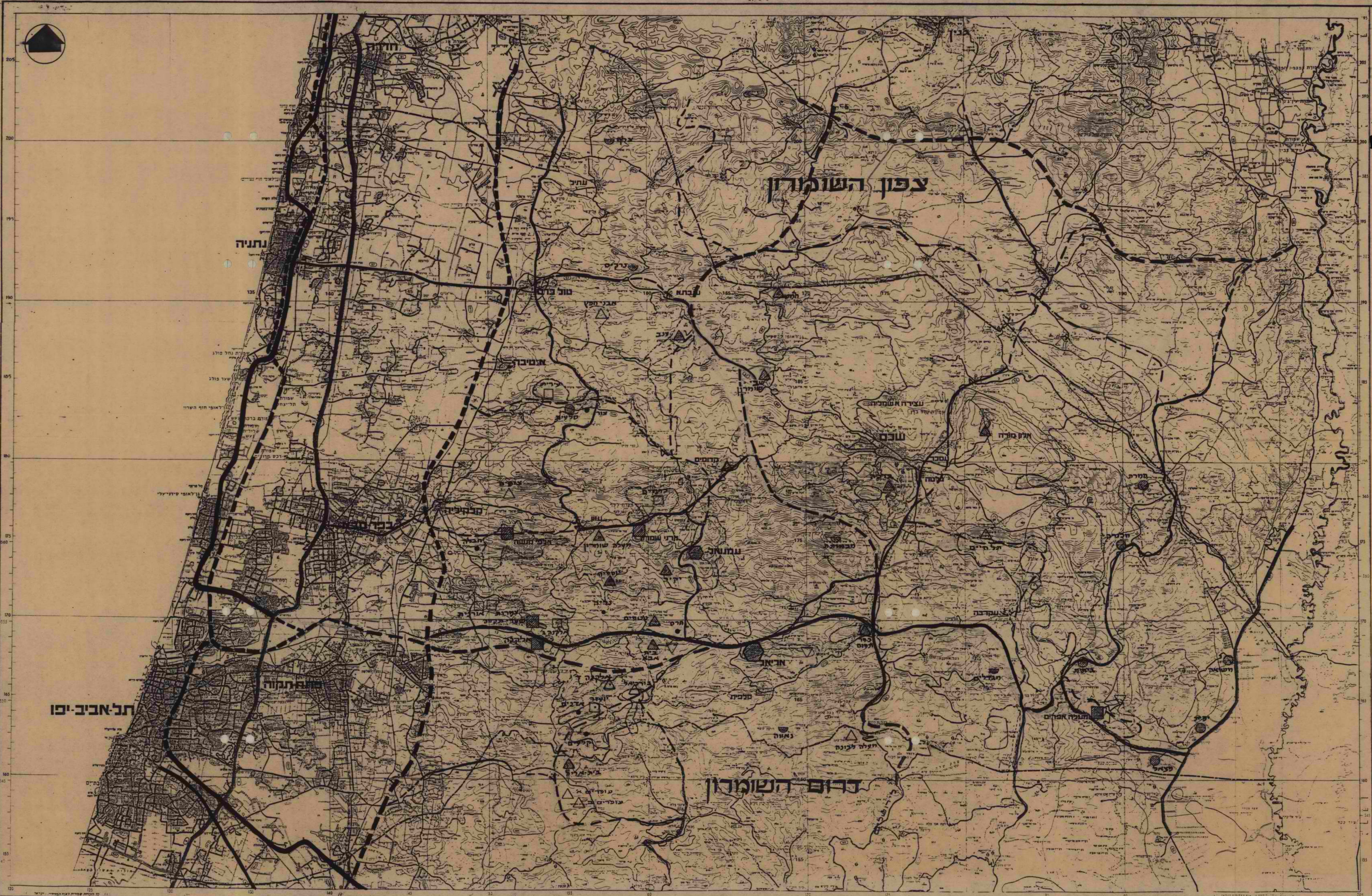
קנה המדה 1:100,000

מערך הישובים

היקמים והמתוכננים

מקרא:

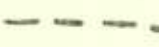
גבול התכנית		
ישוב יהודי	קיים	מתוכנן
עירוני	קיים	מתוכנן
רעברי	קיים	מתוכנן
קהילתי	קיים	מתוכנן
כפרי	קיים	מתוכנן
האחזות	קיים	מתוכנן
איתורים נוספים	קיים	מתוכנן
תעשייה	קיים	מתוכנן
ישוב ערבי	קיים	מתוכנן
בבשים	קיים	מתוכנן
מהיר	קיים	מתוכנן
ארצי	קיים	מתוכנן
אזורי	קיים	מתוכנן
מקומי	קיים	מתוכנן

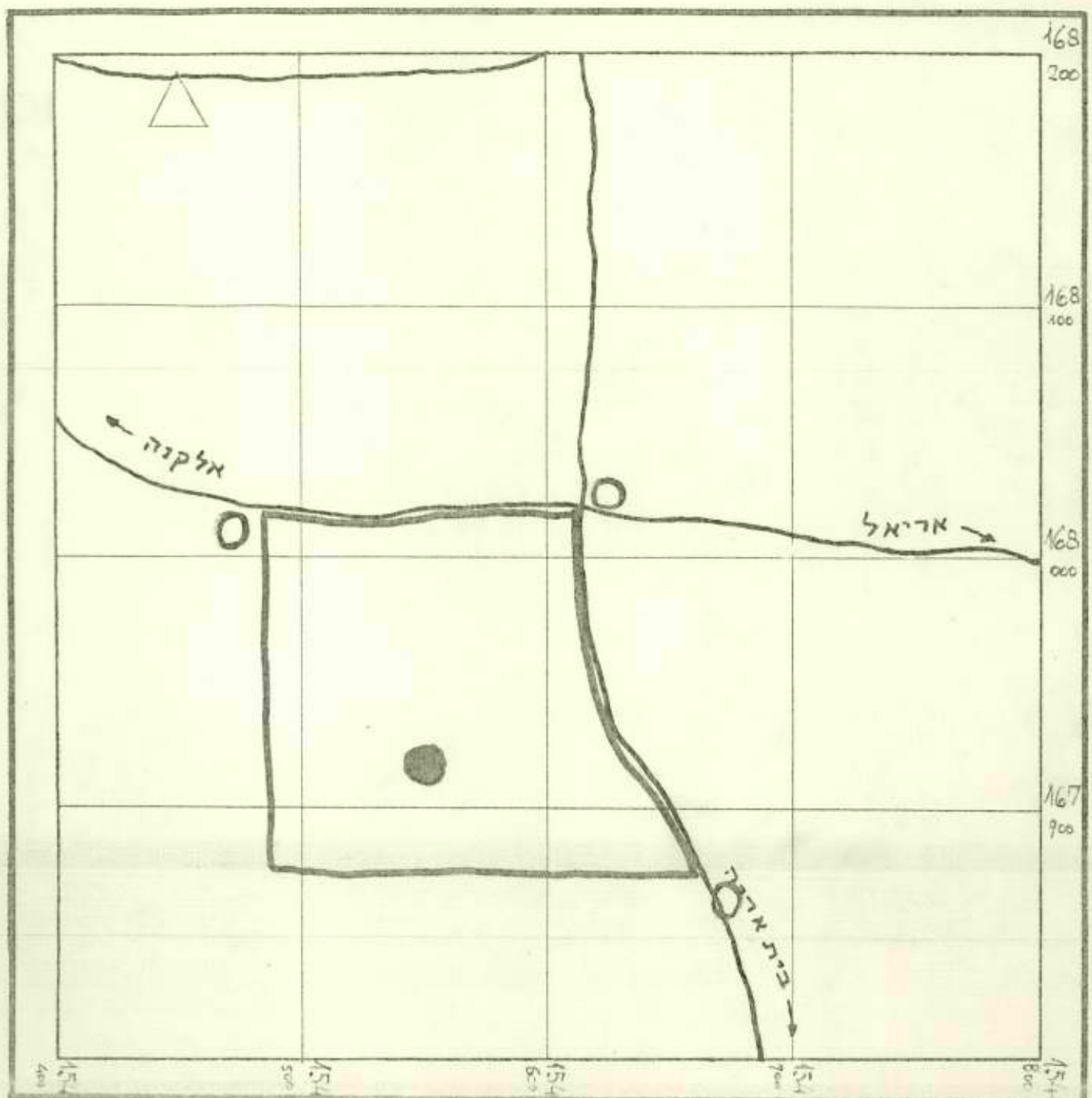
תאריך תכנון-1983

ט.מ.ביטורדוף יונובת אורכים ומתכני ערים 1972 בעמ
הובדמו 10 תכ-אביב טל: 223794, 220065, 221530

מקרא

- שטח לתבנון מיוחד
 שילוט הכוונה והסבר
 תמרור חנועה
 ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן

ק.מ. 1:2,500

3. איזור הכוונה מדרך חיים, תואי חדש

מקרא

ציר כביש קיים
ותחום הכוונה
כביש מתוכנן

שטח לתכנון מיוחד

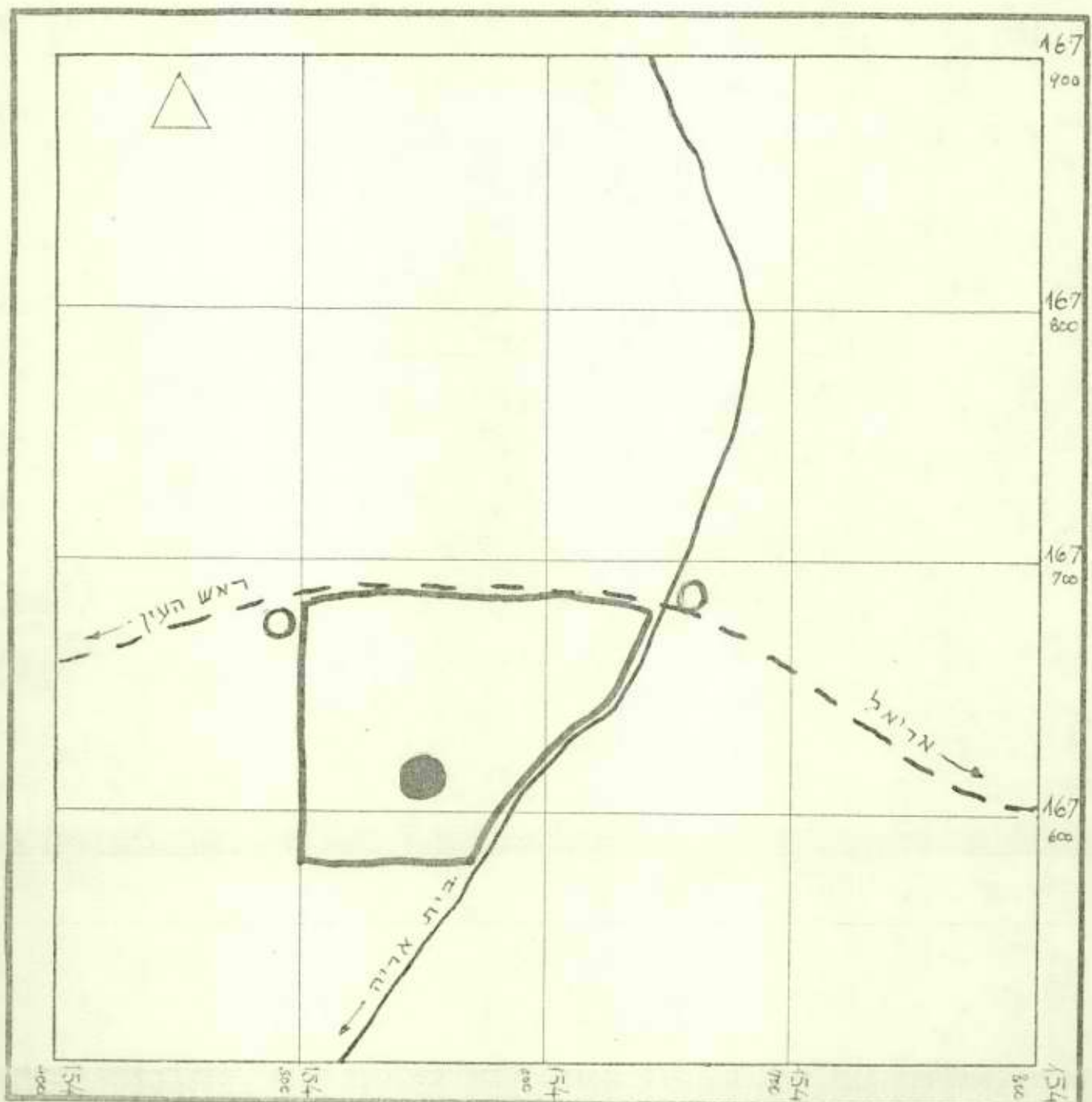

שילוט הכוונה והסבר

תמרור תנועה

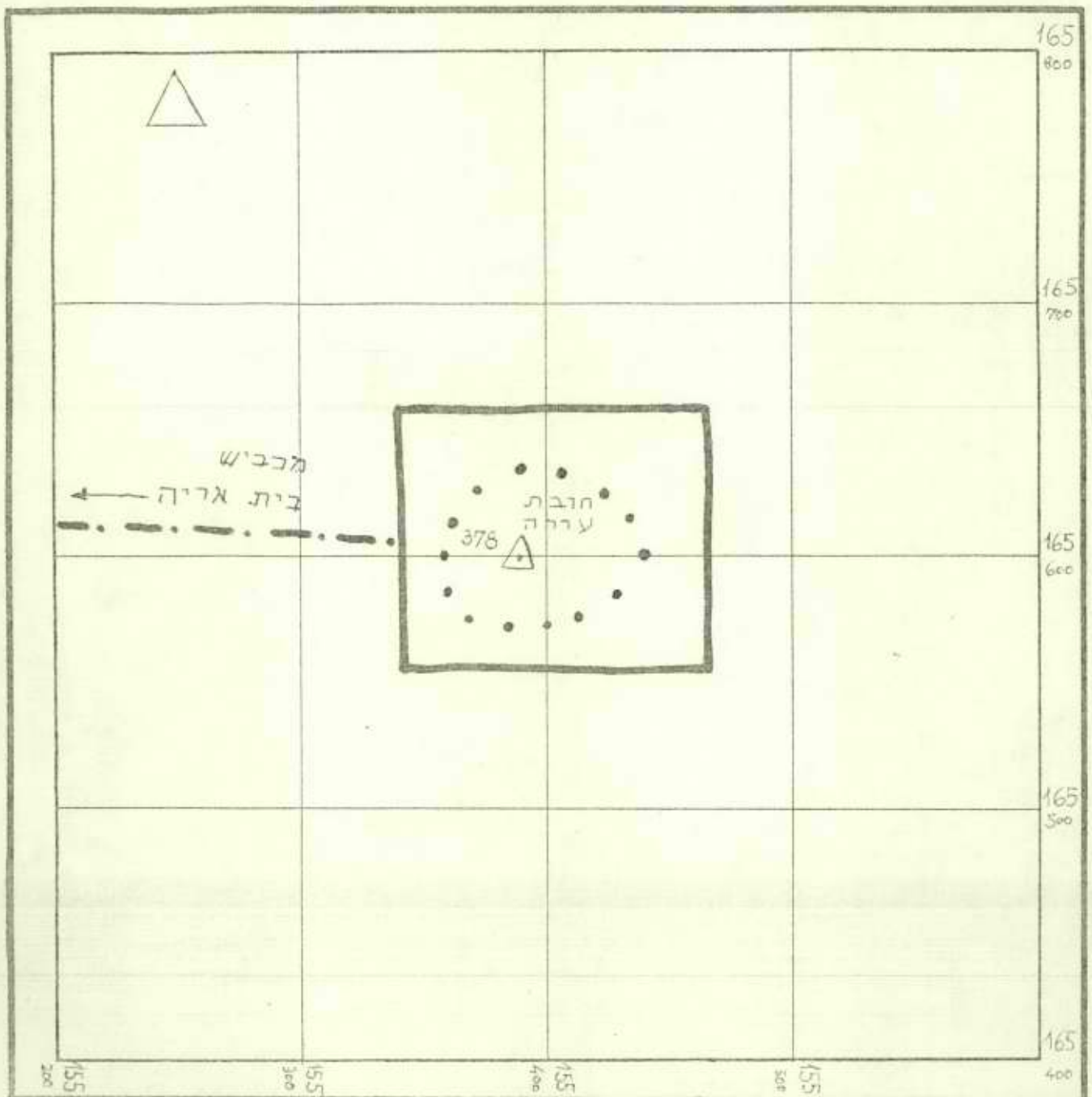
ק.מ. 1:2,500

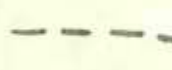
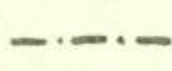
מקרא

- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
- כביש מתוכנן
- .-.- דרך גישה לתבנוך
- שטח לתבנוך מיוחד
- שילוט הכוונה והסבר

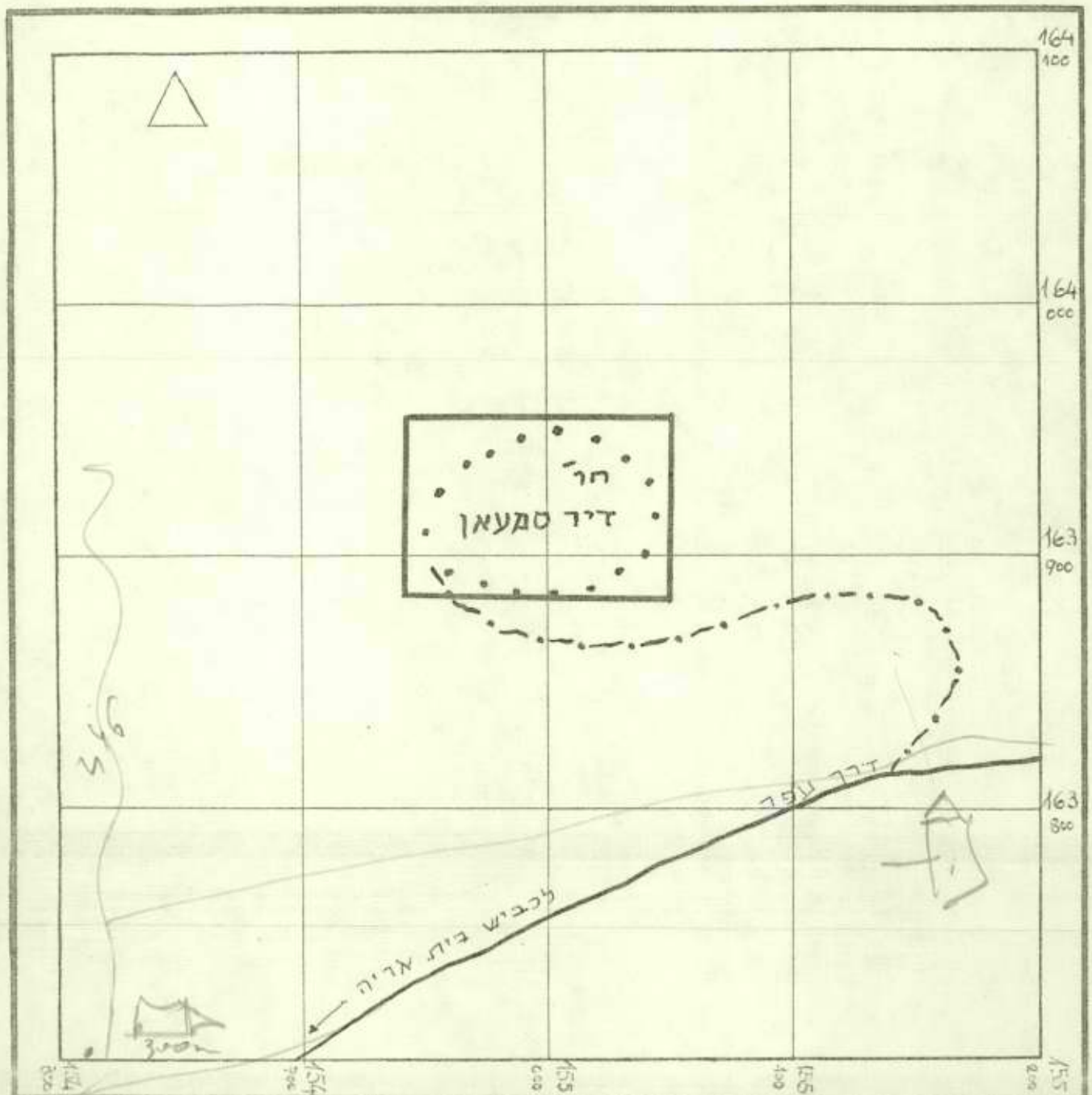
ק.מ. 1:2,500

מקרא

- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן
 דרך גינה לתכנון
 שטח לתכנון מיוחד
 שילוט חכונה והסבר

ק.מ. 1:2,500

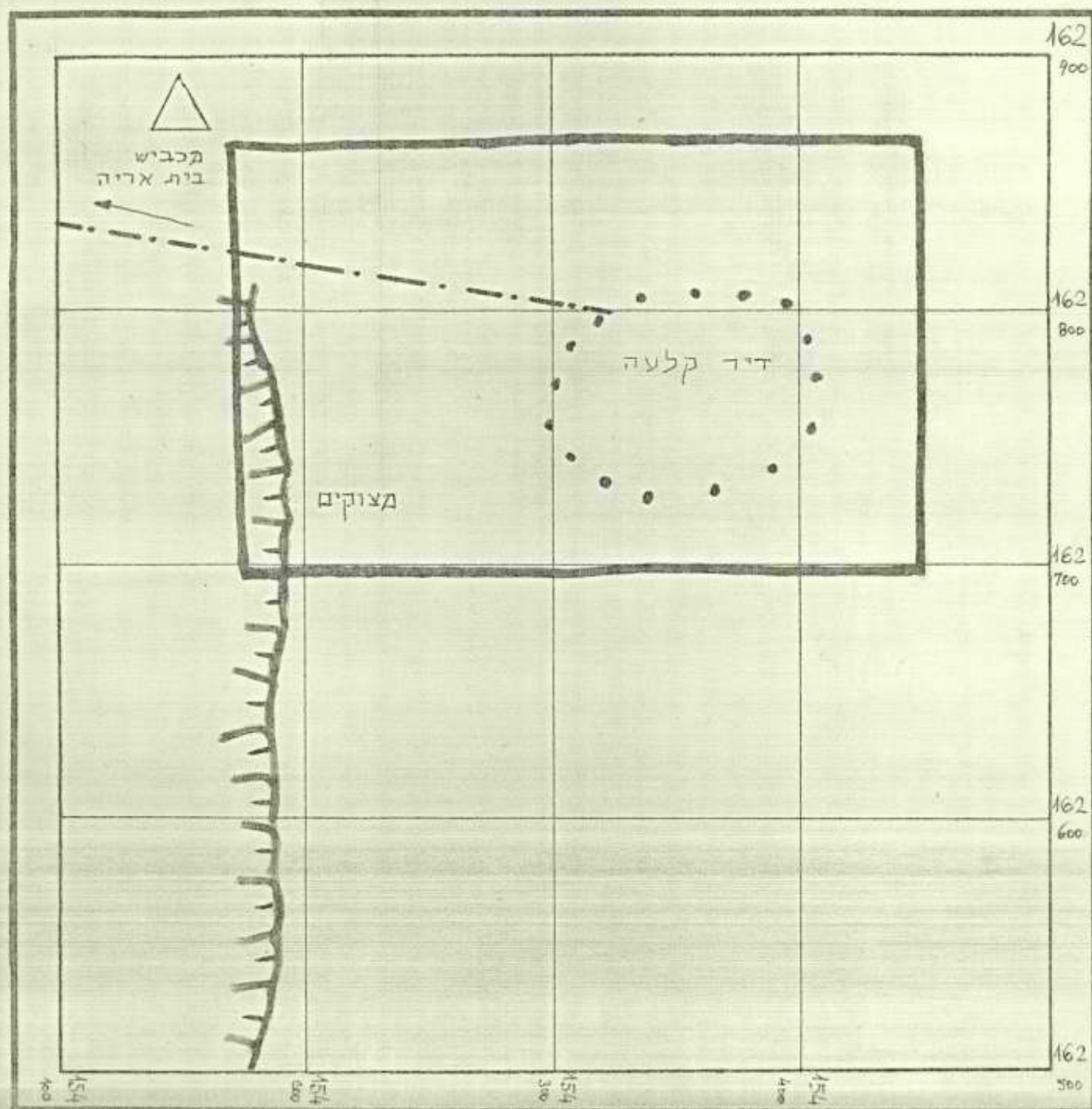

6. מבצר עתיק, חווה ומצפה נופ. דיר קלעה

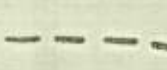
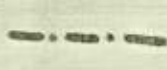
מקרא

- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
- כביש מתוכנן
- דרך גישה לתכנון
- שטח לתכנון מיוחד
- שילוט חכונה והסבר

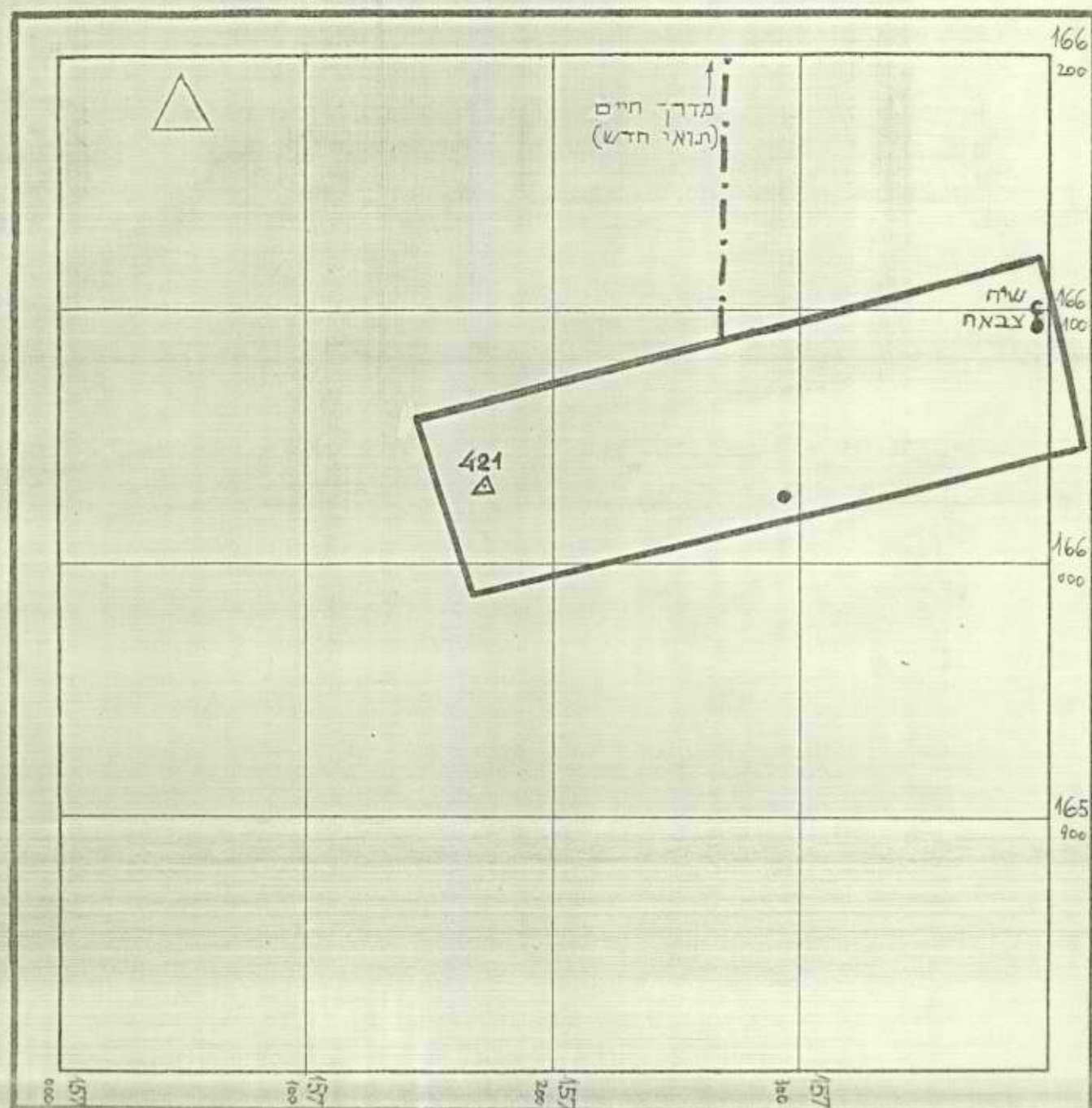
ק.מ. 1:2,500

מקרא

- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן
 דרך גישה לתבנון
 שטח לתבנון מיוחד
 שילוט חכונה והסבר

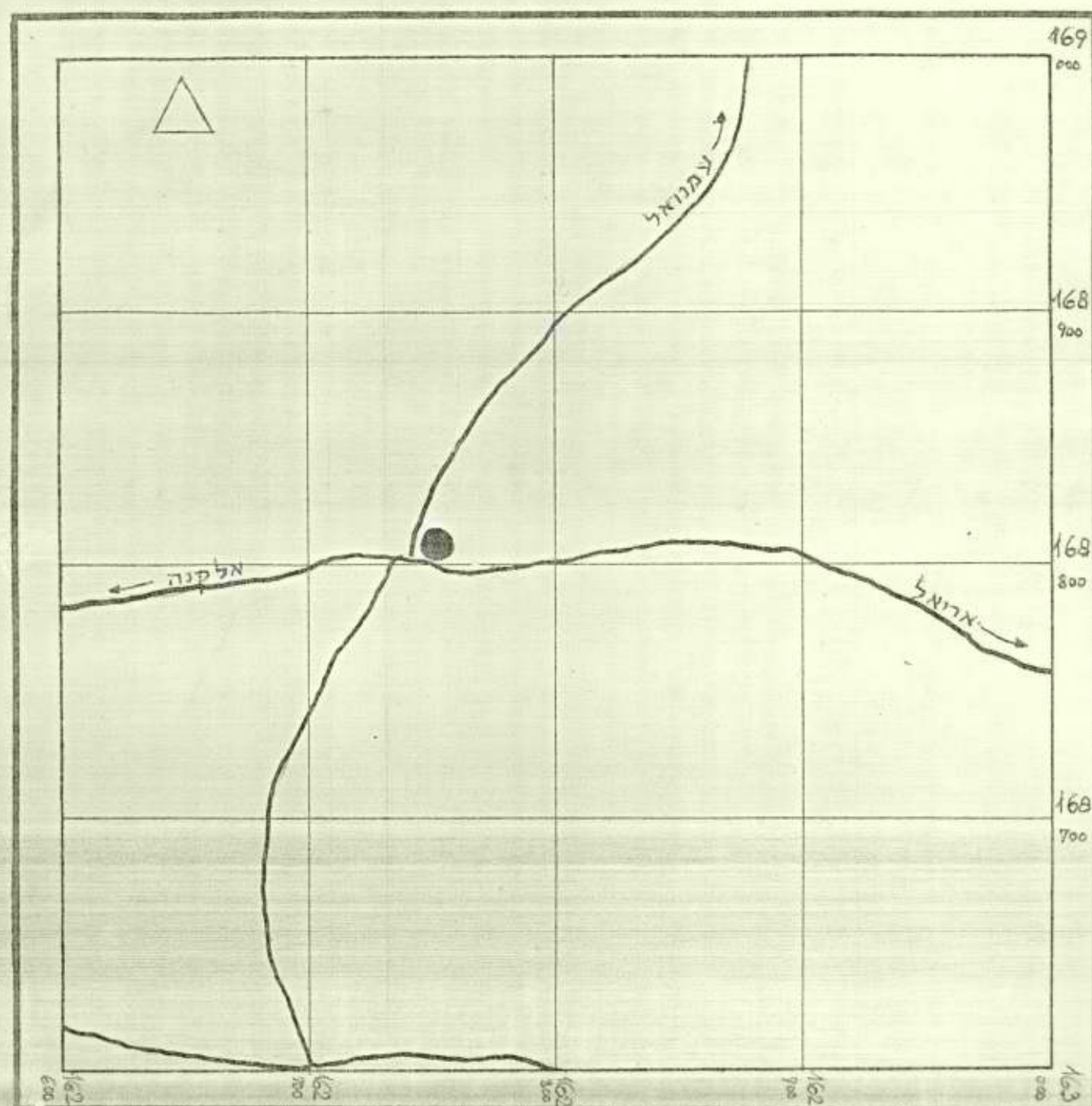
ק.מ. 1:2,500

12. שילוט הכוונה והסבר לנחל קנה, קדומים וקבר יהושע (חרס)

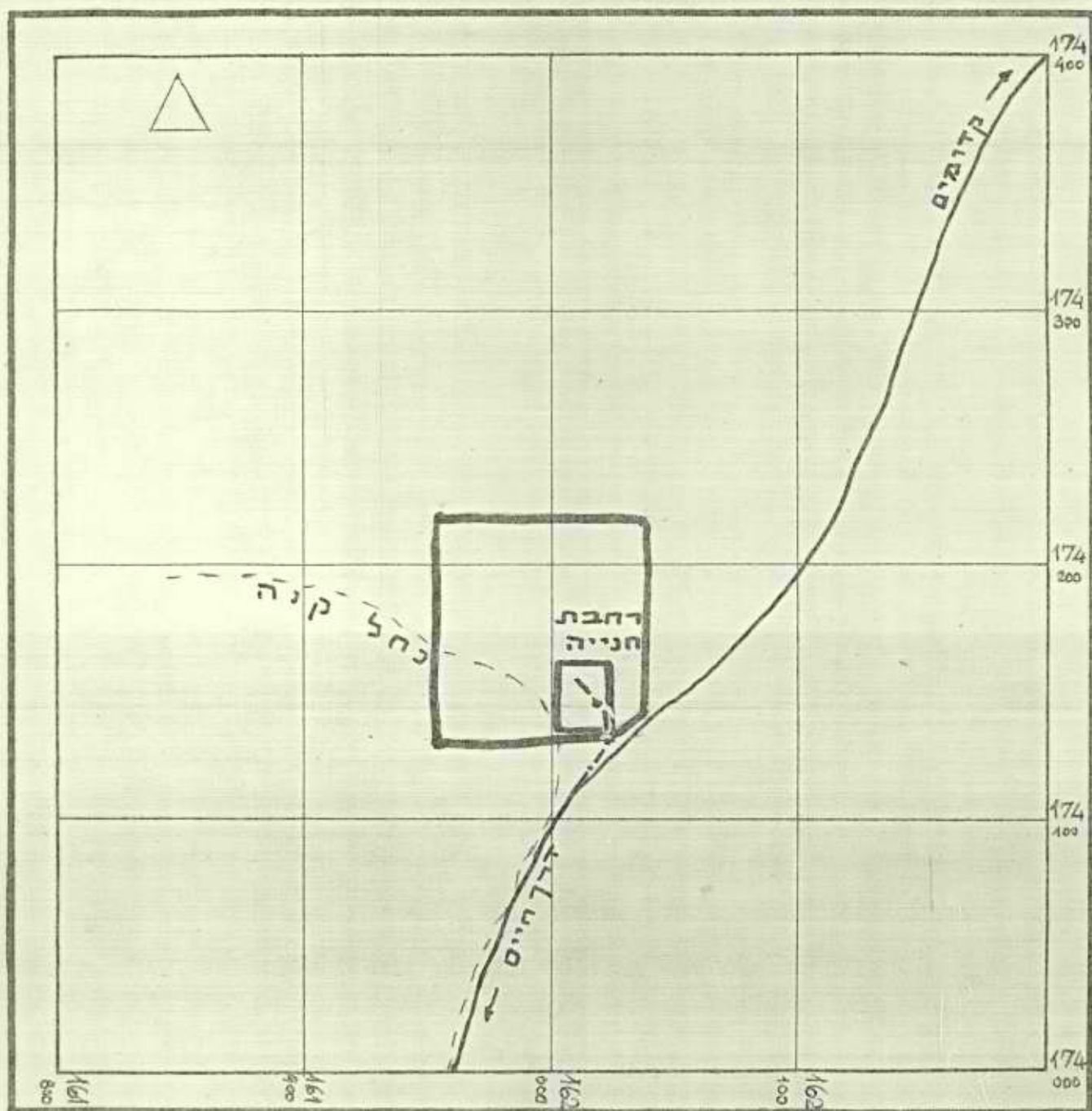
- שטח לתבנון מיוחד
 שילוט הכוונה והסבר
 ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן

ק.מ. 1:2,500

- מקרא
- שטח לתכנון מיוחד
 - ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 - כביש מתוכנן
 - שילוט חכונה והסבר
 - דרך גישה לתכנון

ק.מ. 1:2,500

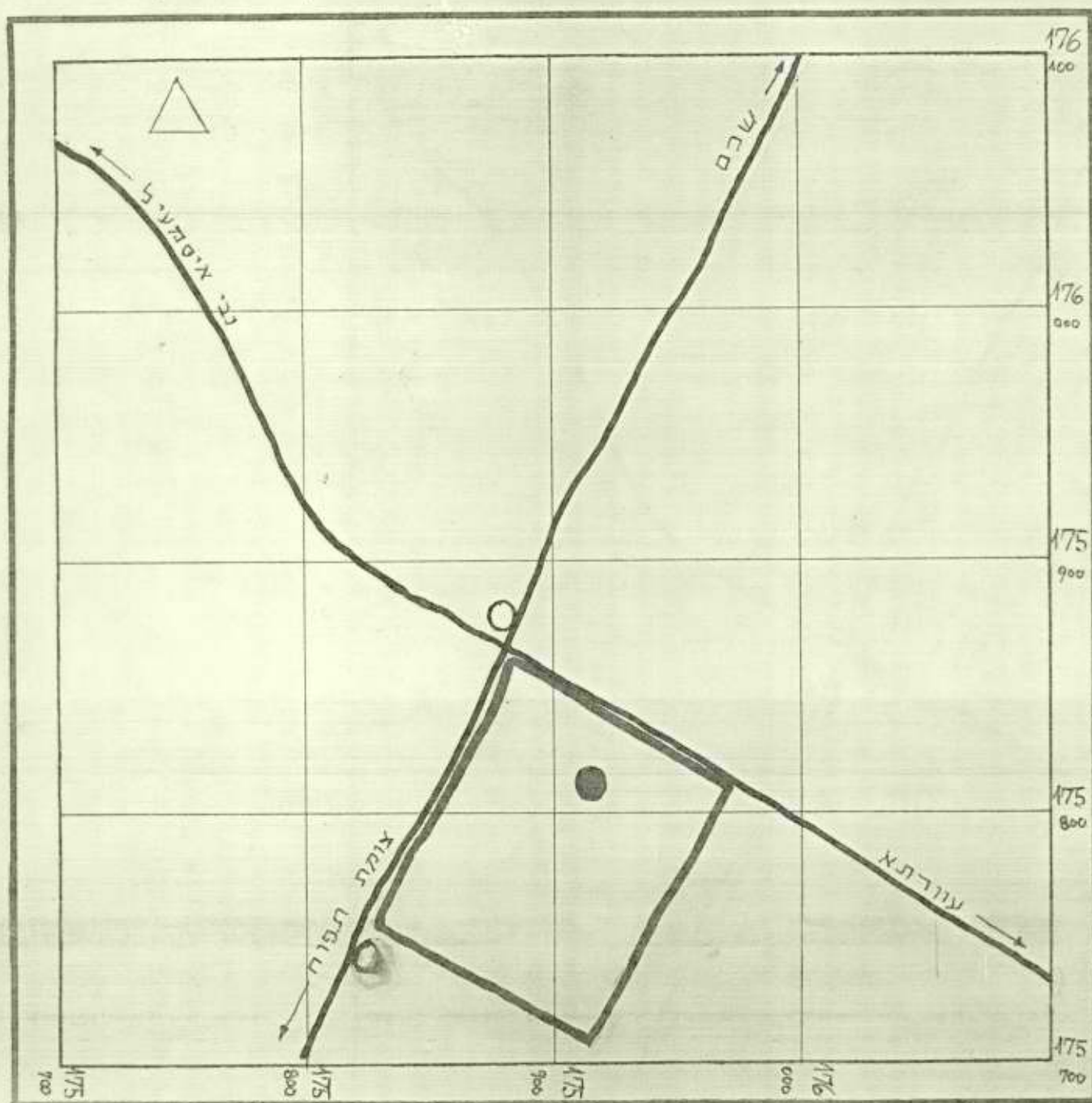

18 רחבת חנייה ושילוט הכוונה והסבר לעוררתה (אתר עליה לרגל) ולנבי איסמעיל (אתר נופש בשמורה)

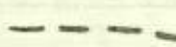
מקרא

- שטח לתכנון מיוחד
- שילוט הכוונה והסבר
- תמרור תנועה
- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
- כביש מתוכנן

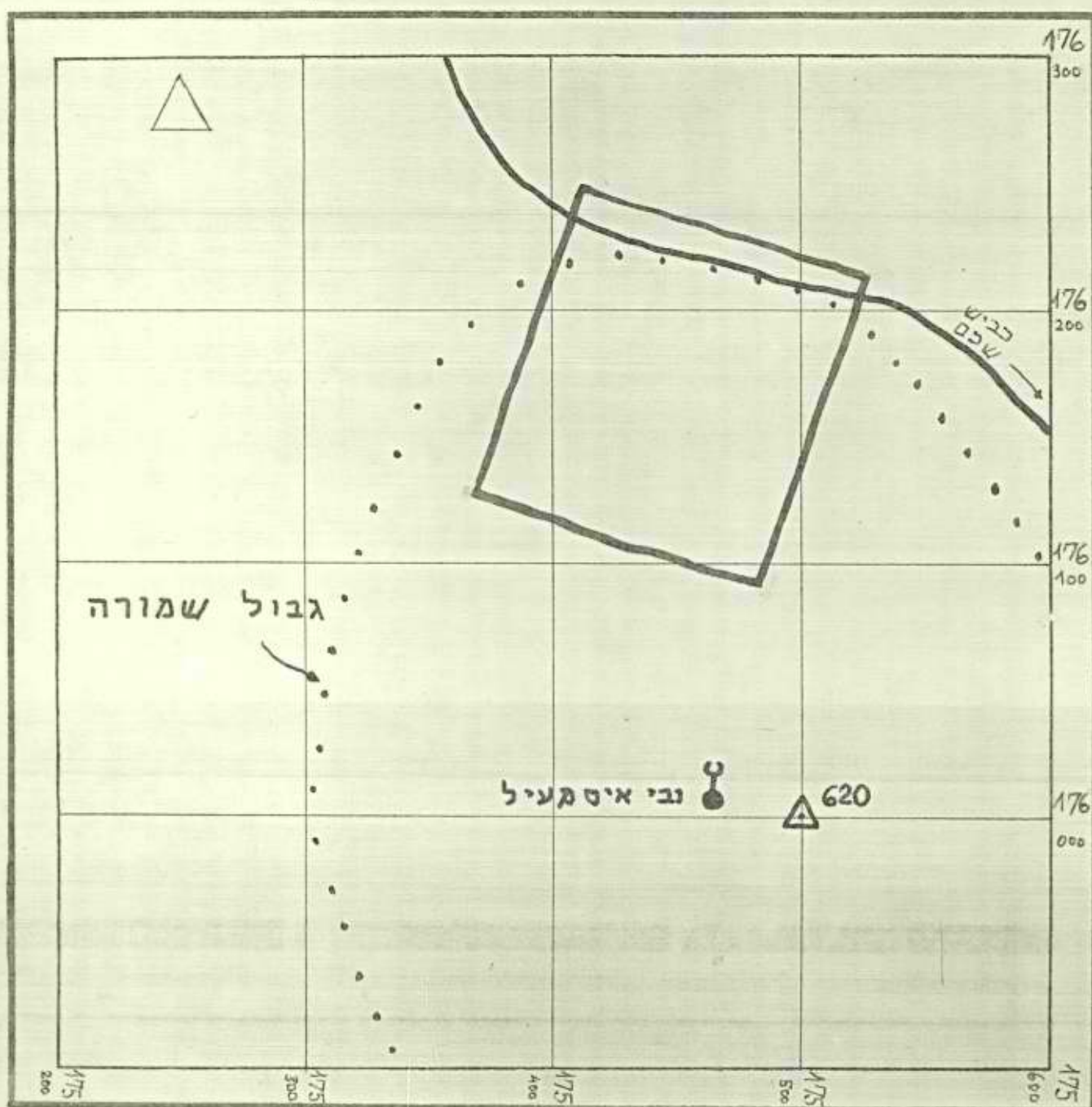
ק.מ. 1:2,500

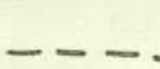
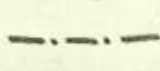
מקרא

- שטח לתבנון מיוחד
 שילוט חכונה והסבר
 ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן

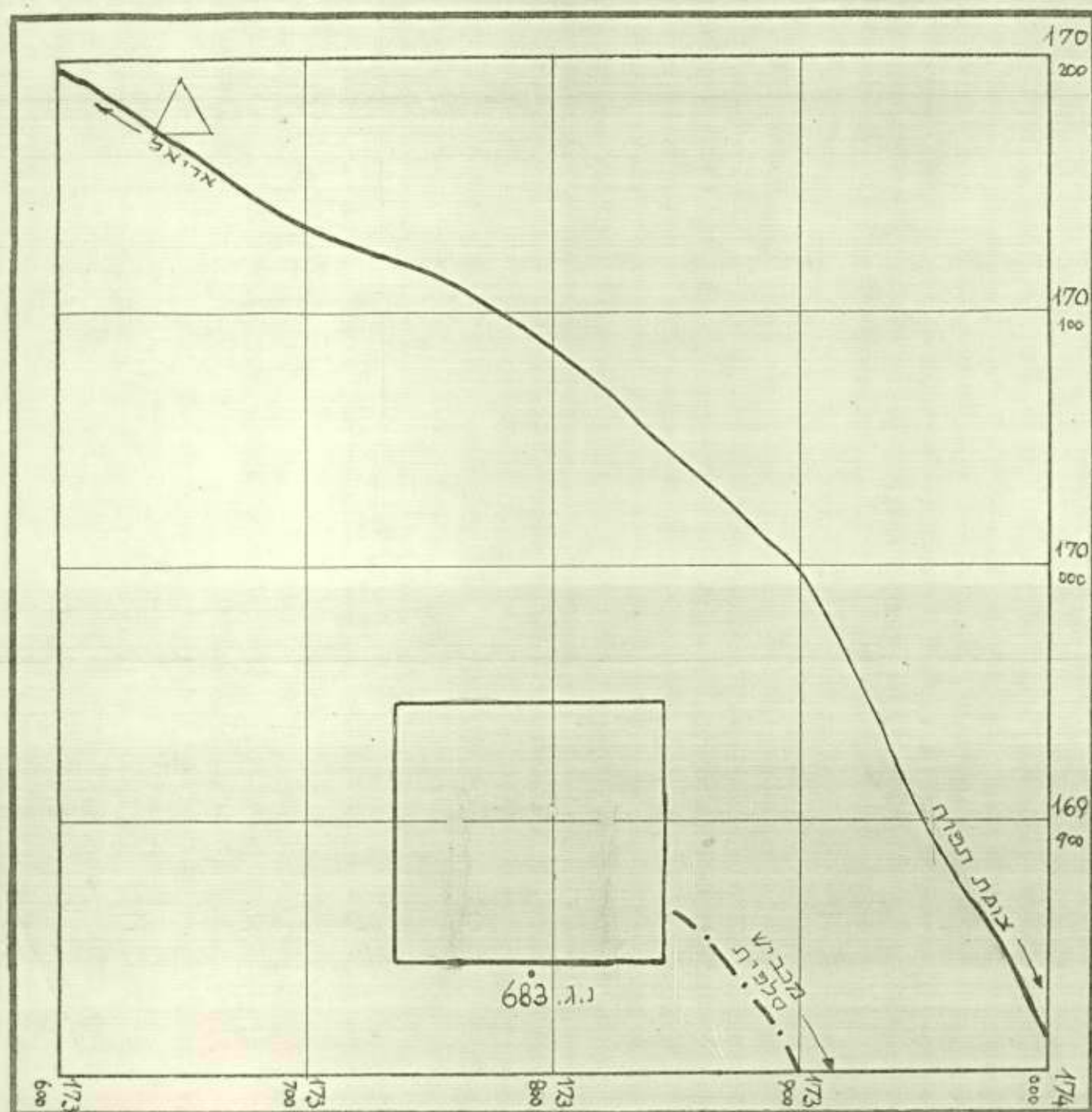
ק.מ. 1:2,500

מקרא

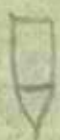
- ציר כביש קיים ותחום הכרזה
 כביש מתוכנן
 דרך גישה לתכנון
 שטח לתכנון מיוחד
 שילוט הכוונה והסבר

ק.מ. 1:2,500

DRON

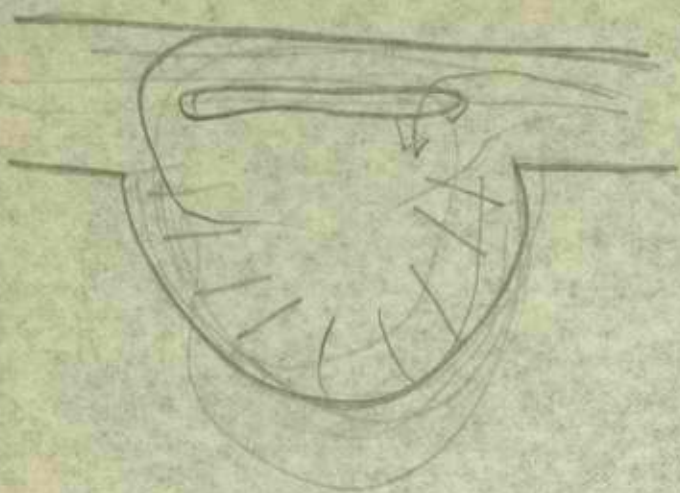

70-100

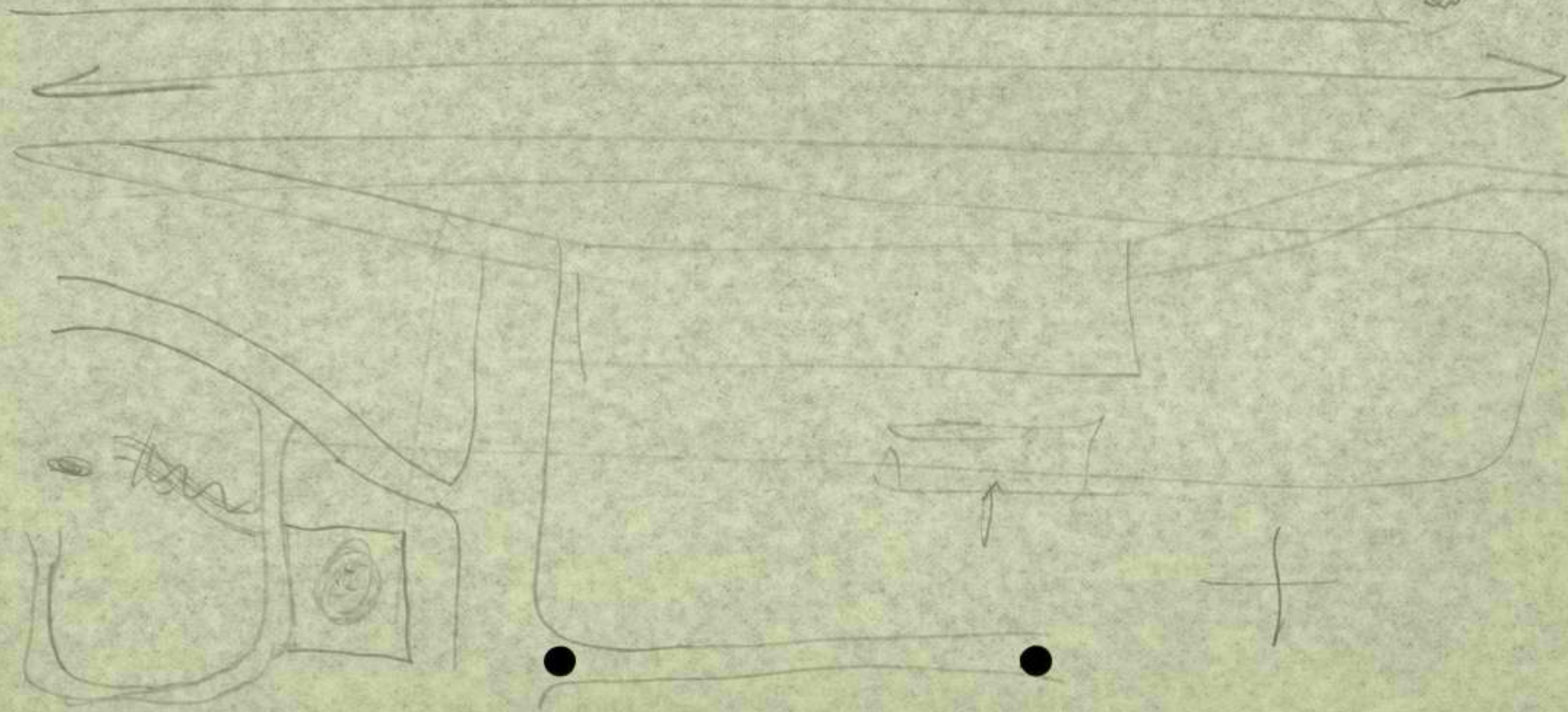
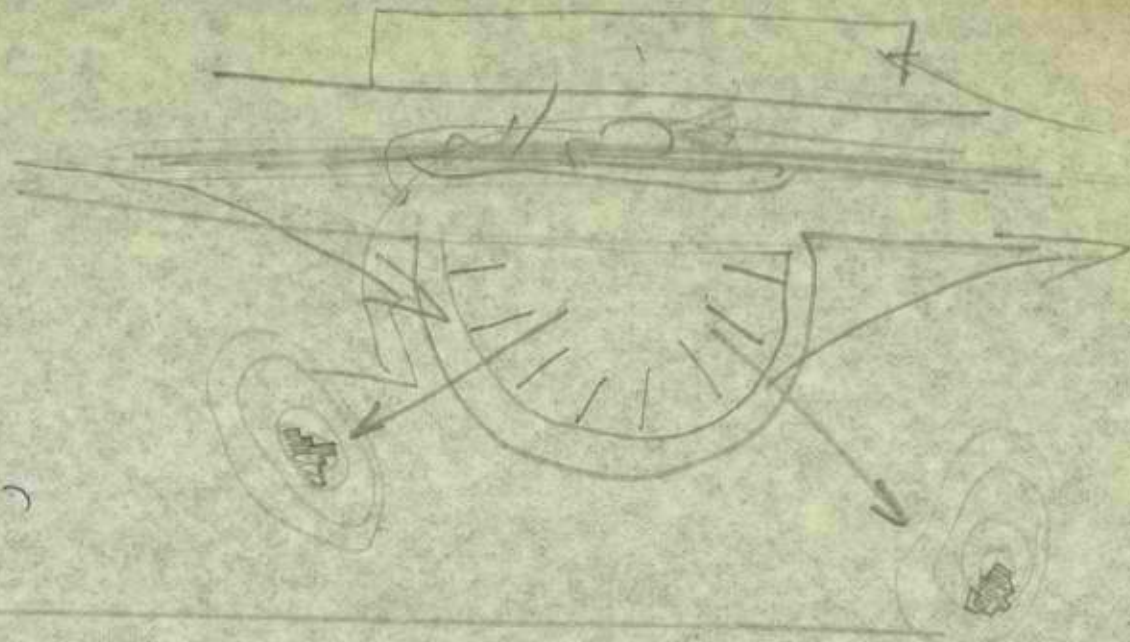
2000 1000
2000 1000

CH

76 in fig on

(1) של פנ (100)

(2) של פנ

18 -

המנהל

של פנ 300

המנהל

המנהל (100)

המנהל של פנ

350.000

מכת פתגמים

הוראות פתגמים והאמור יכלו אינדיקציות על
אספסוף

בדבר עבר

(3) (תעתיק) אספסוף

המורה לכתב יד

~~אספסוף~~

פתגמים אספסוף אספסוף

ואחרות אספסוף אספסוף

פתגמים אספסוף

א. י. ק. פ. ק. ק. ק.

פ. י. ק. ק. ק. ק.

פ. י. ק. ק. ק. ק.

פתגמים אספסוף

אספסוף אספסוף

פתגמים אספסוף אספסוף

(אספסוף) פתגמים אספסוף

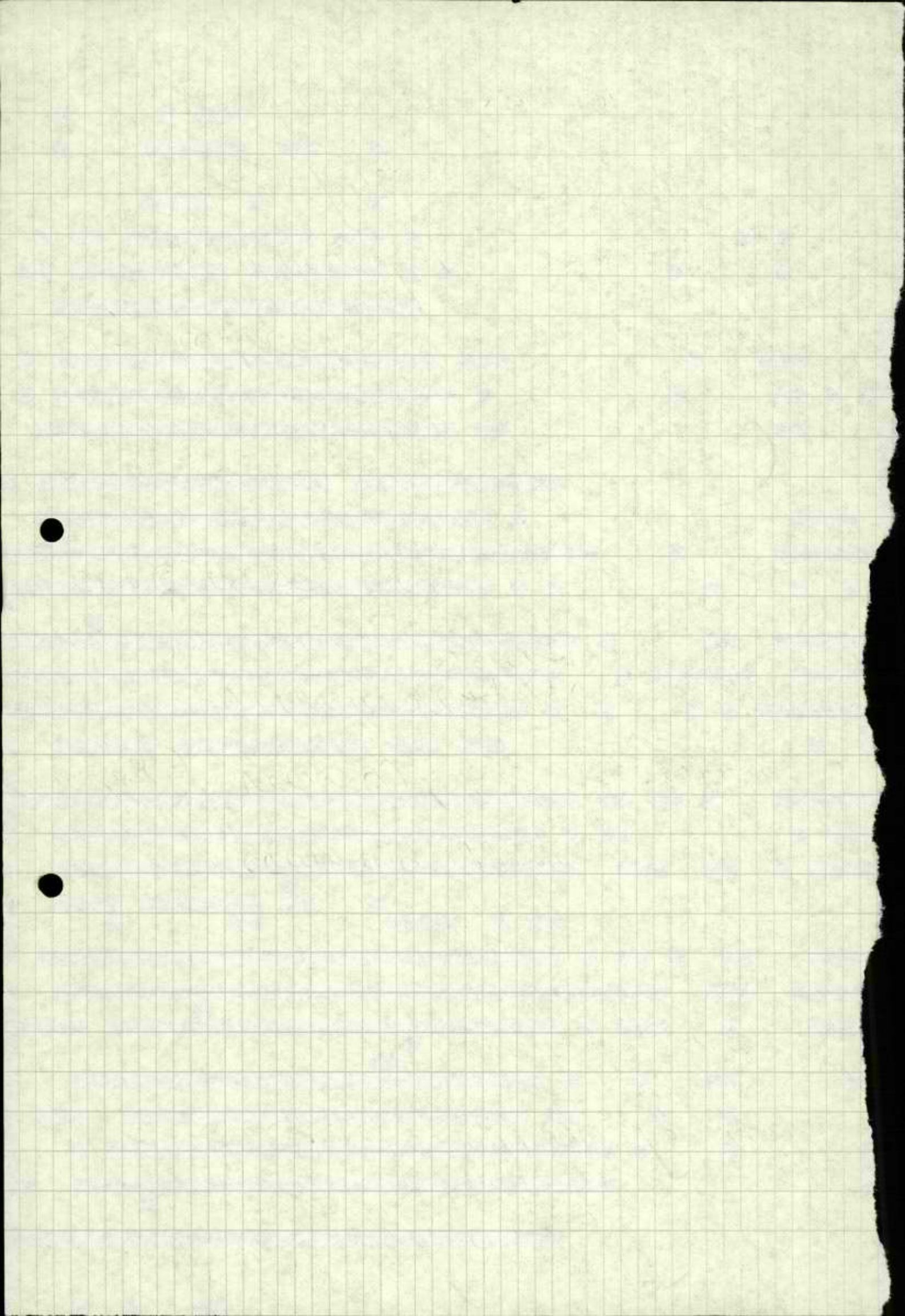
פתגמים אספסוף

פתגמים אספסוף

פתגמים אספסוף אספסוף

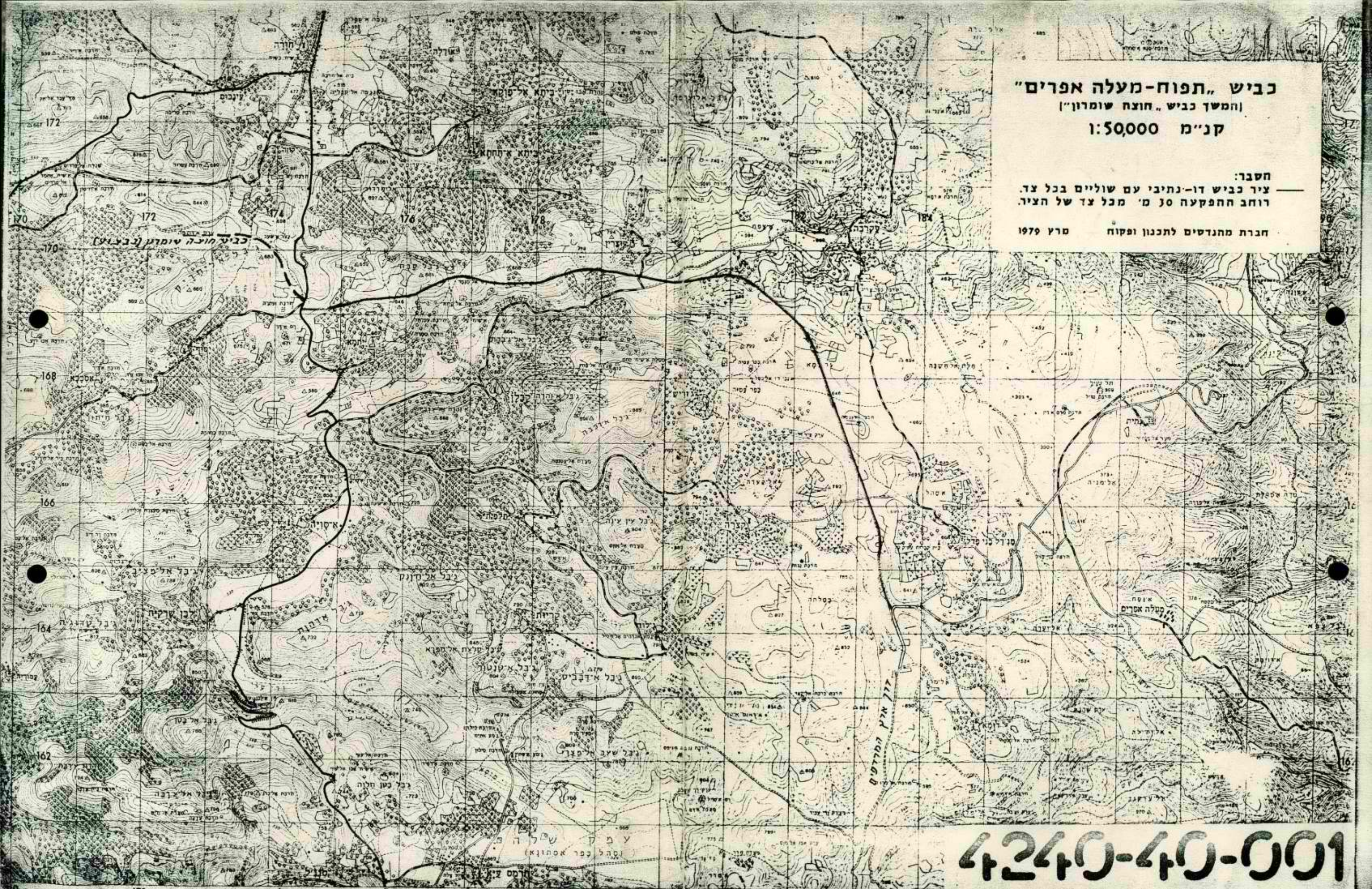
פתגמים אספסוף

פתגמים אספסוף

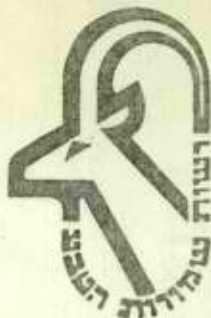

כביש "תפוח-מעלה אפרים"
(המשך כביש "חוצה שומרון")
קנ"מ 1:50,000

חשבר:
ציר כביש דו-נתיבי עם שוליים בכל צד.
רוחב ההפקעה 30 מ' מכל צד של הציר.
חברת מהנדסים לתכנון ופקוח סרץ 1979

4240-40-001

רשויות שמורות הטבע

מ פ ת ר ג י ש ו י ו ת נ ו פ (סיועה)
ירושלים

מטרות

- א. הפקת מפה בקנ"מ - 1:50,000 שתציג במקורו מצאי של ערכי נוף על פי התבליט הסופוגרפי והגאולוגי ועל סמך נתוני שטח שנאספו בסקרי נוף משנת 73-82.
- ב. המפה תהווה מסמך רקע למתכננים, לאחר עיבודה תוצב במשרדי הועדה העליונה לתכנון ובניה בטינהל האזרחי ביו"ש ותהווה מסמך מחייב התייחסות לרגישויות בעת התכנון האזורי - לפי הקרטיונים הרשומים לעיל.
- ג. אין במפה בקנ"מ זה לתת תשובות מדויקות לגבי תכנון מפורט. *אם לא?*

תכנון ופתוח

בתחומי האזורים הרגשיים הכוללים שמורות טבע, שמורות נוף, אתרים הסטוריים, גנים לאומיים, שטחים מיוערים, אפיקי זרימת מים וכל שטח אחר שהוא בעל יחוד נופי יעשה תאום ומדוע גורמי התכנון. כל תכנון באזורים אלה יהיה בלוי צמוד של אדריכל נוף. *א (כא) ?*

האזורים הרגשיים לפגיעה נופית מסוגים במפה בגורמים שונים וספרות, לכל גוון וספרה - הגדרת משמעות.

1) מדרון תלול - מעל 15%

- * בניה על מדרון תלול טענערת את יציבותו של המדרון פוגעת בניקוז הטבעי, וגורמת לגלישת קרקע אל תוך אפיקי הנחלים ומי תחום.
- * בניה או פיתוח במדרונות תלולים בעלי מסלע קשה פוגעות ופוצעות קשה, גורמים לדדורות סלעים ושפכי קרקע. בניה על כפה חייבת לקבל סיפול בשוליה - לכוון המדרונות ע"י בנית קירות תומכים, הצנעה ע"י נסיעות וכו'.
- * כל תכנון דרך במדרון תלול יעשה בתאום עם אדריכל נוף. התווית הדרך תעשה בהתאמה מקסימלית לסופוגרפיה. היא תלווה את התבליט במגמה להקטין שפכים, ולהקטין מסדי חציבה וכריה.
- * בעת תכנון הדרכים יש עדיפות לשימוש, ניצול תוואי דרכי עפר קיימות.
- * כל קווי התשתית הקטורים לבניית ישוב ופריצת דרכים יעשו במקביל לקווי סופוגרפיה. אין לחתות קווי תשתית במאונך למדרון.

2) איזורים קארסטיים

- * מסלע קארסטי חדיר לנוזלים וקיימת סכנת גדולה ביותר לזיהום מי תהום - יש להוועץ בנושא זה בהדרולוג.
- * יש להרחיק חמרים מזהמים מהאזורים הנ"ל. תכנון סלוק שפכים אל מחוץ לאזור הקארסטי (שפכים ומי ביוב).

3) נקודות צופות לנוף ונצפות טחנות

- * נקודות גבוהות בנוף : פסגה גבוהה, כיפה, קרן, מצוק, הנצפות מרחקים וצופות על הנוף, הן בעלות רגישות נופית גבוהה.
- * מומלץ לתכנון בהן מצפורים אשר יתקשרו לדרכים מרכזיות. יש לצמצם עד למינימום את הפגיעה בהן.

2/...

NATURE RESERVES AUTHORITY — 78 Yirmeyahu St., Jerusalem 94467 Tel.: 536271

משרד ראשי: ירמיהו 78, ירושלים 94467 טל. 02-536271; מחוז צפון - בית הסוכנות, ת.ד. 1142 צפת

13111 טל. 067-71918; מחוז מרכז - חלני המלכה 13 ים 95101 טל. 02-232936; מחוז דרום - משרד החקלאות בייש 84100 טל. 057-33404

מרחב אילת - חוף אלמוג אילת 88000 טל. 059-73988; סניף תל-אביב - שד' יהודית 1 67016 טל. 280841 / 256873

דרכות נחמדות הטבע

- 2 -

ירושלים,

(4) חורשים מטעים ועצים קדומים

- * יש לשמור על צמחיה קיימת. חורשים נטועים, מטעי זיתים, חורש טבעי מתחדש ומשתקם ועצים עתיקים וקדומים.
- * בעת תכנון פיתוח ובניה יש להתחשב בהם ולשלבם במטגרת הפיתוח וחבניה. השתכנן יאתר ויסמן עצ העלולים להפגע ויעשה להבטחת קיומם במהלך חכנת התשתיות.

(5) אתרים ארכיאולוגיים

- * אין לבנות או לתכנן תוואי דרך או מתקן כל שהוא על אתר ארכיאולוגי ללא אישור קט"ט ארכיאולוגיה.

הנחיות למתכנני דרכים וקווי תשתית

- (1) במקומות רגישים מבחינה נופית, ההתוואית תעשה בהתאמה מקסימלית לטופוגרפיה. הדרכים המתוכננות תשטנה גם כדרכי גישה למקומות בעלי יחוד נופי.
- (2) בעת תכנון הדרכים, יש לתת דגש לתנוחתן, מקום רדיוסי סיבוב, מבטים מהכביש בזמן נסיעה וכו'. יש לשלבן בנוף המקומי ולצמצם עד למינימום את הפגיעה בסביבתן: הקטנת שפכים וחתיכים, אי חפירה ומילוי, שימוש בקירות תומכים, לווי אלמנטים דומיננטיים בשטח וריכוך ע"י צמחיה.
- (3) בעת בחירת תוואי לדרכים יש להתחשב באלמנטים סביבתיים ונופיים בקרבת המקום וליצור קשר פיסי עמם. בנקודות תצפית נוף יחודיות לאורך הדרכים, מוטלץ לתכנן מצפורים ומצפורי רכב כחלק ממערכת נופש. מצפורים ואתרי בקור אתרים שאינם סמוכים לשולי הדרך יקושרו אליה ע"י תכנון דרכי גישה משניות או מערכות שבילים למטיילים.
- (4) בעת תכנון הדרכים יש לקחת בחשבון, את דרכי העפר הקיימות.
- (5) איתור מתאים של תוואי דרכים מגלה או מסתיר אתרים ומראות זאת על ידי בדיקת המבטים והערכתם, מהתוואי המוצע אל הסביבה ולחיפן.
- (6) בעת תכנון הכביש יש להתחשב בתוואי הטבעי של השטח, יש למעט בחציית ואדנות ושמוש בסוללות עפר.
- (7) אין להשאיר עודפי חפירה, בולדריס, עודפי תשתיות או כל פסולת אחרת בשולי דרך ללא טפול.
- (8) בקטעי דרכים מקומיות עם שפוע צד חזק מוטלץ לתכנן הדרך ללא תעלות ניקוז על-ידי כך יוקטן רוחב הפריצה.

קווי תשתית

- (1) קווי התשתית וביהוד אלו הפרוסים באזורים רגישים מבחינה נופית ישלבבו בקווי טופוגרפיה ובנוף הסביבה. מוטלץ למקטם קוי תשתית במקומות שניתן להסתירם. תשתית תונח בתוואי הקצר ביותר.
- (2) איתור ותכנון דרכי גישה להקמת קווי התשתית ותחזוקתם (כולל קווי חשמל וטלפון עליונים) יעשה בהתאם להנחיות מיקום דרכים המופיע בפרק הקודם.
- (3) התווית קווי התשתית תעשה במקביל לקווי טופוגרפיה, צירי דרכים או אלמנטים בולטים בשטח. אין להתוות קווי תשתית במאונך לקווי טופוגרפיה.
- (4) חפירה תעלות לצנרת תשתית תעשה ברוחב מינימלי דרוש. לאחר חנחת קו התשתית ומילוי התעלה יש לפזר למעלה אדמה משכבות עליונות ולאחד גבהים עם קרקע קיימת. אין להשאיר גילי עפר לאורך התוואי.
- (5) בעת התווית קווי תשתית יש להטנע טפגיה בצמחיה קיימת.
- (6) מוטלץ להטנע טפגיה טיפוסית וקווי תשתית על אדמה באופן שזבלטן על רקע השמים.

משרד ראשי: ירמיהו 78, ירושלים 94467 טל. 02-536271; מחוז צפון — בית חסוכנות, ת.ד. 1142 צפת 13111 טל. 067-71918; מחוז מרכז — הלני המלכה 13 י-ם 95101 טל. 02-232936; מחוז דרום — משרד החקלאות בייש 84100 טל. 052-33404; מרחב אילת — חוף אלמוז אילת 88000 טל. 059-73988; סניף תל-אביב — שד יחודית 1 67016 טל. 256873 / 280841

סיכום פגישה שהחגימה ביום 11.7.83 בלשכת מר בן-ציון קריגר, מ.ע.ץ

השתתפו: בן ציון קריגר, מ.ע.ץ, דיאנה וולקוב, עזגר פלדי, יח' לתכנון ערים, משכ"ש

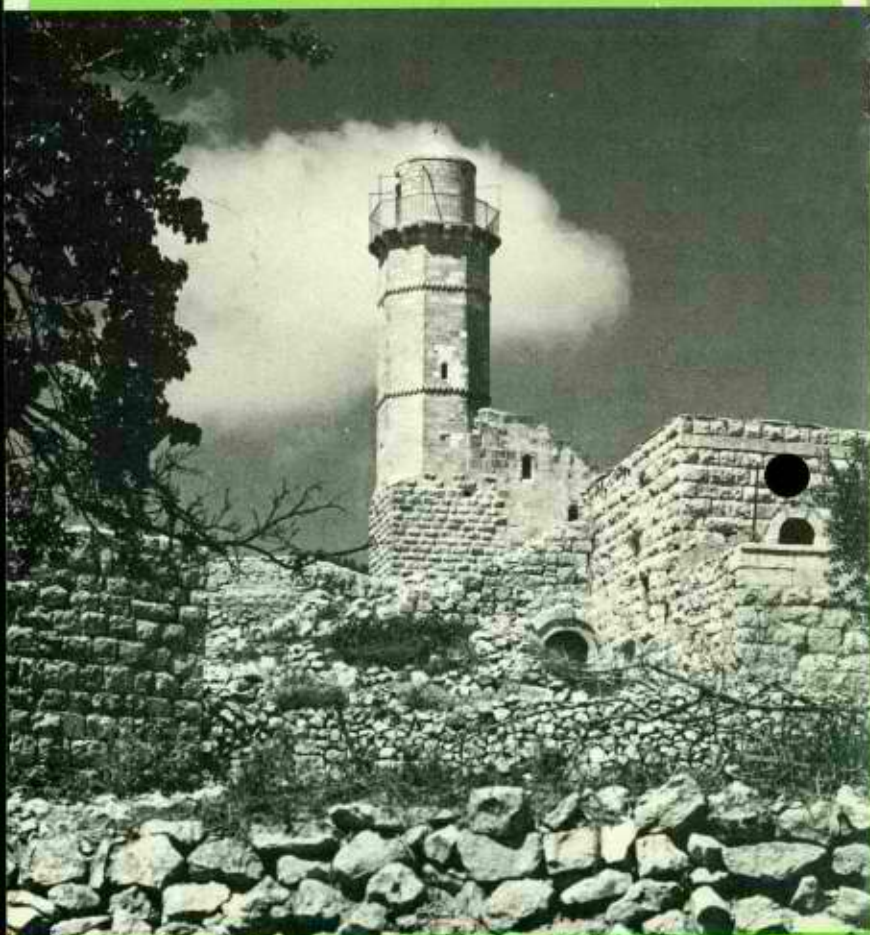
הנושא: תכנון כבישי גישה ושילוט לאתרים ומיצפים בציר חוצה שומרון

1. סוכם שהחלטות על כניסות ויציאות, כבישי היבור לאתרים יתקבלו דרך מע"ץ (כוועדת משנה סטטוטורית)
2. גושפנקא חוקית ל"שטחים ציבוריים פתוחים" (עם פרוט היעוד) נבקש כוועדת תכנון עליונה ליו"ש.
3. קריגר ודיאנה ינסו לקשור כמה אלמנטים יחד באתרים המוצעים. הכוונה לצמצם מירבית את מספר נקודות החיבור לכביש.
4. הנוכחים יצאו לסיור בשטח ביחד עם קמ"ט ארכיאולוגיה יצחק מגן.
5. לאחר מכן תוגשנה תוכניות בניפרד לוועדת תכנון עליונה יו"ש. דיאנה תחזיר החומר לקריגר לצורך הצגה ואישורים (וחוזר אחר כך לוועדה).
6. צוות היח' לתכנון ערים יוסיף למפת האתרים המוצעים את גבולות היישובים וכבישי הגישה אליהם.
7. הצוות יתייחס לנקודות הציון (ארכיטקטוניות) ולמוקדי המידע ומר קריגר יתמקד בקביעת המקום לרדת בצורה בטוחה מהכביש (וקשור בגישה ליישובים).
8. מוקדי המידע לא יהיו על הצירים הראשיים. בהם יהיה רק שילוט מתאים. אתרי שילוט באזורי צמתים בדרך המישנה.
9. לגבי כל אתר מוצע, גבולות השטח שיסומנו במפה סכמטיים בלבד.

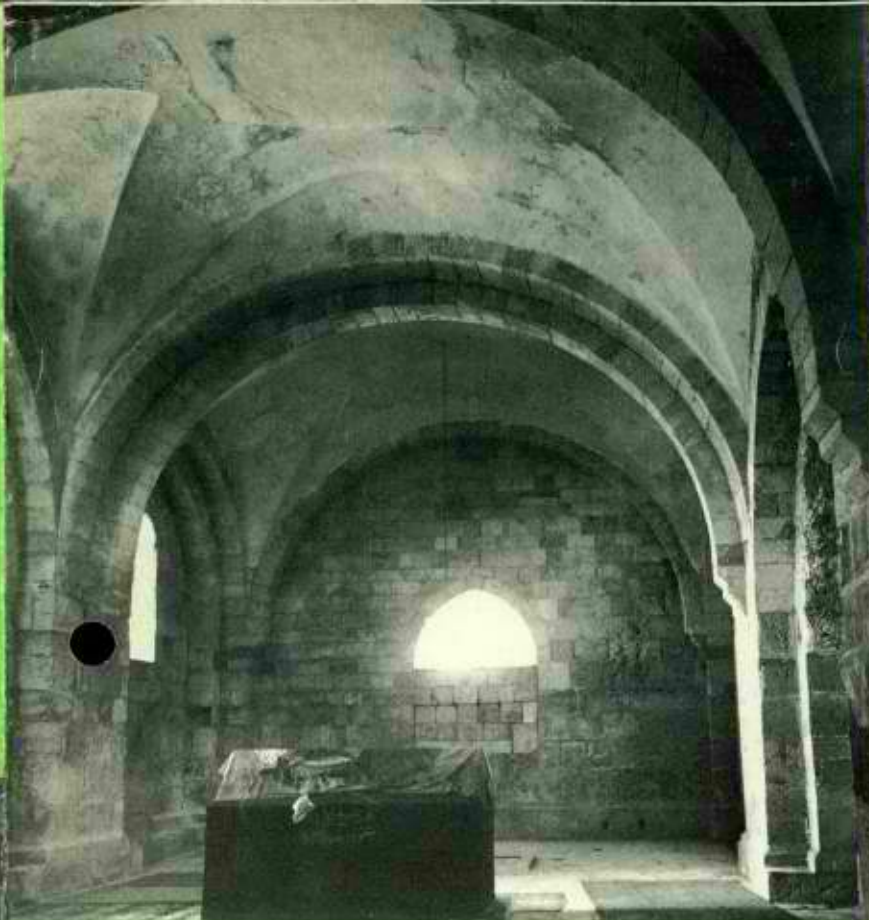
העתק: גב' סופיה אלדור, הממונה על תכנון ערים, משכ"ש
מר יצחק מגן, קמ"ט ארכיאולוגיה יו"ש

עקומות קדושים בארץ-ישראל

קבר שמואל הנביא

בהוצאת משרד הדתות — המחלקה להסברה

הציון שמעל למערת הקבר

רבים למדי הם, המזמורים, הפיוטים והתפילות שחותקנו במרוצת הדורות לאומרם על קבר שמואל הנביא. התפילות שהגיעו אלינו בדפוס, הן ככל הנראה מתקופות מאוחרות יחסית, בעיקר מהמאה הי"ז. בשנת תש"ח פירסם הרב פרופ' ש. אסף תפילה עתיקה על קבר שמואל שנתגלתה בין כחבי הנגיזה הקהירית. להלן קטע ממנה:

... אדוננו שמואל הנביא — תיקר נא נפשי בעיניך
ונפש משרתך המאמינים בנבואתך
הבאים להשתטח על קבורתך.

חל נא את פני ה' אלוקיך
הגדול והנורא בעד השארית הנשארה
נדדה מנוה רבצה כציפור נודד
אולי יתעשת האלוקים לנו ולא נאבד.
יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו
שתחון על שאריתנו ותאמר די לצרותינו
ואל ימעטו לפניך תלאותינו

השקיפה ממעון קדשך מן חשמים
אל העם אשר באו באש ובמים
אשר בעוונותם גלו מעל ארצם
ורחקו מנוה רבצם...

לא יצאו שנים מרובות, ושוב גברה התנכלות הערבים. תייר ערבי שעבר בארץ בשנת 1730, מספר בתרועת שמחה כי עלה בידו של המופתי הירושלמי להשיג כתב מאת הסולטאן התורכי ולמנוע את היהודים מלהכנס למקום הקבר. יותר מאוחר הפכו הערבים את ביהכ"נ שבמקום למסגד, מקורות שלנו עוברים משום מה בשתיקה על דבר זה. בסידור תפילות לעדת הקראים הנמצא בבריטיש מוזיאום ישנה הערה: "ובשנת שלושים ואחת לישיבתי פה ירושלים חצר בני מקרא, מצאתי מלכוש ספר תורה בלוי... שלחונו בני מקרא תושבי ירושלים לכנסת אדוננו שמואל הרמתי ע"ה, ועכשיו בעוונותינו הרבים מסרוה לישמעאלים ועשו אותה מרגז (=מסגד), וזה היה בזמן השולטאן מוחמד" — המכוון הוא למחמוד הראשון שהיה שולטאן בשנים 1730—1752.

עם גזילת הקבר מידי היהודים נתמעטו העולים אליו אך לא חדלו. בנימין השני מספר באמצע הי"ט כי "היהודים באים שם להתפלל ומשלמים אסטר לאחד עבור הרשיון". בסופה של המאה, אף נעשה נסיון להתנחלות יהודים במקום אלא שלא עלה יפה.

במלחה"ע הראשונה התנהלו במקום קרבות עזים בין כובשי הארץ, האנגלים, לבין הצבאות הנסוגים של תורכיה וגרמניה, בקרבות אלו נחרב כמעט כליל המסגד שעל הקבר, לאחר המלחמה הוקם הבניין מחדש על יסודותיו הקודמים. בעקבות מלחמת תש"ח נותרה נביס-שמואל בידי הירדנים על אף קרבות עקובים מדם בנסיון לכבשה. במלחמת ששת הימים ננאל הכפר על ידי כוחות צה"ל לאחר קרב קצר. כיום נתון האתר לפיקוחה של המחלקה למקומות קדושים במשרד הדתות.

מסורות ומנהגים

יום פטירתו של שמואל הנביא, הוא לפי המסורת בכ"ח באייר. (כן הוא בשו"ע אור"ח תקפ, ב. אף כי במגילת תענית נאמר: כ"ט באייר).

הידיעה הראשונה אודות יהודים שעולים למקום בהמוניהם לשם תפילה, היא בת אמצע המאה ה-15. רבי יצחק בן אלפארא כותב במכתבו לרבי שמעון דוראן (הרשב"ץ) בשנת ר"א: "מסוריה וממצרים ומנוא-אמון (אלכסנדריה) ומארץ בבל באים עם קהל ירושלים להשתחוות על קבר שמואל הנביא ע"ה ברמה שהיא קרובה מירושלים שני תחומי שבת, ועת השתחוואה י"ח לאייר בלילה בזמן פטירתו".

תיאור מפורט יותר, יש בידנו מפי רבי גדליה מסמיאטיץ, מבני חבורתו של רבי יהודה החסיד (תס"ו—1706): "... בכל שנה בכ"ח יום בחודש אייר, הולך הנשיא של הספרדים... על: קבר שמואל הרמתי ולנון שם עם שאר תלמידי חכמים... כל הלילה וגם אני באתי פעם עם הנשיא... ואמר התפילה הנסדר לומר על קבר שמואל... עד שבכו כולם בבכי גדולה שאם היה לאדם לב אבן היה נמוח, ואח"כ התפללו מנחה ומעריב וישבו כולם ללמוד ספר שמואל... ובחצי הלילה כבו כל הנרות שבמערה וישבו בחושך ועשו תיקון-חצות-לילה בקול בכי, ואחר שגמרו את התיקון חצות למדו זוהר מעט...".

תייר אנגלי שנזדמן למקום בשנת 1601 מספר על מנהג היהודים "המביאים את ילדיהם למוז את שערותיהם מתוך דבקותם (למקום הזה)... והם נודרים ונותנים סכומים גדולים למקום הקדוש". גם מתשובת הרדב"ז הנזכרת לעיל מוכח שהיה נהוג פה מנהג גזילת השערות (חלאקה) כמו בקבר רבי שמעון בר-יוחאי בימינו.

משורר התהלים שקל אותו כמשה ואהרן (תהלים צ"ט, ו); בתלמוד ירושלמי (חגיגה ב, א), תואר כרבן של הנביאים; אך דומה, כי עיקר ייחודו של שמואל הנביא הוא בהיותו עבד לעם ה'. לא נהנה משל הצבור כלום, ונתן את כל כוחו להנהגת העם, שהיה הולך וסובב כל עיירות ישראל ודן אותם בעריהם.

עם פטירתו נאמר עליו (שמואל"א כ"ח, ג): "ויספדו לו כל ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו". דרשו רבותינו: "וכי אין אנו יודעים שהרמה עירו? — אלא מלמד שספדו לו כל ישראל בעיירותיהם כדרך שספדו לו ברמה". לפי שבחייו היו מצוי להם לישראל שבכל העיירות, ספדו לו במותו ישראל בכל עיירותיהם כאבלים שמתם מוטל לפניהם.

כפי שנראה מתוך ספרות השו"ת של המאה ה"ז, רווח המנהג באותה תקופה בקרב יהודי ארץ ישראל וארצות המזרח לנדוד ולנדוב לשמו של שמואל הנביא. ההקדש על שמו, היה מקור הכנסה חשוב למוסדות החסד והצדקה שבירושלים של אותם הימים. כתב על כך רבי לוי בן ח' (הרלב"ח), רבה של ירושלים, "כנראה שזכה לזה הנביא הזה המקדש ע"ה, מפני שלא היה נהנה בכל ימיו כמו שהעידו עליו דברי הקבלה, והשם זיכה אותו לזכות את הרבים אחר סילוקו... שלכבודו יעשו מצוה מנכסיהם וידרו נדרים לשמו".

ציור עממי מסוף המאה התשע עשרה.

מסורת הקבר

עם זאת שמפורש בתנ"ך ה"כן נקבר שמואל הנביא, נשתבשה המסורת הנוצרית ולא הגיעה לכלל תמימות דעים בענין. הירונימוס, מתרגם המקרא ללאטינית שחי בבית לחם, מספר על העברת עצמות שמואל, בימי המלך הביזנטי ארקדיוס (בשנת 406), אל העיר חלקדון (Chalcedon) בארץ תרכיה, מוסיף עליו ההיסטוריון היווני קליסטוס, שידוע לספר על העברת העצמות מחלקדון אל העיר קושטא (קונסטנטינופול) והטמנתן בכנסייה סמוכה להיכל הדבומון (Hebdomon).

הצלבנים, לעומת זאת, התאמרו למצוא את קברו של שמואל בעיר רמלה שזיהו אותה בטעות עם רמה המקראית. סייעה לטעותם, ככל הנראה, העובדה שנמצא בה בית כנסת של קראים על שם שמואל הנביא. רבי בנימין מטודילה, שעבר בארץ בימי שלטון הצלבנים, מספר: "כשלקחו בני אדום את רמלה, היא רמה, מיד בני הישמעאלים, מצאו את קברו של שמואל הרמתי אצל כנסת היהודים, והוציאוהו בני אדום והוליכוהו לשילה, וָגו' עליו במה (כנסייה) גדולה וקראו אותו שן (סנט) שמואל דשילה, עד היום הזה".

הבנין על הקבר — ציור משנת 1875

אחר שידוע לנו כי הצלבנים זיהו את הכפר נביסמואל כשילה המקראית, זר אפוא, שרבי בנימין מצא לפניו את קבר שמואל במקומו הנוכחי, אלא שקיבל ומסר את הסיפור אודות העברת העצמות, כפי שהתהלך באותם הימים. יש לציון, שכמאתיים שנה קודם לכן, בשנת 985, מזכיר הגיאוגרף המוסלמי אלמקדסי, בן ירושלים, את הכפר דיר (=מנזר) שמואל שבסביבות ירושלים, הוא נביסמואל שבימינו. נראה אפוא שכבר בזמנים קדומים, קודם לשלטון הצלבנים בארץ, נקשר המקום במסורת על דבר קברו של שמואל הנביא.

עולי רגל יהודיים בדורות הבאים, מתארים את קברו של שמואל הנביא "ברמה היא נביסמואל", כדבר המובן מאליו, וכאמור, תוך זיהוי המקום כרמה הנזכרת בתנ"ך כמקום קבורתו של שמואל. עליהם נימנים: תלמידו האלמוני של הרמב"ן בשנת 1272, רבי יצחק בן אלפארא, רבי משולם מוואלטרה ורבי יצחק לטיף במאה ה"ט ורבי משה באסולה במאה ה"ט. לפי עדותו של רבי משה חאגיז בספרו "פרשת אלה מסעי", אישר הארז"ל את מסורת קברו של שמואל ברמה, וכי קבורים שם גם אלקנה אביו ואמו חנה כפי שגם נזכר הדבר בפי כמה מעולי הרגל.

תולדות המקום

ממורות העתים, החזיקו במקום לפרקים, יהודים, ערבים ונוצרים, ויש לנראה האומרת כי גם הקראים.

כאמור, בנו הצלבנים כנסייה מעל הקבר. נביסמואל היתה בנתיב ההתקד"מות שלהם לעבר ירושלים, והם כינו את המקום "הר השמחה" על כי ממנו ראו לראשונה את ירושלים ושמחה מלאה את לבם בעומדם לנוכח מטרתו הסופית של מסע המלחמה שלהם. כן קראו לכנסייה שבנו במקום: "כנסיית הר השמחה".

תלמידו האלמוני של הרמב"ן שביקר במקום כשירושלים היתה שוב בשלטון המוסלמים (בשנת 1272), מצא על הקבר "בית אחד נאה מאוד ולפניו בית תפילה לישמעאלים". כך נראה המקום גם עתה — מעל הקבר, בנין בסגנון צלבני, בעל קשתות, וממזרח לו צמוד מבנה של מסגד המטווח פרסקו שחור.

על דבר קיומו של בית כנסת יהודי במקום, אנו למדים מתשובה של הרמב"ם שנכתבה בשלהי המאה ה"י (שו"ת הרמב"ם, מהד' פריימאן סי' קלט). בתיאורו של תלמיד הרמב"ן הנזכר, שחל כמאה שנה לאחר

מכן, אין זכר לביכ"נ יהודי במקום. אולם החל מהמאה ה"י. מזכירים עולי הרגל היהודיים בתכיפות רבה והולכת את בית-התפילה ליהודים שבמערות קבר שמואל הנביא.

מאבק דרמטי מלווה מכאן ואילך את קיומו של ביהכ"נ. הערבים מתנכלים לו שוב ושוב עד שבסופו של דבר עלה בידם לנשל את היהודים מהמקום. במחצית הראשונה של המאה ה"י. מרובים הם הנוודים והגודבים ל"הקדש אדונו שמואל הרמתי" העולים לקברו בשביל לקיים נדריהם, שאלות לא מעטות שנוגדו על רקע זה, מצויות בספרות השו"ת של התקופה. תייר פורטוגזי שביקר בארץ בשנת 1560, עדיין מזכיר בתיאורו את ביכ"נ היהודים על קבר שמואל, אך זמן קצר לאחר מכן נשאל רבי דוד בן זמרא (הרדב"ז), רבה של ירושלים באותם הימים, בדבר אדם "שנדר לנלח את בנו במקום שמואל הנביא ובא ומצא שכבר נלקח ע"י העכו"ם, בעוונות, ואין ישראל יכול להכנס שם, וגם הקהל והחכמים החמירו שלא יעלה לשם שום יהודי — מה תקנה יש לו?".

ככל שנראה מהשאלה המצוטטת, הניב קהל ירושלים בחרם נגד הפקעת המקום מידי. כוונת החרם היתה, מן הסתם, למנוע את ההכנסה מהחומס, כפי שאנו למדים ממקורות אחרים, היו ההכנסות מהבאים לפקוד את הקבר, נכבדות למדי ושימשו לפרנסת עניי ירושלים ומוסדותיה. נראה שהחרם לא החזיק מעמד זמן רב. הכסופים להשתטח על הקבר גברו על צו השעה, ובדומה לחרם על אנקונה שחל באותו הפרק ונתבטל בעודו באבו, כך עלה גם בגורלו של חרם זה, ובתקופה מאוחרת יותר משלמים היהודים "המס השייך... שצריכין ליתן להדיין של הישמעאלים" בשביל להכנס למקום. ההשתדלות להחזיר את המקום לידי היהודים, אף היא לא רפתה, עד כי עשתה פרי ובראשית המאה ה"ח נתחדש ביהכ"נ היהודי במקום.

בנין הקבר על רקע הנוף שמסביבו

קורא/ת

(1) 99 - 100 : מא'ם : נ'ו'ה, ו'אצ'ר, ב'יר, ק'א'ה,
כ' - " - : ש'ל'ו'ה, ש'ל'ו'ה ב', ח'ו'ה ע'ו'ה.

(3) 878A (א'ק'ו'ה) - ח'א'ק'ן א'ב' ב'ו' ה'א'צ'ר.

[ח'א'ק'ן א'ב' ב'ו' ה'א'צ'ר - ח'א'ק'ן א'ב' ב'ו' ה'א'צ'ר]
[ח'א'ק'ן א'ב' ב'ו' ה'א'צ'ר - ח'א'ק'ן א'ב' ב'ו' ה'א'צ'ר]

8' w' > 1k = 7' 1/2" 3.2.2.

(1903) file •

•

•

•

• 1906
' 1906

1) טוה א 66 פאזיטיוו נעגאטיוו

3) טוה א 278 פאזיטיוו נעגאטיוו

4) פאזיטיוו נעגאטיוו

5) פאזיטיוו נעגאטיוו

6) פאזיטיוו נעגאטיוו

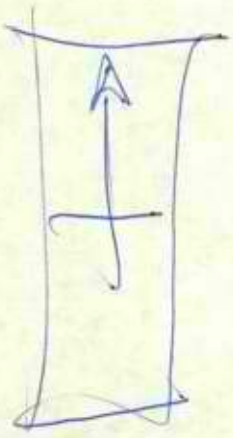
N

8) פאזיטיוו נעגאטיוו

9) פאזיטיוו נעגאטיוו

10) פאזיטיוו נעגאטיוו

11) פאזיטיוו נעגאטיוו

12) פאזיטיוו נעגאטיוו

13) פאזיטיוו נעגאטיוו

קראת בן חן — עב' קאן קרוק נאבוס

22

מסל:

מאכל:

מסל:

03-694393

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

מסל:

התקופה	תיאור השירים	ז.ז.
ישוב מימי בית ב'	שירי מבנים, בית בד, בורות	148 110
ישוב מימי בית א'	שירים, כנסיה, עמודים, ברים, בורות, בית בד	149 110
ישוב מהקופת התלמוד	שירי מבנים, בורות	153 125
ישוב מימי בית ב'	שירים על עיר קטנה, גזול, מבנים מסוחרות, בנין עם הזית אבנים	149 08
ישוב מימי בית ב'	כתובות, בורות מים	175 145
ישוב מימי בית ב'	שירי מבנים, בורות	175 138
ישוב מימי בית שני	שירים על מבנים, בורות, מקווי	154 176
ישוב מימי בית ב'	שירי מבנים, בורות, מערות	169 184
ישוב מימי בית ב'	שירי מבנים, בורות, מערות	154 146
ישוב מבוצר מימי בית א'	יסודות, מבנים פזורות, כברים	187 127
ישוב מימי בית א' וב'	שירי מבנים, בורות, מערות	175 176
מבצר השמונאי והירודיאני	שירי מבצר, בורות מים, אקאדוקס	184 125
ישוב מימי בית א'	יסודות מגדל מרובע, שירי מבנים, בורות, גחות, קברים, מערות	162 090
ישוב מהקופת התלמוד	בית כנסת שירי ישוב גזול, מערות ובורות	160 090
ישוב מהקופת התלמוד	ישוב ערבי קיים על שירים קדומים	185 195
ישוב מימי בית א' וב' (?)	שירי מנזר נוצרי, בורות מים	172 124
ישוב מימי בית א' וסיבה ציון	כנסיות, פסיפסים, גחות, קברים	177 162
ישוב מהקופת המכסים	שירי מבנים, בורות, מערות	170 148
ישוב מימי המכבים ובית שני	שירי קירות, בורות	175 137
ישוב מימי בית הורדוס	בנינים ויסודות, אמות, בורות, סמני ישוב עתיק	195 150
ישוב מימי בית ב'	שירי מבנים, מערות, קשת	156 084
ישוב מהקופת הכסנה והתלמוד	שירי מבנים רבים, בורות, כנסיה, מערות	157 093
ישוב מימי בית א'	שירי מבנים, קירות המך	171 145
ישוב מימי בית א' וב'	שירי אמת מים, גזר, מערה	179 138
ישוב מימי בית ב'	שירי עיר, כנסיה, קירות, מגדל שהמך לשכור	145 039
ישוב מימי בית א' וב'	שירי מבנים	164 119
ישוב מהקופת התלמוד	שירי מבנים, קברים	180 135
ישוב מימי בית א' וב'	שירי ישוב, מערות, קברות	195 127
ישוב מימי בית א' על פי חרסי סומא	כפר ערבי קיים עם שירים עתיקים	167 132
ישוב מימי בית א'	שירי ישוב, בורות, מערות קברים חצובים, גחות	150 113
ישוב מימי בית א'	שירי בנינים, מערות, בורות חצובים, בארות	151 090
ישוב מימי בית א'	הל מלאכותי, חציבות, מערות, בורות	153 194
ישוב מימי בית א'	יסודות מערות, בורות, קברים	185 175
ישוב מימי בית א'	קירות, יסודות, קשתות, קברים	160 157
ישוב מימי בית א'	יסודות מבנים, מקווי, שירי עמודים וצלבים, בורות	145 116
ישוב מימי בית א'	הל מלאכותי, יסודות מגדל, חומה	197 192
עיר מימי בית א'	עיר חרבה על ביצוריה	152 138
עיר מימי בית א' וב'	הל מלאכותי, שירי עיר	170 115
ישוב מימי בית א'	כפר על אתר עתיק, קברים, בורות, גחות	185 192
ישוב שומרוני קדום	עיר ערבית קיימת על שירים קדומים	153 191

מס' סד'	שם המקום	הזיהוי	ג.ז.	תיאור השרידים
121 ✓	טלזזה	טור-לזזה	178 186	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
122 ✓	טלעח א-דס	מעלה אדומים	184 136	מעלה קדום
123 ✓	יאלו	אילון	152 138	שרידי מבנים עם קשתות, תל מלאכותי, בא
124 ✓	יטח	יוטה	158 095	עיר ערבית קיימת עם יסודות, קברים וגז
125 ✓	יטוף	יטוב	172 168	קברים הצובים, דרכים רומיות, עמודים
126 ✓	יציד	יצה	176 189	מסגד עם כתובת, מנהרות, מבנה בעל קשתו
127 ✓	יתמה	יתמה	175 168	ישוב ערבי קיים על שרידים (קברים)
128 ✓	כפר ח'ריס	כפר חריס	165 169	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
129 ✓	כפר מאליק	בית המלך	179 155	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
130 ✓	כרם א'-סמרה	סככה	187 125	שריד מבנה ישראלי, בור מים, סכרים
131 ✓	לובן	לבונה	173 164	כפר ערבי קיים עם שרידים עתיקים
132 ✓	לובן אל ע'רבית	בית לבן	153 160	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
133 ✓	מחמאס	מכמש	176 142	שרידי ישוב עתיק, קברים, פסיפס
134 ✓	סאלם	שלם	182 179	יסודות בנינים, בורות, קברים הצובים
135 ✓	סבכסיה	סומרון - סבכסיה	168 157	עיר עתיקה על ביצורה
136 ✓	סילת א-ד'הר	כפר סילה	167 191	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
137 ✓	סעיר	ציעור	164 110	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
138 ✓	ספארין	ספר	160 185	כפר ערבי קיים עם שרידים עתיקים
139 ✓	עורתא	עורתא (סומרוני)	177 174	כפר ערבי קיים על שרידים קדומים, קבר
140 ✓	יטרה	יטרות (ג'נין)	165 192	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
141 ✓	עין אל ערבה	בית הערבה	197 139	אין שרידים על פני השטח
142 ✓	עין דיוק	נערה - נערן	190 144	בית כנסת, מערת פסיפסים, אמת מים
143 ✓	עין סרין	כפר סירין	176 173	בריכה מבנים הרוסים, קברים הצובים
144 ✓	עין מארה	פרהון	179 138	אמת מים, גשר, בריכה, קברים הצובים
145 ✓	עלמית	עלמון	176 136	בית קברות, מערות, שרידי מבנים
146 ✓	עמואס	אמאוס	149 138	חדר טבילה, קפלות, פסיפסים, קברים
147 ✓	ענבתא	ענבתא (סומרוני)	179 190	עיר ערבית קיימת על שרידים קדומים
148 ✓	עצירה א-שמליה	חצרות	175 184	שרידי ישוב, בורות הצובים, מערות פס
149 ✓	עקרה	עקרה	183 170	שרידי מבצר, בורות, בריכה, שרידים א
150 ✓	ערבונה	ערבי	185 213	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
151 ✓	ערורה	ערוער	166 161	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
152 ✓	נחמה	נחמה	167 198	כפר ערבי קיים, בית כנסת (?)
153 ✓	פראסין	כפר פרסי	160 203	בית בד, חלקים ארכיטקטוניים, קירות,
154 ✓	פרעתה	פרעתון	165 177	בורות, שרידי סרקופגים, קירות, בור
155 ✓	צפא	צפא	159 117	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
156 ✓	קוזה	קוז	174 171	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
157 ✓	חג'ה	קרית חגה (סומרוני)	163 179	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים
158 ✓	קרן מרסבה	אלבסנדריון	194 167	מבצר, בורות, אמת מים
159 ✓	ראס אל חרובה	ענתות	174 135	קברים, מערות
160 ✓	רמון	רימון	178 148	ישוב ערבי קיים על שרידים קדומים

15/6/83

מכתב רגשות
אשר נכתב

3 ימים

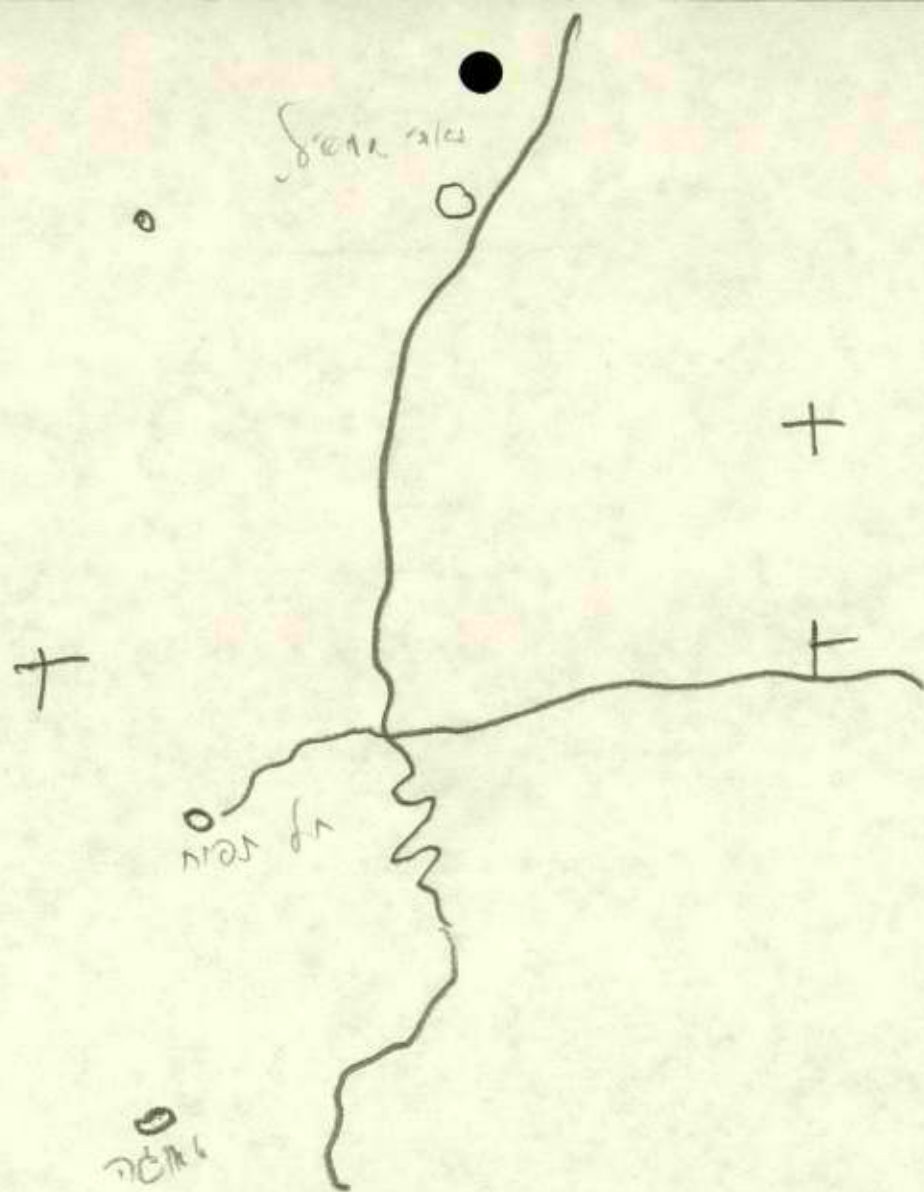
* / *
הוא נכתב על ידי רגשות
הוא נכתב על ידי רגשות

3 ימים

15/6/83

אקצ-3 ג. סמיון יק"ש
ג' / 3' סיון

0/11

25.4.83

אל: מר שלמה מוסקוביץ, ועדה תיכנון, עליונה, יו"ש

מאת: היחידה לתכנון ערים, אגף הפרוגרמות

הנדון: שמירה אופציות לתכנון מיוחד במספר אתרים באזור חוצה שומרון

אנו מבקשים לשמור אופציות לתכנון מיוחד בנקודות המצויינות במפה המצורפת בקב"מ 1:50,000.

לוטה רשימת האתרים, יעודים ותאורים של האופציות.

1. אתר כניסה ל"חוצה שומרון". 1446416918. רחבת חנייה סדרים לכביש, שילוט מסוגנן. *

2. נ.ג. 136, נירית. 14831729. אובייקט בינוי אנכי, כ- landmark הנראה מאתר הכניסה. *

3. הצטלבות חוצה שומרון עם כביש מסחה-בית אריה. רחבת חנייה עם שילוט מסוגנן המכוון לאתרי טיול בכיוון דרום. (7,6,5,4).

4. חרבת עורה. 1554516560. מצפה נוף לעבר מישור החוף.

5. דיר סמען. 15501639. אתר טיול (חוה עתיקה, מתקנים חקלאיים).

6. דיר קלעה. 15441628. מצפה נוף למישור החוף ואתר טיול (חוה מבוזרת, בריכות)

7. רחבת חנייה עם שילוט מכוון אל נחל שילה (ודי דרירה) בכביש ממערב לבית אריה (איזור טיול, מעינות, צמחיה).

8. שיה צבה 15721662. מצפה נוף למישור החוף, מבנה בשילוב עם הפארק, כאלנה ר'.

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

AND THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

THEY WERE THE FIRST TO BE SEEN

9. יועזר נ.ג. 1570516420,390. אוביקט בינוי אנכי הנראה מאחר הכניסה ל"חוצה". *
10. רחבה חנייה עם שילוט מכוון אל שמורת נחל קנה. 16281749. (אחר טיול, מעינות, צמחיה צמחיה מיוחדת).
11. הצטלבות "חוצה שומרון" עם הדרך לעמנואל ויקיר. רחבה חנייה, שילוט מכוון לאחרים וליישובים בכיוון צפון.
12. חרס, חרבה א-חל. 1638516905. מצודה חשמונאית. אחר לשחזור.
13. כפל חרית. נבי יושע. 1649916955. קבר יחושע בן-נון. אחר מקודש.
14. צומח דרכים לחרס וכפל חרית. 16441685. שילוט מסוגנן ומכוון לאחרים.
15. איזור חמלונות באריאל. אוביקט בינוי אנכי *landmark* במסגרת האיזור, ורחבה חצפית.
16. קריח מדע אריאל, נ.ג. 17611678 V.688. אוביקט בינוי אנכי/מסוגנן כ- *landmark* בחוף הקומפלקס.
17. שיח סלמן 17211751. בהאחזות אובייקט בינוי כ- *landmark* הנראה מצודים רבים.
18. נבי אסמעיל. 17541762. שמורה טבע. רחבה, חניון לפיקניק.
19. עוורחא, חל-א-ראס. 17671741. קבר פנחס בן אליעזר. אחר לחידוש עלייה לרגל.
20. נ.ג. 683. מצפון לחפוח. 17381699. מצפה נוף ו- *recreation point* המחובר לצומת חפוח. שילוט מסוגנן מכוון לאחרים הניצפים, לוחות הסבר.

שרות מרכז לחינוך

1. The first of these is the fact that the...
2. The second is the fact that the...
3. The third is the fact that the...
4. The fourth is the fact that the...
5. The fifth is the fact that the...
6. The sixth is the fact that the...
7. The seventh is the fact that the...
8. The eighth is the fact that the...
9. The ninth is the fact that the...
10. The tenth is the fact that the...
11. The eleventh is the fact that the...
12. The twelfth is the fact that the...
13. The thirteenth is the fact that the...
14. The fourteenth is the fact that the...
15. The fifteenth is the fact that the...
16. The sixteenth is the fact that the...
17. The seventeenth is the fact that the...
18. The eighteenth is the fact that the...
19. The nineteenth is the fact that the...
20. The twentieth is the fact that the...

- 3 -

21. ג'בל טרונה 17131639. שמורת טבע. שילוט מכוון לאחרים ניצפים, לוחות הסבר.
22. נקודת חצית בצד הכביש, לאזורים יפי-נוף - 17791695.
23. חרבה ערמה. אתר הסטורי מקראי(בירת אבימלך, ארומה). 18051728.
24. נקודת חצית בצד הכביש 18151693. שילוט מכוון לאחרים, עם הסברים, היסטוריה ישראלית מקראית, וימי בית שני (עקרה-עקרים, גוריש-גרש).
25. חצית ממערב למעלה אפרים 18551648. רחבה וחנייה, עם שילוט והסברים על אחרים ניצפים (היסטוריה ישראלית, וערבי נוף).
26. בי"ס שדה מעלה אפרים - שילוט מסוגנן, בגישה מהכביש.
27. טרסבה. 19381670. שילוט, שיחזור אתר טיולים היסטורי.

ב ב ר כ ה ,

ס. א. א. א.

סופיה אלדור

ממונה על חכ' ערים

העמק: אדר' ד. וולקוב

סר ע. פלדי

גב' עליזה וסרטייל

1. שנת ה'תשנ"ה, יום חמישי, חודש אדר, ערב חמשה עשר.
2. שעות 18:00 - 20:00, אולם מועדון "אורח".
3. אגף חינוך = 11 חברים, שני מנהלים.
4. "אורח" - סניף.

5. ת"פ.
6. ארכיון אורח, כח צוות חינוך, חברים, שני מנהלים.
7. אגף חינוך - 11 חברים, שני מנהלים.

הקופה : שירות אספקה לאוכל חיוני

- 300.000 ₪
 מה יבשר מלפניו
 (למה מוכר?)
 100% מכל המכירות
 100% מכל המכירות

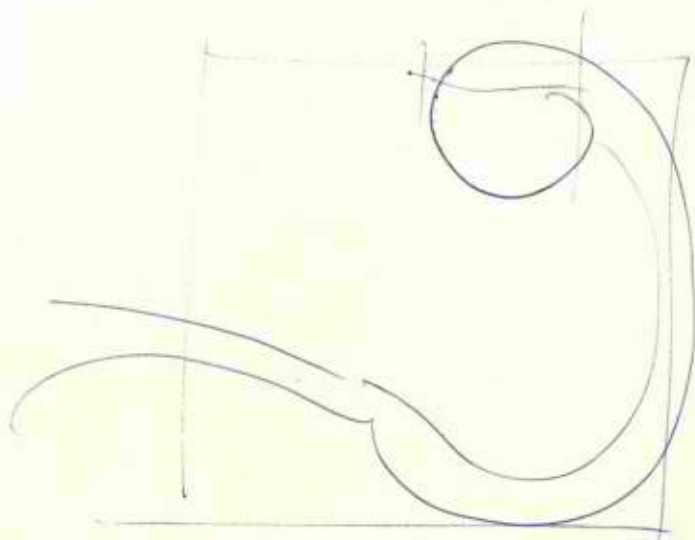
$\int_0^{\infty} f(x) dx = \lim_{t \rightarrow \infty} \int_0^t f(x) dx$

(faint handwritten notes)

ה'תר"ס ב' אלול

51781

१ मन्त्रादिपञ्चमस्तु
२ अथ योऽयं

34. האם יש בבעלותך רכב?

1	

1. כן. _____
 2. רכב לרשותי (לא בעלים). _____
 3. לא. _____
 4. אחר. _____
 5. לא ידוע. _____

35. מה מספר שנות הלימוד שלך? _____

2	3

36. ארץ הלידה שלך? _____

4	5

37. ארץ הלידה של האב? _____

6	7

38. ארץ הלידה של האם _____

8	9

39. מהי הדת שלך? _____

10	

1. יהודי _____
 2. יהודי קראי _____
 3. מוסלמי _____
 4. נוצרי _____
 5. אחר _____
 9. לא ידוע _____

40. האם ההכנסה החודשית שלך נטו? _____

11	

1. פחות מ-10,000 שקל לחודש. _____
 2. בין 10,000 ל-20,000 שקל לחודש _____
 3. בין 20,000 ל-30,000 שקל לחודש _____
 4. בין 30,000 ל-40,000 שקל לחודש _____
 5. בין 40,000 ל-50,000 שקל לחודש _____
 6. יותר מ-50,000 שקל לחודש _____

תאריך: _____

שם המראיין: _____

סיכום פגישה שהתקיימה ביום 29/4/83 בלשכת חכנון עליונה - יו"ש

השתתפו: עליזה וסרטייל, לשכת החכנון, עזגד פלדי, דיאנה וולקוב, משרד הבינוי והשיכון.

הנושא: שמירת אופציות לתיכנון מיוחד באתרים באזור "דרך חיים".

סוכם על שמירת האתרים ליעדים המתאימים לפי המכתב המצר"ב והמפה שנמסרה במצורף.

החומר יועבר למתכנני הישובים החדשים, לרמ"ח תשתית מש' הבטחון, ולמתכנן בנייה כפרית.

לקמ"ט ארכיאולוגיה יועבר מכתב בקשה להשקיע בשמירת אתרי עתיקות.

המטרה היא לשמור על האתרים ליעודים המוסכמים.

הצוות יכין תוכנית רעיונית לדיון ראשון במועצת חכנון עליונה בראשית יוני. יקבעו משבצות לכל סטרה במקומות האמורים, ותקנון האומר שהמשבצות שמורות ליעדים המפורטים.

רשם: עזגד פלדי

העתק: מר שלמה מוסקוביץ, ועדת חכנון עליונה, יו"ש
גב' סופיה אלדור, ממונה על תכנון ערים, משהב"ש.

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

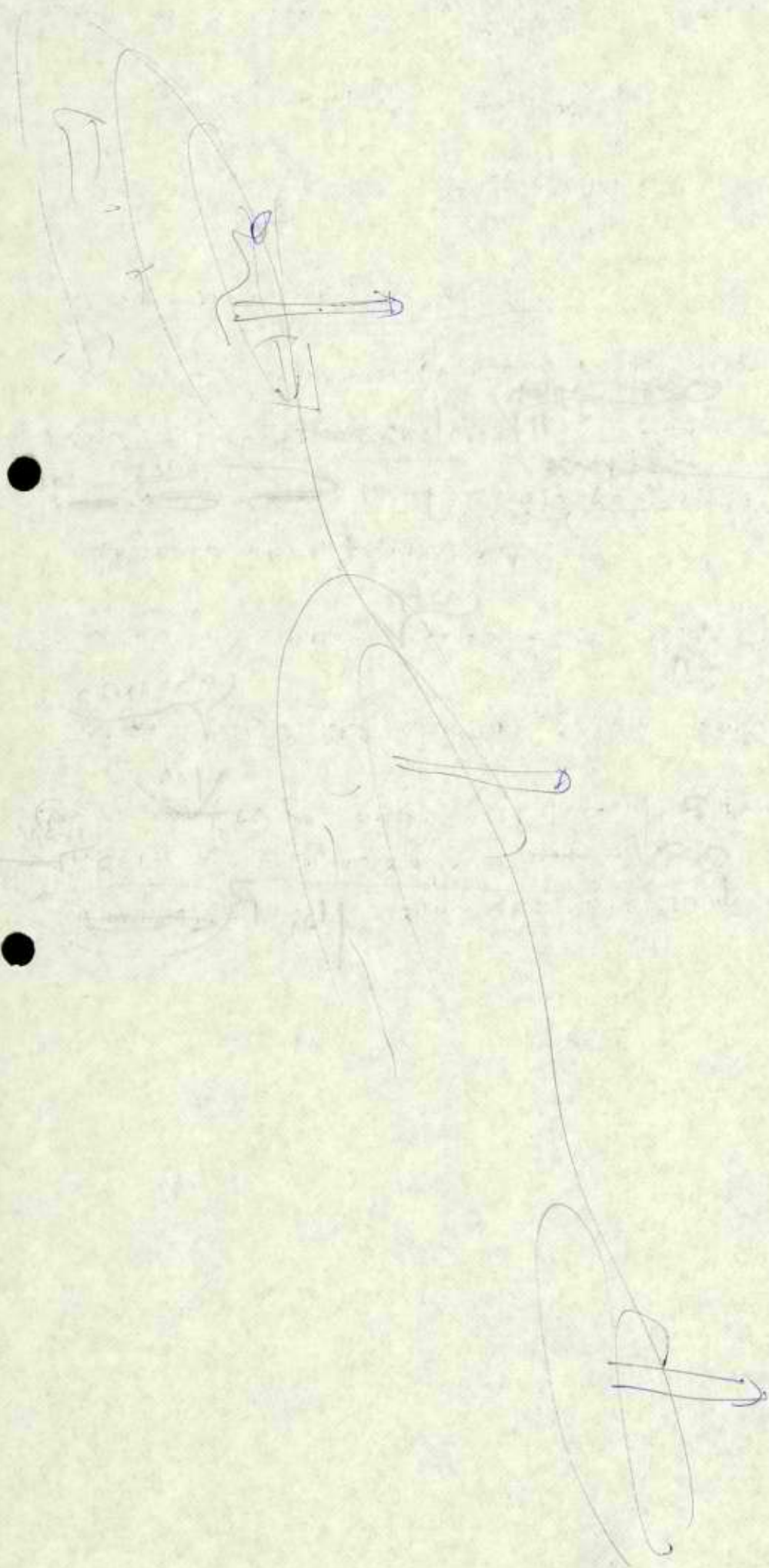
29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

29/4/83

read w3ej. v_{1d}

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

אגף פרוגרמות

תאריך: 25.4.83

מספר:

אל: מר שלמה מוסקוביץ, ועדת היכנון עליונה, יו"ש

מאת: היחידה לתכנון ערים, אגף הפרוגרמות

הנדון: שמירת אופציות לתכנון מיוחד במספר אתרים באזור חוצה שומרון

אנו מבקשים לשמור אופציות לתכנון מיוחד בנקודות המצויינות במפה המצורפת בקנ"מ 1:50,000.

לוטה רשימת האתרים, יעודים ותאורים של האופציות.

1. אתר כניסה ל"חוצה שומרון". 1446416918. רחבת חנייה מדרום לכביש, שילוט מסוגנן.

2. נ.ג. 136, נירית. 14831729. אובייקט בינוי אנכי, כ- landmark הנראה מאתר הכניסה.

3. הצטלבות חוצה שומרון עם כביש מסחה-בית אריה. רחבת חנייה עם שילוט מסוגנן המכוון לאתרי טיול בכיוון דרום. (7,6,5,4).

4. חרבת ערה. 1554516560. מצפה נוף לעבר מישור החוף.

5. דיר סמען. 15501639. אתר טיול (חוה עתיקה, מתקנים חקלאיים).

6. דיר קלעה. 15441628. מצפה נוף למישור החוף ואתר טיול (חוה מבוצרת, בריכות)

7. רחבת חנייה עם שילוט מכוון אל נחל שילה (ודי דריזה) בכביש ממערב לבית אריה (איזור טיול, מעינות, צמחיה).

8. שיח צבח 15721662. מצפה ננוף למישור החוף, מכנה בשילוב עם הפארק באלנה ד'.

2/..

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

CHINESE

9. יועזר נ.ג. 1570516420,390. אוביקט בינוי אנכי הנראה מאחר הכניסה ל"חוצה". *
10. רחבת חנייה עם שילוט מכוון אל שמורת נחל קנה. 16281749. (אחר טיול, מעינות, צמחיה צמחיה מיוחדת).
11. הצטלבות "חוצה שומרון" עם חדרך לעמנואל ויקיר. רחבת חנייה, שילוט מכוון לאחרים וליישובים בכיוון צפון.
12. חרס, חרבת א-חל. 1638516905. מצודה חשמונאית. אתר לשחזור.
13. כפל חרית. נבי יושע. 1649916955. קבר יהושע בן-נון. אתר מקודש.
14. צומח דרכים לחרס וכפל חרית. 16441685. שילוט מסוגנן ומכוון לאחרים.
15. איזור המלונות באריאל. אוביקט בינוי אנכי כ- landmark במסגרת האיזור, ורחבת הצפיה.
16. קרית מדע אריאל, נ.ג. 688. אוביקט בינוי אנכי/מסוגנן כ- landmark בחוף הקומפלקס.
17. שיח סלמן 17211751. בהאחזות אוביקט בינוי כ- landmark הנראה מצדדים רבים.
18. נבי אסמעיל. 17541762. שמורת טבע. רחבה, חניון לפיקניק.
19. עוורתא, חל-א-ראס. 17671741. קבר פנחס בן אליעזר. אתר לחידוש עלייה לרגל.
20. נ.ג. 683. מצפון לחפוח. 17381699. מצפה נוף ו- recreation point המחובר לצומח תפוח. שילוט מסוגנן מכוון לאחרים הניצפים, לוחות חסבר.

1. "The first of the two main parts of the report is a description of the work done during the year 1951." (p. 1)

2. "The second part of the report is a description of the work done during the year 1952." (p. 2)

3. "The third part of the report is a description of the work done during the year 1953." (p. 3)

4. "The fourth part of the report is a description of the work done during the year 1954." (p. 4)

5. "The fifth part of the report is a description of the work done during the year 1955." (p. 5)

6. "The sixth part of the report is a description of the work done during the year 1956." (p. 6)

7. "The seventh part of the report is a description of the work done during the year 1957." (p. 7)

8. "The eighth part of the report is a description of the work done during the year 1958." (p. 8)

9. "The ninth part of the report is a description of the work done during the year 1959." (p. 9)

10. "The tenth part of the report is a description of the work done during the year 1960." (p. 10)

11. "The eleventh part of the report is a description of the work done during the year 1961." (p. 11)

12. "The twelfth part of the report is a description of the work done during the year 1962." (p. 12)

21. ג'בל טרונגה 17131639. שמורת טבע. שילוט מכוון לאחרים ניצפים, לוחות הסבר.
22. נקודת חצפית בצד הכביש, לאזורים יפי-נוף - 17791695.
23. הרבה ערמה. אתר הסטורי מקראי (בירה אבימלך, ארומה). 18051728.
24. נקודת חצפית בצד הכביש 18151693. שילוט מכוון לאחרים, עם הסברים, היסטוריה ישראלית מקראית, וימי ביח שני (עקובה-עקובים, גוריש-גורש).
25. חצפית ממערב למעלה אפרים 18551648. רחבת וחנייה, עם שילוט והסברים על אתרים ניצפים (היסטוריה ישראלית, וערכי נוף).
26. בי"ס שדה מעלה אפרים - שילוט מסוגנן, בגישה מהכביש.
27. סרטבה. 19381670. שילוט, שיחזור אתר טיולים היסטורי.

ב ב ר כ ה ,

סופיה אלדור
ממונה על חב' ערים

העחק: אור' ד. וולקוב
מר ע. פלדי
גב' עליזה וטרטייל

11. After 1945, the... (text is mirrored)
12. ... (text is mirrored)
13. ... (text is mirrored)
14. ... (text is mirrored)
15. ... (text is mirrored)
16. ... (text is mirrored)
17. ... (text is mirrored)
18. ... (text is mirrored)
19. ... (text is mirrored)

... (text is mirrored)

... (text is mirrored)

פ י ר ו ט

1. רחבה לחנייה בצרוף רחבה לתצפית בצידה המזרחי, עם מעקה שעליו ולוחות הסבר (א) על "דרך חיים" ועל השומרון. (ב) על אחרים הניצפים מהמקום ועל אחרים נוספים לטיול באיזור שמשני צדי דרך חיים. בתלק הדרומי של הרחבה, שטח עם ספסלים וצל (עצים).
3. רחבות חנייה מדרום-מערב לצומת. השילוט בצורה בולטת (מיחקנים קשיחים) ובעיצוב מיוחד, אמנותי.
4. (א) דרך גישה מהכביש לבית אריה אל רגלי פסגת הגבעה. (ב) שביל מסוף הדרך לנקודת תצפית. (ג) רחבה לתצפית עם מעקה ולוחות הסבר על הישובים הנראים במישור החוף.
5. "הסדרה של אתר עתיקות לביקור קהל", עיצוב שבילים, שילוט ומקום מנוחה בגבול האתר. (ספסלים, עצים, ברזים ושרותים).
6. כמו 5 (חוף שילוב עם תיכנון הישוב החדש שבמקום).
7. כמו 3. בנחל עצמו, "מחקנים הקשורים לתיפעול השמורה", שילוט, החקנת שבילים ומקומות מנוחה וכו'.
8. (א) מבנה לתצפית לעבר מישור החוף בתאום עם תיכנון הפארק שבמרכז הישוב החדש (קריה) (ב) הגישה למקום מ"דרך חיים" בכבישי גישה שיובילו ממנה ליישוב.
10. כמו 3,7.
11. רחבת חנייה מצפון-מזרח לצומת. הפרוט כמו 3.
12. "הסדרה של אתר העתיקות לביקור קהל". מומלץ שיחזור (מצודה חשמונאית), ולוחות הסבר על מלחמות החשמונאים ועל חלקו של הישוב במרד הרומאים.
13. כמו 5.
14. כמו 3, רחבה מצפון לכביש חוצה שומרון.

16. בינוי עם ערכים פיסוליים בחיצוניותו, לפחות באובייקט הבולט מתוך קומפלקס מיבנים.
19. כמו 5, בחוספת מתקנים לשהייה ממושכת יותר (חידוש העלייה לרגל במשך מאות שנים), מבנים דמויי סככות בעיצוב אמנותי, שרותים. הרחבת דרך הגישה מכביש שכם.
20. כמו 1, עם לוחות הסבר המופנים ישירות אל אתרים נצפים מהצדדים השונים של הרחבה. כמו כן בחי קפה, גן שעשועים לילדים, מקום לפיקניק. (יתואם עם תכנון הבינוי בהמשך המורד לצד צפון).
22. רחבת חנייה מצפון לכביש. מעקה עם לוחות הסבר מסוגננים על האתרים והנוף בכיוון מערב. $\frac{3}{4}$.
23. הסדרת אתר העתיקות לביקור קהל.
24. כמו 3.
25. כמו 1, עם לוחות הסבר המכוונים ליישובים ולאחרים שמצד מזרח, דרום-מזרח וצפון-מזרח.

1. After the above information, please check the
attached items.

2. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

3. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

4. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

5. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

6. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

7. For the above information, please check the
items in the attached items. Please check the
items in the attached items.

26/11/82

עבוד פילי, יחד תכנון ערים, אגף הפירענות.

סיכום באופן של מחצאים לעיבוד "מיקום אזורי של נקודות ציון"
בצד כמעט חצי שמואל: כיוון דקירה ופערות ראשונים מוצעים.

מחצאים א': (א) מערכת של חגבי-ראשי על מפת 1:20,000

(ב) אינפורמציה נוספת מפורטת בטבלה 2-24/11/82, מסילת קודם, ומסלול

צוואה המכונה במפת אזורי קיבוץ וחקלאות.
(א) צוואה וסדר פריקטיבי של קטגוריות וקטגוריות נוספות.

I. מערך של נקודות מרכזיות נבחרות, (1) על הבניין או בצמוד לו (למשל גבעה

683 גבעה, סניף הבינה), (2) במרחק קטן סבירים מצפון או מזרח לכביש

(למשל בקווי שמואל או בקו קצה 154162). גולספר המצאית כוללת

אוסטרואל אפילו כ- "recreation points", לדיון וזמירה בצורה אפילו אחרים.
כאשר נספר מה 1.

II. מערך של נקודות ציון (landmarks) כחלק מקוארטל אזורי, משך

300 הבניין - זלזל האשון, זרוב "שמים שבהקמה וסדר גלגלון.

עדיפות - לשלוב האפקט הוויזואלי עם תוכנית של היננים מספרים טונים

במיקום המאפיין, כולל אלהים המונים בעיצוב צבע וכו'. לזמירה ודיון

בצורה.

כאשר נספר מה 2.

III. מערך של (1) סימנים אחרים נבחרים כעדים לתוא, סימנים וצופים וכו'

במסגרת תכנון פיתוח הג'ואל - גולספר/מחצאים וויזואליים, שיטות

הם הם "נקודות ציון" הוויזואלי-מראית (במידה שיגאפטיק, כאן, למחצאים

שונות כפיקול שמיור עובי נאף וכו'). (2) סימנים של "מסלול נתיב"

למחצאים הנתיב אף "מחצאים חצאיים מילאדים" בהסגרת הדיון למחצאים,

מחצאים חוצה שמואל - למשל "מחצאים" (קצה למחצאים) או גלגלון

גלגלון מסלולים - אשף ^(במצבים) גלגלון, וגם כוללים "אינפורמציה מילאדים" על

תכנון אזורי הסימנים או הנאפים (כאן סוגי צומח בשמורה, או מילאדים המאפיין,

מחצאים אורבאטליים, וכו'). ה. בגאומטריה, גם תמונות מילאדים

מחצאים וגם סימנים מילאדים לספר וכו' מהמחצאים/מחצאים וכו'.

כאשר נספר מה 3.

IV. סימנים המצאית העקריים: זולסר למחצאים פיתוח שילוב דיון

וכן כמצאית מילא, דיוק מילאדים של "שילוב מקסמלם כיוונים" (למשל

ו/או למחצאים מרכזיים וכו'), במחצאים אזוריים בצורה באופי המאפיין למחצאים

מחצאים ההיסטוריים של וכו'.

כאשר נספר מה 4.

[illegible]

מחברים: יאיר דאנא, וולקא, אורן גרצל, חן-טריקה, אנוניס שבת, אסף פרי.
— גרסה מבוססת על 683 :

1. צוהר תפוח. 45 ר' האב"ד. צוהר שטח אשתיב דרך.
 2. ~~צוהר~~. תל חיוב אל-חמה (כמ"ן) צ"ס / אשתיב, 180172.
 3. גבדו אצטון תפוח, קצ"ב אל-חמה: אצטון אשתיב. ח' ושה.
- (צ"ב ו' תחילה שאח"כ אצטון). כוונה אל ----

75 cm^3 of water is added to 25 cm^3 of 0.1 M solution of NaOH and the pH is found to be 12. Calculate the pK_a of the acid.

4. $\sqrt{20}$ - זכר. הזכר, חזק קטן (232 דברים גדולה 27 כה) תל,

[illegible][illegible]

3 בי"ק 2102 סריגה ל 50 גר (11/16 או 12 סריגה).

$$\frac{1}{2} \cdot \frac{(100/8)}{100} \cdot \left(\frac{100000}{100000} \cdot \frac{100}{100} \cdot \frac{100}{100} \right) \cdot 5$$

החלטה, 15.11.2019, 11.11.2019, 11.11.2019

6. $\bar{A} \cup \bar{B}$. מכאן , $P(A \cap B) = 1 - P(\bar{A} \cup \bar{B}) = 1 - 0.80 = 0.20$.

172175 . 103d Street Ad 6/12, 1891, p. 7.

[illegible][illegible][illegible]

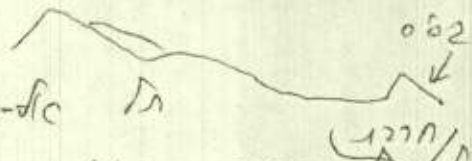
10. ה' תשנ"א, ע"ר "התקופה" הכנענית: ה' אל' 273, 680, 71167

— 2018 חצתה 2011 כ"ב 2010

$(10^{-2})^{1/2}$ 10^{-2} 10^{-1} 10^0 10^1 10^2 10^3 10^4 10^5 10^6 10^7 10^8 10^9 10^{10} 10^{11} 10^{12} 10^{13} 10^{14} 10^{15} 10^{16} 10^{17} 10^{18} 10^{19} 10^{20} 10^{21} 10^{22} 10^{23} 10^{24} 10^{25} 10^{26} 10^{27} 10^{28} 10^{29} 10^{30} 10^{31} 10^{32} 10^{33} 10^{34} 10^{35} 10^{36} 10^{37} 10^{38} 10^{39} 10^{40} 10^{41} 10^{42} 10^{43} 10^{44} 10^{45} 10^{46} 10^{47} 10^{48} 10^{49} 10^{50} 10^{51} 10^{52} 10^{53} 10^{54} 10^{55} 10^{56} 10^{57} 10^{58} 10^{59} 10^{60} 10^{61} 10^{62} 10^{63} 10^{64} 10^{65} 10^{66} 10^{67} 10^{68} 10^{69} 10^{70} 10^{71} 10^{72} 10^{73} 10^{74} 10^{75} 10^{76} 10^{77} 10^{78} 10^{79} 10^{80} 10^{81} 10^{82} 10^{83} 10^{84} 10^{85} 10^{86} 10^{87} 10^{88} 10^{89} 10^{90} 10^{91} 10^{92} 10^{93} 10^{94} 10^{95} 10^{96} 10^{97} 10^{98} 10^{99} 10^{100} 10^{101} 10^{102} 10^{103} 10^{104} 10^{105} 10^{106} 10^{107} 10^{108} 10^{109} 10^{110} 10^{111} 10^{112} 10^{113} 10^{114} 10^{115} 10^{116} 10^{117} 10^{118} 10^{119} 10^{120} 10^{121} 10^{122} 10^{123} 10^{124} 10^{125} 10^{126} 10^{127} 10^{128} 10^{129} 10^{130} 10^{131} 10^{132} 10^{133} 10^{134} 10^{135} 10^{136} 10^{137} 10^{138} 10^{139} 10^{140} 10^{141} 10^{142} 10^{143} 10^{144} 10^{145} 10^{146} 10^{147} 10^{148} 10^{149} 10^{150} 10^{151} 10^{152} 10^{153} 10^{154} 10^{155} 10^{156} 10^{157} 10^{158} 10^{159} 10^{160} 10^{161} 10^{162} 10^{163} 10^{164} 10^{165} 10^{166} 10^{167} 10^{168} 10^{169} 10^{170} 10^{171} 10^{172} 10^{173} 10^{174} 10^{175} 10^{176} 10^{177} 10^{178} 10^{179} 10^{180} 10^{181} 10^{182} 10^{183} 10^{184} 10^{185} 10^{186} 10^{187} 10^{188} 10^{189} 10^{190} 10^{191} 10^{192} 10^{193} 10^{194} 10^{195} 10^{196} 10^{197} 10^{198} 10^{199} 10^{200} 10^{201} 10^{202} 10^{203} 10^{204} 10^{205} 10^{206} 10^{207} 10^{208} 10^{209} 10^{210} 10^{211} 10^{212} 10^{213} 10^{214} 10^{215} 10^{216} 10^{217} 10^{218} 10^{219} 10^{220} 10^{221} 10^{222} 10^{223} 10^{224} 10^{225} 10^{226} 10^{227} 10^{228} 10^{229} 10^{230} 10^{231} 10^{232} 10^{233} 10^{234} 10^{235} 10^{236} 10^{237} 10^{238} 10^{239} 10^{240} 10^{241} 10^{242} 10^{243} 10^{244} 10^{245} 10^{246} 10^{247} 10^{248} 10^{249} 10^{250} 10^{251} 10^{252} 10^{253} 10^{254} 10^{255} 10^{256} 10^{257} 10^{258} 10^{259} 10^{260} 10^{261} 10^{262} 10^{263} 10^{264} 10^{265} 10^{266} 10^{267} 10^{268} 10^{269} 10^{270} 10^{271} 10^{272} 10^{273} 10^{274} 10^{275} 10^{276} 10^{277} 10^{278} 10^{279} 10^{280} 10^{281} 10^{282} 10^{283} 10^{284} 10^{285} 10^{286} 10^{287} 10^{288} 10^{289} 10^{290} 10^{291} 10^{292} 10^{293} 10^{294} 10^{295} 10^{296} 1

$$- \frac{1}{2} \int_{\mathbb{R}^3} |\nabla \psi|^2 dx, \quad \frac{1}{2} \int_{\mathbb{R}^3} |\nabla \psi|^2 dx \quad \frac{1}{2} \int_{\mathbb{R}^3} |\nabla \psi|^2 dx$$

$(111) \quad (111) - (111) = 111$

25. מל אל-נג'רה, 502, גרין אל שוכה עירא.
 26. מל ח'רה, 662, 179176, אדמאס גרין. ישוב קהיל'י.

מל שבה, שמשל'ה אל
 שכם מנצח

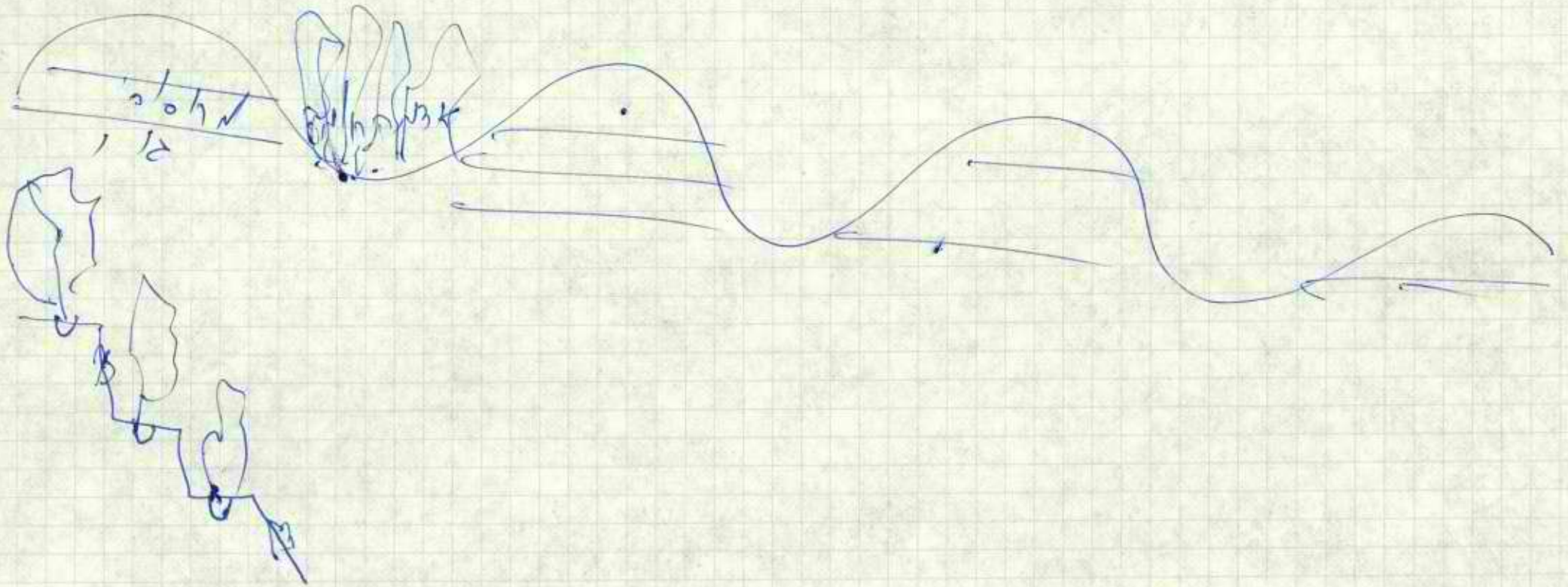
27. מל ח'רה, יג'ה
 עירא שמשל'ה
 אפרים שמשל'ה
 עירא שמשל'ה

28. מל ח'רה, אדמאס (המל'ה העירא-העירא)

28. מל ח'רה, אדמאס.

29. מל ח'רה, אדמאס (?)
 (30 - מל ח'רה, אדמאס - 10)

500 > 50
e, 2 200 x 20

ה'תש"ח
ה'תש"ח
ה'תש"ח

ה'תש"ח

ה'תש"ח

1

1849

3000

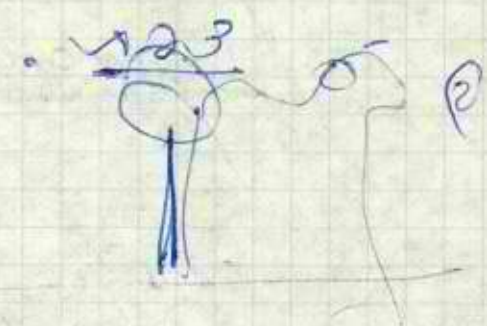
מחיר

** ~~החברה~~ פקדון כספי ה' /
 (הוצאה) ~~החברה~~ יומון / מחיר / ~~החברה~~

קשר רפואי

• •
 (החברה) (החברה)
 (2)

...
 ...

(3) ...

...
...

... 5% ...

CONCEPT ...

חקירות רשיות
 חברה

** $\bar{N}$...
 ...

...
 ...

28/10/82

הגדלה
מסלול

סיוט מציבא מוסק
ההמשך סיחה

המשך
אפיק רחב
ברמה נמוכה

הנה מניח

הנה מניח

כדי שיהיה יותר ברור וקל.

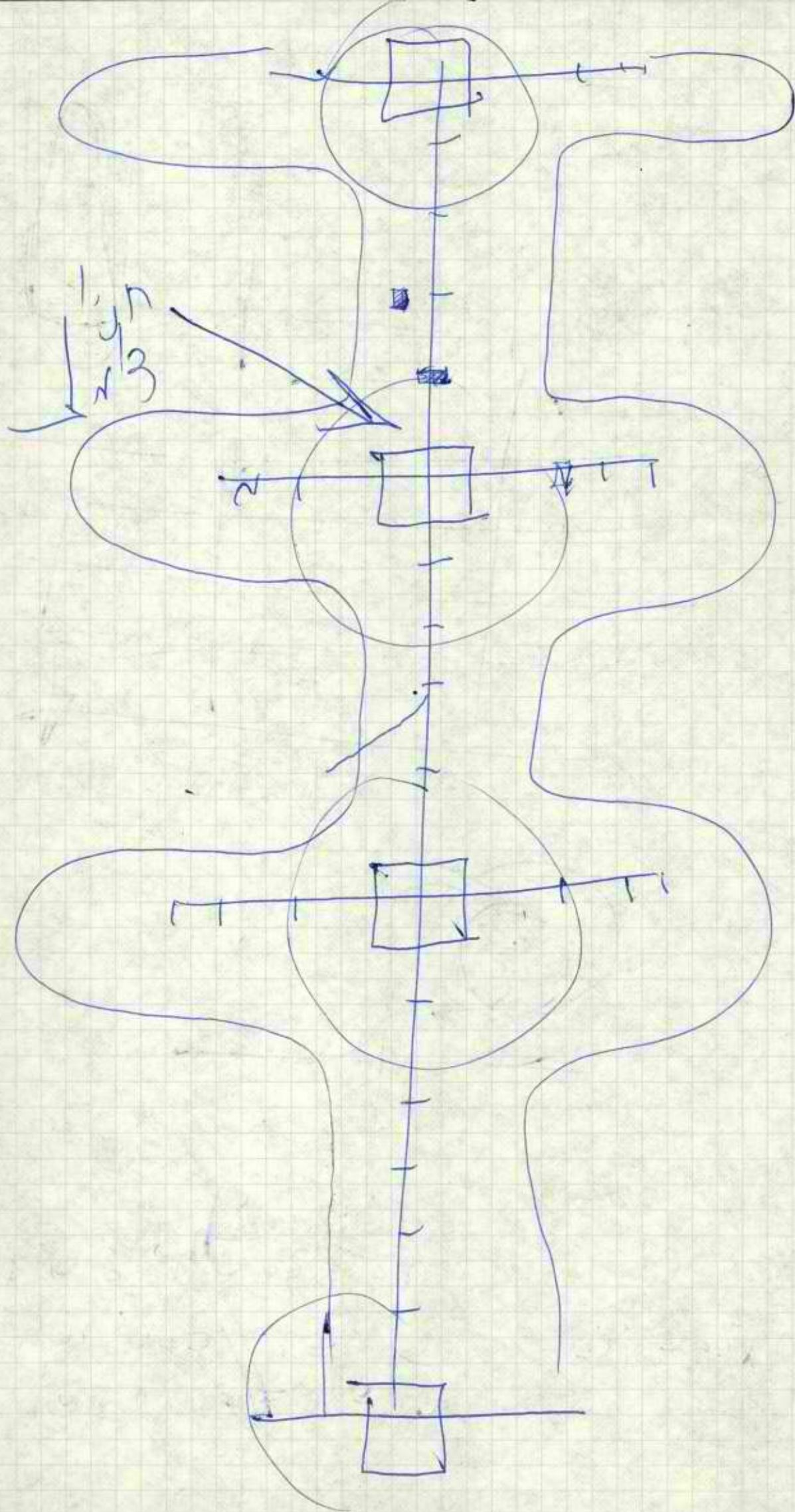
בני 193 (המשך) סדר
אוקולוסים

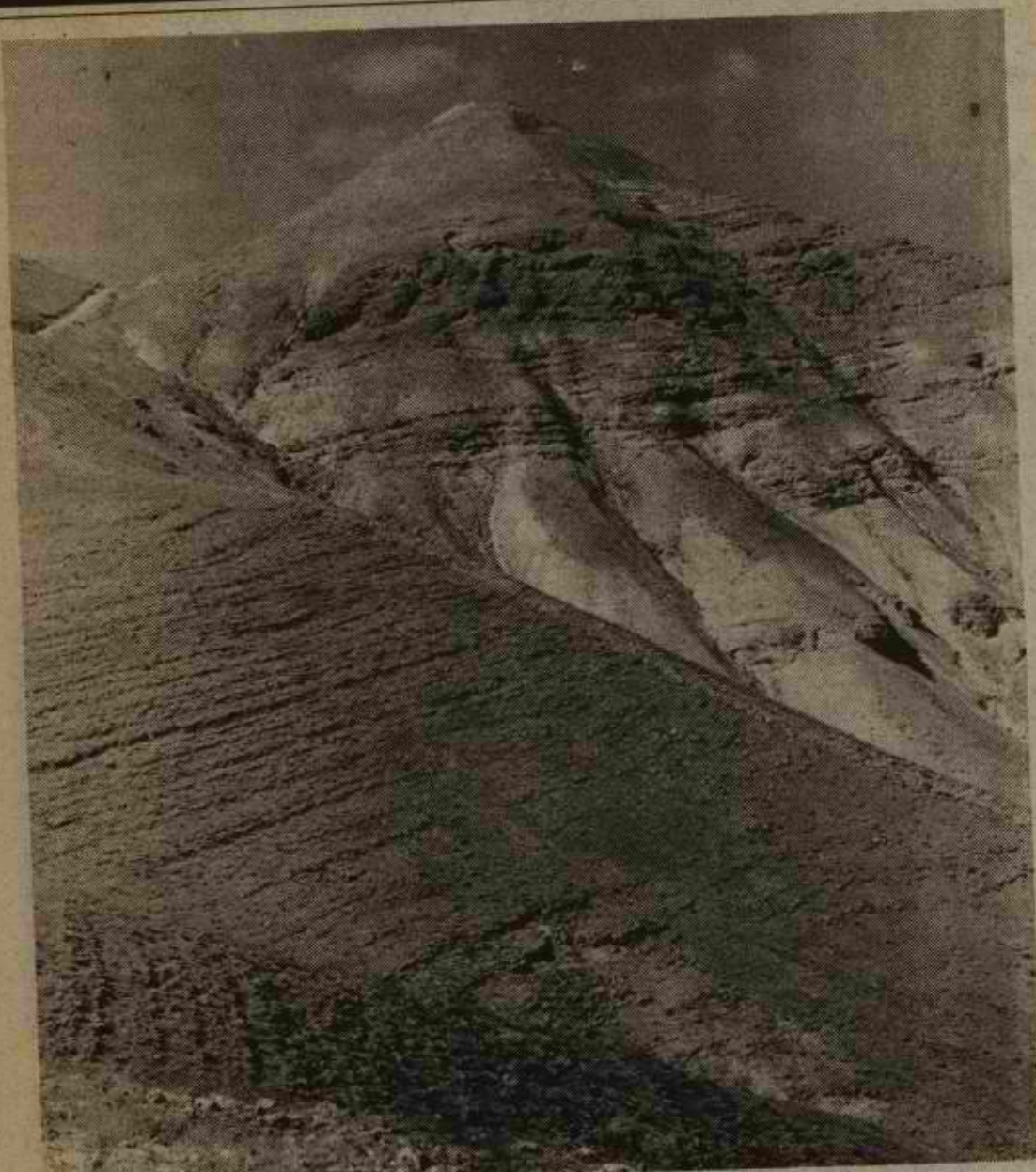
הנה מניח
600.000

הנה מניח
הנה מניח

הנה מניח
הנה מניח

הנה מניח
הנה מניח

מיסגת סרטבה כפי שצולמה מקו המצור הרומאי, מבט לצפון (צילם: זאב רדובן)

אלכסנדריון- החשוב במצרי החשמונאים

**„אלכסנדריון — מבצר נהדר
בראש הר גבוה“, כך מתאר יוסף
בן מתתיהו את החשוב במבצרי
החשמונאים שעל פסגת
הר-סרטבה מעל בקעת הירדן**

מאת יורם צפירי *

גבוה מעל בקעת הירדן מתנשאת פסגת סרטבה — הר מחודד המגיע לגובה 377 מ' מעל פני הים (כ-650 מ' מעל הבקעה). עלי-ליתו דמויות הקונוס מלווה את הנוסע בכביש הבקעה בין יריחו לכביש שכם — גשר-אדם, וחיא בולטת למרחקים גם כלמי מערב בכיוון השומרון, מול מעלה אפרים, איזור עקרבה או כביש-אלון.

„מאין היו משיאין משואות?“

שמו הערבי של ההר, קארן (=קרן) סר-טבה, מסגיר את זהותו העתיקה: זוהי, קרוב לוודאי, סרטבא, הנזכרת בפרשת הדלקת הד-משואות בראשי חודשים בימי הבית השני:

„כיצד היו משיאין משואות? מביאין כלונסאות של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורה פשתן וכורך במשיחה, ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חברו, שהוא עומד כן בראש ההר השני; וכן בראש ההר השלישי, (משנה ראש השנה, פרק ב', הלכה ג'). לאחר שהמשנה מתארת כיצד עשו את הד-לפידים ממוטות ארז ארוכים והניפו אותם למעלה ולצדדים, עד שהבטיחו שחברם בראש ההר הסמוך הבחין בהם, עוברת המשנה ל-תאר את התחנות הראשיות בדרך העברת אותות האש לכיוון גולת בבל, דרך עבר ה-ירדן:

„ומאין היו משיאין משואות? מחר המשחה לסרטבא ומסרטבא לגרפינא, ומגרפינא לחוורן, ומחוורן לבית בלתי; ומבית בלתי לא זו משם, אלא סוליד ומביא ומעלה ומוריד, עד שחיה רואה כל חטלה לפניו כמדורות האש“ (שם, הלכה ד').

באותם ימים, שהמשנה מספרת עליהם, טרם היה לוח שנה קבוע וראשי החודשים נקבעו לא רק על פי חישוב מראש (אף על פי שיכלו לחשב מתי, באופן כללי, עשוי ראש החודש לחול), אלא קבעו זאת על פי מולד הירח: עדים היו מופיעים בפני בית דין מ-יחוד בירושלים ומעידים, שראו את חרמש הירח מופיע מחדש בשמים סמוך לשעת הד-שקיעה. את הידיעה הפיצו בכל רחבי הארץ ובתפוצות והקפידו על כך שהכל ינחגו על פי החלטת בית הדין הירושלמי — שאם לא כן, יהיו קהילות החוגגות את החגים או מת-ענות בצומות שלא בתאריך המקובל על כל ישראל. התחנות העיקריות — שבחן, קרוב לוודאי, הדליקו מדורות גדולות שנראו למר-חקים — הן הר-המשחה, הוא הר הזיתים; סרטבא, היא קרן סרטבה שלנו; גרפינא, היא קרוב לוודאי ג'בל עירפן שבמרומי הגל-עד, ממזרח לירדן, סמוך לעיירה עג'לון; חוורן, הוא החורן בסביבות הר הדרוזים ובית בלתי הנמצאת מעבר למדבר הסורי ממזרח. מאחר שאין קשר עין ישיר בין הר הזיתים לבין פסגת קרן סרטבה, והרכס של הר בעל חצור חוצץ ביניהם, עלו ספקות שמא אין (חמשד בעמוד תבא)

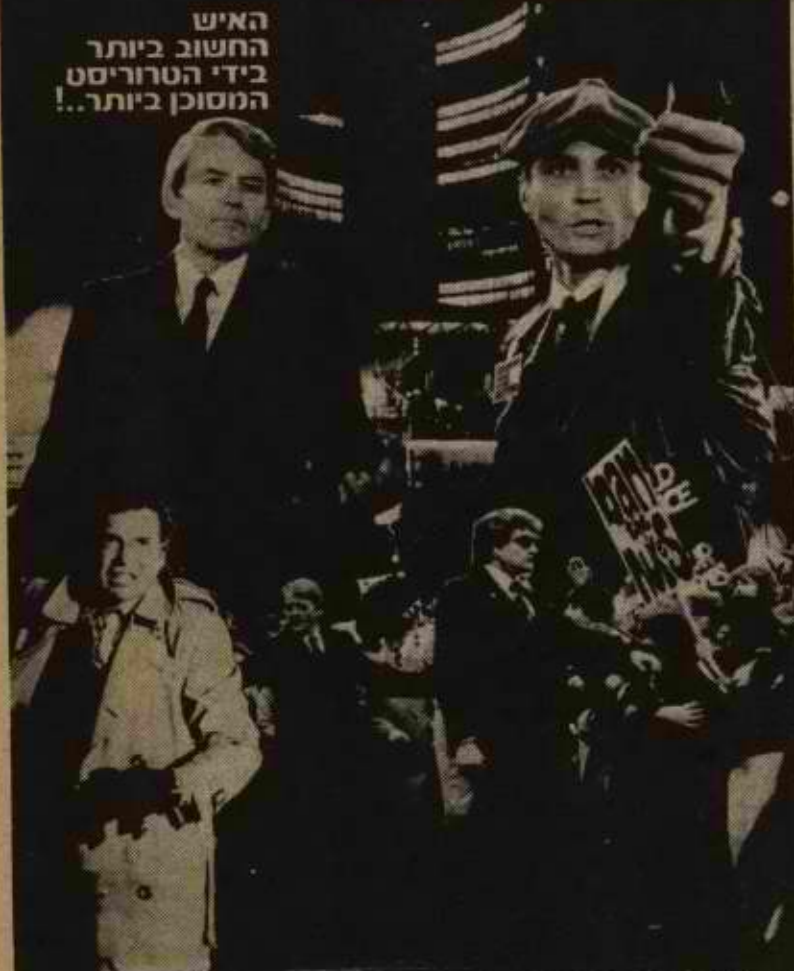
* ד"ר יורם צפירי — המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים

3 חיק וויס

30.3.81 התנקשות בנשיא ריין
6.10.81 רצח הנשיא סאדט
האם הוא הבא בתור?

האיש
החשוב ביותר
בידי הטרוריסט
המסוכן ביותר...

ויליאם שאטנר • אוה גרדנר • האל הולברוק
נשיא במלכודת

עכ"פ ספרו רב המכר של צירלס טמלטון THE KIDNAPPING OF THE PRESIDENT

בכורה	תל-אביב	שבוע	ירושלים	הפצה:
ארצות	"תל-אביב"	2	"עדן"	"אינק"

פוך" - המרצדס של האופניים
מציעים את **"אופני פוך"**
10 הילוכים, שילדה מפלדה קלה, וסד רגישות לעצירה
במחיר פרסום במבצע בחנויות השקם
10 שנות אחריות!!
הנחה גדולה על מזומן או 3 תשלומים
היבואן: סנבייק
טל. 223415

קצין מכונה - זה בשבילך!

מתקבלים:

- בוגרי בתי"ס מקצועיים במגמת המתכת
- מסיימי 11 שנות לימוד מסמ"ר*

באניה החדשה תמצא עולם טכנולוגי מתקדם
ומתוחכם, תרכוש מקצוע מבוקש ביותר,
תיהנה ממסלול קידום מהיר ומתנאי עבודה
ושכר טובים. בדוק בעצמך ותווכח!

- * תשלום גבוה כבר בעת ההכשרה ההתחלתית.
- * משכורת חופית מלאה בעת לימודי הקידום.
- * עבודה בלתי שערית, מענינת ורבת אתגרים.
- * שכר גבוה (חלק במט"ח) תוספות והטבות.
- * כ-4 חודשי חופשה בשנת עבודה.
- * אס שירות בצה"ל, בריאות תקינה והנך בעל השכלה מקצועית כניל, פנה מיד לרשות לחינוך והכשרה ימיים.
- * בחיפה: רח' נתן (קייזרמן) 11, ליד כיכר פריס, בימים א'-ו' בשעות 8.00-14.00.
- * בתל-אביב: במגדל שלום, רח' אחד העם 9, קומה 28, בימי ב' בשעות 9.00-14.00.

* לאחר שישלימו 6 חודשים במכינה וימצאו מתאימים

לנוחותך תוכל גם למלא ולשלוח התלש
לכבוד הרשות לחינוך והכשרה ימיים ת.ד. 1909 חיפה, 31018
אבקש לשלוח לי מפרטים בקשר לקורס/מכינה לקציני מכונה
שמי: _____ כתובתי: _____
מיקוד: _____ גילי: _____ השכלתי: _____

קצין בצי הסוחר - כדאי יותר!

הרשות לחינוך והכשרה ימיים • משרד העבודה / האגף להכשרה מקצועית

הנמרץ והנמחר בין השנים. את האחרון, אריסטובולוס, נאלץ לבסוף להכניע בכוח, אך לפני כן התנהל ביניהם משא ומתן ממר. פומפיוס חנה בבקעה, במקום הקרוי קר ראי (באזור הגפתליק של היום, סמוך ל- צומת הכביש לגשר אדם), ואריסטובולוס ירד אליו מפסגת הסרטבה. עד שלא נכנע אריסטובולוס והסגיר בידיו את המבצר הגבוה, שנראה כאילו נבצר יהיה לכבוש בקרב, לא העז פומפיוס להתקדם לעבר יריחו וירושלים. הנשק באותם ימים היה קצר טווח. טווח ההריגה של חץ הנורה מקשת הגיע לכמה עשרות מטרים, ואפילו מכונות הירי של חצים או אבני בליסטראות לא הרחיקו מעבר לכמה מאות מטרים. לא היתה סכנה של ירי ישיר מן המבצר אל הדרך שבבקעה, אך פומפיוס הבין שאין הוא יכול לקדם את הלגיונות ולהותיר את אלכסנדריון בלתי נכבשת מאחור - כי הרי אפשר היה לצפות מלמעלה ולשלוח פלוגות מהירות, שיארבו ליחידות בודדות העוברות בדרך, או ינתקו את קווי האספקה.

אלכסנדריון - סרטבה, המבצר שנראה כי אילו אין לכבוש בקרב, לא נפל בקרב אלא במשא ומתן. זה יהיה גורלו גם בהמשך ימי בית שני.

מלחמה ומצור

אריסטובולוס החשמונאי הובל לרומא כי ברעובה, אך בנו אלכסנדרוס שב וחרים את נס המרד, כשש שנים לאחר מכן. בשנת 57 לפני הספירה הוא חזר והתבצר במבצר אלכסנדריון, לאחר שכבר נחל תבוסה ראשונה במערכה ליד ירושלים, מידי הנציב הרומאי גאבניוס. הפעם נערך מצור והיו קרבות סביב סרטבה, בהם הצטיין במיוחד אחד מן מפקדי הכוחות - מרקוס אנטוניוס, לימים שליט המזרח ואחד המפורסמים ביותר בין מצביאי רומא. שרידיה של מערכת המצור הרומאית עדיין ניכרים פה ושם על הגבעות והמדורות מסביב למבצר. גם הפעם לא נכבשה אלכסנדריון בקרב, אלא אלכסנדרוס נכנע וויתר. הרומאים מיהרו להרוס את המבצר, כי הבינו שעצם קיומו יש בו כדי לעורר כוונות של מרד בלב החשמונאים, שלא השלימו עם הכיבוש הרומאי. ואכן, לא עבר זמן ואריסטובולוס האב שב ומרד. הוא ניסה להיאחז באלכסנדריון, אך לא הספיק לקר מן את הריסות המבצר, ומפחד הרומאים מיהר למכור - המבצר שבעבר הירדן - אך חובס בדך לשם.

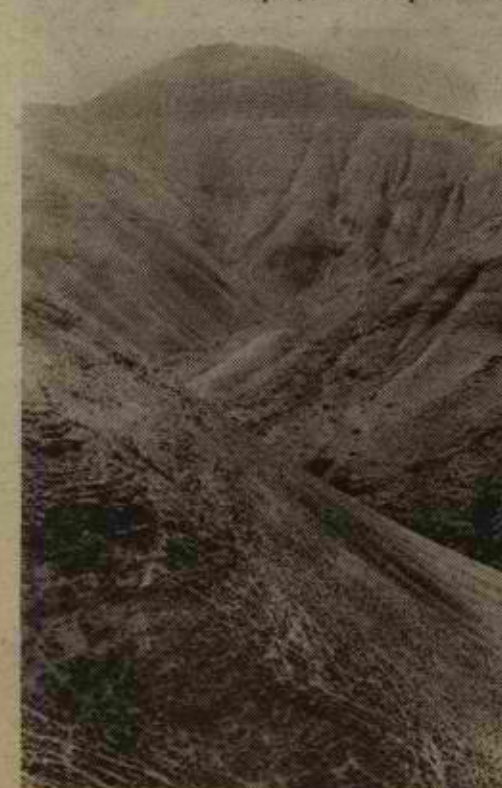
ימי הורדוס: מבצר פאר ומקום קבורה

עידן חדש בא לאלכסנדריון עם עליית ה- מלך הורדוס. מלך זה ירש מן החשמונאים את האהבה למבצרי המדבר. בימיו חודשו המבצרים ונוספה בהם בנייה רבה. הוא הקים את המבצר בהורדיון והועיד אותו לעצמו כי ארמון מפואר, מרכז מינהלי ומקום קבר. בימיו הגיעו מכור - ומעל הכל מצדה - לשיא תפארתם. גם את אלכסנדריון הוא בנה מחדש בהשקעות גדולות. וכאשר, בשנת 15 לפני הספירה, בא לבקר מרקוס אגריפה, שהיה משנה לקיסר אוגוסטוס, אירח אותו הורדוס ופינקו בתענוגות בארמונות שבנה בערים שונות, ובין היתר גם באלכסנדריון.

בימיו של הורדוס ירשה מצדה את מקום אלכסנדריון כמבצר בכיר. אלכסנדריון, יותר מכל מקום אחר, עדיין מזוהה היתה עם השושלת המובסת של החשמונאים. כשהיה הורדוס בראשית ימיו במצוקה ר- פאז את משפחתו במבצרים השונים, נפל ב- חלקה של אשתו מרים בת החשמונאים ל- הות באלכסנדריון (שהות שהיתה למעשה (המשך בעמוד 35)

מתוך קדמוניות - רמון לעתיקות א"י וארצות המקרא
החברה לחקירת א"י ועתיקותיה

פסגת סרטבה - אלכסנדריון, המדרון המזרחי הפונה
לבקעת הירדן, שים לב לפתחי בורות המים שסיבב
הפסגה (צילום: זאב רדוב)

(המשך מהעמוד הקודם)
סרטבה הנזכרת במשנה זהה עם קרן סרטבה שמעל בקעת הירדן. אך אם נזכור את ראשית התיאור במשנה, על האנשים הממתינים ב- ראשי ההרים ומוכנים לקלוט את הידיעה ולהעבירה מפסגה לפסגה אל כל רחבי ה- ארץ, נבין שהידיעה אכן הגיעה אל סרטבה דרך תחנת ביניים, אשר החשובה בהן היתה בסביבות בעל חצור - ומכאן, מסרטבה, העבירה אל מעבר לירדן מזרחה. ואכן, ב- קטע מקביל בתוספתא (= שהוא קובץ הל- כות שלא כונסו במשנה) מציינים גם את פסגת התבור ועוד מקומות שמהם הפיצו המשוואות את הידיעה אל רחבי הישוב ה- יהודי בארץ ובעבר הירדן.

קושי גדול גרמה התנכלותם של הכותים, הם השומרונים, שבידם מצוי היה לוח שנה אחר וחגיגהם נחוגו במועדים שונים, ולא ה- יה פתרון לדבר עד שהמירו את שיטת המ- שואות בשליחים, שיצאו דחופים לקהילות כדי לבשר את תאריכי החגים:

"בראשונה היו משיאין משואות. משקילקלו הכותים, התקינו שיהו שליחין יוצאים" (שם, הלכה ב').

ביצורי אלכסנדריון

אך לא מקומה של סרטבה בין תחנות המשוואות הביא לה את עיקר פרסומה וחי- שיבותה. שרידי ביצור מרשימים מימי בית שני, שנתגלו על פסגתה, הם שעשו אותה יעד מושך למבקרים וחוקרים. נתברר ללא ספק, שהיה כאן אחד המבצרים החשובים של יהודה. היה זה אוסטרי תושב ירושלים, בשם ציוקה, אשר זיהה לראשונה ב-1866 את פסגת קרן סרטבה עם אלכסנדריון, המבצר שיוסף בן מתתיהו מרבה לספר עליו ולפארו. בפעם הראשונה אנו קוראים עליו בימיה של המלכה שלומציון, היא שלומית אלכסנ- דרה, אלמנתו של אלכסנדר ינאי שמלכה א- חריו (76 - 67 לפני הספירה). אז נזכר המ- קום בספרו של יוסף בן מתתיהו כאחד מ- שלוש המבצרים החשובים ביותר ביהודה, בהם שמרה המלכה את עיקר אוצרותיה. ה- שנים האחרים הם הורקניה שבצפון מדבר יהודה ומכור שבמזרח, ממזרח לים המלח.

השם אלכסנדריון מנציח, קרוב לוודאי, את שמו של אלכסנדר ינאי - הגדול במלכי החשמונאים (103 - 76 לפני הספירה). מלך זה, שנודע בהעזתו ובאי פשרנותו, הצליח להרחיב עד לשיא את שטח מלכות החש- מונאים. כבר בימיו הגיעה לבשלות השיטה שפיתחו החשמונאים להגנה על יהודה ה- פנימית ועל בית המלוכה בפרט: הקמת מב- צרים בראשי פסגות במדבר, שניתן לברוח אליהם ולהתבצר בהם בפני אויב פולש. מב- צרים אלה הוגנו על-ידי ביצור טבעי ועל-ידי חומות עשויות ביד אדם. לצורכי, היושבים למעלה והנהנים מאוצרות מזון, ציוד ומים שהיו קיימים דרך קבע במקום, היה יתרון גדול על פני הצרים, שנאלצו להילחם בתנ- אים קשים של שטח מבוותר, חוסר מים ונחי- תות טופוגרפיות. לימים עתיד הורדוס לפתח שיטה זו עוד יותר מקודמיו.

מבחן מלחמתי ראשון נגד פומפיוס

המבחן הראשון של אלכסנדריון, שאנו יודעים עליו מפי יוסף בן מתתיהו, ארע כבר בשנת 63 לפני הספירה. המצביא הרומאי פומפיוס היה בעיצומו של מסע כיבוש המז- רח וכבר השתלט, בשם רומא, על אסיה ה- קטנה (כיום תורכיה) ועל סוריה. ביהודה התחרו זה בזה שני אחים, בניה של שלומ- ציון, ושניהם פנו לפומפיוס כדי שיתמוך ב- טענתם לשלטון. פומפיוס מצא בכך עילה ל- התערבות, ולבסוף הכריע בזכות הבכור, הור- קנוס, נגד אחיו הצעיר אריסטובולוס, החזק,

אותי טרמפ, ועכשיו כזו שיחה, שהתחברה
לאהבה, לטרנדית. אני והיא אורפיאוס ר'
אירודיקה, באמת?

— ראיית את אורפיאוס נגור?
— כן, פעמיים.

— התחלנו לשיר את נעימת העצב אין
לו סוף לאושר יש ויש...

— את סטודנטית או משהו כזה?
— משהו כזה. סטודנטית לקולנוע באר'
ניברסיטת תל אביב. (הכל מתחבר).

— באמת הרגשתי לרגע מין תחושה לא
מציאותית, כאילו שנינו חלק מסרט. הסרט
של החיים... נשמע טוב? הסיבוב לעפולה
מתקרב... אני מרגיש שאני רוצה לאמר
לך...

— את יודעת הפנים שלך מדברות אלי...
הרגשתי...
— היא מסתכלת בי.

— הנה עכשיו מגיע הסיבוב לעפולה.
את תוריד אותי. תסגרי את הדלת ותעלי
מי לך מאחורי ענן אבק, סוף טוב לסרט,
לא?

— "414013"
— מה זה?

— זה מספר הטלפון שלי. רמת אביב.
— 414013, 414013. אני חוזר על המס'
פרים פעמיים. היא מחייכת. הגיע הסיבוב
לכיוון עפולה.

— התבוננתי בה שוב. היא הביטה בי. לי
התראות. 414013. היא חזרה פעם נוספת
על המספר, הדלת נסגרה והיא נעלמה מ'
אחורי ענן אבק.

— אני עומד בצומת. עדיין נסער מבלבל.
שיער שחור על הכר, קליאופטרה. קולנוע.
חיים. קולנוע. עין חרוז.

— 414013, לך תדע אם זה נכון? איזה
טרמפ מטורף. איך שערך דקות של נסיעה
יכולות לערבל את כל הרגשות.

— אני עומד בצומת, אין אף רכב בסביבה,
לך תדע אם כל זה באמת קרה? ואולי
זה חלום. פילוסופיה בגרוש. מתקרב רכב.
צריכים להיות מציאותיים, לא? אני מרים
את היד.

— מתקרבת מרצדס אבל היא פונה מע'
רבה. מרצדס אפורה מבהיקה. יופי של
אוטו. הנהג שמן, גדול, חמור סבר. מעשן
סיגר. המרצדס עוצרת בסיבוב. ומי יוצא
ממנה? סגן יובל מהשריון, עם חיוך של
נצחון על פרצופו. לא בטנק, לא בוליאנט,
אבל במרצדס. הוא מתקרב אלי; "ונו אתה
רואה, בחיים משתלם לחכות לפעמים, לא
צריך לקפוץ על הפיאט הראשונה שעוברת.
(המשך בעמוד הבא)

— את מהקיבוץ?
— לא אני עירונית. תל אביב. הייתי את'
מול ברמת-הגולן. טיילתי. ישבתי יום שלם
בבריכות של הזווית העליון ובהיתי, בצר'
קים השחורים, במים, במפל, מכיר את
המקום? כיף אמיתי שם.

— מכיר, בטח.
— שתיקה.

— תגידי בסופו של דבר את מגיעה היום
לתל אביב? (כמעט וביקשתי להמשיך אי'
תה, לא משנה לאן היא נוסעת).

— בסופו של דבר אני מגיעה לאן שכולם
מגיעים...

— שתיקה.
— אני מקווה שאת לא מתכוונת להגיע
לשם עכשיו?

— לא עכשיו. הרי אמרתי לך שאני מגי'
עה לעין חרוז.

— נכון.
— שתיקה.

— את יודעת, בעצם מה זה חשוב לאן
מגיעים, העיקר שנהנים מהדרך...

— אתה באמת חושב ככה?
— אני לא יודע. אני חושב שגם הדרך
וגם המקום שאליו מגיעים חשובים באותה
מידה, כלומר גם הדרך וגם המטרה, צרי'
כים להיות מודעים לדרך כשהולכים, לה'
יות קשובים לה, אז נהנים יותר, חווים
יותר, הכל ביחד זה השלמות הדרך והיעד,
אבל גם היעד הוא באיזה שהוא מקום חלק
מהדרך אם ממשיכים הלאה (פילוסופיה ב'
גרוש).

— זה כבר יותר טוב (היא מחייכת)...
— מה שמך?
— קליאופטרה...

— ברצינות?
— כן, נו...

— (אני מנסה אחרת) — איזה צירוף
מקרים. לי קוראים מרקוס אנטוניוס, ואני
מגדל נחש משקפיים אצלי במרפסת. את
יכולה לבוא לראות אותו אם מתחשק לך...

— דרך אגב את יכולה לעצור ליד הפירמידה
הקדומה...

— היא צוחקת. שמי אוסנת.
— לי קוראים יורם.
— נעים מאוד.

— באמת?
— כן.

— יותר יפה היה אם היו קוראים לך
אירודיקה...

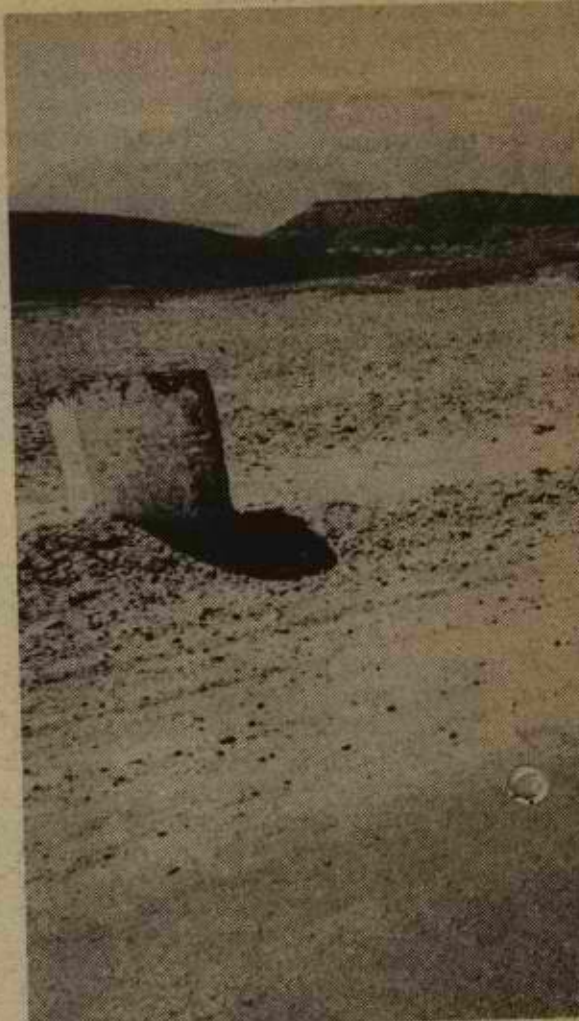
— ולך אורפיאוס, בטח?
— איך שתצרי. שתיקה. לפתע שנינו
פורצים בצחוק. לפני עשר דקות היא לקחה
מלאים עדינים, שפתיים.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

(הצילום — שמחה לבידון)

הפיאט לפתע בצד הדרך. המושב האחורי
תפוס ע"י חבילה גדולה. שוב מקום אחד.
הפיאט מחכה. אני מסתכל על יובל מ'
השריון, יובל מסתכל עלי ואומר: "אני
לא בנוי לפיאטים כאלה, אני או טנק או
וליאנט". "אמרת, אמרת" — אני אומר,
רוץ לעבר הפיאט הקטנטנה. נכנס מתנשף
מעט, אומר תודה רבה שגירתי. המכונית
עולה על הכביש, נוסעת... אני מביט בנוף
שמימיני, אחר מביט שמאלה ורואה שיער

זור, ארוך, חלק, עוטף כתף חשופה, עיניים
כחולות עמוקות, שפתיים עבות חושניות,
קוים רכים, מעוגלים, מלאים, עדינים — ש'
דיים נחות תחת בד לבן דק, מתנשמות... ה'
בד הלבן מגיע עד לטבור, חצאית דקה מזוג'
שה את חיתוכן של הרגליים, כפות הרגליים
עדינות, בתוך סנדלים כחולים, אצבעות הי'
דיים הארוכות על ההנהגה השחור. שיער שחור
חלק ארוך עוטף כתף חשופה, קוים רכים
מלאים עדינים, שפתיים.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

(הצילום — שמחה לבידון)

הבוקר זה נשמע מרעיש. נוסעים...
"אפשר להגיע איתך עד לצמח ז' — כן,
אני עוצר שם בתחנת דלק". מאחורי בטר'
זיט מושלכים בגדים צהובים מוכתמים ב'
כתמים כהים. "מה זה הבגדים האלה ז'
זה, בגדים מלוכלכים של עובדי תחנות דלק
בסביבה. אני אוסף את הבגדים מכל תחנות
הדלק".

— אני מביט בכינרת. הכל בחוף, כל כך
נקי ורך — ובפנים בגדים צהובים מוכת'
מים בשמן ובדלק. אני מביט בצהוב של
בגדים ושל הטרנזיט ובנהג כהה העו'
שעל רקע כל הצהוב הזה נראה עוד יותר
כהה. בחוף ירוק וכחול חיוור. ליד שמשת
החלון מוצמד מאחורי קטן ורוד, ולידו
תפילת הדרך: "יהי רצון מלפניך י' אלוהינו
ואלוהי אבותינו שתולכנו לשלום ותציעינו
לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ול'
שמחה ולשלום, ותצילנו מכף כל אויב ר'
אורב ולניסים וחיות רעות בדרך ומכל
מיני..." הנהג פותח רדיו. ברדיו בלז מוכר,
"יש לי קוקאין, שרץ לי במוח", "איינו גוט
קוקאין רינג אראונד מיי בריין". אריק
קלפטון? מגיעים לתחנת הדלק שבצומת
צמח.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

משרטטת כשהיא חוצה חלל בין שתי נק'
דות, לבין גירוד מעצבן מאחורי האוזן...
השעה עשר וחצי בבוקר. התעוררתי מאר'
חר לאחר לילה בתוך שק שינה, על שפת
הכינרת. היום נתחיל לתפוס טרמפים לדר'
רום. הכינרת תכולה, חיוורת. אני נכנס
למים. צולל. איזה חומר משונה זה מים.
כל כך קל לחדור לתוכו. זה היה לפני
שהזרמנו את השפכים לכינרת. הנה אגמיה
סטה לה על גבי המים הלשושים. אגמיה
שחורה על מים חיוורים. אני מפזם לי
את "הברבור" מתוך קרנבל החיות של
סן סן, מנסה לחקות נבל, צ'לו, אבל אני

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

הרבה דברים נשארו איתי מאותה נסיעה.
עם זה היה בקיץ ועכשיו כבר חורף, אבל
כשאני נזכר באותה נסיעה בטרמפים מה'
כינרת ועד לים סוף — עד לדחב, אני עדיין
חש את צל לטיפתה של רוח חמה; עדיין
העיניים מצטמצמות לעיתים לכדי סדק צר,
מתנוונות מפני האור החד, אפילו כשה'
שמים מעל שחורים. אני נזכר במשפט,
קטע משיחה סתמית תוך כדי נסיעה: "הי,
אתה לא מריח ריח של שום ז'?" "לא". —
זה בטח מהריסוס של השדות".

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

— תגידי, לאן אתה צריך להגיע?
— אה, אני... כן, בעצם אני רוצה לה'
גיע לדרום, לסיני, לדחב, בטרמפים דרך
הביקעה, יש לי רגילה, אני בצבא, ויש לי
רגילה עכשיו (כמעט בקשתי ממנה לבוא
איתי. באותו מישפט).

— אני רואה שאתה בצבא...
— כן...

— אז אני אעצור לך בפניה לכיוון עפ'
לה, אני מגיעה לעין חרוז.

— אני מביט בנוף שמימיני, עוד מרחב ירוק.
חמניות בשלות, שופעות גרעינים, עומדות
נוגות, מחכות. מבטינו נפגשים לרגע ארוך.
היא יפה מאוד בעיני. דבר מה שברירי וחזק,
עדין ופראי, פשוט ומיסתורי עולה מפניה,
מוגפה — יופי אכזרי יומיומי, אלילי כמ'
עט. הדמיון מתחיל לעבוד: שיער השחור
פזור על הכר הלבן, עורה חלק, שפתייה ח'
מות, היא מניחה את ידה על פני, אני
נושק את ידה והיא אומרת:

אתה מיטלטל בין שתיקה לדיבור, לשתי קה, לדיבור, בין עליונות של אוטו המקרטע במורד גיבעה לבין המלנכוליה של רכב החור צה את הערבה בחצות הלילה. וכל הטלטלות הללו יוצרות את הרטט, את השלשבת הקטנה שמרצדת בפנים, הפעם הנסיעה היא לא אמצעי להגיע אל... לברוך... הפעם הן נסיעה היא מטרה — לנסוע כדי לנסוע. ים המוות עם גבישי מלח דוממים צרובי שמש, והים האדום עם מעמקי הסגולים הכחולים, עם אלמוגים וקונכיות הצופנות סוד בקרבן. מהכנירת ועד ים סוף — עד דהב. זה היה בקץ ועכשיו כבר חורף, אבל כשאיני ניזכר באותה נסיעה אני חש את צל לטיפתה של רוח חמה. עדיין העיניים מצטמצמות לעיתים לכדי סדק צר, מתגוננות מפני האור החד, אפילו כשהשמיים מעל שחר רים, וטיפות גשם דקות נחות על חלונן.

יודע. אני ניגש לשני האנשים שהגיעו בפולקסוונג. אני שואל אותם לאן הם מגיעים, ר אחד מהם עונה לי: "נועבה", אני מביט בו, במספר הצהוב, הם לא מהשחחים, מאיפה אתם? מנצרת הוא עונה. נראה כי הוא מבין את לבטי. אפשר לסוע איתכם? "בטח", הוא אומר. אני נפרד ממיכה ויחצק והסמיטריי לרים, ועולה על הפולקסוונג דבל קבינה. אנחנו מתחילים לנסוע בכביש הערבה. הם מדברים ביניהם בערבית. הנהג נוהג נהיגה מסוכנת. סוטה מדי פעם למסלול הנגדי, עושה סיבובים במחירות מופרזות. מדי פעם הוא מניח את ידו על מיצחו, פתאום הוא מסתר בב אלי ושואל, תגיד לי, אתה יודע לנהוג? יש לך רשיון? אני לא מרגיש טוב, אני עייף, כואב לי הראש, אני נוהג מנצרת בלי הפס"ק". אני עובר קדימה. מתניע. ומתחיל לנהוג. * * *

סעים תמיד זוגות. מיכה מדבר עם יחצק, נהג הסמי השני, במטורלה. בחוץ חושך. ים המלח מואר רק בחצי ירח. רואים אותו בקושי. מיכה מספר על חברה שהתחפז, ואיך ניצל פעם מסכנה כזו... הם נוסעים נסיעה ארוכה מהדרום עד ל צפון, מחפצון עד לדרום. שותקים. רק אתה, הסמי, והמידבר. כמה זמן יקח עד אילת? שרשבע שעות, אנחנו עוצרים בצומת הערבה. מחכים לעוד מובילים שצריכים להגיע. צומת הערבה. עוצרים, יורדים. בחוץ ליד המחסום יש פונדק קטן. מזמינים שלושה תורכי, פיתה עם טחינה וחביתה... יחצק מ שתכל על שני הסמים החונים זה ליד זה, ואומר: "נו מה דעתך על שני הסוסים ה אלה? אבל פייר של מי יותר יפה?" אל הפונדק מגיעה פולקסוונג דבל-קבינה. ירוקה. מיספר צהוב. אני שואל את מיכה עוד כמה זמן נחכה, והוא אומר שהוא לא

מזה, אתה יודע, שתי מישפחות יצאו מחצור הגלילית לחופש באילת ונחרצו בתאונת דר כים, אז מה אני צריך את אילת? — זה באמת מפחיד אותך? אז איך אתה יכול להיות נהג? — מה פתאום מפחיד, אני סתם ציינתי עובדה. וואללה, מה אנחנו מדברים על דב רים מבוססים כאלה? לשיר אתה יודע? ושמעון שר, "צריך לחייך, בזהירות לא לה רוס, צריך לרקום חלום נפלא ביום בהיר, מחר יהיה טוב יותר, אבל בינתיים, אפשר לצחוק ללא סיבה, אפשר גם לשיר, ליי, ליי, ליי, ליי... מה חשבת שאני אוהב את שימי תבורי, את זוהר ארגוב, אדוני אני אוהב את חוה אלברשטיין, פיטר פול ומרי, ליאונרד כהן — מכיר את השיר שלו על עקידת יצחק? שיר חזק, אחה?" שמעון כהן כביר שר עוד איזה שיר באיט לקית, נכנסים לדוד. לשם מדבר עם המגיד. נכנס למיטבה. מביא שקיות חלב, וממשיכים הלאה. שמעון אומר שהוא אוהב לנהוג ולשיר ביחד. כף.

לשם שותה בהנאה את החלב, ואומר: "בחיך בשביל מה לך את סיני, בוא אלינו לבדיאל, נראה לך את הפרות..." שמעון כהן כביר: "ואללה, לשם, אתה מופרע. הבן אדם הולך לראות סקוויני ערומות קומפלט על החוף, ואתה מציע לו את הפרות של זבדיאל, בחיי חושם הלשם הזה. אתה יודע מה יורם, רק בלל הסקר דינביות אני ארד עוד לסיני. אני משתחרר עוד חודשים. עוד חצי שנה מחזירים את הכל, צריך לקפוץ לשם לפני זה, לא?" בחוץ כבר חושך. הגענו לצומת. להתראות. לשם ושמעון כהן כביר ממשיכים לירושלים. אני תפסתי טרמפ עד המחסום שבכניסה לים המלח, עם חברה מקליה. במחסום ער צרים את כל הרכבים. בטח יש רכב שנוסע עד אילת.

מחסום. כלבה. עגיל בארז.

במחסום — קבוצת חיילים. צדוק יושב על הכיסא ובידיו גיטרה, שהוא לא יודע לנגן עליה. לידו עוד חייל שמספר על החברה שלו, לינדה, מתנדבת מדרום אפר ריקה, שלימדה אותו איך אומרים אני אוהב אותך בשפת הזולו. צדוק יש עגיל בארז וכל פעם שמתקרב רכב למחסום. הוא שם חתיכת פלסטר קטנה על תנוך האוזן, כדי שלא יראו את העגיל. הרי אסור ללכת עם עגילים בצה"ל. פתאום מדברים בקשר. מקפצים את החברה מהיחידה, זיקוק תאורה נידלק במרחק. אומרים בקשר שזה תרגיל ולא חזירה אמיתית. על הכביש מס תובבת כלבה לבנה, הכלבה של היחידה. אותה לא מעניין כן חזירה, לא חזירה, היא מסתובבת על הכביש. נעשה קריי קצת, ה הרים מסביב שותקים. צדוק אומר: "תראה את הכלבה הזו. זקנה כבר. אף כלב היחידה כבר לא מוכן לדפוק אותה". בקשר מטר טרים קצת, צדוק מחקה את קולה של ה קשרית, "שמע זו קשרית צעירה, לא יודעת מהחיים שלה, בשבוע שעבר..." שני סמיטר ילרים ענקיים מתקרבים למחסום. לאן אתם מגיעים? לאילת?...

שני הסמיטריילרים מתקדמים באיטיות. תבלמים ההידראוליים שורקים. מתחילים לשוחח: הנהג הוא מיכה, חבר קיבוץ יזר עאל. "בקיבוץ עובדים חברים בחובלה... אני חנו עובדים עם מובילי בית שאן. קשה? מת רגלים. זה עבודה. יש לך ביד חיה שסוה בת מאחוריה שלושים טון מטען, אם אתה מאבד ברכסים בידיה זה לא נעים, צריכים לדעת איך להתנהג איתה". מיכה לובש גופיה אפורה, מכנסי עבודה קצרים כחולים, סנדלים. קיבוצניק על סמי טריילר. הסמיים נר

שמעון כהן כביר (מימין) ולשם — בתא הנהג של ה"ריו" הצבאית (צילמה: אווה שטרייטנר)

הם שניים בקבינה, אבל אומרים לי לעלות מאחורה, שיהיה. יושב בתא המיטען הרוק. הדרך צחיחה. הביקעה. עליות וירידות. קר פצים הרבה מאחור ברי. חוטי מחשבה ניתקים עם כל קפיצה. תא מיטען ריק. קרני שמש מסתננות לחללו המאובק. ה תרמיל מושלך על ריצפת התא. עצוב פת אום. עוצם את העיניים. הנסיעה נמשכת. הרוי עוצרת בצד הדרך. שני הבחורים יור דים למטה לבדוק משהו בגלגל האחורי. אין פנצ'ר. אחד מהם מסתכל עלי ושואל: "תגיד עוד לא נשבר לך התחת מהקפיצות הללו?" "עוד לא, אבל עוד מעט", ואללה רחמנות עליך, בוא תעבור לקבינה". "תר דה".

לאחד מהבחורים קוראים שמעון כהן כביר, ושמעון כהן כביר יש רק אחד, כך הוא אומר. שמעון רזה ושחורר, ואילו הבחור השני, שמנמן ולבנבן, קוראים לו לשם (שם משפחה), והוא קצין ביחידת שריון בבקעה. הם נוסעים לגדוד שלהם ומשם ממשיכים לירושלים. שמעון כהן כביר הוא נהג מבסיס תובלה בצפון. לא יודע למה שניהם ביחד. זה גם לא מעניין באופן מיוחד. שמעון כהן כביר גר בחצור הגלילית, ולשם הוא מושבניק ממושב זבדיאל שליד קריית גת (עד כמה שאני זוכר).

שמעון כהן כביר: "תגיד לי יורם, השם לשם, לא מזכיר לך את השם חושם? לי זה תמיד מזכיר". לשם מחייך ואומר: "נו, אז לך ותעבוד עם אנשים כאלה...". שמעון כהן כביר: "אתה יודע איפה זה זבדיאל? וואללה, באיזה חור גר לך הלשם הזה?". לשם מתרגז מעט, אבל מחייך ואומר שוב: "נו לך תעבוד עם אנשים כאלה...". שמעון כהן כביר: "תגיד לאן אתה רוצה להגיע היום?". אני רוצה להגיע לסיני, לדבה. יש לי רגילה.

שמעון כהן כביר: "אתה יודע, אתה יושב לפני בן אדם שבחיים שלו עוד לא היה באי לת, לא היה בסיני. הייתי בלונדון, באמסט רדם, אבל באילת עוד לא הייתי". באמת? — אשקרה. — אתה לא יודע מה אתה מפסיד... לשם: "נו אתה רואה, לך תעבוד עם אנ שים שעוד לא היו באילת...". איך זה עוד לא היית באילת, בסיני? — תאמין לי, לא משך אותי. אני אוהב את הצפון, אני אוהב ירוק, לא מידבר, חוץ

(המשך מהעמוד הקודם) אתה מחכה קצת ובהא לך מרצדס, תלמד חוכמת חיים". תגיד יובל, דיברת לפחות עם הנהג? הוא היה אדם מעניין? שמעת ממנו איזה משפט שתמיד תזכור? — מה עובר עליך?

— אני אגיד לך מה עובר עלי. נכון, אתה נסעת כמו קינג במרצדס. אני קיפלת קצת את הרגליים ונסעתי כל הדרך שישים וחמש עם פיאט, אבל אתה נסעת עם איש שמן עם סיגר ששתק כל הדרך. ואני נסעתי עם בחורה שתישאר איתי הרבה זמן. בחורה נהדרת, יפה, מבינה, חוש הומור, מה אתה יודע, יש לי על מה להזות עכשיו... אתה יצאת מהמרצדס, מנומנם מהנוחות, אני יצאתי, חילצתי את העצמות, אבל יש לי מספר טלפון, סיכוי לסיפור חדש... אדוני אל תסתכל בפיאט, אלא במה שיש בה... — ברצינות? — ברצינות.

יובל טופח על כתפי ואומר: "שמע, אתה צודק — העיקר הבריאות", אני אומר. מתקרבת רנו צבאית. עוצרת לפנינו. שוב מקום אחד. עכשיו תורך, אני אומר ליובל. "סחטן", הוא משיב, ורץ לכיוון הרנו.

תפוח. קונצרט. יקה

עוד עשר דקות בצומת. עוצרת חיפושית אפורה. "עד לבית שאן", "הולך". אדם מבוגר כסוף שיער. עיניים מחייכות מבעד למשקפיים עבות. ברדיו קונצרט... אני מזהה קונצרט מס' אחד לפסנתר ולתזמורת מאת פטר איליץ צ'ייקובסקי. על המושב האחר רי ערימות של עיתונים ישנים. אני מוציא תפוח אדום מהתרמיל. אני נוגס בו ב תאורה על רקע צליליה הדממטיים של ה תזמורת. כשאני נוגר את התפוח, אני מחפש מאפרה לזרוק בה את מה שנשאר. האיש שונה, מביט בי ואומר לי במבט של יקה: "תזרוק החוצה חביבי, אולי יגדל שם איזה עץ תפוח..."

חושם. ריו. שמעון

בבית שאן הלכתי לאכול פלאפל. נחתי קצת בנן ציבורי. קראתי איזו שעה בספר תחת עץ תות, ואחר כך הלכתי לצומת. השעה כמעט שלוש אחר הצהריים. אניע בחושך. חצי שעה "מתייבש" בצומת. מגיעה ריו צבאית. עוצרים. לאן זה? עד ירושלים. עלא כיפאק, ניסע איתכם עד ים המלח.

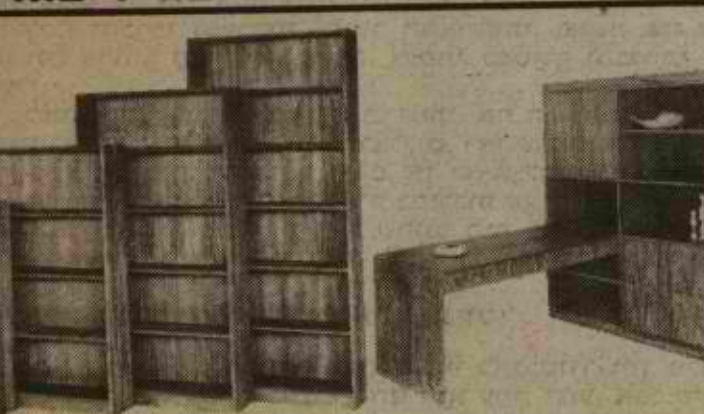
רהי"י נצרי-סירני במבצע חנוכה

הנחות גדולות 40% - 50%

מתנות והפתעות (עם כל קנייה מעל 3,000 שקל) המבצע כולל:

- * כונניות ספרים ב-5 גבהים וב-4 סוגי פורנירים (מהגוני, אגוז, אלון, טיק).
- * שולחנות כתיבה בגדלים ובגמישים שונים.
- * כונניות סטריאו ו-T.V.
- * פינות עבודה ביתיות

ופריטים אחרים מעודפי ייצור וייצוא

המבצע יסתיים ב-31.12.81 רהי"י נצרי-סירני

קיבוץ נצר סירני, טלפון 2-054-25671
באולם התצוגה במפעל, בשעות: 13.30-9.00; 15.30-19.00
בימי שישי 9.00-13.00; בשבתות 9.30-14.30.
תל-אביב: רחוב החשמונאים 91, טל. 252884 (בשעות העבודה הרגילות).
ירושלים: גאנז מוביליה, הרצוג 61, טל. 69098 (בשעות העבודה הרגילות).

קנו דרמפון והצטרפו למבצע הפרסים הענק פרטים בחנויות

אין כאן צרמפון מבצע

דרמפון-מיליון

סטודנט חזיל חבר עד 18 י"ש לך 30% הנחה

ה"התשה" התיאטרון חיפה 15% הנחה

סוד היום! אתי כספי תכניתו החדשה של

ההנחה תינתן בקופה כנגד תשלום בשיק אישי של דיסקוט-לחברי "עד 18" (עם הצגת כרטיס חבר), לסטודנטים (עם הצגת כרטיס סטודנט) ולחיילים (עם הצגת נקטס חובר).

...והטבות נוספות: בוא הכנס לאחד מסניפי דיסקוט ובקש את עלון ההטבות לחברי "עד 18" חוג הצעירים בדיסקוט "ומעלה" - תכנית ההטבות לסטודנטים.

בניה דיסקוונט

סיפורי ארץ-ישראל

עורך ומביא לדפוס: יוסף ברייזוס

על „לפנות בוקר“, מאת אלכסנדר זייד

לעבודתם. — אין דבר — אמר וצחק — היא תשוב מיד, אני בטוח שתשוב. ואמנם, כך היה.

„כעבור דקות מספר חזרה האצילה והרכב האלמוני עליה. היא חגה סביב קראוזה. השתדלה להפיל מעליה את הבדוו, אך לא הצליחה. ואז פנתה למושבה, פרצה ועברה מתחת לענפי עץ אקליפס טוס, כדי לנער את הרכב, אך הלז נאחז בגבה וברעמתה כחתול. ניסתה שנית לעבור מתחת לאקליפטוס אחר — והבדוו נפל ונתפס על ידי אנשי המושבה.

„כשהובא הבדוו אל קראוזה, כולו פצוע ושרוט, סיפר בדמעות כי אחד מנכבדי עבר-הירדן שכר אותו בכסף מלא ושלה אותו לנגוב את הסוסה האצילה ויהי מה... כולנו היינו מוכנים לחכות אותו ולשלם לו כמגולו, אך קראוזה עזר בעדנו ואמר: — ישוב ויספר לכל הבדווים שעבר-הירדן, כי לא סוסה היא זו אלא שטן — וירפו ממנה.”

לתיאבון כמו שלי נחוצים שני בעלי-בתים לפחות

כאמור — הדברים בספר כתובים ומעובדים על סמך יומניו של אלכסנדר זייד, בעריכתו של אליעזר שמאלי. אבל בספר יש גם קטעים מעטים מן היומן עצמו, כמות שהוא. הם מחוספסים יותר, ויחד עם זה נשמעים יותר. הנה קטע יומן המספר על יום עבודה אצל איכר, זאת לאחר ליל שמירה. שימו לב לריבוי הנתונים על האוכל. הבחור היה באמת בעל תיאבון בריא, וכנראה גם רעב.

„יום ולילה עברו ללא אירועים. היום מתחיל אצלי ב-12 בצהריים, ונמשך עד שעה 4 בבוקר, כאשר מאיר היום. אז אני הולך לישון עד הצהריים. היום במיוחד הרגשתי את עצמי חלש, לפעמים הזעתי בכל הגוף. עכשיו אני הולך לשמור על המושבה. הלילה לא יהיה בהיר, העננים יסתירו את הירח...”

„באיזו שעה קמתי? איני יודע. הוצאתי את השוורים, החמורון והפרדות. אחר כך פיניתי מהרפת את הזבל. ואז אכלתי ארוחת בוקר. הארוחה כללה תה ולחם עם ריבה. אחרי הארוחה יצאתי עם בעל הבית להתקין חבלים שזורים. כשסיימנו מלאכה זו, עשינו קתות לגרזנים וחפרנו בחצר תעלות, כדי שהמים לא יעצרו שם.

„ארוחת צהריים, 12.30. הארוחה כללה חתיכת דרמלוח עם זיתים ושמן יחד. התיאבון שלי טוב. לתיאבון כמו שלי נחוצים שני בעלי בתים לפחות. לאחר הארוחה פרשתי קש בשביל השוורים, ניקיתי את האבוסים ופיזרתי תבן. לפרדות ולחמורון הוספתי שעורה בתבן. חדלקתי פנס והאכלתי בדיר את הטליה ואת הכבשה-האם. התרח-צתי. האם זאת עבודה?”

„אני מתהלך בנעליים קרועות, רטוב ברגליים וקר, בפרט בבוקר כשצריך ישר מהמשכב להכניס את הרגליים לתוך הנעליים הרטובות. איני יודע מדוע עוד לא הצטננתי כמו חברים אחרים.

„מה עוד יש לי לרשום היום? כמעט לא כלום, יום ללא מאורעות. רציתי להתראות עם צפורה. שבוע שלישי או רביעי שלא ראיתי אותה. לעזאזל! למרות שהעבודה אינה בוערת אצל בעל הבית המסחאי שלי, איני יכול לגשת. אפילו בשבת אסור להיעדר. אם אבקש — הוא מתחיל להתרחם... אפילו אם אין כלום מה לעשות, לא ירשה לי ללכת לסגירה אל צפורה שלי.

„בעל-ביתם, נזכרים!”

אנשי השומר, החלוצים בעלי ההכרה הסוציאליסטית, לא אהבו את האיכרים. „לא למענכם אנו במסחה. אינכם ראויים שיעבוד אצלכם פועל עברי! לא אצלכם אנו עובדים. אינכם עברים, אלא צרה אתם! אנו מעבדים ומשקים בזיעתנו את האדמה העברית בארץ עברית.” הם היו בטוחים שהם היחידים הנושאים בעול. הנה: „אנחנו, הפועלים, היינו יושנים ברפתים ובקיר החומה הפונה אל השדות נקבנו חורים, כדי לשמוע את המתרחש בחוץ, אצל השומרים.

„הנה אני שוכב לי על יצועי ליד הבהמות ומקשיב לצעדי המי-דודים של חברי השומר, הצועד בחשכה. לצפירתו הראשונה אני קופץ ותופס את רובי, המוכן למראשותי, מגיח החוצה ועולה על קיר-הגדר, פותח בירות באוויר לעודדו, ובררגע אני מעבר לקיר, מוכן לפעולה. והקולוניסט, האיכר, ישן לו במנוחה. רק למחרת בבוקר הוא שומע מה התרחש בלילה ליד ביתו.”

„יום אחד פגשתי את מהנדס התכנון, יהודי שנשלח מגרמניה להשגיח על ביצוע העבודות. אחזתי בידו ואמרתי לו: — על אדמה לאומית מתחת את העבודה לערבים, אני תובע אותך לדקדק, כי אתה מנוול!...”

„כעבור ימים אחדים ניגש וילבושביץ לבניית בית חרושת לשמן בבך-שמן. הכל ידעו שאנו נקים שערוריה רבתי אם יעז להעסיק ערבים ולא יהודים. ואמנם לא עמד וילבושביץ בלחץ וקיבל אותנו לעבודה... מקום מגורינו בבית החרושת היה במרתף, ובחורף היו חודרים מים פנימה ורבים מאתנו קדחו. דרשנו מוילבושביץ לבנות מעון בשבילנו. למחרת הודיעו לנו ששכרנו קוצץ. קראנו: — הלאה החון הלאומי אם הוא כזה!

„נסתיימה הבנייה. הגיעה השעה לחנוכת בית-החרושת. ההנהלה הכינה נשף בשביל האינטליגנציה היפואית עם ליבונטין בראש. פיטרו אותי. כששאלתי מדוע, אנו: — אתה פועל טוב מאוד, אך בשבילנו מהפכן כמון לא נחוץ. אמרתי: — טוב, אך דעו, אני עוזב את בך-שמן. — איך? — אעבוד במטבח הפועלים.

„ביום חנוכת בית-החרושת נראו מרחוק עגלות רבות. אלה היו האורחים מיפו. הראשון שהגיע לשער היה ליבונטין. המרכבה נעצרה. ניגשתי אליה וקראתי: — הלאה ליבונטין! ליבונטין סבר בתחילה שאני מברך אותו. הוא הסיר את מגבעתו וקד קידה, ואני שוב: — הלאה ליבונטין! שמתו שתי אצבעות בפה ושרקות.

„ליבונטין קפא במקומו. לפתע פרץ עוזרו של וילבושביץ לעברי, תפס בצווארני וצעק: — הסתלק מכאן! תפסתי גרון, הנפתי מולו 'תותקלי. הוא החוויר ונס מן המקום. קראתי אליו: — בפעם הבאה תננס בלא ראש!”

גם בנטיעת יער הרצל העסיקו קודם פועלים ערבים. הפועלים היהודים יצאו לשטח ועקרו את הנטיעות. רק אחר כך נמסרה העבודה לפועלים היהודים. אלכסנדר זייד מספר שא' ד' גורדון התנגד ל„מהפכות ולשערוריות שלנו”. הוא, לעומת זאת, „היה הולך אל האיכרים ומדבר אליהם, מנסה להשפיע עליהם. האיכרים היו עונים לו בגסות, וגורדון היה בא אלינו, מלא מרידות וצער.” וסיפור נחמד יש לו על א' ד' גורדון:

„יצא לי פעם לעבוד עם גורדון. זה היה בפרדס מאזה. היינו שני צעירים וגורדון, המבוגר מאתנו. כדי שלא יפגז אחרינו היינו מרמסים אותו. הוא עבד בשורה האמצעית ושנינו עבדנו בשתי השורות החיצוניות. בלי שהרגיש בכך היינו „נוגסים” בטוריות שלנו בשורה שלו. גורדון התמלא גאווה ואמר שאינו מבין איך זה הוא מצליח להתקדם בשורה שלו בקצב העבודה שבו מתקדמים שני צעירים חסונים כמונו.”

ושבו שמירה, והפעם בגליל, בחווה בסגירה. מנהל החווה קראוזה נטו חסד לחבורת הפועלים הצעירים, אבל לא הסכים למסור לידיהם את השמירה. „הוא היה אומר כי בחור יהודי לא יצלח לשמירה, מאחר שהוא עצמו אינו יודע לנגוב.” מה הפתרון? „לילה אחד חזר סעדיה פז, מאנשי החווה, בשעה מאוחרת. השער היה סגור והשומר רבי, שפז חיפשו כדי שיפתח לו את השער, לא נמצא בכל הסביבה. אז העיר את הבחורים והחליטו מיד לעשות מעשה. נכנסו לאורווה, הוציאו פרד והחביאו אותו. אחר כך הלכו וסיפרו לקראוזה שהפרד נגנב והשומר הערבי מועל בתפקידו, הלך לו באשר הלך ואינו שומר. למחרת סולק השומר הערבי, וצבי בקר בא במקומו — הראשון לכיבוש השמירה העברית.” ואם שמירה — איך אפשר בלי סיפורים על סוסים וסוסות? הנה אחד, שבסימונו פרק בהלכות מדיניות.

„טרדות רבות גרמה לנו, השומרים, סוסותו האצילה של מנהל-החווה קראוזה... הסייחות שילדה משכו עליהן את עינם של חובבי הסוסות שבין ערביי הסביבה, ובמלאות להן מאה ימים הציעו בעדן לקראוזה מאה לירות זהב, אך קראוזה מיאן למכור. הערבים היו אכוליקטאה למראה הסוסה והסייחות האצילות שבדי היהודים, חמדו אותן בלבם והמתינו לשעת כושר. יום אחד מצאנו את שתי הסייחות מורעלות. הן מתו וקראוזה נתן לנו את הוולד השלישי, סייח, במתנה...”

„רק לקראוזה בלבד נתנה האצילה לעלות על גבה ולרכוב עליה, ואם העז משהו אחר לעלות — היתה מנערת אותו מיד. אפילו מגיה (שוחט), שהיטיבה לרכוב על סוסים, לא יכלה לרסנה ונאלצה לוותר על נסיונותיה להכניעה. פעם הצליח חיים שטורמן לעלות עליה, אך היא התחילה לדחור לעבר הכפר הערבי, חדרה למשוכת צבר סבוכה וניערה אותו מעליה. כעבור שעה קלה חזרה לחווה. „יום קץ אחד, כשהיינו עסוקים כולנו בעבודת הדיש, הגיע קראוזה ברכיבה על האצילה לבקרנו, ירד מעליה, קשר אותה לעץ סמוך ובא ועמד לידנו. פתאום הגיח אימוזה בדווי ערום למחצה, התיר לעינינו את החבל במהירות הבזק, קפץ ועלה על הסוסה והזהירה בסערה מזרחה, לעבר הירדן. קמה בהלה.

„הכל הפסיקו את עבודתם והתחילו לרוץ אחריהם, מי ברגל ומי ברכיבה. קראוזה הרגיע את המבוהלים וציווה עליהם לשוב

ציור אלי שבדרון

בבוקר לתוד הנעליים הרטובות

אלכסנדר זייד, השומר ואיש האדמה משיך-אברק, שהיה לאגדה עוד בחייו ובוודאי אחרי הרצחו ב-1938, אהב לכתוב יומנים. „לא פעם היינו מצטחקים למראה תאוותו לכתובה, שלא הרפתה ממנו אף בבואו להתארח בבית ידידי. לצד האקדה, שהיה טמון בילקוטו הקטן, היו מונחים תמיד עפרון ומחברת. זאת היתה אהבה מיוחדת לכתובה. עניינים חשובים בצד עניינים פחות-יער, רעיונות על דברים שברום-עולמנו בצד מחשבות של ילד תמים — הכל נרשם בקפדנות וברצינות...” כך כתב עליו הסופר והמורה אליעזר שמאלי, שגם עיבד יחד איתו מבחר מיומניו.

התוצאה: ספר שהופיע ב„עם עובד” תחת השם „חיי ראשונים”, ואחר-כך הספר „לפנות בוקר”, גם הוא בהוצאת „עם עובד”, אשר לו אנחנו מקדישים את מדורנו הפעם.

אלכסנדר זייד נולד ב-1886 בסיביר, לשם הוגלה אביו על ידי שלטונות הצאר אחרי שהשתתף בשביתת פועלים. האב היה יהודי יוצא-דופן בימים ההם, פועל מתכת, אומן מומחה ליציקת נחושת וברונזה. לאחר מות האב הגיעה המשפחה לוילנה, שם נתפס אלכסנדר לציונות. ב-1904 עלה לארץ ישראל, והוא עוד לא בן שמונה-עשרה. תיכף עבר להתגורר בראשון-לציון, שם עבד קודם כפועל בסדנת-הברזל המקומית ואחר כך כפועל ביקב. הנה אחד התיאורים מן הזמן ההוא, פשוט, מעשי, אמיתי ולכן גם יפה:

„צריך פועלי היקב היה בניין ארוך וצר, ומשני עבריו עמדו ספות עץ, ופשפשים רבים שרצו בהן. קירות הצריף, שלא סוידו מעולם, היו שחורים מפיה. כדי להינצל מן הפשפשים המטרדיים בניתי בשותפות עם פועלים אחדים סוכת ענפים, סמוך לצריף, ובה היינו יושנים. מעילה-אביב שלי, שפדיתו מידי בעל המלון, שימש לי מצע. הטל היה מרטיב אותנו לילה-לילה, אך לפחות נשמנו אוויר צח. הים הפריע לנו במקצת, בהיותנו שוכבים על הקרקע היה רעש גלוי מגיע לאוזנינו. נוסף לכך היתה קיימת בימים ההם בראשון-לציון תזמורת, שניגנה פעמיים בשבוע עד חצות הלילה, וצליליה נישאו למרחקים וחדרו גם לסוכתנו.”

לכאורה שטויות: פשפשים, רעש הים שמפריע, כמה ביצים לארוחת בוקר, אבל זה בדיוק מה שהופך את הדברים לחיים ומעניינים. ואותו דבר גם כשהוא מספר על לילות השמירה הראשונים שלו, גם זה בראשית דרכו בארץ:

„כעבור זמן מה התארגנה קבוצה ללכת לזכרון לשמירה. הלכנו ברגל דרך חדרה לזכרון. דמינו לטירוני-צבא, שמיכות מגוללות על הכתף, בגדים מגוללים על הכתף השניה, נעליים וקומקום קשורים מאחור, מקל ביד, שרולים ומכנסים מופשלים.

„שמרתי שני כרמים בשכר שלושים פרנק לחודש. זה היה נסיוני הראשון בשמירה. בעל-הכרם נתן לי רובה בלתי-תקין שאי אפשר היה לירות בו, ואבק-שריפה רטוב. בליל השמירה הראשון באו אלי מדי פעם השומרים הערבים. הם דיברו אלי בשפה בלתי-מובנת לי ומיששו בחפצי. וכמה קשה היה להתגבר על חבלי השינה! הלילה, ליל קיץ, נראה ארוך בלי גבול, ואני מהלך ומהלך בלי סוף.

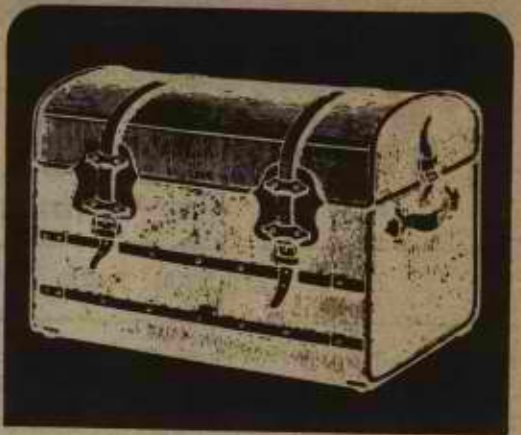
„לפנות בוקר גבר הקור וערפל לח עטף את הכרמים. ראשי היה כבד, הסתחרר, ועיני עכורות. הזמן זוחל בעצלתים ונדמה לי, כי זה חודש ימים שאני מהלך, בלי הרף. חפצתי להשיב את נפשי בענבים, אך אלה היו בוסר והקהו את שיני. חשבתי כי בלילה השני ייקל לי, אך עייפותי גברה וגררתי את רגלי בקושי רב. עם שחר התיישבתי על אבן אחת לנח מעט. לא ידעתי מה היה לי. חושי נתבלבלו והכרתי נתערפלה. כאשר התאוששתי, ראיתי שני ערבים עומדים לחטוף מידי את הרובה. צעקתי כמטורף והברחתי אותם מעלי.

„לפנות בוקר נכנסתי לסוכתי ונרדמתי. את הרובה השענתי לידי. השומרים הערבים שנגררו אחרי כצללים, ראו שוב שנרדמתי. התגנבו וחטפו את הרובה. רדפתי אחריהם, אך לא הצלחתי להדיבם... „הנגיבה הזאת לימדה אותי פרק בהילכות שמירה. התרגלתי, אחר כך, לשבת תחתיו בקורירי, עד שהגב היה מתקרב אלי. לפתע-פתאום הייתי קם ומסתער עליו, ונוקס בו את נקמת רובי הגנוב.”

אני תובע אותך לדו-קרב, כי אתה מנוול!

לא רק בשומרים ובגנבים הערבים היו לאלכסנדר זייד מלחמות. המאבק לעבודה עברית בימים ההם הוא עניין ידוע, אבל שימו לב לסמפרמנט המיוחד:

„הפעולה הציונית היתה בראשית ימיה. כל פיסת קרקע שנאלה מילאה את לבנו שמחה אין גבול. אך עבודות רבות נמסרו לידיים זרות. כאשר נקנתה אדמת בך-שמן בידי הקרן הלאומית התקבצנו שלושים איש ויצאנו לשם כדי לחפור תעלות גבול. הלכנו לשם ברגל כשאנו נושאים עמנו כלים ומצרכים להקמת מטבח. הגענו בשארית כוחותינו. לא הספקנו להסתכל סביב, והנה עומדים ערבים רבים מחכפר חדיהם ועושים את מלאכתנו. התרחחנו. הבושה הזאת! באותו לילה שלחנו משלחת ליפא, אל ליבונטין, אך הוא לא הסכים לקבל את פניה.

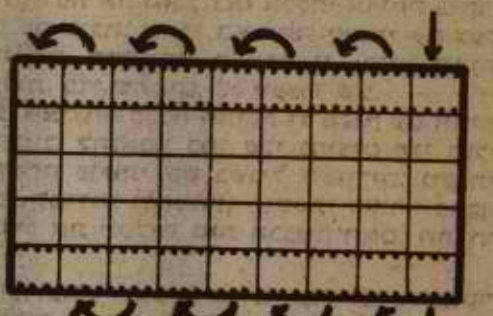
תיבת מוח

ד"ר 01013

פתרונות יש לשלוח תוך 14 ימים מיום פרסום החידות. על המעטפה (או הגלויה) יש לציין את שם החידה ומספר הגיליון. מי שלא יעשה כן לא ישותף בחגורת. אין טעם לשלוח יותר ממעטפה אחת לפתרון אחד. ריבוי מעטפות לא יזכה את הפותר ביותר פרסים.

רצועת-מילים

מאת רוני לרנר
מחידה זו עלונים לרשום מילים לפי ההגדרות כשהרשום נעשה בשורה הראשונה. למעלה למטה, בשורה השנייה — מלמטה למעלה וכן, לסירוגין, עד סוף החידה. האות האחרונה של כל מילה היא גם האות הראשונה של המילה הבאה אחריה. אם תפותר נכונה את החידה, יתקבל פתגם נאה המתחיל בשורה עליונה של החידה (מימין לשמאל) ומסתיים בשורה התחתונה.

הגדרות: געלה מסוכנת הוחה באקלים טרופי; דג ים גדול; חיבור מנוגד למסלול; גמיעה בפעולות חיר; ניוט של הגוף; הקפת טורים ארעיים בשטח פתוח; כל-ישיק כבד; רעות; כלל החיות והחושנים המודעים של אדם; ברכה צבאית; תרחק ממקום זה; עיר בחור לנד; "חוט" המקשר את חשירי לעצם; שם חזוללת שאברה לנו במימי חים התיכון; בלי-בית. בין הפותרים יוגרלו חמישה פרסי ספרים.

פותרים שזכו בפרסים

(פותרים בגיליון 3)

תשבץ

טלי שפירא, קושב אביחיל, רס"ר יואל טליוסף, צה"ל; אסנת דמרי, בארשבען, אמנון חלאוי, צה"ל; אלברטו ציווק, מעון מיכאל.

שבץ במאונכים

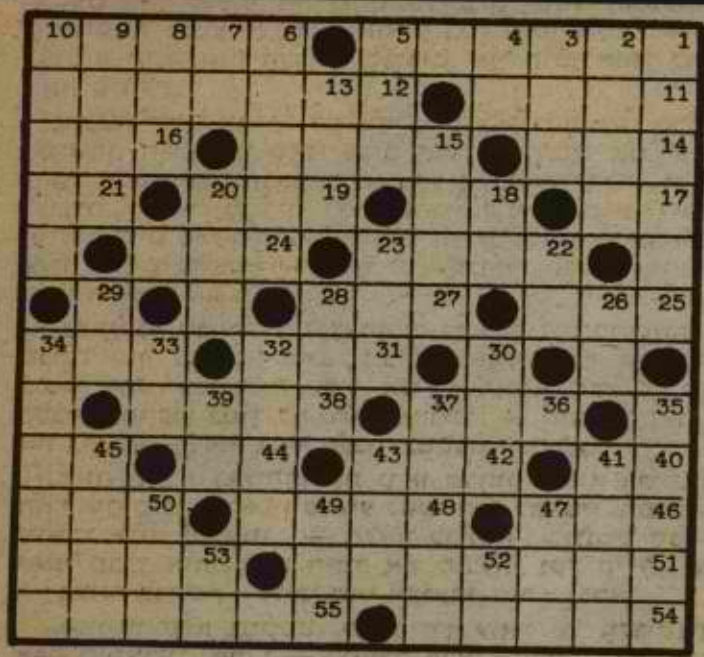
סרו דליה אלדז, צה"ל; דודר הורוביץ, כפר-סבאן; בלומה גרשני, בארשבען; ברוך נקדימון, דימונה; יפתח אילון, בית-אלמל.

מצא את ההבדלים

אלימלך ספרלינג, ראשון-לציון; ששה ברי, צה"ל; גלוריה אלקיים, ירושלים; עופר ראזנון, צה"ל; שאול מודן, בני ברק.

תשבץ

מאת רוני לרנר
מאונך: 1 — איש צבא ומדי; 2 — ישראלי בתקופה שלפני קום המדינה ולאחריה; 3 — בטול חביר; 4 — רח ע"י מתן סמים מרדניים; 5 — העלאת מספר בחוקה שלישית; 6 — כפר ערבי בגליל המערבי ש נבנה על חורבות ישוב יהודי קדום; 7 — עיר בגרמניה המערב; 8 — בית; 9 — עוף המתפרנס מדיו; 10 — משחק קלפים; 11 — אצטבה; 12 — כלי קבול קטן לנוזלים; 13 — נחר בערפת; 14 — דבר-סתר; 15 — מפקד מחתרת לח"י, שנרצח בידי הבריטים; 16 — בדיקת תופעה מסוימת בתוספת מסקנות וחמי לנזות; 17 — תרמיל; 18 — מעגל; 19 — נשק קדום; 20 — כי אם; 21 — ד; 22 — מאכל; 23 — מתכת; 24 — תו מוסיקלי; 25 — אמן בנגינה בכנור; 26 — חלק בגוף האדם; 27 — תוך; 28 — סופר אמריקאי ממוצא יהודי; 29 — מחבר "המרד על הקיין"; 30 — שר צבא בימי דוד המלך; 31 — שם גוף; 32 — ארגון להגנה וזר הנפלים במלחמת ישראל; 33 — משמש ל חזקת כסף; 34 — מראשוני הצנחנים בארץ, וכן המפורסמים ש בהם; 35 — מלא תפקידים חשובים תן במלחמות סיני, וכן במלחמות ששה הימים; 36 — רצח אביו היה רק אחד מסאיו; 37 — מאונך; 38 — קבוצ השוכן לחוטו של נחל אלכסנדר; 39 — שניות לר; 40 — אות דרכי; 41 — נכסים או כסף; 42 — חית טרף גדולה; 43 — מוזמק-רש; 44 — ענק מרובח-עניים מן המיתר; 45 — לונה היוונית; 46 — מפקד צבאות

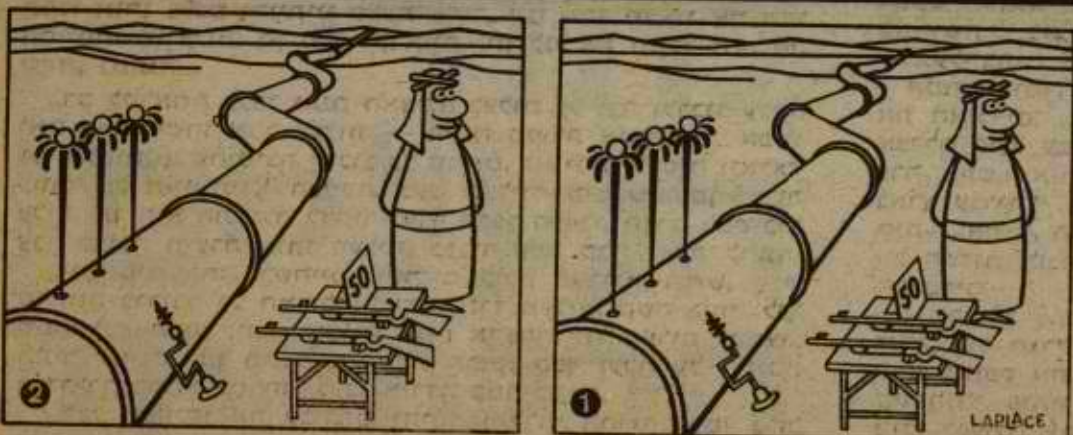

הדרום במלחמת האזרחים ב ארה"ב; 8 — העדר; 9 — עיר בגרמניה; 10 — המפסיד במרוץ לתפקיד מוכ"ל המערך; 11 — שטיח קטן; 12 — נפוך; 13 — אות בא"ב העברי; 14 — תזוזת עצם ממקומה; 15 — בהמה נפוצה בחור טיבט; 16 — אויר בתנועה; 17 — עיר ביוונית; 18 — פוזמק; 19 — כלל הדברים; 20 — גזע של סוסים מהירים; 21 — לא חולה; 22 — מלת חבור; 23 — אש- פקת טילים אלה לסעודיה עורבם מחלוקת תרופה; 24 — אבי חם; 25 — עם ששכן בארץ קדוה כיבושה על ידינו; 26 — רעלב; 27 — מדינת רחבת-ידים בדרום אס"י; 28 — סופר שוויצרי; 29 — מלחין צרפתי; 30 — גורג'י שבלים קלוינס; 31 — 49; 32 — עוזב; 33 — ענק; 34 — שטח יבשה בלב ים; 35 — בין הפותרים יוגרלו חמישה פרסי ספרים.

חיכנו לחלקה הקדמי של המכונית (במיוון החץ) ומצא דרכך עד למטא (משמאל), בלי פרסים.

מכונית הפאר

שני הצורנים שלפניך נבדלים זה מזה בשמונה פרטים; מצא אותם. בין הפותרים יוגרלו חמישה פרסי ספרים.

מצא את ההבדלים

תעלומה

פולין

המומונט היהודי

בתוך הקלחת הפולנית וכמוצר- לוואי להשתלטות הצבא על המדינה, שוב מרימה האנטישמיות את ראשה המכוער.

בשבוע השני למשטר הצבאי בפולין מתר לים ללא הרף צדדים נוספים, מכוערים יותר ויותר על המלחמה הפנימית האזרחית, ה תובעת קורבנות ומתקשה להבדיל בין אויב ובין אח, כדרכן של מלחמות אזרחים. אין פלא איפוא — בעצם, היה זה כמעט בלתי-נמנע — שגם האנטישמיות תשוב ותרים את רא שם המכוער. מקורות שונים מספרים על מערכה אנטישמית חריפה ורשמית המנוהלת ברדיו וארשה, הנתון בידי הגנרלים. כך מגלה המוסד לחקר ענייני יהודים, שמושבו בלונדון, כי באחד משידורי הרדיו הפולני נאמר כי בריית-המועצות היא היום המעוז האחרון העומד נגד היהדות העולמית. עתה, כשהיהודים השתלטו על העולם המערבי כר לו, הסובייטים הם המכשול האחרון לפני הם, אומר רדיו וארשה.

גילויים נוספים מצויים בבטאון הצבא ה פולני, המאשים קבוצות נוצריות מאוסטרית בהיותן בעלות-הברית של היהודים. גם עד האפיפיור הגיעו. המאשימים: האב הקדוש (שהוא, כידוע, פולני) נתון, כביכול, אף הוא להשפעה יהודית. זאת ועוד: בפולין חופצו כ רואים רבים בהם נאמר (וזהו שקר): "קוראן יהודי". — יצק קוראן, מראשי האינטלק טואלים המנהיגים את סולידאריות, נחשב למוח שמאחורי תביעות הארגון לחופש פו ליטי. כרוז נוסף מתאר אחד ממנהיגי סולי דאריות, ברוניסלב גרמך, כמסלפן לישראל לקבל הוראות לפעולה נגד פולין. שמועות מספרות על מעצר של יהו דים רבים — כאלפים — ומשלוח רבים למחנות-ריכוז. לפי אותן שמועות, שכמובן קשה לאשרן, עומד ארגון "גרנוולד" הידוע לשימצה מאחורי המאורעות הצבאיים שב פולין, ארגון זה, שרבים מחבריו הם קצינים לאומניים אנטישמיים (לאו דווקא קומוניס טיים) כבר ערך בעבר הפגנות אנטישמיות. מספר היהודים בפולין אינו ידוע במדויק. יש האומדים אותו בחמשת אלפים ויש ה מרבים עד לרבעה. מה שברור הוא, שבקר ב 35 מיליון הפולנים זהו מיעוט מבוטל וחסר משמעות. ההתנכלות האחרונה ליהודים מר כיחה שאנטישמיות ניתן ללבות ולקיים גם (כמעט) ללא יהודים.

דוד ויצטום

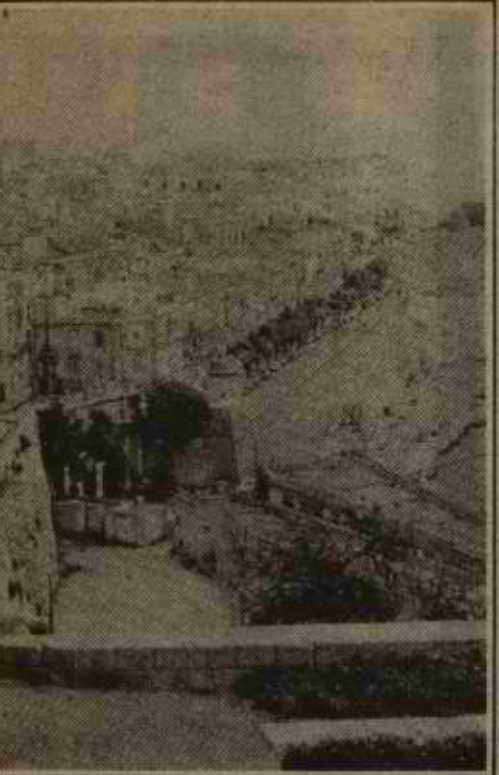
מאלטה

מינטוף נגד כולם

ראש ממשלת מאלטה זכה אמנם בבחירות בפעם השלישית, אבל בין המערב מכאן וקדאפי והגוש המזרחי מכאן, עומד האי בפני עידן של אי-שקט.

במדינה שבה שיטת הבחירות היא יחסית קשה לחשוב על דרך שבאמצעותה תקבל האופוזיציה את מרבית הקולות והקואלי ציה את השלטון. אבל במאלטה הוכיח דום מינטוף, ראש הממשלה ומנהיג מפלגת הע בודה, שאפשר לארגן כך את מחוזות הבחי רה. מתוך 238 אלף הבוחרים (ש-95% מהם השתתפו בבחירות) זכה מינטוף הסטגוני ר התוקפני ב-34 מתוך 65 מושבי הפרלמנט המאלטזי, ולאחר שלוש מערכות בחירות מר צלחות היה לראש הממשלה האירופי הור תיק ביותר.

בעריכת דיאל מורגנשטרן

מאלטה: שקט — יתק

מינטוף חשש מתבוסה בבחירות אלה ול כן, אולי, הפכה בשבוע שעבר מערכת הבחי רות במאלטה לאלומה — אלימות מחוץ ובתוך הפרלמנט הקטן באי הים התיכוני הפעוט והחשוב הזה. הש תלטות השלטון על אמצעי התקשורת, הע לא-האש של סניפי המפלגה היריבה, מפ לגת השמרנים הפרר-מערבית, חטיית משפט ושופטים ואלימות רחוב נגד עיתונאים ועי תונים — אלה הם כמה מן האמצעים שעלו בהצלחה, לפי שעה. אבל יריבו של מינטוף, אדי פנץ-אדאמי אינו מודה או מכיר בת בוסה והקיסוב בין שתי המפלגות היריבות והיחידות במאלטה יימשך.

בתחום הפנים, הצליח בינתיים מינטוף להגיע להישגים בתחום הרווחה במיוחד, ומחוץ — תימנן בהצלחה סיוע ושיתוף פעולה עם בריטניה (שאת צבאה זרק ממאל טה לפני שנתיים), איטליה וצרפת מכאן, ר לוב, סין ובריה"מ מכאן, תוך כוונה לקבוע קרביניים בין שני הגושים.

אבל יותר משהועילו צעדים אלה, הם החריפו את בעיותיה הכלכליות של מאלטה, שיקלה לשגשג ולהימנות על חברות השוק המשותף וגאט"ו, אך סירבה לעשות זאת גם לאחר התדרדרות במצבה הכלכלי וסכסוך עמוק בין מינטוף לבין שליט לוב קדאפי. החל בשבוע הזה, ייפתח עידן חדש של אי שקט וקיסוב גובר גם בתוך מאלטה עצמה.

דוד ויצטום

כלכלה

האם יפגעו התעשיות הבטחוניות?

להשעיית מיזכר ההבנה האסטרטגי עם ארה"ב השלכות מרחיקות-לכת על התעשייה האווירית, התעשייה הצבאית ובעצם על תקציב המדינה כולו.

החלטת המימשל האמריקאי להשעות את מיזכר ההבנה האסטרטגי בין ישראל לבין

עידים על ענין רב ונכונות לסכם עם ישראל עסקות בנושא זה. תחום אחר הוא הזכות שמתנהגת לישראל למכור לתעשיות הבטחוניות בארצ"ב מוצר רים בשווי של 200 מיליון דולר. בדרך-כלל, מקפידה התעשייה הבטחונית האמריקנית לרכוש פריטים מתוצרת ארצ"ב ולישראל נר תנה כאן זכותית.

גם אם הסאנקציה של הממשל האמריקני תימשך מספר חודשים בלבד, יתקשו מאוד התעשיות המקומיות לנצל את הזכות לגשת למיכרזים ולקבל הזמנות. סעיף אחר בתחום היחסים הכלכליים ש- בין ישראל לבין ארצ"ב הוא הזכות שניתנת לנו להמיר חלק מהסיוע האמריקני שניתן בדולרים לשקלים כדי שנוציא את הכסף על הזמנות לתעשייה הבטחונית המקומית ביש- ראל תחת שששתמש בדולרים האמריקניים רק כדי להזמין ציוד בארצ"ב. חלק מהכסף ה- זה איפשר לנו, למשל, להרחיב את פס ה- ייצור של טנק המרכבה. גם כאן ייגרם כמובן נזק לתעשיות הבטחוניות, אם כי יתכן וייע- שה נסיון "לסובב" את הדולרים האלה, ר- בכל זאת להפנות את ההזמנות המקוריות לתעשייה המקומית.

מסמר

השליטה על מלחמה גרעינית

כל הקובע שניתן לבקר ולשלוט על מלחמה גרעינית, פשוט סובל מתעתועי דמיון...

מאז הטלת הפצצה האטומית על היר- שימה חלה אתנתה בשימוש בפצצות אטום בשדה הקרב אך לעומת זאת מתנהלת ה- לוחמה הגרעינית ללא כל הפסקה: במוחר- תיהם של מומחים, בדיונים חשאיים וג- לויים, במעבדות מחקר ובשטחי אימונים.

"ילד קטן" - שם הפצצה הגרעינית הראשונה שהחריבה את הירושמה

כמו כן מתנהל המאבק הגרעיני במלוא עוצמתו בזירת דעת הקהל. מאבק זה מתנהל בכל עוצמתו כאשר כל המשתתפים מגייסים את מיטב המוחות, הטכניקות והאמצעים בכדי לזכות ביתרון. במאבק זה נזרקות פצצות בעוצמות שונות אשר אמנם אינן גרעיניות אך קרינתן חזקה והשפעתן רבה.

פצצה כזו הטיל לא מכבר ד"ר דסמונט בל, חוקר אוסטרלי, המתמחה במחקר אס- טרטי במכון הבינלאומי למחקרים אסטר- טגיים בלונדון. קבע ד"ר בל בפסקנות: "כל הקובע שניתן לבקר ולשלוט על מלחמה גרעינית, פשוט סובל מתעתועי דמיון..." במחקרו, "האם ניתן לשלוט על מלחמה

המצביות שבבית-המועצות מקבלת את ה- תפישה של מלחמה גרעינית מוגבלת ותגביל את תגובתה. המסקנה: ברגע שטכניקת ה- הרתעה תכשלו נשק סובייטי יופעל בצורה מסיבית כנגד ארצ"ב.

למרות התייחסות הרב והשיכלולים, עובדה שמעריכי הפיקוד, הבקרה וקווי התקשורת הינם פגיעים ביותר ועלולים לצאת מכלל שימוש כבר בשלבים ראשונים של לוחמה גרעינית. אלה הם כמובן מחשבות. בודאי יש עוררים עליהן ומולן ימצאו הנחות גר- עיניות נגדיות, אך אין בכך כדי להקל ראש ולהתעלם מאותו כדור שלג העלול להפך לסופה ברגע שיתחיל להתגלגל.

יוחנן כידון

גרעינית" שראה אור לא מכבר קובע החוקר האוסטרלי שברגע שמתנהלת לוחמה גרעי- נית מוגבלת, יהיה זה כמעט בלתי אפשרי להפסיקה ע"י הסכם בין מעצמות-על בטרם היא תתפתח לשואה ביריבשתית.

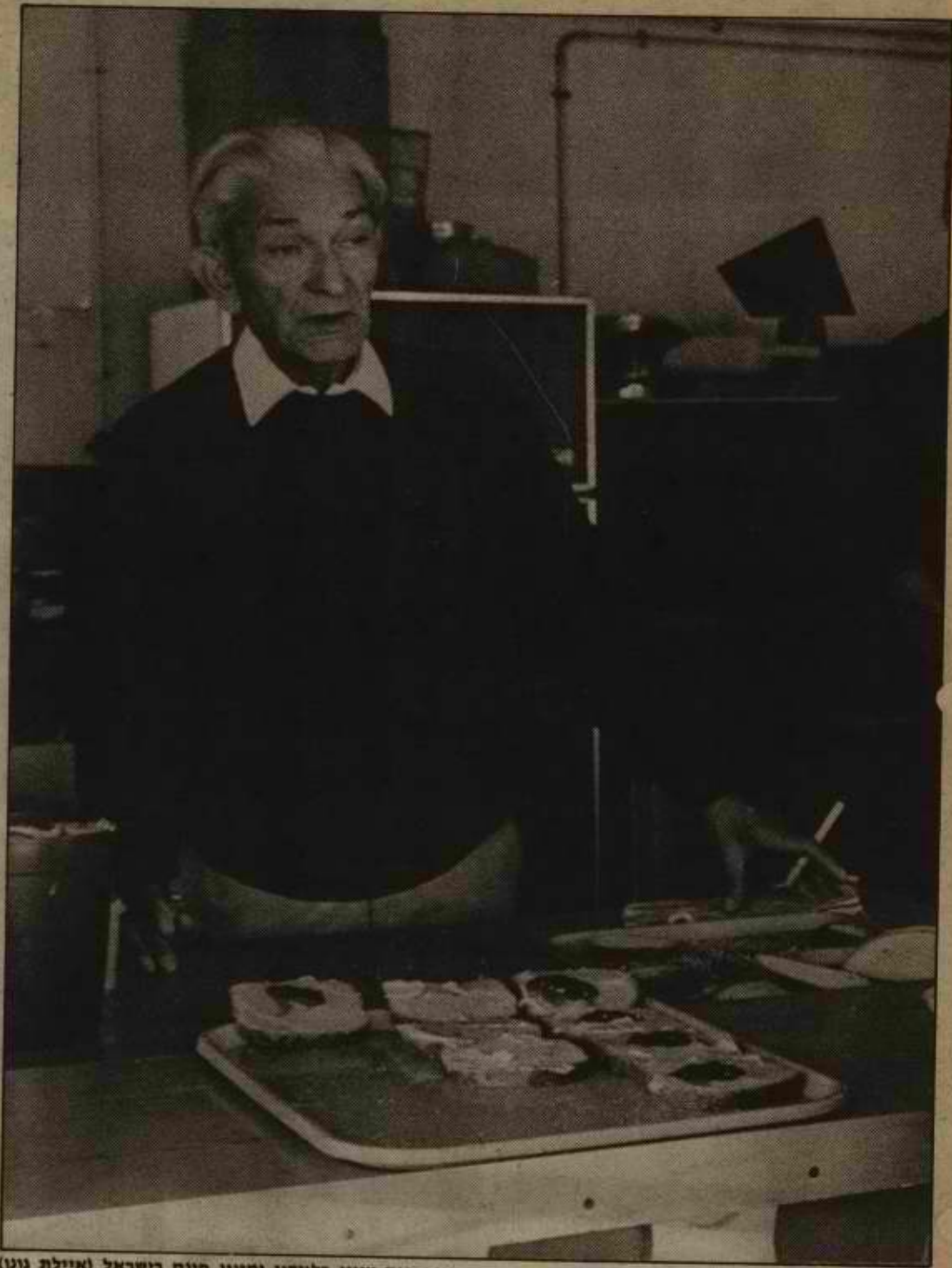
מחקרו זה של בל ראוי לתשומת לב לא רק בגלל תוכנו אלא כתוצאה מהתייחסותו העקיפה להערות שהשמיע לא מכבר הנשיא רייגן בהן נאמר כי קיימת אפשרות לפיה תתחיל מלחמה גרעינית באירופה וניתן יהיה להפסיקה טרם ארצ"ב עצמה תותקף. מוסיף ד"ר בל: "מאחר ומדיניות ארצ"ב מטיפה לכוננות וכושר להפעיל נשק גרעיני נגד ברית-המועצות, (אפילו בטרם תותקף טריטוריה אמריקאית או יותקפו חיילים אמריקאיים), הרי כמעט ודאי הוא כי מל- חמה באירופה בה יופעלו כלי נשק גרעיניים - תכלול התקפות על אזורים בתוך ברית- המועצות.

לחיצוק טענתו, מצטט ד"ר בל מסמך סודי של ועדת הסנט האמריקאי ליחס- חוץ, מסמך, אשר בטרם פורסם, "צונזר". המסמך המסכם שורת עדויות אומר, כי התקפות גרעיניות המכוונות "סלקטיביות" על מטרות צבאיות ואסטרטגיות יגרמו לקר- בנות במספר רב ביותר.

שר ההגנה של ארצ"ב באותה תקופה, ג'ימס שלינגר, העלה רעיון שהתקפה "סד- בלתי" על מתקני ייצור נפט סובייטים חל- אפשרות סבירה לתגובת נאט"ו לפלישה סובייטית למערב אירופה.

משקיפים זחירים מציגים את המשוואה הבאה: הפעלת שלושה טילים מתוך מאגר של 1054 טילים באליסטיים בין יבשתיים שברשות ארצ"ב, כאשר לכל טיל שלושה ראש חץ, ושבעה טילים באליסטיים, "פוסיר- דון מצוללת כ"א עם 10 ראשי חץ, יוצרת עוצמה של 79 ראשי חץ גרעיניים. הפעלת עוצמה כזו תהרוג בין 836,000 ל-1,458,000 איש ותגרום לפגיעה ב-2.5 מיליון עד 3.8 מיליון איש. פגיעה זו מותנית באם ראשי החץ יתפוצצו באויר או על הקרקע.

עיון בפרסומים סובייטיים העוסקים ב- סוגיות אסטרטגיות, מראה שאין ראיות

"דוד" מתנדב מוריס יעקובסון: בית ציוני בלונדון ומזון חיים בישראל (איילת גונן)

האנושים מאמצע הדרך

על נהג מונית מלונדון וקבלן מדרא-י שדואגים לכריכים ומשקה לחיילים שברכיהם מאת תמר זק

כאשר אתה נוסע מכיוון תל-אביב לנת- ניה, אירשם, קצת לפני צומת ויתקין, אפשר לראות מצד ימין שלט מאיר עניינים: "הזד- כות היא שלי". מתחת לשלט יש דוכן ש- עליו מונחים מגשים עמוסים בכריכים - מונזר-חנים לכל חייל שיכול לעצור באמצע הדרך ולפוש קמעה. וכשאתה מתחיל להי- זכר בשיר של נעמי שמר, אנשים טובים ב- אמצע הדרך... ישאלו אותך בעברית מגומ- גמת העולים החדשים, כמעט כולם פנסיר- נרים, העומדים בדוכן כדי לשרת את ה- חיילים, "אתה רוצה קפה ז", ואם ישיב ה- חייל בחיוב, מיד ימזגו לו קפה מהביל, ישר מהמיחס. סרן עוזי, שאותו פגשנו ב-

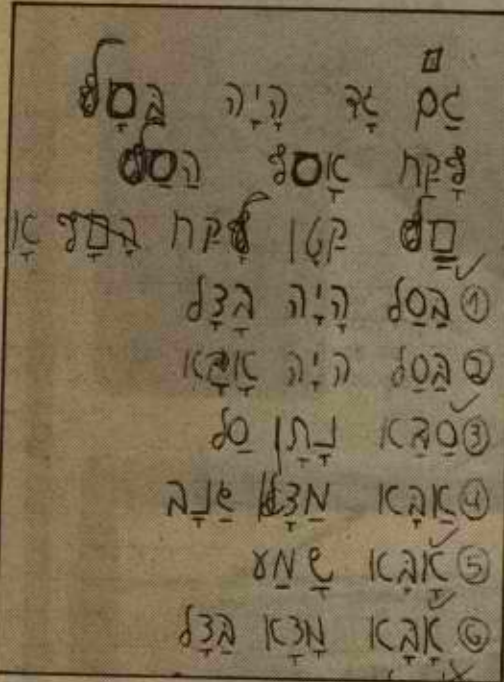
מקום, אמר: "אפילו הקפה פה זה משהו מיוחד. לא סתם קפה. אלה אנשים נפ- איס". ושוקי, בחורציק צעיר, שהיה שם גם הוא, הוסיף ואמר: "האנשים האלה נותנים מין יחס חם כזה, כמו בבית. ה- "דודים" האלה, אתה מרגיש שאיכפת להם". וכשבדקים מי הם אלה שמאחרי היזמה, מתברר שכולם עולים חדשים, שמשתייכים לארגון צנוע ששמו: "הזכות היא שלי". "אנחנו עובדים בשלוש משמרות ליום", אר- מר לי מוריס יעקובסון, שהיה עד לא מזמן נהג מונית בלונדון, ועלה לארץ אחרי יל- דיו, "היה לנו בית ציוני בלונדון", הוא מספר, "הילדים היו ציוני בלונדון", הוא נוער, "הבונים", ועכשיו יש לנו בית ציוני כאן... ומתיתיהו בלכר, שהיה עד לפני זמן לא רב קבלן בניין בדרום-אפריקה, מס- שקצינים בכירים, גימלאי חילות צה"ל, יא- מצו קבוצות מתגייסים במטרה לשלבם בחי- לות צה"ל השונים, ולאו דווקא בסדנאות ח"י"ח או כסבלים בבסיסי ציוד. כך יוכלו ל- השתלב בחילות שונים - החל משלישות וחמ"צ, דרך הנדסה ותותחנים, וכלה ב- ריון וח"י"ר, כולל ח"ל, גולני וצנחנים - וכך תעלה גאותם העצמית של המתגייסים ועם ישראל ירוויח.

סיבוב קטן בתוך הדוכן מגלה המון תמר- נות ומזכרות מחיילים מכל רחבי הארץ, ואפילו שי מסעד חדד, מפקד הפלנגות בל- בנן - דגל של לבנון החפשי, בחתימת ידו. ואפשר לסיים במה שכתבו חניכי בית הספר הטכני על בני תמונת נוף: "המשיכו בדרככם זו, מי יתן וירבו כמותכם".

מתנדבים בדימוס

תגובתו של איש קבע בגימלאות על מאמרו של תא"ל יהודה הלוי בנושא החינוך בצה"ל. המגיב ביקש להישאר בעילום שם

הנוער המנותק והמנוכר יוכל להילחם את מלחמת חייו, אם יידע ללא משוא- פנים וללא כחל ושרק, כי יש על מי לסמוך ויש על מה להילחם. וכאן נשאלת השאלה, כיצד עושים זאת? התשובה הכללית הינה - עלידי חינוך. ברגע שנוער זה יידע ש- ישנם אנשים כנים המוכנים לעזור לו, ולא לשם פרנסה, כבוד, פירסום, צלי"ש, דרגה ופז"מ, אלא ישנו גוף וולנטרי, אזרחי או צ- באי, העושה את מעשיו כשהוא משוחרר מ- רוב תאוות אנוש, יש סיכוי שהנוער הזה יגיב אחרת. אם ברצוננו לנתק את הנוער מן הא- לימות והסחטנות האלימה, עלינו לנתק את עצמנו, המבוססים וה"טובים", מן האלי- מות והסחטנות האלגנטיים. לדרוש פחות פרוטקציה (מזכיר פרוטקשן?) וטובות הנאה ותנאי שירות. מול אנשים כאלה יתרכבו הר- בה אלימים ובריונים. יש לעודד את האנ- שים בכך שיש לומר להם מה הם שווים ב- אמת, וכל מה שהם עושים בעשר אצבעות ידיהם הוא חשוב, ואת זרעי זיעתם יקצרו בניהם מקו זינוק טוב יותר. יש לנתק אותם מקשרי התלות וליצור עמם מערכת של שילוב במידת יכולתם, ויש לכבד את יכולתם, תהא אשר תהא. לכן, לדעתי, יש לטפח עיסוקים של גימלאים מן השירות הצבאי (אשר גילם

קטע ממחברת של חיילת-למיד בבית"ס להשכלה (משה איתן)

הממוצע הוא 50 שנה), שיעסקו בטיפוח ויר- צירת מסגרות למתגייסים אלה ביחידות בחן שירתו. כך יוכלו לשמור על קשר עם הצבא והיחידה, אבל לא כטרדנים והולכי בטל, אלא בתור מתנדבים לבושים אזרחית, הער- זרים ליחידה מהדרישה ולנוער השוליים מ- אידך-ניסא. יתר-עליכן - מן הראוי, אולי, שקצינים בכירים, גימלאי חילות צה"ל, יא- מצו קבוצות מתגייסים במטרה לשלבם בחי- לות צה"ל השונים, ולאו דווקא בסדנאות ח"י"ח או כסבלים בבסיסי ציוד. כך יוכלו ל- השתלב בחילות שונים - החל משלישות וחמ"צ, דרך הנדסה ותותחנים, וכלה ב- ריון וח"י"ר, כולל ח"ל, גולני וצנחנים - וכך תעלה גאותם העצמית של המתגייסים ועם ישראל ירוויח.

SONY® בשקם

מערכת HI-FI דגם Z-434 הכוללת:
רסיבר STR-434, פטיפון PS-434, טייפ־דק
וזוג רמקולים SS-434.

מצרכי החודש של

קרב עמאוס, 1981

„אתם סגל הפיקוד של יהודה המכבי, ולרשותכם כוח המונה כמה אלפי איש. מולכם, בעמק אילון, חונים כעשרים אלף חייל וכשבעת אלפים פרש, המתכוננים לחסלכם במהירות האפשרית" — זוהי תמונת-מצב שהציג „במחנה", לקראת חנוכה, לפני ששה קציני צה"ל בכירים, שנתבקשו להשיב: מה היית אתה עושה במקום יהודה המכבי?

„והמאסף כולו נפל בחרב וירדמו אחריה עד גור... ויפלו מהם שלוש אלפים איש"

צה, וערב הקרב הוא ממנה מפקדים ומפקדי דרימשה. סביר להניח, שצבא זה גם צויד בעיקר בנשק שנלקח כביזה מהקרבות הי קודמים.

הכוח שיוצא ללחום ביהודים הפעם אי ננו הכוח המקומי, של המושלים האזוריים, אלא כוח גדול — מחצית צבא הי ממלכה — שנשלח מאנטיוכיה הבירה. בי ראשו עומדים שלושה מבכירי המפקדים במטה הכללי היווני: תלמי בן דורימנס, גורגיאס וניקטור. שטח הכינוס נקבע באי שוטכנו לעתיד.

מה הביא לקרב עמאוס

שניים הם הגורמים שהביאו לפריצת המערכה גדולה בעמאוס. הראש ובראשונה: גורמו המפלגות הי קודמות של שרי הצבא הסלווקים אפולוניוס וסירון רומ בצמרת המדינה הסלווקית. שעד כה ראתה בי יהודה המורדת אפיוודה חולפת ובלתי-חשובה. לאחר שיהודה הביס את אלפים לוחמי אפולוניוס ואת ארבעת אלפי חייליו של סירון, החל הפיקוד היווני לחבין כי עומד טולד באיוור יהודה כוח לא גדול אולם מטריד — כוח העולה לשבש מעולות גדולות שותכנו לעתיד.

באותה שנה גם מתכוננים הסלווקים — וכאן אנו רואים, כי המעצמה שלמה ביהודה לא היתה יוון אלא סוריה (הסורים נקראים בספר המכבים בשם יוונים כיוון שאימצו להם, בצורה שטחית, את סממני התרבות היוונית) — למסע מלחמה כנגד הפרתים ר נקל לשער שאין זה לרוחם שבאותה שעה ממש מתי חוללות מהומות בהנהגת יהודה בעורף ממלכתם הי גדולה. הסלווקים, שכאמור אינם יכולים להרשות לעצמם בשעה זו מהומות בממלכתם, מחליטים להקי צות מחצית מצבאם כדי לחסל תחילה את הסרד ביהודה ורק אחר כך להמשיך במסע לעבר גרתיה שבצפון. במיוחד מנסים הסלווקים לחסל את כוחות המורדים, לאחר שחוברי להם שיהודה המכבי מנסה לקשור קשרים עם שליטי רומא (שבאותה שעה מהווה גורם מאיים על הממלכה היוונית). וכך מוצא עצמו יהודה המכבי עם כוח המונה 4,500 חיילים לא מאומנים אולם נאמנים, כשכולו מתייצב חיל גדול ומאוסן, והפקודה המנהגת בגרתיים של שלוש מפקי די הכוח הסלווקי פשוטה: לחסל את המורדה ולע שות סרד בארץ יהודה.

קרב עמאוס, יאמר לאחר כאלפיים שנה ד"ר מאיר פעיל, נחשב — ובצדק — לאחר הקרבות הסלווקיים בהיסטוריה הצבאית של עם ישראל. כאן נילח יהודה המכבי את מירב הכשרונות של איש-צבא מעולה: תוכנו מרט, לוח אמיג מדויק, מודיעין יעיל, הכרה טובה של פני השטח, כושר גיוס מעולה ותחבולות מתוחכמות. ניכרת גם השפעת של יהודה כמנהיג לאחר הקרב בעמאוס וההמנהג לנורגיאס וכמצביא מעולה המספח את רוח הלחימה של העם לפני הקרב.

זור הכפר עמאוס שבשולי עמק אילון, מ- מזרח לעמק, כשהחיילים נפרשים בשטח סמוך לכפר.

סא"ל יהודה זיו, עוזר קצין חינוך ראשי לזיועית הארץ, „נקל להבין מדוע בחר סגל הפיקוד הסלווקי להתמקם דוקא בי עמאוס. ראשית, משום הבחינה הטופוגר- פית: עמאוס שוכנת בקצה שלוחה הררית וקרוב מאוד לעמק אילון ואליה מוליכות דרכי הגישה ממישור החוף לעבר הרי ירי שלים. זהו, אפוא, מפגש דרכים, השוכן באיזור מישורי למדי ומאפשר, על-כן, הנייה נוחה של כוח צבאי גדול. סיבה נוספת: ריבוי הכפרים בהם שכנה אוכלוסיה אודה דת, שיכלה לספק את צרכי הצבא הגדול במים, במזון ובידיעות על הנעשה בשטח היהודי".

ייעשה" (מקבים א'). יהודה המכבי — גיבור סיפור הקרב שלפנינו — מורד ואיש גיבור חיל, שמאחר ריו שני נצחונות — על אפולוניוס בשומרון ועל סירון במעלה בית-חרון — אוסף בי שלישית את אנשיו, מציידם בכלי-נשק וב- הוראות ומכנים למערכה הגדולה מכולם: מערכת עמאוס.

מאיר פעיל, אל"ם במילואים, דוקטור להיסטוריה ולאיסטרטגיה: „חשוב להבין את דרכי הפעולה של הסלווקים ועוד יותר — את דרכי הפעולה של יהודה המכבי. למעשה, דומים הקרבות שניהל לפני מע- רכת עמאוס, נגד אפולוניוס וסירון, זה לזה. בשני המקרים פלשו לארץ יהודה כוחות גדולים, יחסית, שהיו מסודרים במבני, פאר לנקס' — הווה אומר יחידות מאורגנות במבנה רבוע, שהייליהן חמושים בחרבות, בחניתות ובמגנים, כשהם מוגנים באגפים על-ידי כוח פרשים נמרץ — במטרה להי- לחם נגד כוח המיליציות היהודי שפעל בדומה לחוליות קומנדו מודרניות. הסלור- קים, שלא היו מוכנים לחימת גרילה מעין זו, נסוגים פעמיים. נקי להבין, אפוא, את השמחה שהשתררה במחנה יהודה ואת מפח הנפש של הפיקוד העליון היווני, המי גיע להחלטה לשלוח כוח גדול כדי לחסל את מוקד המהומות ביהודה המורדת".

יהודה משתכלל במעט, מוסר לנו ספר המקבים. הוא בונה לו צבא מאורגן-למח-

עמאוס: 1981 לספירה. קבוצת קציני צה"ל בכירים מתכנסת, לבקשת „במחנה", כדי לבדוק דרכים להילחם בצבא הסלווקי ולמגרו. הכוונה פשוטה: לבדוק אם טקטי- קת המלחמה משתנית ברבות הימים באתר קרב משיים, ולבחון אם יש באמתחותם של הקצינים רעיונות חדשים לפתרון המ- צוקה לפנייה עמד יהודה המכבי.

משתתפים: אלוף משה בריכוכבא (איש שירון ותיק, המיועד לתפקיד בכיר בצבא), אל"ם ר' (טייס בחיל האוויר); סא"ל ד' (איש צנחנים); סא"ל מתי (קצין בחיל הקשר); סא"ל יעקב (איש חיל התותחנים) ורס"ן א' (קצין מודיעין). כולם יחד עומדים בחצי גורו, סביב המנחים, ד"ר מאיר פעיל וסא"ל יהו- דה זיו, וצופים באתר הלחימה המרוש-לי- מדגולת מנור לטרון בצידי הכביש המהיר לירושלים, מנסים לדמיין את אשר אירע במקום לפני שנות דור.

עמאוס: 165 לפני הספירה. „ואחרי כן הקים יהודה ראשי עם, שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמישים ושרי עשרות. ויאמר לבוני בונים ולמאורשי נשים ולנוטעי כרמים ולרכי הלבב לשוב כל איש לביתו על פי התורה. ויסע המחנה ויחנו מדרום לעמ- אס. ויאמר יהודה: התאזרו והיו לבני חיל והיו נכונים לבוקר להלחם בגויים אשר נאספו עלינו להשמידנו ואת מקדשנו. כי טוב לנו למות במלחמה מלראות ברעות עמנו ומקדשנו, וכאשר יהיה בשמים, כן

קבוצת קציני צה"ל בכירים — בשחזור קרב עמאוס. במרכז — אלוף משה בריכוכבא, משמאל סא"ל יהודה זיו, ממדור ידיעת הארץ

לאלצם לעלות אלינו ואז נכתוש אותם על הצירים. לדעתי, אם נרד לשטח הפתוח, אין לנו סיכוי לנצח בקרב".

סא"ל מתי, חיל קשר: „לדעתי, אנו חיי- בים למצוא את הבטן הרכה של האויב, משום שמסוכן להניח לכוח גדול כמו צבא הסלווקים לעלות במעלה הצירים אלינו. זהו סיכון גדול מדי, משום שיש סיכוי, שבגלל כוחם העדיף הם יוכלו לנו גם בשט- חי קרקע קשים ובלתי-מוכרים להם. ברור, אס-כך, שעלינו לתקוף בבטן הרכה, שהיא, לדודי, בסיסם שב-עמאוס. עוד דבר — לי דעתי בנוסף לתוכנית המתקפה שעלינו לה- כין, יש צורך בהטעיית האויב, שכן באמי- צעות התקפה בלבד לא נצליח — שוב בגלל עדיפותם המספרית".

אל"ם ר', חיל האוויר: „עקרון, אני מסכים עם ד' אבל לא הייתי תוקף את הסלווקים ישירות. הייתי מנסה לראות תי- חילה מה כוונתם. אם כוונתם היא לעלות אלינו בימים הקרובים, הייתי מנסה להגיע למצב שבו, כאשר אני אעלה על המחנה שלהם, הוא יהיה במצבו המוגן והמוכן פחות. אני מצטרף לדעתי של יעקב, שבמצב הנוכחי אנחנו חייבים לחסום את כל הדר- כים העולות מהשפלה אלינו, ולעוצרם אם בכל זאת ינסו לעלות".

רס"ן א', מודיעין: „עיקר המאמץ צריך להיות במחנה שלהם אבל יש צורך להוציא חלק מהם החוצה, כדי שההתנגדות בתוך לות גרילה שיחממו את הפיקוד הסלווקי, אפילו".

להכות בבטן הרכה

סא"ל יעקב, תותחנים: „כמו שד' אמר, אנחנו חלשים מהם בכל המובנים. אבל אנו חייבים לנצל לפחות את יתרוננו בהכרת פני השטח. לכן, לדעתי, אנו חייבים בראש ובראשונה להתיש את המחנה הי סלווקי בפעולות גרילה קטנות. אחרי-כך, עלינו לחסום כוחות קטנים את דרכי הגישה למצפה, ובעקבות אותן פער לות גרילה שיחממו את הפיקוד הסלווקי, אפילו".

אלוף משה בר-כוכבא (בריל): „אנו נתקוף את המחנה הסלוקי ממספר כיוונים...”

יותר, שלא תהיה מוגבלת לזמן מדויק ול פעולה משולבת בצורה חלקה. כך שאני מ ציע לרדת מיד למטה לכיוון הסלוקים ל הסתערות קצרה ותכליתית. אולי גם חל קית, בתנועת מלקחיים קטנה שאינה זקק קה לדיוק מוחלט בביצוע.”

לא ידוע אם אכן השתמש יהודה המכבי בטכניקת הקרב שאותה הציעו אלוף משה בר-כוכבא וחבר הקצינים — לפיה מוטב היה לפצל את הכוח לכוחות-משנה, כל שידוע הוא, שצבא הסלוקים התארגן מיד לתבנית הפלנקס היהודי שלו וניצב מוכן לקרב. אנשי יהודה הצליחו להבריח את חיל הפרשים שגונן על המערך הרגלי מאר פיו, והחלו לעשות שפטים ברגלים הבלתי מוגנים. הללו נסוגו במהירות לאזור שפלת החוף וצבא יהודה אץ לרדוף אחריהם. כאן גם נתגלתה חוכמת הקרב של יהודה ונא מנות חייליו. יהודה ציווה עליהם שלא להמשיך ולרדוף אחרי האויב הנסוג ול הימנע מלבוז אותם, שכן הניח כי צבא גורגיאס נמצא בדרכו לעמאוס. אולם זה האחרון נותר על הקרב עוד בטרם התחיל אותו. בראותו מאיזור ההר את העשן הער לה ממחנה עמאוס, הבין את טכניקתו של יהודה והעדיף לסגת לאיזור השפלה מבלי להיכנס לקרב נוסף עם יהודה.

„ותהי תשועה גדולה לישראל”

שעות אחרי צהריים קרירות; שקט מוזר אופף את מרומי מנזר לטרון המשקיף על שטח הקרב. הכביש המהיר לירושלים כמו מחזיר אותנו לפרקים למציאות היומיומית, הרחוקה מבחינות רבות מימי יהודה המכבי ומרידתו בצבא היוונים.

„ותמאסף כולו נפל בחרב וירדפו אחריו עד גור ועד שדות אדום ואשדוד ויבנה יפלו מהם בשלוש אלפים איש. וישב יהודה והחיל מרדף אותם. ואמר לעם אל תחמדו את השלל כי מלחמה גדולה. וטרגיאס והחיל בהר קרוב לנו ואתה עמדי בפני אויבנו ותלחמו אותם ואחרי כן תקחו שלל קוטמיות. עוד יהודה מדבר אלה וירא חלק נשקף מן ההר. וירא כי נגפו ושרופים את המחנה כי העשן הנראה גילה את אשר נהיה. וכאשר ראו את אלה הבהלו מאוד. וכאשר ראו את מחנה יהודה בעמק נכון לקרב ויברחו כולם אל ארץ פלשתיים. ויהודה שב לבז את המחנה ויקח חבצות וספך ותכלת וארגמן ים ורכוש גדול. ובשובם שבו וחללו לשמים כי טוב כי לעולם חסדו. ותהי תשועה גדולה לישראל ביום ההוא.”

קטע אשר עסי יהודה. ויתגור וינצו את-הגויים וינוסו אל-הבקעה.”

ספר המקבים אינו נוטה לפרט במדויק את אשר קרה בשדה הקרב, אולם גם ממה שמתואר ניתן להבין שהקרב שתוכנן בידי האלוף בר-כוכבא וצוות הקצינים דומה ב יסודו לקרב המקורי של יהודה המכבי. יהודה נטל עימו, מספרים המקורות, של ש אלפים אנשי צבא ונע עימם בחסות החשיכה מהמצפה (מקום המזוהה כיום, כאמור, כנבי סמואל, שמצפון לירושלים) — לאיזור מחנה עמאוס. לא ידוע אם השתמש בשבילים הסמוכים לשער הגיא של ימינו או שמא ירד עם כוחותיו באיזור בו עוברת כיום דרך בורמה. מכל מקום, לקראת בוקר כבר חנו כוחות יהודה המכבי מול מחנה עמאוס. מאחור הותיר יהודה כמאתיים מחיילים, שתפקידם היה ליצור רושם של פעילות רבה במחנה המכבים. הם אכן עשו זאת, ובשעה שיהודה המכבי נע לעבר מחנה עמאוס, פרצו כוחותיו של גורגיאס למחנה המכבים כדי למצוא אותו ריק מאדם. גור גיאס הבין כי נפל בפח, ותוך שעות ספורות יחליט לאזור מיד לאיזור עמאוס. ובניתיים — אנשי יהודה נערכים להתקפה על מחנה הסלוקים.

לבצע תנועת מלקחיים

חוזרים לתצפית של עמק איילון, בנבעת המצודה שמעל מנזר לטרון. אלוף משה בר-כוכבא, בתפקיד יהודה המכבי, מבקש מ מטהר הצעות לתקיפת הכוח הסלוקי, הע רוך במישור להגנה על המחנה. אל”מ ר’: „על אף שאין הדבר מצויין בספר המקבים, יש לי יסוד להניח, שהפער לה ההגוינית במקרה כזה היא שלוח אלף חיילים לקרב-מגע מהיר עם הכוח הסלוקי, כדי למשוך אותם לכיוון עמק איילון. את יתר אלפיים הלוחמים הייתי שולח מעבר לרכס שממול להלם בעזרת שני הכוחות בתנועת מלקחיים.”

סא”ל מתי: „ההנחה היא, אני מבין, שהסלוקים גילו שכאן יש כוח מכבי. הם עדיין לא יודעים אם זהו הכוח העיקרי, אבל הם גילו כוח והם מתארגנים לקראתו. לדעתי, טוב היה להתארגן לתנועה בכיוון

קרב עמאוס באמצעים מודרניים

בטרם מתמזרת חבורת הקצינים, מבקש ד”ר פעיל לבחון רעיון נוסף. „מעניין לבדוק”, הוא אומר, „אם ישנה מערך הקרב כולו, או אם תשתנה מערכת ה חשיבה כאשר נשחרר קרב דומה — אבל תוך שימוש באמצעי לחימה המתאימים לתנאי המאבק העשירי. לפי תוכניתו של ד”ר פעיל, יהיה סדר הכוחות כזה שלאויב, אשר יעקב בדומה לכוח הסלוקים במישור עמאוס, כהכנה לתקיפת המעוז ההררי שמולו, יהיו שתי יחידות חי”ר, דיוויזיית שריון ודיוויזיית מוכי עת. כוחו יכלול שלוש עוצבות חי”ר ושתי עוצבות שריון. בממוצע, יהיה כוח האויב גדול ב-50% מכוח נ, מכל הבחינות. המצב בשטח מראה שכוחותינו מתבצרים על ההרים המתרוממים מעל הכישור, כש מנתעות ידועות מודיעיניות המראות כי כוח אויב ער מד לעלות על ציר העלייה לירושלים.

אל”מ ר’: „אני חושב שהמצב שהוצג לפנינו עכ שיו דומה בדיוק למצב שבמני עמד יהודה המכבי. סדרי הגדול השונים אינם משנים את העובדה שיחסי הכוחות דומים לאילו שהיו לפני אלפיים שנה. שוב, כדי להתגבר על הכוח הגדול העומד מולנו ולנצחו, אנהנו חייבים לנצל את אלמנט ההפתעה וליצור אנדרלמוסיה גדולה בקרב חיילי האויב. כך נשיג את אותו אלמנט שהשיג יהודה המכבי.”

סא”ל יעקב, תותחנים: „השאלה היא מה אנהנו רגועים להשיג, אם אנו רוצים לשמור על הארץ מ פני פלישה ענקית של כוחות אויב, עדיף להשתמש בקרב מיוגנה. אם נתבונן באיזור עמק איילון, נראה כי זהו איזור אידיאלי לקרב מיוגנה, כאשר כוחותינו

מחנה שבעמאוס לא כדאי לרדוף אחרי כר חותיהם הנסוגים משום שכאז, כוח גור גיאס ימצא אז מאחורינו ועלול לשוב בכל רגע. אני מציע לטפל בגורגיאס בעזרת גורם ההפתעה. הוא יגיע למצפה וימצא את ה מחנה ריק; אז ישוב לעמאוס — ושם נדאג לחסלו.”

סא”ל יעקב: „אני מסכים עם דורון. אני חושב, שכדאי לחלק את כוח התקיפה על מחנה עמאוס לפחות לשניים. בכך ניצור מבוכה נוספת אצל האויב, שתהיה לו בעיה גלגלית היכן נמצא הכוח התוקף ה עיקרי.”

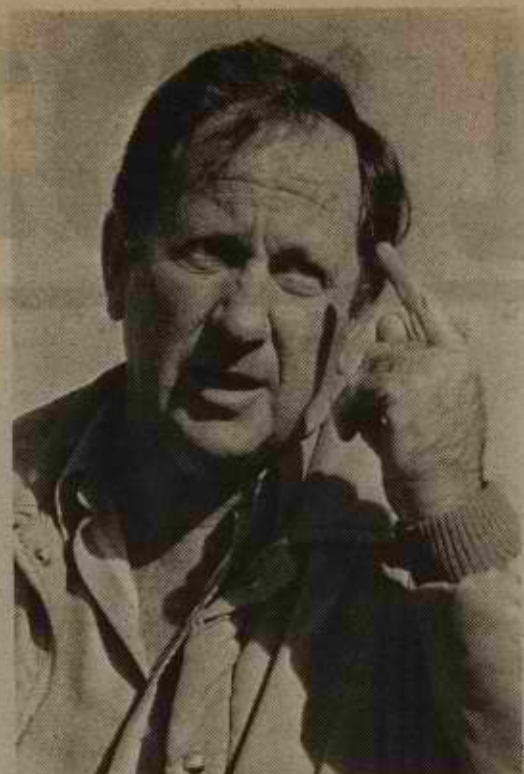
סא”ל מתי: „לדעתי צריכים להשאיר ב מחנה שלנו אלמנט שיטעה את גורגיאס ויגרום לו לחשוב שאנהנו עדיין כאן. במק ביל, עליו לצאת בדרכים שאינן מוכרות לאויב, לכיוון מחנה עמאוס ובכך תהיה ההפתעה מושלמת.”

אל”מ ר’: „אני חושב שלאחר הקרב הגדול לא נוכל לחסל גם את הכוח של גור גיאס. לפיכך אני מציע שחוליות קטנות יתעסקו עם צבא גורגיאס וינסו לחסל כמה שיותר ממנו, כדי לפתור כאב ראש נוסף לכוח שלנו בעמאוס.”

מבצע הטעיה במחנה

אלוף משה בר-כוכבא: „ובכן, נסכם את תוכנית הפעולה המוצעת שלנו. אנו נתקוף את המחנה הסלוקי ממספר כיוונים: נש לח כ-1500 איש בפיקודו של שמעון המכבי לחלק הצפוני של המחנה בכדי שימתין שם; 3,000 הלוחמים הנוספים יתאספו בכיוון הדרום-מזרחי של המחנה. הנחת-היסוד ש לנו היא, שנמצא את המחנה הסלוקי בלתי מוכן לחלוטין. אולם אם יצליחו להתארגן במהירות לקראת הקרב, ניתקל בהם, ככל הנראה, במבנה הקרב השיגרתי שלהם, כש במרכז חיילי רגלים, שפניהם מופנות לכיוון דרום-מזרח וסביבם פרשים, המגינים עליהם מאגפיהם החלשים. שלוש מחיילינו — הווה אומר, 1,000 לוחמים — יסתערו מיידית על חיל הפרשים כדי להבריחם ולהותיר את חיילי הרגלים בלתי-מוגנים באגפים. יתר הכוח יסתער חזיתית על הרגלים. כשתשר מת-ליבם של המפקדים הסלוקים תהיה נתונה רק לאגף הדרום-מזרחי שלהם, יס תערו 1,500 מלוחמינו מהאגף הדרומי-מער רבי, או אפילו הצפוני-מערבי. כל זאת, כ מובן, רק אם נראה תכונה מיוחדת במחנה הסלוקי, אם נפתיע אותם לגמרי, יתנפלו כל החיילים במהירות על המחנה וישמידו שם ככל שיוכלו. אני מקבל את הצעתו של מתי, לבצע הטעיה במחנהו במצפה, נשאר שם כמה מאות חיילים שיביימו פעילות במחנה. בנוסף לכך, נעמיד חוליות שטרירו את כוח גורגיאס, בעיקר כדי לעכב את הכוח הסלוקי הזה עד שיסתיים הקרב במחנה עמאוס. נרד עליהם בשעות הלילה, בצירים הידועים רק לנו, כדי שלא יגונב דבר לאוזני הסלוקים, כך שכבר בשעות הבוקר המוקדמות נוכל לפתוח במערכה.”

„ויקח גורגיאס חמשת אלפים איש ואלף פרשים בחור ויסע המחנה לילה, לנפול על מחנה היהודים ולהכותם פתאום ובני המצודה היו לו למורי דרך, וישמע יהודה ויסע הוא והנבחרים להכות את חיל המלך אשר בעמאוס. עד תחיל מפורים היו מוחן למחנה. ויבוא גורגיאס אל מחנה יהודה לילה ולא מצא איש ויחשב אותם בהרים כי אמר נסים הם ממנו. ובאור הבוקר נראה יהודה בשפלה בשלוש אלפי איש אך מוגנים וחרבות לא היו להם כאשר חפצו. ויראו מחנה גויים חזק ומבוצר ופרשים סוב בם אותו והם מלומדי מלחמה. ויאמר יהודה ל אנשים אשר איתו אל תראו מהמונים המעברתם אל תפחדו. וזכו איך נושעו אבותינו בים סוף כאשר רדף אחריהם פרעה בחיל. ועתה נקרא לשמים אם יחפץ בנו ויזכור ברית אבות ויחשמיד את המחנה הזה מפנינו היום. וידעו כל הגוים כי יש פודה ומציל לישראל. וישאו הנכרים את עיניהם וראו אותם באים מנגד. ויצאו מן המחנה למלחמה ויק

ד”ר מאיר פעיל

הכוח הסלוקי העולה אלינו. המחנה הזה יערוך קרבות שההיה באיזור עד שנתפנה מכיבוש מחנה עמאוס בעזרת שלושת הר דודים הנותרים.”

סא”ל ד’: „אני מסתייג מהרעיון ל השאיר כוח ניכר כאן למעלה. לדעתי צריך להשאיר כאן חוליות קטנות, לתצפיות על הצירים, אבל בשום פנים ואופן לא כוח לחימה. גם במצב הנוכחי אנו מעטים ויש צורך להשתמש בכל חייל הנמצא ברשותנו. לדעתי, אנהנו חייבים לבצע התקפה על המחנה שלהם — בשעות הלילה או עם שחר — אבל בשום פנים ואופן לא להיכנס לאור היום. לפי הזמן והמרחק נראה לי ש מכאן, מהמצפה, אנהנו יכולים לרדת בתוך שש עד שבע שעות בציר בלתי-רצף, דרומי ככל האפשר, פחות או יותר ליד שער הגיא, לרדת על גבי הרכסים ולתקוף עם עלות השחר את החניון מלמעלה למטה בכיוון דרום-מזרח למזרח. שוב אני מדגיש — לנוע רק בשעות הלילה ונתקוף בהפתעה גמורה. חשוב לציין שלאחר שנכיס את ה

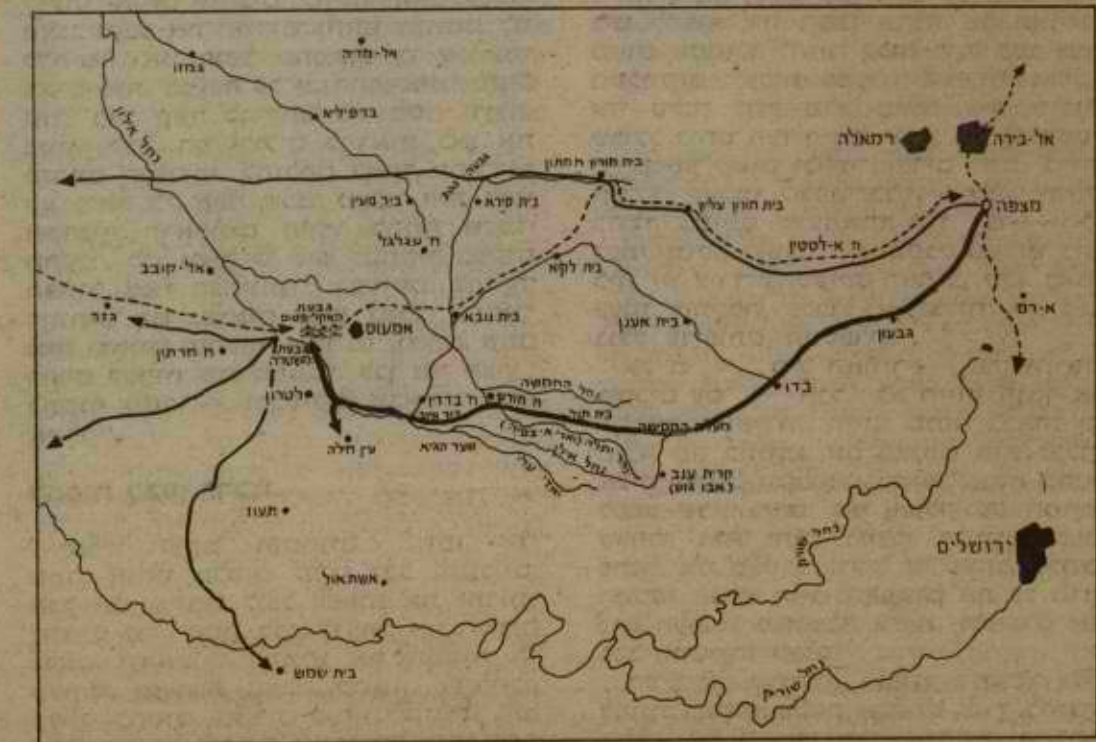

סא”ל יהודה יור

(המשך מהעמוד הקודם) המחנה תהיה קטנה ככל האפשר. ברזמנית, ננצל גם את תנאי השטח המוכר לנו במע לות השונים, כדי לחסל את אותו חלק של הצבא הסלוקי המטפס לעברנו.”

לנוע בלילה, לתקוף בהפתעה

אלוף משה בר-כוכבא: „הרוב, כפי שאני רואה, מסכים להצעתו של ד’. הווה אר מר — מהלך לא-שיגרתי בכיוון הפתעה והתקפה. הפעולה, אם כן, תהיה כזו: יע דנו העיקרי יהיה המחנה הסלוקי בעמ אוס. אבל רץ, שהגיע בדקות אלו ממש, מוסר לי שצבא גדול בפיקודו של גורגיאס יוצא לכיווננו, וכפי הנראה הם יודעים בד יוק היכן אנו נמצאים. לכן יש צורך דחוף לתכנן פעולה כנגד החוף היוצא לקראתנו וכן לתכנן את דרכי הפעולה כנגד מחנה עמאוס. אני עצמי נוטה לכיוון התוכנית הבאה: נתפצל לארבעה מחנות. האחד יש אר כאן, יאבטח את האיזור ויעכב את

מפת קרב עמאוס: מסלול כוחות יהודה המכבי — בקו העבה

האיינשטיין

הפתעה

שתגרום לך להעדיף וידאו-טייפ סניו

1. וידאו-טייפ סניו VTC 5300 באיכות ובמחיר ללא תקדים

האיכות השיכלולים והתחכום של וידאו-טייפ סניו אינם הפתעה. זו כבר עובדה ידועה בכל העולם וידאו-טייפ סניו הוא עוד מוצר מתקדם, פאר תשלובת הענק לטכנולוגיה מתקדמת - סניו במבחן איכות השוואתי שנערך על ידי מגזין היוקרה האמריקאי VIDEO REVIEW (דצמבר 81) נמצא וידאו-טייפ סניו כבעל "דיוק הקלטת תמונה ובחירות הצבע - הטובים ביותר". "הציון הכללי לאמינות ואיכות המכשיר בין טוב מאוד למצויין".

דיוק ההקלטה וכך אתה מקבל תמונה מוקלטת באיכות צבע ותנועה זהים למקור ללא "פחתי" הקלטה.

■ מתכנת הקלטה ל-7 ימים מראש.

כן, אתה מתכוון בלוח המשדרים השבועי בטלוויזיה מחליט אילו תוכניות אתה מעוניין להקליט, מתכנת את וידאו-טייפ סניו לשבוע מראש ויכול לשכוח מכל העניין.

וידאו-טייפ סניו יזכור להקליט 8 תכניות שונות החל מ"מבט ספורט" בשבת עד "שעה טובה" ביום שישי.

של יפן מציג:

כפולה

ולכל המתחרים להתאמץ פי שניים

וידאו-טייפ רקורדר VTC 5300 דור חדש במערכות הוידאו של סניו.

2. מנוי שנתי חינם מועדון קסטות סניו-בטא

■ זאת ההפתעה השניה. מיד עם רכישת וידאו-טייפ סניו VTC 5300 אתה זוכה במינוי חינם במועדון סרטים מעולים. בעלי הוידאו-טייפים המתחרים ימשיכו לרוץ אחרי קסטות וידאו והעד יודע כמה ישלמו עבורן. לך יש מינוי חינם לשנה באחד ממוקדי "מועדון קסטות סניו בטא" בת"א, חיפה, ירושלים, באר שבע, ואילת. אתה מסודר. 1,600 סרטים חדשים מחכים לך.

• המנוי שווה לך כ-4,000 שקל

■ בקרת מיקרו-מחשב למניעת שגיאות בהפעלה.

אם נראה לך שהעניין מסובך - אל תדאג. מחשב הבקרה פשוט לא יתן לך לעשות שגיאות ויפקח על הפעלה מדויקת ונכונה.

■ כפתורי מגע אלקטרוניים להפעלה.

■ החזרת טייפ אוטומטית עם זכרון (MEMORY).

■ שנה אחריות גם ל"ראש הקלטת תמונה".

"ראש הקלטת התמונה" הוא החלק החשוב והרגיש ביותר בוידאו-טייפ. בסניו מאמינים באיכותו ומעניקים לך שנה אחריות. מהמתחרים תקבל רק 3 חודשים.

SANYO

BETA VIDEO CLUB

הצג תלוש זה בחנות "סניו" ותקבל את רשימת הסרטים המועדונת במועדון קסטות סניו BETA

SANYO

האיינשטיין של יפן

להשיג בשקם, כל בו שלום ובחנינות המובחרות

מרים כהן מיחידת ד"צ 02365 הנה חיית צמחוניות. "עד כמה שידוע לי, אני זכר אית לנבינה ולירקות בארוחת הצהריים אולם מפקדי טוענים שלאחר בירור הנושא נאמר להם, שאינני זכאית לפריטים אלה", כותבת מרים ומוסיפה: "האם זכאית אני לנבינה ולירקות או לא? והאם הארוחה הצמחונית שלי בצהריים צריכה להיות מות-נית בכמות האספקה שמקבל הבסיס?" ממסכ"ל-אג"ת-ת"ש — ענף נהלים ענו לנו:

1. חיילים צמחוניים נחשבים חיילים הנמנים מאכילת מוצרי בשר ומצחירים על כך בפני מפקד היחידה.
2. פקודות מסכ"ל והוראות קצין תח-זוקה ראשי מפרטות את זכויות החיילים הצמחוניים לקבל תחליפי מזון במקום פרי טי המזון המגיעים להם לפי לוח המזון של צה"ל.
3. בארוחת הצהריים זכאים חיילים צמחוניים לקבל את כל פרטי המזון שבארוחה, למעט פריטי הבשר. כתחליף לפריטי הבשר השונים — חזה הודו קפוא, בשר עוף קפוא, דג קפוא וכו' — זכאי החייל הצמחוני ל-קבל שתי ביצים.
4. על פי ההוראות, על מפקדי היחידות חלה חובה לוודא, שכל חייל צמחוני יקבל במסגרת היחידה את התחליפים הנ"ל מבר-לי להזמינם במיוחד מבסיסי המזון.

מה השאלה

אסור לשחק קלפים בצבא

סג"מ ט' נ' שואל אותנו: **1. האם קיימות בצה"ל פקודות/הוראות שאוסרות לשחק בצבא משחקים כגון: דומינו, שש-בש, "רומיקוב", קלפים (רמי, ברידג' וכו'), כשהכוונה אינה למשחק על כסף, שהוא בגדר הימור, כי אם למשחק לשמו כבילוי בזמן פנוי.**

משרד החינוך והתרבות
המחלקה להכשרת עובדי הוראה

החלה ההרשמה במוסדות להכשרת עובדי הוראה לשנת - הלימודים התשמ"ג

במסגרת המאמצים הנעשים על-ידי משרד החינוך והתרבות להעלאת רמתם של עובדי ההוראה והחינוך יחולו שינויים בהליכי קבלתם של מועמדים למוסדות להכשרת מורים וגננות בשנת-הלימודים התשמ"ג (1982-1983).

- * המוסדות להכשרת מורים וגננות יקלטו בשנת-הלימודים התשמ"ג מכסות מוגבלות ומועדפות של לומדי הוראה וחינוך בהתאם לתכנון ארצי מקיף.
- * כל מועמד ללימודי הוראה — כוללת או "מקצועית" — יהיה חייב לעמוד בהליכי מיון וריאיון אישי, כפי שנקבעו במוסד שבחר ללמוד בו, וכן גם במבחן מיון ארצי.
- * לא יתקבל למוסד להכשרת מו"ג מועמד, שנכשל במבחן המיון הארצי, ואולם גם מי שעמד במבחן המיון הארצי יוכל להידחות על-ידי המוסד להכשרת מו"ג, אם לא עמד בהליכי המיון הנהוגים בו.
- * תקופת ההרשמה למוסדות להכשרת מו"ג תוגבל לחודשי ינואר-אוגוסט 1982. לאחר מועד זה לא יתקבלו תלמידים חדשים.
- * מוצע לכל המתכוונים ללמוד במוסדות להכשרת מו"ג בתשמ"ג שלא לאחר את הרשמתם ולנשט בהקדם למבחן המיון הארצי, שכן המוסדות יבחרו במועמדים המתאימים במועד מוקדם — בהתאם למכסות הקליטה שנקבעו לכל מוסד.
- * נרשם במוסד להכשרת מו"ג, שאושר על-ידי המוסד להגשה למבחן המיון, יחויב לשלם 75 שקלים למימון הוצאות הבחינה ושכום זה לא יוחזר בין שתאושר סופית קבלתו למוסד או תיפסל מועדותו.
- * מבחן המיון הארצי (בהיקף של שתי שעות) יתקיים במרכזי בחינה לפי הזימון שישלח בדואר לנרשמים. תוצאות הבחינה יימסרו לנחנים באמצעות המוסד שנרשמו בו.

פרטים נוספים אפשר לקבל בכל אחד מהמוסדות להכשרת מו"ג או במחלקה להכשרת עובדי הוראה, משרד החינוך והתרבות, ירושלים, רחוב המלך דוד 8, 91911, טלפונים 02-238285 ; 02-238284 ; 02-238314.

2. אם קיימות פקודות/הוראות כנ"ל — אבקש לדעת במדויק היכן הן פורסמו (פקודות מסכ"ל מס'..... וכד').
3. אם לא קיימות פקודות/הוראות כנ"ל — אבקש לדעת מהם הצעדים החר-קיים שבהם יכול לנקוט חייל, שהועמד ל-דין משמעתי ביחידתו (בפני קש"ב) בגין "אי קיום הוראות" (על משחק קלפים לא על כסף), הורשע בדין ונדון ל-15 יום מח-בוש בפועל, שאותם ריצה.
ממפצ"ר — ענף ייעוץ וחקיקה — ער-נים:

1. בהתאם לפסקה 6 סעיף 11 לנספח 42 של פקודות מסכ"ל, מוטל איסור על משחקי קלפים, הימורים או משחקי מזל אחרים, ואין זה משנה כלל אם הם נערכים במטרה לזכות ברווח כספי אם לאו.

מדוע יש הבדל בין "מענקי שחרור" לחייל ולחיילת?

אליזבת קסוקר השתחררה לפני מספר חודשים מצה"ל. שאלתה המרכזית היא: מ-דוע קיים הפרש כה גבוה בין "מענק שחרור" שניתן לבנות-חיילות, לבין זה הניתן לחיילים-בנים?

- מענק תנאי שירות חובה ומילואים ב-אכ"א-פרט מבחירים:
1. ביום השחרור מקבלות החיילות סכום שמרכיביו הם:
 - א. מענק שחרור — סך של 1092 שקל (נכון לאוקטובר '81).
 - ב. דמי חיסכון — בסך של 19 שקל לכל חודש של שירות.
 2. סכומים אלה ניתנים לחיילים ולחיילות כאחד.

3. בנוסף לכך מקבלים חיילים (גברים) תשלום בסך של 33 שקלים ליום עבור כל יום של שירות סדיר נוסף (שס"ג), אותו הם משרתים מעבר לחוק שירות ביטחון. 4. תשלום זה אינו ניתן לחיילות, המ-שרתות 24 חודשים לפי חוק שירות ביטחון.

ועוד בנושא: דירוג טכנאים

כותבת אלינו ענת ירמיהו מד"צ 02170: **1. אנו קבוצת טכנאיות מחשבים, ש-חתמו קבע לשנה כדי לעבוד במקצוע. האם אנו מקבלות דירוג טכנאים בהיכנסנו לק-בע, למרות שהשלב המקצועי שרכשנו בצבא הינו שלב 9, והשלב המקצועי הגבוה במק-צוע הוא שלב 11?**
2. האם יש שוני בין טכנאי מחשבים וטכנאי אלקטרוניקה בקשר לקבלת דירוג טכנאי?
מאכ"א-יבקה — ענף סיווג וקידום ער-נים:

1. חוגר בשירות קבע המציג תעודת טכ-נאי מוסמך, זכאי לתוספות מקצועיות מיר-חדות: 22, 23, 25, 28 ו-30, אם רכש את הסוג העליון במקצועו (לתוספת 22 די ב-סוג מקצועי 10).
2. קצין בשירות קבע המציג תעודת טכנאי מוסמך, זכאי לשכר על-פי דירוג קציר-נים הנדסאים, אם הוא משוּבץ בתפקיד ב-תקן אקדמאי, בתקן של "קצין טכני", או בתקן של קצין תיכנות.
3. כלומר: קיימות דרגות תשלום שר-נות לקצינים ולחוגרים, שהינם בעלי תעודת טכנאי, אך אין הבדל בין טכנאי מחשב לטכנאי אלקטרוניקה לצורך זכאות בשכר.
4. יובהר, כי הסוג המקצועי העליון ב-מקצועה של הפונה (על פי רישומי המחשב) הינו 12, וכי עד כניסתה לקבע סביר ש-תרכוש את הסוג הפני עליון — סוג 11.

עורך: ינון שנקר
מפיק: יצחק זכריה

אלכסנדריון בקבר חשמנאי, בו קבורים היו גם סבס ורבים מבני משפחתם.

ימי המרד הגדול

לאחר הפרשה של המתת בני מרים החשמו-נאי (חמשך בעמוד הבא)

שנקראו אף הם בשמות השושלתיים החש-מונאיים: אלכסנדרוס (על שם אביה) ואריס-טובולוס (על שם סבה). על פי דבר העלילה קשרו הבנים קשר לרצוח את הורדוס ולהי-מלט אל מבצר אלכסנדריון, שאמור היה ל-היפתח בפניהם. הם הומתו בסבסטיה (בשנת 8 לפני הספירה) והובלו בצנעה לקבורה ב-

(חמשך בעמוד 30)
מעצר בתנאי פאר). שנים לאחר מכן, כידוע, חשד בה הורדוס בבגידה נגדו, ועל אף אהבתו הגדולה לה, הרגה. בסוף ימיו, כשכבר היה אכול חשדות ופחד רדיפה, נתפתה והאמין לעלילה שרקמו בנו הבכור אנטיפטרוס ו-כמה מאנשי החצר נגד בניה של מרים זו,

שרידי הביצורים על פיסת סרטבה—אלכסנדריון מבט לצפון. תמונה עליונה (צילם: זאב רדובן)

חוליות לב שהרכיבו, מעומדן זו על גבי זו, עמוד פינה בארמון סרטבה — אלכסנדריון. תמונה תחתונה משמאל (צילם: זאב רדובן)

שכל אחד מהם הכיל כמה מאות מטרים מעוקבים. קירותיהם טויחו בטיח אוטס והם ניזונו מאמה, שאספה את מי הנגר מן המדרונות. על פי אומדן גס עמדו לרשות המגיינים כ-7000 מ"ק מים.

הגשם שירד על הפסגה לא היה בו כדי לפרנס את כל בורות המים (ממוצע הגשמים באזור הוא 200 — 250 מ"מ לשנה). על כן נאספו מים בתעלות גם מן הרמה שממערב להר והובלו באמה אל בורות המצויים על מדרון המבצר הצפוני. תעלת איסוף מי ה"נגר היתה תעלה פשוטה, שנחפרה במדרונות סביב סביב והיא מותקנת בשיפוע מתון ב"יותר, שכמעט לא הורגש, כלפי המבצר. בדרך נמצא מכשול טופוגרפי אחד — אוכף נמוך, שחייבים לחצות אותו. כדי לא לרדת אל תחתית האוכף, ולהפסיד בכך גובה ניכר של כעשרים מטרים ויותר, נבנתה סוללה ועל גביה, "סיפון" — מעין "צינור" בנוי ומטווח, שירד אל תחתית האוכף ועלה מעברו חשני. המים ירדו בצינור האטום ועלו מנגד בכוח עקרון הכלים השלובים, ושוב הוצאו לתעלה פתוחה, שהמשיכה בקו גובה אל המבצר. פתרון זה, בעזרת "סיפון" של כלים שלובים, אף הוא הולם מאוד את תקופת החשמונאים.

חפירה ארכיאולוגית על פסגת סרטבה

בקצה האחרון, תש"מ"א, עלה סוף סוף מע"ד החופרים על סרטבה והחלה בו חפירה מדעית. חפירה זו היתה שלב ראשון, מעין גישוש ולימוד השטח, שכן קשיי הגישה, ה"חפירה במדרון תלול והצורך לפנות בידים מפולות אבן כבדות, הציבו אתגר מיוחד בפני החוקרים. אבל כבר בשלב ראשון זה נאסף מידע רב ונלמדו לקחים, שיאפשרו המשך חפירה בהיקף נרחב — כבר בעתיד הקרוב.

חברו למלאכת החפירה מפקדת יהודה ר' שומרון (ובהמשך המינהל האזרחי) עם ה"מכון לארכיאולוגיה של האוניברסיטה העברית ובית ספר השדה במעלה אפרים. עשו במלאכה עובדי אגף העתיקות והמוזיאונים, מדריכי בית ספר השדה, סטודנטים ומתנדבים וניהלו אותה יצחק מגן, קמ"ט ארכיאולוגיה ביהודה ושומרון וד"ר יורם צפריר מן האוניברסיטה העברית בירושלים.

כשטח חפירה נבחר מקום המצוי בתחתית שטח ההריסות, כ-30 מ' מתחת לפסגה. במ"קום זה נראו על פני השטח חוליות עמוד בצורת לב, שהן אופייניות לעמודי פינה של מבנים מפוארים בימי בית שני ואחריו.

אף על פי שלא נחשף שטח גדול, אין ספק שנתגלה חלק של מבנה מפואר — ארמון — שנהרס כולו במפולת ושרידיו נטויים על פני המדרון. נתגלתה מעין חצר פנימית מרוצפת פסיפס וסביבה עמודים נושאי כותרות. ה"עמודים היו עשויים חוליות אבן גיר, אבל צופו בכיור של טיח עדין (סטוקו), שהקנה להם חזות של עמוד שיש בסגנון דורי — כלומר שיש לארכו רכסים ושקעים. זה היה בשלב הראשון של הבניה, כפי הנראה בימי החשמונאים. לאחר זמן נשתנתה האופנה — ובימיו של הורדוס, כפי הנראה, כוסו העמודים בטיח צבוע. עמודי הלב בפינות היו צבועים שחור וביניהם היו עמודים צבועים ב"אדום ועמודים צבועים בירוק. כותרות יפות וחלקי אבן מגולפים היטב השלימו את תמונת הפאר של הארמון. בחפירה עלו שברים מרובים של כלי חרס עדינים, זכוכית, מתכת וכן מטבעות אחדים. על שבר כד אחד נתגלתה כתובת בעברית ובה שמו של אחד מתושבי המקום: פנחס.

מימצאים ראשונים אלה כבר הם מרשימים ביותר, אך אין ספק שאלה הם רק רמז והבטחה למה שעוד צופן בתוך הריסותיו מבצר סרטבה — אלכסנדריון, החשוב במבצרי המדבר של החשמונאים.

סוללה בגובה שנשאח את אמת המים ("סיפון") לבורות סרטבה. מבט למזרח (צילם: זאב רדובן)

קטע פסיפס מן הארמון שנהרס במפולת, כפי שנתגלה בחפירה. קנה המידה 50 ס"מ.

שרידי מבנים ומערכת מים

החוקרים והתיירים, שביקרו בראש ההר עוד במאה ה-19, רשמו את השרידים המרשימים. במשך הזמן הסכימו הכל לשייך מבנים אלה לימי החשמונאים ולימי הורדוס. ואכן, לפי חידוע לנו היום מצטיינות אבני הביצור העיקרי שעל הפסגה בתכונות המאפיינות את ביצורי החשמונאים: "בנייה יבשה", כלומר וכבדות ומסודרות, לא מלט מלכד את הקירות אלא כובד ה"אבנים והתאמתן זו לזו. על פני האבן מסר תתים השוליים מארבעה צדדים (כדי שאפשר יהיה לדייק בהנחה), אך הזיז המרכזי בולט וגס באופן יחסי. לרוע המזל, השרידים הם כה הרוסים, עד שאין שום אפשרות לשרטט את תכנית הביצורים ללא חפירה יסודית, במדרונות הפסגה נחצבו בסלע בורות מים,

(המשך מחצות הקודם)

נאית וקבורתם נעלמת סרטבה — אלכסנדריון מן המקורות. מפתיעה העובדה, שאין המקום נזכר כלל בפרשת המרד נגד הרומאים. כפי הנראה יש להניח, שהמקום הוחזק בידי הרומאים, והיהודים לא הצליחו לכבוש מ"ידיהם, כפי שהצליחו לעשות במצדה. גם ס"ביר להניח, כי הרומאים נסתייעו בעורף ה"שומרוני ממערב, שהיה עוין ליהודים. לאחר חורבן בית המקדש ונפילת ירושלים, בשנת 70 לספירה, היו אלה שלושה ממבצרי ה"מדבר שהגשימו את ייעודם: הירודיון, מכזר ומעל לכל מצדה. הם, ובפרט מצדה, היו מעוזים אחרונים למלחמת הקנאים ברומאים. על אלכסנדריון, שהחשמונאים הועידו להיות הבכירה במצודות, אין אנו שומעים דבר.

אל:

סופיר אלדור

תאריך
14/10/82

מאת:

דיאן וולקוב

הנושא:

רכב לבדיקת אישור גנאקול

לדברך חיים

אבקש להשיב רכב לסיור מכבי

קסם למטה אברהם עם עמל

שרסיאלה ואן (2) ה

ושמח שחזרה

ההרכב
דיאןהערה: אנהו צריכים גם רכב ואם נשק שאין לנו
לסיור צריכים.

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

אגף פרוגרמות

תאריך:

27.8.82

דו"ח מצב עבודה

אד' דיאנה וולקוב, עוזד פלדי.

1. בצוות ה-100 אלף (יצחק ישראלי) מכינים עבורנו:
 - (א) צילום סמי-אורגינל 1:50,000, משני צדי דרך חיים.
 - (ב) אינפורמציה שלהם על יישובים קיימים ומתוכננים, לפי הסוג והגודל (תושבה, יישוב קהילתי, עיר וכו'), לפי שלושה אזורי עדיפות (ביקוש), לפי תקופת מימוש צפיות.
2. מאור וקסלר בקשנו מפות 1:20,000 לאיזור שמשני צדי דרך חיים.
3. נעביר (בפנסוגרף) ממפת ה-1:50,000 ל-1:20,000.
4. ננסה להשיג צילומי אוויר.
5. גופים הפועלים בשטח:
 - א) משרד הבטחון
 - ב) בנייה כפרית
 - ג) החטיבה להתיישבות, הסוכנות
 - ד) קק"ל
 - ה) מע"ץ
 - ו) משרד התיירות
6. מ-ד' (נתן סאס) נקבל מידע על אתרים בציר, תוכנית התיירות, תקן שילוט.
 - מ-א' תצ"א.
 - מ-ב' תוכנית מתאר.
 - מ-ג' תוכניות כלליות
 - מ-ד' יעור.
 - מ-ה' תוואי הכביש.
 - מ-ו' תוכניות אתרי תיירות.

THE ...
...

() ...
() ...
() ...

() ...
...

- () ...
- () ...
- () ...
- () ...
- () ...
- () ...

() ...
...
...
...
...
...

22/8/82, ~~ה'תש"ב~~

ה'תש"ב 22/8
מסמך מס' 100
מ/א.

אנא ידוע לך,
22/8/82
אנא

22/8

2. ידוע לך.
22/8/82
אנא ידוע לך.
אנא

מדינת ישראל

משרד הבינוי והשיכון

אגף פרוגרמות

תאריך: ל' באב תשמ"ב
19 אוגוסט 1982

סיכום ישיבת צוות - אדר' דיאנה וולקוב, עוזד פלדי.

- א. נושא העבודה: גיבוש "מירקם אזורי חזותי, משני צידי כביש חוצה שומרון (דרך חיים).
- ב. מטרת העבודה: לנסח הצעות למערך של נקודות ציון (landmarks) חזותי - תיפקודי, שיחזקו את הנוכחות היהודית בשטח ואת הרגשות של הזדהות ושייכות אזורית באוכלוסייה היהודית.

1. שיטת העבודה

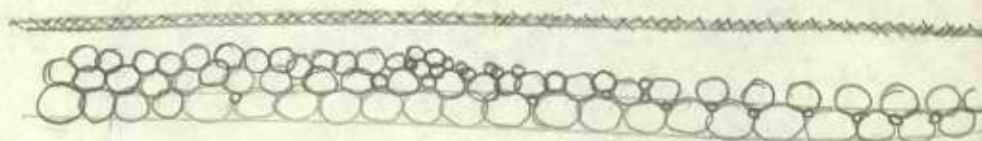
- (1) להכין מצאי של המצב הקיים - לגבי בינוי הישובים, תוואי כבישים וצמתות וכו'.
- (2) להכין מצאי של התיכנון שעבר תהליך סטטוטורי (עם סיכויים לביצוע) - לגבי הנ"ל וכן לגבי פרויקטים של פיתוח כלכלי.
- (3) בדיקה - בשטח, ובעזרת מפות ותרשימים - של מידת התרומה האפשרית של פריטים שונים של בינוי, פיתוח וסלילה, להשגת המטרה.
- (4) הנישת הצעות לחיבור מרכיבים של התיכנון לחיזוק המטרה (מבחינת מיקום, עיצוב וכו' של פריטים רלבנטיים).
- (5) ניסוח הצעות - והטיפול בהן - ייעשה בשיתוף פעולה עם מע"ץ וגורמים אחרים שיש להם נגיעה לנושא.

28/8/92. fledge

7h31

1.50.000

5. 11. 2020 Le 1. 11. 2020 1. 11. 2020

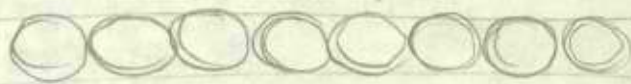

பின்னியல்

מתנת נוי

५३. न. भ. १

10. 100. 100. 100. 100. 100. 100. 100. 100. 100.

אלה הם המסמכים

"Nicht zu vergessen die ..."

627611

31/05/2021

ב'רן

3117

ମନ୍ତ୍ର *

* חייב כספי

העניין נאמר. אכן יש (סדרות)

* 510 * * 510 *

* 115

51310

718!

* Net 1/19 6000

לשון ירושלים אדם ירושלימי

התחלות

22/8

מקום הפגישה
מגיד

התחלת הפגישה

4N

התחלת הפגישה
N
התחלת הפגישה

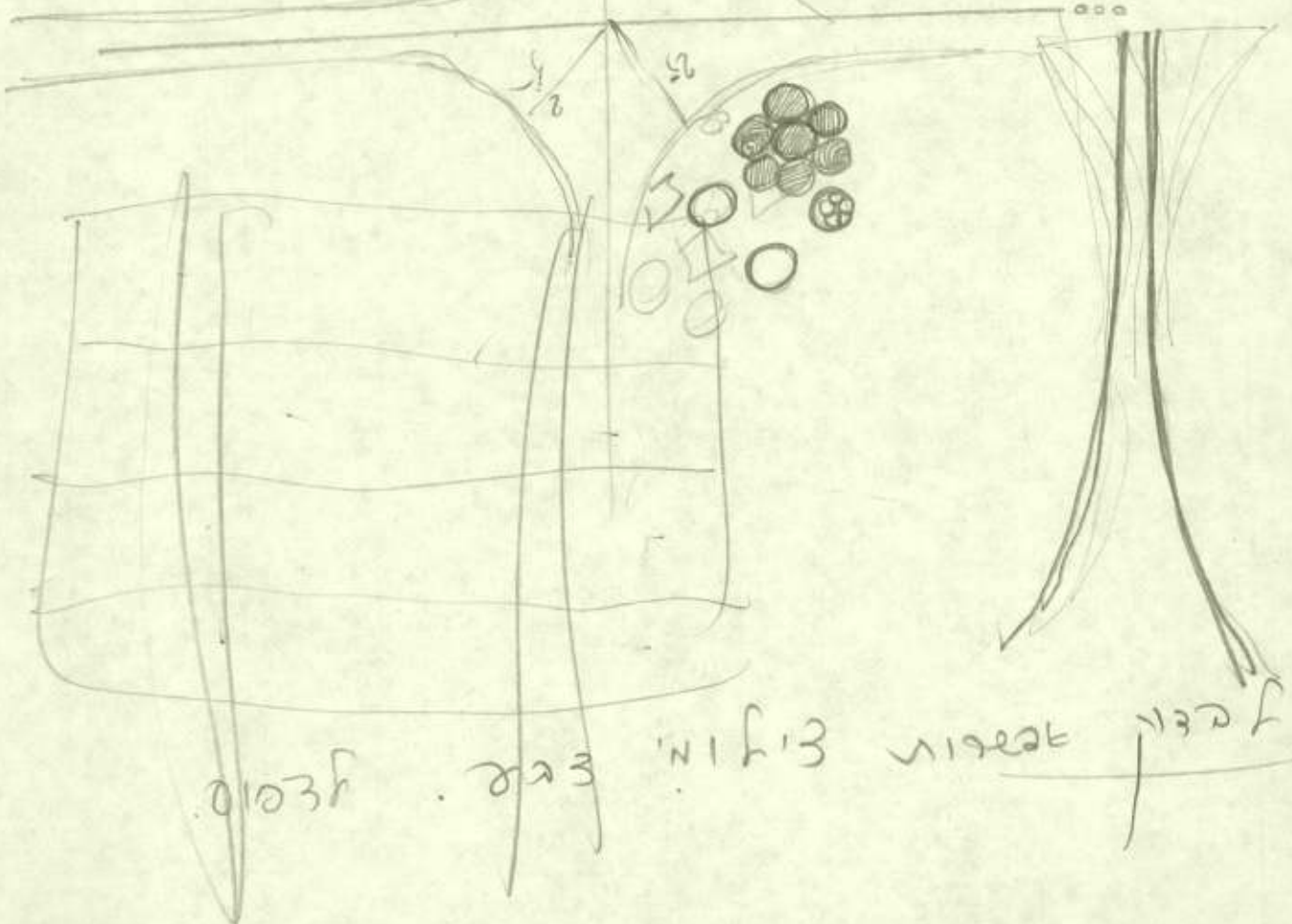
התחלת הפגישה - 10E

התחלת הפגישה

התחלת הפגישה

התחלת הפגישה

התחלת הפגישה

התחלת הפגישה

①

()

3256 4157 5-74
trama

הציה כולל.

2175

1533

INSIDE

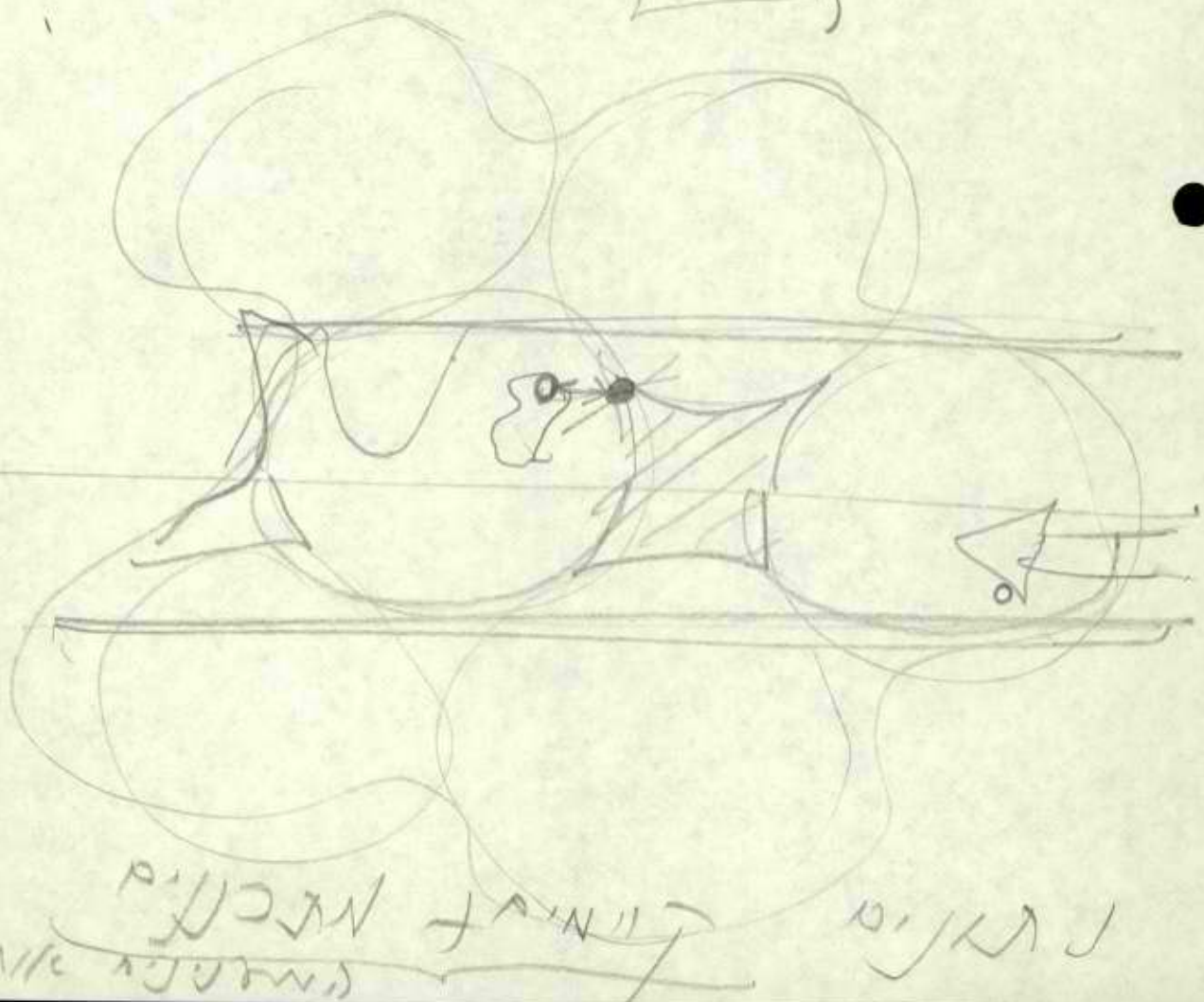
MS. A. 9. 2

• SIGNATURE

150
 150
 150

3 מחזור , תפוצות 3" | פסג .
עצמות /

21.82

10, 12, 14

קנין נכס

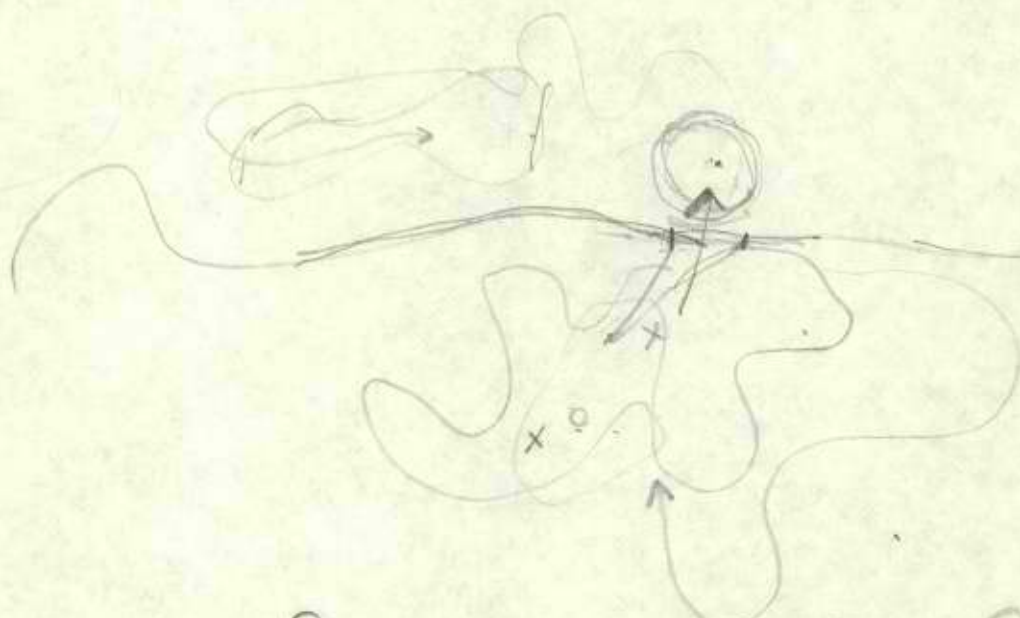
NAME _____

(2)

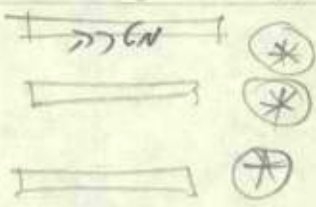
(4) חשד בצורה חסר מקומים של פתח /
 אמצע פתח של פתחים

Landmark (10)

6
7

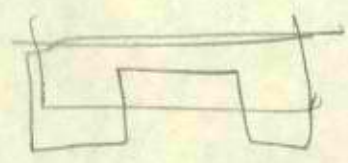
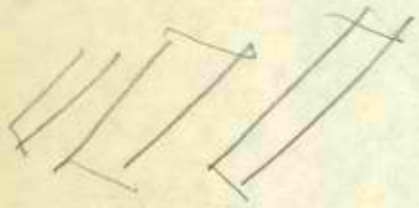
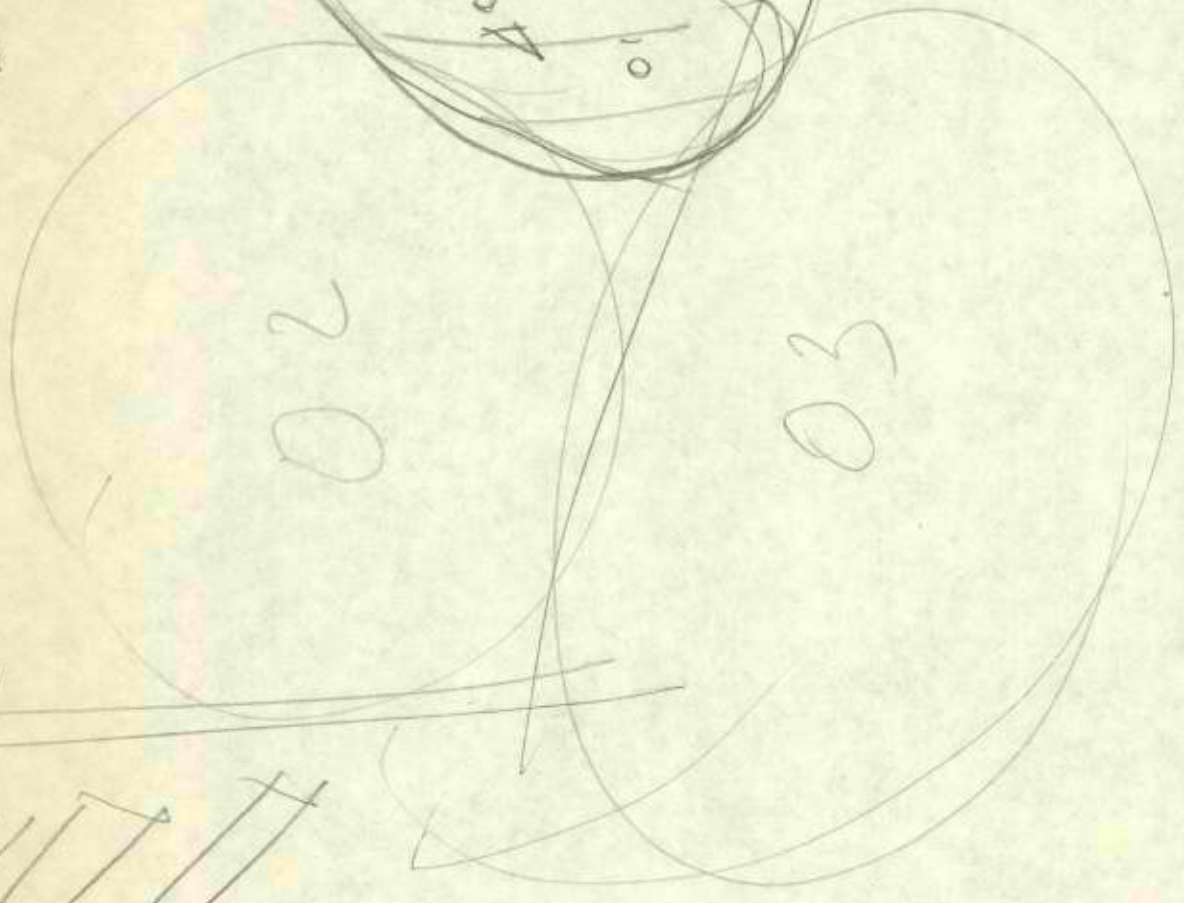
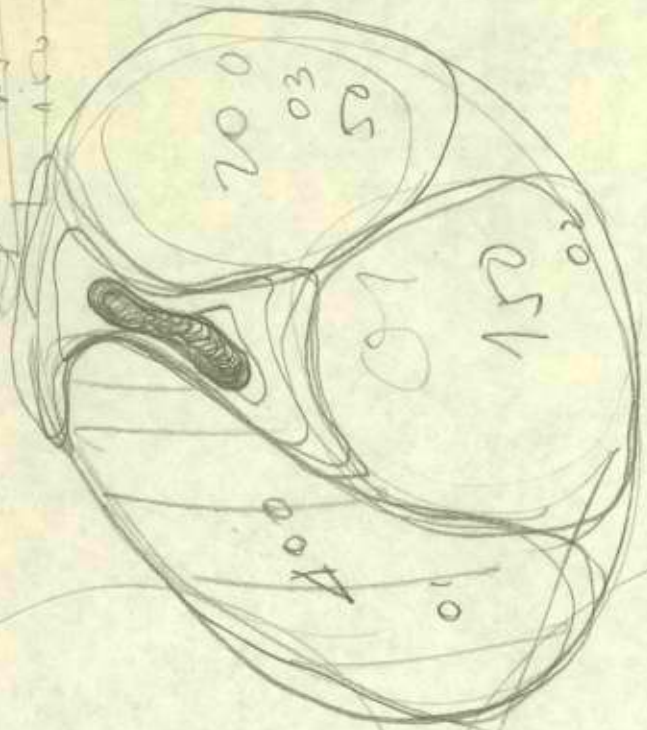

החלוצים של סמך (הדקה של ערביר) אמצעים בפינים
 ויכרו

אלא חזר מ' פסוקים הבלאים בסמך.

הפסוקים של חזק חיים + יסוקים - חיים
 (אמצעים)

תכנון אב למעצה איזורי-ת שומרון

מפה מס' 2
עקרונות תכנון
(מפת איזורים בעלי חשיבות התיישבותית)

תכנון: הצוות לתכנון שומרון ויהודה

קנה תיידה:
1:100,000

תאריך:

[illegible]